

XXV. kongres České geografické společnosti
společně s 18. kongresem Slovenskej geografickej spoločnosti

Česká a slovenská geografie: mezi národní tradicí a mezinárodní relevancí

Sborník abstraktů

6.–8. září 2022 | Olomouc



David Fiedor
Pavla Minxová
Irena Smolová
(eds.)



Univerzita Palackého v Olomouci
Olomouc 2022

Za odbornou a jazykovou stránku abstraktů odpovídají jejich autoři.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

Editoři © David Fiedor (ORCID: 0000-0003-1437-2756), Pavla Minxová, Irena Smolová (ORCID:0000-0001-6868-7230 2022), 2022

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2022

DOI: 10.5507/prf.22.24461786

ISBN 978-80-244-6178-6 (online: iPDF)

Sborník abstraktů výročního **XXV. kongresu České geografické společnosti a 18. kongresu Slovenskej geografickej spoločnosti** obsahuje celkem 199 abstraktů příspěvků a posterů, které jsou na kongresu prezentovány.

XXV. kongres České geografické společnosti a 18. kongres Slovenskej geografickej spoločnosti se koná v termínu 6.–8. září 2022 v Olomouci. Tradiční akce geografické společnosti, která se pořádá pravidelně od roku 1930, má hlavní téma **Česká a slovenská geografie: mezi národní tradicí a mezinárodní relevancí**.

Záštitu nad **kongresem** poskytli:

prof. MUDr. Martin Procházka, Ph.D., rektor Univerzity Palackého v Olomouci,

Ing. Josef Suchánek, hejtmán Olomouckého kraje,

doc. RNDr. Lubomír Hrouda, CSc., předseda Rady vědeckých společností ČR.

Vzhledem k výjimečnému interdisciplinárnímu postavení geografie v systému věd má geografická komunita jedinečnou příležitost se vzájemně setkat a diskutovat témata reflektující národní tradici a mající mezinárodní přesah.

Výroční kongres pořádá Katedra geografie Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci ve spolupráci se Středomoravskou pobočkou ČGS, Katedrou geoinformatiky, Katedrou rozvojových a environmentálních studií Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci a dalšími partnery z UP v Olomouci, Českou geografickou společností a Slovenskou geografickou společností.

Vědecký výbor kongresu:

prof. RNDr. Marián Halás, PhD. (předseda)

prof. RNDr. Jiří Blažek, Ph.D.

prof. PhDr. RNDr. Martin Boltižiar, PhD.

RNDr. Bohumil Frantál, Ph.D.

prof. Mgr. Jaroslav Hofierka, PhD.

doc. RNDr. Pavel Chromý, Ph.D.

doc. Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.

doc. RNDr. Stanislav Kraft, Ph.D.

doc. RNDr. František Križan, PhD.

doc. RNDr. Josef Novotný, Ph.D.

Mgr. Pavel Šuška, PhD.

prof. RNDr. Ladislav Tolmáči, PhD.

Organizační výbor kongresu:

doc. RNDr. Irena Smolová, Ph.D. (předsedkyně)

Mgr. Lucia Brisudová

RNDr. Jan Brus, Ph.D.

RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Mgr. David Fiedor, Ph.D.

Věra Hábllová

RNDr. Martin Jurek, Ph.D.

Mgr. Filip Kovařík

Mgr. Kristýna Křištofová

Mgr. Veronika Květoňová

Mgr. Pavla Minxová

RNDr. Daša Oremusová, PhD.

Mgr. Jitka Rychnová

prof. RNDr. Tadeusz Siwek, Ph.D.

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.

prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.

Mgr. Petr Šimáček, Ph.D.

doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

prof. RNDr. Vít Voženílek, CSc.

doc. RNDr. Miroslav Vysoudil, CSc.

Za vědecký a organizační výbor kongresu

Marián Halás a Irena Smolová

OBSAH

PLENÁRNÍ SEKCE	13
ENERGIE A GEOGRAFIE: AKTUÁLNÍ PROBLÉMY GEOGRAFIE ENERGIÍ A PROČ JE ČEŠTÍ GEOGRAFOVÉ (TÉMĚŘ) IGNORUJÍ	14
<i>Bohumil Frantál</i>	
NOVÉ NÁSTROJE GEOINFORMATIKY A DIAĽKOVÉHO PRIESKUMU ZEME PRI MODELOVANÍ KRAJINY	15
<i>Jaroslav Hofierka</i>	
REGIONALIZACE: PROMĚNY NÁRODNÍCH TRADIC A MEZINÁRODNÍ RELEVANCE	16
<i>Pavel Klapka</i>	
ROLE AKTÉRŮ V REGIONÁLNÍM ROZVOJI	17
<i>Viktor Květoň</i>	
SEKCE POCTA MARTINU HAMPLOVI	18
NĚKTERÉ INSPIRACE Z MYŠLENEK MARTINA HAMPLA	19
<i>Jiří Blažek</i>	
PROSTOROVÉ INTERAKCE A FUNKČNÍ REGIONALIZACE ČESKÉ REPUBLIKY: VAZBA NA TRADIČNÍ VÝZKUMY MARTINA HAMPLA	20
<i>Marián Halás, Pavel Klapka, Petr Tonev</i>	
PRÍNOS PRÁCE PROF. HAMPLA PRE SLOVENSKÚ GEOGRAFIU	21
<i>Pavol Korec, Jaroslav Rusnák</i>	
METROPOLITNÍ POLYNODÁLNÍ JÁDRA JAKO ZÁKLAD NOVÉ REGIONÁLNÍ ORGANIZACE ČESKA	22
<i>Miroslav Marada, Marek Komárek, Jan Šimbera</i>	
PROFESOR MARTIN HAMPL A (NE)UCHOPITELNOST SÍDELNÍCH SYSTÉMŮ	23
<i>Ondřej Mulíček</i>	
MEZI NÁRODNÍ TRADICÍ A MEZINÁRODNÍ RELEVANCÍ: NĚKTERÉ ZKUŠENOSTI ZE SNAH O VÝZKUM V ROZVOJOVÝCH ZEMÍCH	24
<i>Josef Novotný</i>	
HAMPLOVA ŠKOLA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE: DIFERENCIACE A HIERARCHIE	25
<i>Martin Ouředníček</i>	
TEORIE INTEGRITY GEOGRAFICKÉ REALITY	26
<i>Luděk Sýkora</i>	
OSTATNÍ SEKCE	27
HORIZONTÁLNÍ VS VERTIKÁLNÍ DOSTUPNOST MĚSTSKÉ HROMADNÉ DOPRAVY VE ZLÍNĚ	28
<i>Martin Bárta</i>	
VIZUALIZACE ZMĚN ADMINISTRATIVNÍHO ČLENĚNÍ: ČESKÝ A EVROPSKÝ KONTEXT	29
<i>Martin Bartůňek</i>	
AGROKLIMATICKÁ CHARAKTERISTIKA VINOHRADOV VYBRANEJ ČASTI NITRIANSKEJ VINOHRADNÍCKEJ OBLASTI VO VZŤAHU KU KLIMATICKEJ ZMENE	30
<i>Veronika Beranová, Adam Šupčík</i>	
LIMITY VYUŽÍVÁNÍ GIS VE VÝUCE Z POHLEDU ČESKÝCH UČITELŮ A STUDENTŮ UČITELSTVÍ	31
<i>Veronika Bernhäuserová, Lenka Havelková, Martin Hanus</i>	
TRIPTYCH NOVÝCH DIDAKTICKÝCH POMŮCEK PRO PRÁCI S MAPOU V RÁMCI ČESKÉHO NIŽŠÍHO SEKUNDÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	32
<i>Jan D. Bláha, Jan Ptáček, Petr Trahorsch, Lenka Olivová, Jiří Anděl, Tomáš Matějček, Silvie R. Kučerová</i>	
BIOMETRICKÉ TESTOVÁNÍ APLIKACE WEBOVÉHO GIS	33
<i>Vojtěch Blažek</i>	
SKÚMANIE VZŤAHU MEDZI TEPLOTOU POVRCHU KRAJINY A TERMÁLNÝMI VLASTNOSTAMI MATERIÁLOV V MESTE	34
<i>Jozef Boglársky, Jaroslav Hofierka, Katarína Onačillová</i>	
PĚT ROLÍ PŘESHRAŇNÍ SPOLUPRÁCE PROTI RE-BORDERINGU	35
<i>Hynek Böhm</i>	
JAK PRAHA REAGUJE NA SOUČASNÉ KLÍČOVÉ SOCIODEMOGRAFICKÉ VÝZVY	36
<i>Tomáš Brabec</i>	
PREMENLIVOSŤ PERCEPCIE URBÁNNÉHO PROSTREDIA – PARTICIPATÍVNE MAPOVANIE S VYUŽITÍM MOBILNEJ APLIKÁCIE CIN CITY .	37
<i>Lucia Brisudová, Pavel Klapka</i>	

OD OVERTOURISMU K POSTCOVIDOVÉ ROVNOVÁŽE? - DUBROVNÍK	38
<i>Tomáš Burda, Veronika Židová, Petr Čechák</i>	
SHOPPING BEHAVIOR OF SLOVAK CONSUMERS DURING THE COVID-19 PANDEMIC	40
<i>Katarína Čuláková, Kristína Bilková, František Križan, Katarína Danielová, Petra Hencelová</i>	
Z FASTFOODU NA ZAHRÁDKU: KULTIVACE CHUTI V PROSTORECH JÍDLA	41
<i>Petr Daněk</i>	
KAM PŮJDEME FLEXIŤ? MALL JUNKIES V BRATISLAVSKÝCH NÁKUPNÝCH CENTRÁCH	42
<i>Katarína Danielová, František Križan, Kristína Bilková</i>	
TEXTURY MEDIÁLNÍ KOMUNIKACE A MOBILITA V URBÁNNÍM PROSTŘEDÍ U LIDÍ SE ZRAKOVÝM ZNEVÝHODNĚNÍM	43
<i>Pavel Doboš</i>	
DEKONSTRUKCE BRNĚNSKÉHO GEOGRAFICKÉHO MYŠLENÍ.....	44
<i>Pavel Doboš, Ondřej Šerý, Marek Lichter</i>	
ČASOPROSTOROVÁ VARIABILITA HYDROMETEOROLOGICKÝCH EXTRÉMŮ A JEJICH SOCIOEKONOMICKÉ DOPADY NA ČESKOMORAVSKÉ VRCHOVINĚ (1650–1880).....	45
<i>Lukáš Dolák, Rudolf Brázdil, Hubert Valášek (†), Kateřina Chromá, Ladislava Řezníčková, Ulf Büntgen, Kamila Dolák Klemešová</i>	
PARTICIPATIVNÍ MAPOVÁNÍ ÚZEMÍ MĚSTA PŘEROVA JAKO PŘÍSPĚVEK K JEHO ROZVOJI	46
<i>Daniel Doležal, Petr Šimáček</i>	
KRAJINA MORAVSKO-SLOVENSKEHO POMEZÍ A KONEKTIVITA PRO VOLNĚ ŽIJÍCÍ ŽIVOČICHY V PROJEKTU SAVEGREEN	47
<i>Ivo Dostál, Marek Havlíček, Jiří Jedlička</i>	
PŘÍPRAVA UČITELŮ ZEMĚPISU (NEJEN NA ŽČU): TANEC MEZI MLÝNSKÝMI KAMENY?	48
<i>Václav Duffek, Markéta Kuberská, Pavel Mentlík, Václav Stacke, Klára Vočadlová</i>	
ROLE PARTICIPATIVNÍHO VÝZKUMU SOCIÁLNĚ-ÉKOLOGICKÝCH VAZEB VE ZVYŠOVÁNÍ EFEKTIVITY MEZINÁRODNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE	50
<i>Lenka Dušková, Lenka Suchá, Zuzana Harmáčková, Martin Schlossarek, Jaromír Harmáček, Julia Mildorfová Leventon</i>	
DOPADY ZÁKAZU KOUŘENÍ NA PROVOZOVATELE POHOSTINSKÝCH ZAŘÍZENÍ V OLOMOUCI	51
<i>David Fiedor, Jindřich Frajer</i>	
AKTUÁLNÍ STAV IMPLEMENTACE EVROPSKÉ POLITIKY SOUSEDSTVÍ A DIFERENCIACE EVROPSKÉHO SOUSEDSTVÍ	52
<i>Luděk Fráně</i>	
KDO, S KÝM A PROČ? AKTÉŘI, OPOZIČNÍ STRANY A HLAVNÍ ARGUMENTY V LOKÁLNÍCH KONFLIKTECH O VYUŽITÍ KRAJINY PRO VÝSTAVBU VĚTRNÝCH ELEKTRÁREN	53
<i>Bohumil Frantál, Marina Frolova, Javier Liñán-Chacón</i>	
ZMĚNY V RYTMECH KAŽDODENNÍHO ŽIVOTA DĚTÍ BĚHEM PANDEMIE NEMOCI COVID-19 V MALÉM MĚSTĚ V PRAŽSKÉ METROPOLITNÍ OBLASTI	54
<i>Pavel Frydrych</i>	
VIZUALIZÁCIA O-D TOKOV POMOCOUI ONLINE MAPOVEJ APLIKÁCIE FLOWMAP.BLUE	55
<i>Štefan Gábor, Loránt Pregi, Ladislav Novotný</i>	
FÚZIA LIDAROVÝCH A HYPERSPEKTRÁLNYCH DÁT ZÍSKANÝCH BEZPILOTNÝM LETECKÝM SYSTÉMOM PRE MAPOVANIE LISTNATÉHO LESA	56
<i>Michal Gallay, Ján Kaňuk, Daniela Ujlakiová, Ján Šašak, Katarína Onačillová</i>	
OBĚTI PŘÍVALOVÝCH POVODNÍ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU V 19. A 20. STOLETÍ.....	57
<i>Olga Halášová</i>	
POLITICKÉ GRAFFITI V POLITICKÉM SYMBOLICKÉM PROSTORU PRAHY	58
<i>David Hána, Jan Šel, Alexandra Seidlová</i>	
PROSTOROVÁ INTEGRACE ZAČLEŇOVÁNÍ IMIGRANTŮ: SROVNÁVACÍ ANALÝZA SYDNEY, BARCELONY A PRAHY	59
<i>Jiří Hasman, Ivana Křížková</i>	
ROLE (MIS)KONCEPCÍ BUDOUCÍCH UČITELŮ V JEJICH UČITELSKÉ PŘÍPRAVĚ: PŘÍKLAD VÝUKY KARTOGRAFIE	60
<i>Lenka Havelková, Martin Hanus, Petr Trahorsch</i>	
RELIGIOZITA MLADÝCH LIDÍ: POSTSEKULÁRNÍ PROJEVY V ČESKU	61
<i>Tomáš Havlíček, Kamila Klingorová</i>	

ROLE GEOGRAFICKÝCH POZNATKŮ A GEOINFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ PŘI SNIŽOVÁNÍ NEŽÁDOUCÍCH ENVIROMENTÁLNÍCH JEVŮ V PRECIZNÍM ZEMĚDĚLSTVÍ.....	62
<i>Lukáš Herman, Tomáš Řezník, Tomáš Pavelka, Šimon Leitgeb, Martina Klocová, Filip Leitner, Radim Štampach, Kateřina Trojanová</i>	
MODELOVÁNÍ DOSTUPNOSTI A CHODECKOSTI V MĚSTSKÉM PROSTŘEDÍ PRO SENIORY A JEJICH PERCEPCE	63
<i>Jiří Horák, Igor Ivan, Petra Marešová, Pavel Kukuliač, Ondřej Kolodziej, Lucie Orlíková</i>	
POTENCIÁL DIGITÁLNÍCH TECHNOLOGIÍ A JEJICH VYUŽÍVÁNÍ V OBLASTECH ŠKOLSTVÍ A ZDRAVOTNICTVÍ V KONTEXTU PANDEMIE COVID-19.....	64
<i>Jiří Hrabák, Lukáš Zagata, Tomáš Ratinger, Ondřej Pecha, Iva Vančurová</i>	
HISTORICKO-GEOGRAFICKÁ ANALÝZA PARERG NA STARÝCH MAPÁCH A ICH VYUŽITIE V CESTOVNOM RUCHU	65
<i>Pavel Hronček, Bohuslava Gregorová</i>	
PERIFERIZACE A MALÁ MĚSTA. JAKÁ JE ROLE AGENCY?.....	66
<i>Lucia Hýľlová, Lenka Paszová, Ondřej Slach</i>	
GEOGRAFICKÉ MYSLENIE V ČESKU A NA SLOVENSKU - ÚVAHY O VÝVOJI, DISKONTINUITÁCH A SÚVISLOSTIACH VNÍMANÝCH PROFESIONÁLNYMI GEOGRAFMI	67
<i>Vladimír Ira, René Matlovič</i>	
MODELOVÁNÍ OPTIMÁLNÍHO VYUŽITÍ ORNÉ PŮDY V ČESKU	68
<i>Zbyněk Janoušek, Vladimír Papaj, Martin Mistr</i>	
JAKOU ROLI HRAJE GEOGRAFICKÁ VZDÁLENOST V ANGAŽOVANOSTI ČESKÉ DIASPORY A JEJICH VZTAHŮ S ČESKEM? (PŘÍKLADOVÁ STUDIE USA/KANADA VERSUS NĚMECKO/RAKOUSKO)	69
<i>Eva Janská, Zdeněk Čermák, Dušan Drbohlav</i>	
150 LET OD ZHOUBNÉ POVODNĚ NA BEROUNCE A STŘELE: NEJVĚTŠÍ KRÁTKODOBÁ INTENZITA DEŠTĚ NA ÚZEMÍ ČESKA A STŘEDNÍ EVROPY	70
<i>Bohumír Janský</i>	
VÝUKA POLITICKÉ GEOGRAFIE NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH – TEORIE A PRAXE	71
<i>Libor Jelen, David Hána</i>	
POPULAČNÍ VÝVOJ VNITŘNÍCH A VNĚJŠÍCH PERIFERIÍ ČESKA.....	72
<i>Milan Jeřábek</i>	
ODLIŠNÉ VNÍMÁNÍ ČASOPROSTORU ANEB CRIP TEMPORALITA V PRAXI	73
<i>Eva Kašparová</i>	
ZMĚNY V USPOŘÁDÁNÍ HIERARCHIE SUBURBÁNNÍCH SÍDEL V ČESKU A POLSKU	74
<i>Martin Kebza</i>	
OCHRÁNIME NAŠU KRAJINU AJ BEZ GREEN DEAL. POPULISTICKÁ RADIKÁLNÁ PRAVICA A ENVIROMENTALIZMUS V ČESKU A NA SLOVENSKU	75
<i>Dominik Kevický</i>	
VYBRANÉ EKONOMICKÉ ASPEKTY PERIFERNÍCH REGIONŮ	76
<i>Zuzana Khendriche Trhlínová</i>	
VÝVOJ REGIONÁLNÍCH DISPARIT NA SLOVENSKU A V ČESKU V PRVÝCH DVOCH DECÉNIÍCH 20. STOROČIA.....	77
<i>Radoslav Klamár, Ján Kozoň</i>	
PŘEDSTAVENÍ MAPOVÉHO A DATOVÉHO CENTRA GEOGRAFICKÉ SEKCE PŘF UK	78
<i>Adam Klsák</i>	
ZMĚNY VYUŽITÍ VENKOVSKÉHO PROSTORU TŘEBOŇSKA OČIMA MÍSTNÍCH AKTÉRŮ	79
<i>Renata Klufová</i>	
KONCEPTOVÝ PŘÍSTUP V GEOGRAFICKÉM VZDĚLÁVÁNÍ A JEHO PŘENOS DO PRAXE: OHLEDY A VÝHLEDY	80
<i>Petr Knecht, Eduard Hofmann, Hana Svobodová</i>	
LOKÁLNÍ EKONOMICKÉ VAZBY A REGIONÁLNÍ ODOLNOST – PŘÍPADOVÁ STUDIE FIREM ZPRACOVATELSKÉHO PRŮMYSLU VE STŘEDOEVROPSKÉM PROSTORU	81
<i>Lucie Kokešová, Jan Ženka, Simona Šťastná</i>	
JAK NA ZKOUMÁNÍ PROCESŮ ČTENÍ MAP?	82
<i>Nikola Koktavá, Hana Svatoňová</i>	

STAROBYLÉ KULTURNÍ KRAJINY MORAVY	83
<i>Jaromír Kolečka, Kateřina Batelková, Karel Kirchner, Tomáš Krejčí, Stanislav Ondráček, Eva Nováková, Jana Zapletalová</i>	
DOPADY PRŮMYSLového RÝŽOVÁNÍ ZLATA NA KRAJINU SIBIŘE	84
<i>Jaromír Kolečka</i>	
GEOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY ROZVOJOVÝCH PLOCH PRO NÁVRH KONCEPCE HOSPODAŘENÍ S DEŠŤOVOU VODOU	85
<i>Jan Kopp, David Vogt, Luděk Bureš, Tomáš Hejduk, Jiří Ježek, Radek Roub, Štěpán Marval</i>	
IMAGE GEOGRAFIE Z POHLEDU ŽÁKŮ: NÁVRH A VALIDACE VÝZKUMNÉHO NÁSTROJE	87
<i>Veronika Korvasová</i>	
FLEXIBILNÍ PRÁCE: VYJEDNÁVÁNÍ ČASO-PROSTOROVÉHO USPOŘÁDÁNÍ	88
<i>Veronika Kotýnková</i>	
SYNTETICKÝ PŘÍSTUP K HODNOCENÍ RIZIKOVOSTI ÚSEKŮ SILNIČNÍ SÍTĚ PRO MOTOCYKLOVOU DOPRAVU	89
<i>Stanislav Kraft, Tomáš Mrkvička, Jakub Petříček, Vojtěch Blažek</i>	
TERORIZOVÁNÍ TURISTŮ TERORISMEM: RÁMCOVÁ ANALÝZA PROCHÁZKOVÝCH ROZHOVORŮ Z NĚMECKÉHO MNICHOVA	90
<i>Tomáš Krajňák, Jiří Vágner</i>	
PERCEPCE DOPRAVNÍCH ŘEŠENÍ V URBÁNNÍCH PROSTORECH	91
<i>Marek Krumník, Adam Červenka</i>	
GEOGRAFIE CHMELE – PLOCHY, PRODUKCE A VÝNOSY CHMELE PODLE CHMELAŘSKÝCH ZEMÍ A REGIONŮ 1990–2019	92
<i>Jan Kubeš</i>	
CHARAKTER ZMĚN V OSOBNÍ A NÁKLADNÍ ŽELEZNIČNÍ DOPRAVĚ V ROCE 2020 A 2021	93
<i>Michal Kučera, Zdena Dobešová</i>	
SPOLEČENSKY PODMÍNĚNÉ PROMĚNY KRAJINY PODÉL ŘEKY VLTAVY	95
<i>Zdeněk Kučera, Dana Fialová, Jiří Vágner, Tereza Kůsová, Martina Tůmová, Přemysl Štych</i>	
KONTINUITA A DISKONTINUITA V KRAJINĚ ČESKÉHO STŘEDOHORÍ	96
<i>Zdeněk Kučera, Vít Jančák, Zdeněk Boudný</i>	
CHOV OŠIPANÝCH NA SLOVENSKU – VÝVOJOVÉ TRENDY A PRIESTOROVÁ DIFERENCIÁCIA	97
<i>Marián Kulla, Nikola Antušová</i>	
CISTERSCAPES - CISTERCIÁCKÉ KRAJINY SPOJUJÍCÍ EVROPU - KLÁŠTER VELEHRAD	98
<i>Aleš Léta, Petr Hudec</i>	
ČASOPROSTOROVÁ LOGIKA PRAGMATICKÉ CYKLISTIKY	99
<i>Radim Lískovec, Ondřej Mulíček</i>	
MANAGEMENT PLÁN LEDNICKO-VALTICKÉHO AREÁLU JAKO NÁSTROJ STRATEGICKÉHO ROZVOJE PAMÁTKY UNESCO	100
<i>Libor Lněnička</i>	
ASSESSING TOURISM'S GLOBAL ENVIRONMENTAL IMPACT OF FOOD	101
<i>Josef Lochman</i>	
„SELFIE PROBLÉM“: MÉDIÁ A SPRÁVANIE NÁVŠTEVNÍKOV NA MIESTACH TEMNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU	102
<i>Jozef Lopuch</i>	
TRANSNACIONÁLNÍ ASPEKTY KVALIFIKOVANÉ MIGRACE	103
<i>Lucie Macková</i>	
POLITICKÉ PREFERENCE ČESKÝCH OBYVATEL: CO VYPOVÍDÁ VOLEBNÍ CHOVÁNÍ O NAŠÍ KVALITĚ ŽIVOTA?	104
<i>Karel Macků, Jakub Lysek</i>	
APLIKÁCIA VÝSLEDKOV VÝSKUMU EURÓPSKÝCH HODNÔT (EVS) V GEOGRAFICKEJ EDUKÁCII	105
<i>Tibor Madleňák, Bohuslava Gregorová</i>	
ÚZEMNÍ A POPULAČNÍ POTENCIÁL V PLÁNOVACÍ PRAXI: DVĚ STRANY JEDNÉ MINCE?	106
<i>Jiří Malý</i>	
MEZIMĚSTSKÁ MOBILITA: EURYTMICKÉ VZTAHY MEZI TŘEMI HLAVNÍMI AGLOMERACEMI ČESKA	107
<i>Miroslav Marada, Jakub Jiří Zévl, Jakub Petříček, Vojtěch Blažek</i>	
REKONSTRUKCE PRŮBĚHU ČESKO-MORAVSKÉ ZEMSKÉ HRANICE A ZMAPOVÁNÍ HRANIČNÍCH ZNAKŮ PRO ÚČELY JEJICH PROHLÁŠENÍ ZA KULTURNÍ PAMÁTKU	108
<i>Petr Marek</i>	
GEOGRAF VIKTOR DVORSKÝ	109
<i>Jiří Martínek</i>	

VYUŽITÍ DÁT O PŮDE A GEORELIÉFE V PRESNOM POĽNOHOSPODÁRSTVE NA SLOVENSKU	110
<i>Igor Matečný</i>	
GEOGRAPHIA EST VIA VITAE: ANTROPOGEOGRAF JIŘÍ KRÁL NA UNIVERZITE KOMENSKÉHO V BRATISLAVE	111
<i>René Matlovič, Kvetoslava Matlovičová</i>	
SYNERGIA KONCEPTOV SHARE ECONOMY, SLOW MOVEMENT A PRO-POOR TURIZMU V PODMIENKACH POSTPANDEMICKÉHO A PERIVOJNOVÉHO ROZVOJA UDRŽATEĽNÝCH FORIEM TURIZMU V MESTE PREŠOV	112
<i>Kvetoslava Matlovičová, Peter Mocák, Katarína Kostilníková, Michaela Demková</i>	
VÝVOJ CEZHRANIČNEJ DOPRAVY V SLOVENSKO-POLSKOM POHRANIČÍ Z HĽADISKA ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU A UDRŽATEĽNOSTI	113
<i>Daniel Michniak, Marek Więckowski</i>	
GIT DO ŠKOL: WEB PRO PODPORU ROZVOJE GEOINFORMAČNÍCH DOVEDNOSTÍ VE VÝUCE	114
<i>Darina Mísařová, Vendula Mašterová, Hana Svobodová, Hana Švédová</i>	
VIDEOSTUDIE INTERAKCÍ V TERÉNNÍ VÝUCE: PŘEHLEDOVÁ STUDIE	115
<i>Tadeáš Muzikant</i>	
PROFIL NÁVŠTĚVNÍKA ZOO VZNIKLÉ PO ROCE 1989 – PŘÍPADOVÁ STUDIE ZOOPARK ZÁJEZD	116
<i>Lukáš Nekolný</i>	
THE FUTURE OF HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF A SHRINKING STUDENT POPULATION: DEMOGRAPHIC DECLINE IN SLOVAKIA	117
<i>Janetta Nestorová Dická, Denisa Jacková</i>	
HRANICE MEZI ZÁPADEM A VÝCHODEM EVROPY PROSTŘEDNICTVÍM MENTÁLNÍCH MAP	118
<i>Aleš Nováček, Jan D. Bláha, Aneta Zajíčková</i>	
VPLYV LITOLÓGIE A TEKTONIKY NA FORMOVANIE RIEČNEJ SIETE POVODIA ORAVY	119
<i>Ján Novotný</i>	
MEZI NÁRODNÍ TRADICÍ A MEZINÁRODNÍ RELEVANCÍ: NĚKTERÉ ZKUŠENOSTI ZE SNAH O VÝZKUM V ROZVOJOVÝCH ZEMÍCH.....	120
<i>Josef Novotný</i>	
MIGRÁCIA ZDOLA NAHOR ČI Z VÝCHODU NA ZÁPAD? SLOVENSKO NA ROZHRANÍ MONOCENTRICKÉHO A BIPOLÁRNEHO REGIONÁLNEHO SYSTÉMU	121
<i>Ladislav Novotný, Loránt Pregi</i>	
GLOBALIZACE: ZÁLEŽÍ NA REGIONECH? JSOU ČESKÉ REGIONY A OBCE PŘIPRAVENY NA ŘEŠENÍ NOVÝCH (GLOBÁLNÍCH) VÝZEV?	122
<i>Zdeněk Opravil</i>	
GEOGRAFIE ROZVOJOVÉ POMOCI NA SUBNACIONÁLNÍ ÚROVNI – MOŽNOSTI A LIMITY	123
<i>Zdeněk Opršal, Tereza Nováková</i>	
APLIKACE KONCEPTU STEAM V ROZVOJI ZEMĚPISNÉHO MYŠLENÍ NA 2. STUPNI ZŠ.....	124
<i>Martin Orság, Petra Karvánková, Jiří Rypl</i>	
PŘÍSTUPNOST MEZI KARTOGRAFIÍ A KORPOGRAFIÍ: „NEMÁ TO SMYSL, TAM SE CHYSTÁ CELKOVÁ REKONSTRUKCE“	125
<i>Robert Osman, Pavel Doboš</i>	
PRAŽSKÁ PŘEDMĚSTÍ: HISTORICKÝ VÝVOJ A SOUČASNÁ DYNAMIKA SUBURBÁNNÍHO ROZVOJE	126
<i>Martin Ouředníček</i>	
„POCITOVÉ“ MAPY – VÝHODY A NEVÝHODY.....	127
<i>Jiří Pánek, Vít Voženílek</i>	
VARIABILITA TEPLoty PERMAFROSTU NA OSTROVE JAMESA ROSSA (ANTARKTICKÝ POLOSTROV) V OBDOBÍ 2004-2020	128
<i>Lucia Pastířiková, Filip Hrbáček, Tomáš Uxa, Kamil Láska</i>	
ROZEVÍRAJÍ SE NŮŽKY MEZI REGIONY?	129
<i>Radim Perlín, Hana Maur</i>	
SWIPE VERSUS MULTIPLE VIEW: EYE-TRACKING HODNOCENÍ UŽIVATELSKÉ INTERAKCE S MAPOU	130
<i>Stanislav Popelka, Jaroslav Burian, Markéta Beitlová</i>	
VZTAH MASKULINITY A POSTIŽENÍ V PROSTOROVÉ ZKUŠENOSTI NEVIDOMÝCH MUŽŮ	131
<i>Lucie Pospíšilová, Hana Porkertová</i>	
VYUŽITÍ PROSTOROVÉ AUTOKORELACE PŘI MĚŘENÍ STABILITY LOKÁLNÍCH POLITICKÝCH ELIT V ČESKU.....	132
<i>Jan Prener</i>	
AKTÍVNE STARNUTIE V KONTEXTE KVALITY ŽIVOTA SENIOROV	133
<i>Eva Rajčáková, Angelika Švecová</i>	

RODOVÉ ROZDIELY V PERCEPCII BEZPEČIA VO VZŤAHU K PODMIENKAM PRE CHODCOV (SCHODNOSTI)	134
<i>Katarína Rišová, Michala Sládeková Madajová</i>	
KONCEPT "SENSE OF PLACE" V GEOGRAFICKÉM A ENVIRONMENTÁLNI M VZDĚLÁVÁNÍ	135
<i>Dominik Rubáš, Dana Řezníčková</i>	
VNÍMÁNÍ MÍSTNÍHO REGIONU ŽÁKY ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL	136
<i>Dominik Rubáš, Ivana Tomčíková</i>	
PŘÍPRAVA UČITELŮ NA PŘF UK: KONCEPTOVÝ PŘÍSTUP A JEHO IMPLEMENTACE METODOU MALÝCH KROKŮ	137
<i>Dana Řezníčková, Miroslav Marada, Martin Hanus</i>	
VÝVOJ MEZINÁRODNÍ POZICE ČESKÉ A SLOVENSKÉ GEOGRAFIE NA PŘÍKLADU ZAPOJENÍ ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH GEOGRAFŮ DO AKTIVIT MEZINÁRODNÍ GEOGRAFICKÉ UNIE (IGU).....	139
<i>Tadeusz Siwek</i>	
BUDOUČÍ KRAJINA ODRAŽEJÍCÍ ZMĚNU KLIMATU A (NEDOSTATEK) ADAPTAČNÍCH OPATŘENÍ – PŘÍPADOVÉ STUDIE Z ČESKÉ REPUBLIKY	140
<i>Hana Skokanová, Markéta Zandlová</i>	
PŘÍPRAVA UČITELŮ NA PEDF MU: KONCEPTOVÝ PŘÍSTUP JAKO CESTA K UČITELSKÉ ZPŮSOBILOSTI	141
<i>Michaela Spurná, Eduard Hofmann</i>	
MEZIKULTURNÍ ROZDÍLY VE VIZUÁLNÍM VYHLEDÁVÁNÍ NA MAPÁCH	142
<i>Zdeněk Stachoň, Čeněk Šašinka, Stanislav Popelka, David Lacko</i>	
VENČENIE S ROLNÍČKOU: PRINCÍPY A PŘÍKLADY TVORBY PROSTREDIA VHODNÉHO PRE VENČENIE VODIACICH PSOV V MESTE	143
<i>Tomáš Stanček, Robert Osman</i>	
PERIFÉRIE SLOVENSKA: PROBLEMATIKA ICH DOPRAVNEJ DOSTUPNOSTI	144
<i>Adam Stražovec</i>	
VÝVOJOVÁ DYNAMIKA SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ A SEGREGACE V ČESKU 2015-2021.....	145
<i>Luděk Sýkora</i>	
FENOMÉN CAMINO DE SANTIAGO: OD KREŠŤANSKEJ PŮTNICKEJ CESTY PO POST-SEKULÁRNY PRODUKT CESTOVNÉHO RUCHU	146
<i>Vladimír Székely</i>	
GEOGRAFICKÁ ANALÝZA ZAHRANIČNO-POLITICKÝCH VZŤAHOV RUSKEJ FEDERÁCIE OD ZAČIATKU AGRESIE VOČI UKRAJINE V R. 2014	147
<i>Filip Šandor, Daniel Gurňák</i>	
IDENTIFIKACE HODNOT HISTORICKÉ KULTURNÍ KRAJINY NA PŘÍKLADU KUTNOHORSKA.....	148
<i>Markéta Šantrůčková</i>	
JAK MŮŽE PRÁCE SE SYMBOLY KULTURNĚ-HISTORICKÝCH REGIONŮ OVLIVNIT JEJICH IDENTITU	149
<i>Miloslav Šerý, Marcela Daňková</i>	
BRNĚNSKÁ STRATEGIE PŘÍSTUPNOSTI: PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE	150
<i>Ondřej Šerý, Robert Osman</i>	
FAKTORY LOKALIZACE OBCHODŮ NA VENKOVĚ V ČESKU	151
<i>Zdeněk Šilhan, Jan Binek, Hana Svobodová, Ondřej Šerý, Josef Kunc, Radim Stuchlík</i>	
INTENZITA ČESKO-RAKOUSKÉ PŘEŠHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE V OBDOBÍ PANDEMIE COVID-19	152
<i>Michal Šindelář</i>	
POTENCIÁL VIRTUÁLNĚJ A ROZŠÍŘENEJ REALITY AKO PROSTRIEDKU NA PODPORU UČENIA SA V GEOGRAFII	153
<i>Martina Škodová, Bohuslava Gregorová, Lenka Balážovičová, Martin Hollý</i>	
ENERGETICKÁ BILANCE SVĚTA, VÝROBA ELEKTŘINY A UDRŽITELNÝ ROZVOJ	154
<i>Ivan Šotkovský</i>	
VÝUKOVÉ STRATEGIE UČITELŮ PŘI ROZVOJI INTERPRETACE MAPY U ŽÁKŮ DRUHÉHO STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL V ČESKU	155
<i>Kristýna Štolcová, Martin Hanus</i>	
SLNEČNÉ ŽIARENIE AKO UKAZOVATEĽ VÝBERU POTENCIÁLNYCH PLŔCH PRE VINOHRADY	156
<i>Adam Šupčík, Veronika Beranová</i>	
OPEN DRUŽICOVÁ DATA, PROČ JE JEŠTĚ (VE VÝUCE) NEPOUŽÍVÁME?	157
<i>Pavel Švec, Přemysl Štych, Josef Laštovička</i>	
MODELOVANIE IMPEDANCIE VZDIALENOSTI V INTRAURBÁNNOM PRIESTORE BRATISLAVY S VYUŽITÍM LOKALIZAČNÝCH ÚDAJOV MOBILEJ SÍTE.....	158
<i>Martin Šveda, Michala Sládeková Madajová</i>	
FUNKČNÁ REGIONALIZÁCIA SLOVENSKA AKO RÁMEC PRE OPTIMALIZÁCIU PRENESENÉHO VÝKONU ŠTÁTNEJ SPRÁVY	159

<i>Martin Šveda, Ján Výboštok, Michala Sládeková Madajová</i>	
POZNÁ EMPIRICKY SLOVENSKÁ MLÁDEŽ LEPŠIE SLOVENSKO ALEBO SVET?	160
<i>Ladislav Tolmáči, Anna Tolmáči</i>	
DĚTSKÁ POJETÍ POUŠTÍ U ŽÁKŮ NIŽŠÍ SEKUNDÁRNÍ ŠKOLY V PROSTOROVÝCH SOUVISLOSTECH	161
<i>Petr Trahorsch, Jan D. Bláha, Pavel Mlýnek</i>	
VÝUKA MÍSTOPISNÝCH POJMŮ A POUŽITÍ OBRYSOVÝCH MAP V SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ: VÝSLEDKY AKČNÍHO VÝZKUMU	162
<i>Petr Trahorsch, Petr Meyer, Tomáš Matějček</i>	
SEZNAMOVÁNÍ STUDENTŮ S OBECNĚ-GEOGRAFICKOU MAPOU NEZNÁMÉ OBLASTI	163
<i>David Trokšiar, Martin Hanus, Lenka Havelková</i>	
KONCEPT MÍSTA (PLACE) V GEOGRAFICKÉM VZDĚLÁVÁNÍ	164
<i>Jaroslav Vávra</i>	
GEOGRAFICKÉ ASPEKTY LIDSKÝCH PRÁV: UNIVERSALISMUS VS. KULTURNÍ RELATIVISMUS.....	165
<i>David Vogt</i>	
AKTÉŘI NÁBOŽENSKÉ SOFT POWER A JEJICH PŮSOBNÍ NA SPOLEČNOST A STÁT	166
<i>Vít Volný</i>	
PŘEDSTAVENÍ PROJEKTU "VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ PERIFERIE V REGIONÁLNÍM ROZVOJI ČESKA – OD GENETICKÉ DETERMINACE K ÚZEMNÍ KOHEZI"	168
<i>René Wokoun</i>	
GEMER – VNÚTORNÁ PERIFÉRIA	169
<i>Gabriel Zubriczký</i>	
HYBRIDNÁ GEOGRAFIA ELITNÉHO LIETANIA. LETISKÁ AKO VÝZNAMNÉ MIESTA V AEROMOBILNOM ŽIVOTNOM ŠTYLE ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH FREQUENT FLYERS	170
<i>Veronika Zuskáčová</i>	
POSTERY.....	171
ROZVOJ GEOGRAFICKÉHO MYŠLENÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH POHLEDEM VYSOKOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ UČITELSTVÍ GEOGRAFIE: PŘEDBĚŽNÉ VÝSLEDKY VÝZKUMU	172
<i>Tomáš Bendl, Miroslav Marada, Lenka Havelková</i>	
POST-SOCIALIST URBAN CHANGE AND ITS SPATIAL PATTERNS - THE CASE OF NITRA	173
<i>Martin Boltižiar, Vladimír Ira</i>	
TŘETÍ DIMENZE KATEDRY GEOINFORMATIKY PŘF V OLOMOUCI	174
<i>Jan Brus, Radek Barvíř</i>	
KDYŽ MAPY A MODELÝ MLUVÍ	175
<i>Jan Brus, Alena Vondráková, Radek Barvíř</i>	
MIGRAČNÍ TRAJEKTORIE MLADÝCH DOSPĚLÝCH V PRAŽSKÉM ZÁZEMÍ	176
<i>Otakar Bursa, Luděk Sýkora</i>	
ZMĚNY V KRAJINNÉM POKRYVU ZÁPLAVOVÝCH ÚZEMÍ: PŘÍPADOVÁ STUDIE STÁTŮ STŘEDNÍ EVROPY.....	177
<i>Martin Dolejš, Pavel Raška</i>	
PERCEPCE REZIDENČNÍHO PROSTŘEDÍ V PŘEROVĚ POHLEDEM MÍSTNÍCH OBYVATEL	178
<i>Daniel Doležal, David Fiedor, Miloš Fňukal, Zdeněk Szczyrba, Miloslav Šerý, Petr Šimáček</i>	
UČITELSKÁ GEOGRAFIE NA KATEDŘE GEOGRAFIE PŘÍRODOVĚDECKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI	179
<i>Miloš Fňukal, Irena Smolová</i>	
REGIONÁLNÍ DISPROPORCE VODÁRENSKÉ INFRASTRUKTURY V PODMÍNKÁCH ČR	180
<i>Petr Fučík, Štěpán Marval, Tomáš Hejduk, Štěpán Zrostlík, Ondřej Mašek</i>	
EVIDENCE PŘÍVOZŮ V ČESKÉ REPUBLICE S VYUŽITÍM STARÝCH TOPOGRAFICKÝCH MAP	181
<i>Marek Havlíček, Ivo Dostál, Josef Svoboda</i>	
VÝVOJ VODOHOSPODÁŘSKÝCH OBJEKTŮ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V OBDOBÍ 1763-1957	182
<i>Marek Havlíček, Hana Skokanová, Josef Svoboda, Roman Borovec</i>	
ZMĚNA KRAJINNÉHO POKRYVU PO UKONČENÍ BUDNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ V KRKONOŠÍCH A JESENÍKÁCH	183
<i>Tomáš Hejda, Zdeněk Boudný</i>	
OLIGOTROFNÉ ALPÍNSKE JAZERO – PROSTREDNÉ SPIŠSKÉ PLESO (VYSOKÉ TATRY) – AKO VHODNÝ UKAZOVATEĽ ZMIEN KLÍMY	184
<i>Kristína Hrivnáková, Silvia Čajková, Juraj Hreško</i>	

TEPELNÝ KOMFORT DĚTSKÝCH HŘIŠŤ: JSOU OLOMOUCKÁ HŘIŠŤE OBYVATELNÁ I V TROPICKÝCH DNECH?	185
<i>René Jirmus</i>	
DAŇOVÉ PŘÍJMY OBCÍ A MĚST V PERIFERNÍCH REGIONECH: OD AUTONOMIE K ÚZEMNÍ SPOLUPRÁCI?	186
<i>Zuzana Khendriche Trhlínová</i>	
VIZUÁLNE POROVNANIE ROZDIELOV V CHÁPÁNÍ PRIESTOROVO-ORIENTOVANEJ INFOGRAFIKY	187
<i>Jakub Koniček, Mariane Félix da Rocha</i>	
ČESKO-POLSKÁ PŘEŠHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE V EUROREGIONU BESKYDY POHLEDEM ČESKÝCH STAROSTŮ	188
<i>Filip Kovařík, Zdeněk Szczyrba</i>	
PŘEHRADY (NEJEN VLTAVSKÉ) A JEJICH PŘÍNOSY A ZTRÁTY OČIMA ODBORNÉ VEŘEJNOSTI	189
<i>Tereza Kůsová, Martina Tůmová, Dana Fialová</i>	
REMESELNÉ PIVOVARY NA SLOVENSKU A ICH POTENCIÁL PRE ROZVOJ CESTOVNÉHO RUCHU	190
<i>Alfred Krogmann, Hilda Kramáreková, Lucia Petrikovičová, Henrich Grežo</i>	
TADY KDYSI TEKLA ŘEKA: ANTROPOGENNÍ OVLIVNĚNÍ ÚDOLNÍ NIVY NA ÚZEMÍ MĚSTA OLOMOUC	191
<i>Kristýna Křištofová, Irena Smolová</i>	
ŽÁDANOST ZÁKLADNÍCH ŠKOL NA ČESKÉM VENKOVĚ	192
<i>Silvie Rita Kučerová, Petr Meyer, Dominik Dvořák, Jan Šmíd, Zdeněk Svoboda, Ladislav Zilcher, Kristýna Rybová, Michal Vostrý</i>	
CYCLOTOURISM AS AN INTEGRATIVE ELEMENT OF THE SLOVAK-POLISH BORDER REGION	193
<i>Alena Madziková, Tomáš Pasternák, Juliana Krokusová, Monika Lörincová</i>	
FEEDSTOCK FOR FARM-FED ANAEROBIC DIGESTION PLANTS: EXTERNAL DRIVERS, INTERNAL BLOCKS AND CONSEQUENT LAND USE CONFLICTS	194
<i>Stanislav Martinát, Justyna Chodkowska-Miszczuk</i>	
VÝVOJ HYDROLOGICKÉ SITUACE V ČR Z POHLEDU OPTIMALIZACE HYDROENERGETICKÉHO POTENCIÁLU PRO VODNÍ ELEKTRÁRNY S VÝKONEM DO 5 kW	195
<i>Štěpán Marval, Radek Roub, Martin Tomek, Tomáš Hejduk, Luděk Bureš, Martin Štich</i>	
SITUAČNÍ ANALÝZA JAKO NÁSTROJ A PŘÍSTUP KE ZKOUMÁNÍ GIS VE VÝUCE	196
<i>Vendula Mašterová</i>	
NÁZORY VYBRANÝCH AKTÉRŮ K SYSTÉMU SPÁDOVÝCH OBLASTÍ ZÁKLADNÍCH ŠKOL V ČESKU	197
<i>Petr Meyer</i>	
PŘÍKLADY VYUŽITÍ INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ V GEOGRAFICKÉM VZDĚLÁVÁNÍ	198
<i>Darina Mísařová</i>	
POSTAVENIE NITRIANSKEHO KRAJA V RASTLINNEJ VÝROBE SLOVENSKA PO ROKU 2004	199
<i>Jana Némethová</i>	
PROSTOROVÁ ANALÝZA STŘETŮ DRÁŽNÍCH VOZIDEL A ŽIVOČICHŮ	200
<i>Vojtěch Nezval, Michal Bíl</i>	
VYUŽITIE MOBILNÝCH GIS APLIKÁCIÍ ZALOŽENÝCH NA ESRI NÁSTROJOCH V GEOGRAFICKEJ PRAXI	201
<i>Michaela Nováková, Jozef Boglarský, Tomáš Fedor, Michal Gallay</i>	
VÝZNAM A PREJAVY MARIÁNSKEHO KULTU V NITRIANSKOM KRAJI	202
<i>Daša Oremusová, Magdaléna Nemčíková</i>	
MICROPLASTICS IN SOILS OF OUTER HEBRIDES, SCOTLAND	203
<i>Tereza Pavlíková, David Pavlík, Jan Divíšek, Daniel Nývlt, Pavel Matula</i>	
ANTROPOGENNÍ OVLIVNĚNÍ FLUVIÁLNÍCH PROCESŮ NA PŘÍKLADU VYBRANÝCH SÍDEL VNĚJŠÍCH ZÁPADNÍCH KARPAT - PŘÍPADOVÁ STUDIE NOVOJIČÍNKO	204
<i>Jan Polášek, Irena Smolová</i>	
UŽIVATELSKÉ HODNOCENÍ COVID DASHBOARDŮ	205
<i>Stanislav Popelka, Anna Porti Suarez</i>	
SCHENGEN INTERNAL BORDER: PERCEPTION OF IMPACT OF THE MEASURE AGAINST COVID-19 IN THE CZECH-BAVARIAN BORDERLAND	206
<i>Jiří Preis, Jaroslav Dokoupil, David Klika, Ingrida Lešková, Martin Lochmüller, Tina Wiegand</i>	
POLITIKA, PROCESY A PERCEPCIE EVROPSKÉ INTEGRACE NA REGIONÁLNÍ A LOKÁLNÍ ÚROVNI: PŘÍPAD POLSKO-UKRAJINSKÉHO POHRANIČÍ	207
<i>Alexandra Seidlová</i>	

GEOGRAFIE: MODERNÍ VÝUKA 21. STOLETÍ? JEDINĚ SE SNÍMKY DPZ!	208
<i>Denisa Simerská</i>	
HODNOTENIE DIVERZITY KRAJINY VÝCHODNEJ ČASTI KOZÍCH CHRBTŮV A PRIĽAHLÉHO OKOLIA	209
<i>Imrich Sládek, Dušan Barabas</i>	
ZANIKLÁ LÁZEŇSKÁ MÍSTA NA ČESKO-POLSKÉM POHRANIČÍ	210
<i>Irena Smolová, Zdeněk Szczyrba, Kristýna Křištofová</i>	
LÁZEŇSTVÍ NA ČESKO-POLSKÉM POHRANIČÍ	211
<i>Irena Smolová, Zdeněk Szczyrba, Kristýna Křištofová</i>	
VĚZEŇSKÉ REGIONY: STIGMA NEBO BENEFIT?	212
<i>Vendula Svobodová</i>	
COMPARISON OF DIGITAL ELEVATION MODELS CONSIDERING EXPLANATORY POWER OF DERIVED TOPOGRAPHIC VARIABLES ENTERING GENERALIZED ADDITIVE MODELS OF DEFORESTATION	213
<i>Vladimír Šagát, Adam Rusinko</i>	
POSTOJE STUDENTŮ UČITELSTVÍ GEOGRAFIE K VYUŽÍVÁNÍ GIT V JEJICH BUDOUCÍ PEDAGOGICKÉ PRAXI	214
<i>Petr Šimáček, Kateřina Novotná</i>	
ŠPECIFIKÁ VYBRANÝCH DIMENZIÍ OBJEKTÍVNEJ CHUDOBY: PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA OKRESOV JUŽNÉHO SLOVENSKA	215
<i>Miroslava Trembošová</i>	
MODELOVANIE POVODŇOVÝCH UDALOSTÍ V LOKALITE DOMICA ZA POUŽITIA DÁT S VYSOKÝM ROZLIŠENÍM	216
<i>Daniela Ujlakiová, Ondrej Tokarčík</i>	
POTENCIÁL PRE RIEČNE POVODNE NA ÚROVNI OBCÍ SLOVENSKA.....	217
<i>Matej Vojtek, Saeid Janizadeh, Jana Vojteková</i>	
ZRANITEĽNOSŤ OBCÍ SLOVENSKA VOČI RIEČNYM POVODNIAM	218
<i>Matej Vojtek, Katarína Viliňová, Gabriela Repaská, Jana Vojteková</i>	
KATEGORIZACE ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINY Z HLEDISKA OHROŽENOSTI PLOŠNÝMI PODPOVRCHOVÝMI ZDROJI ODTOKU A ZNEČIŠTĚNÍ VOD	219
<i>Antonín Zajíček, Tomáš Hejduk, Petr Fučík, Štěpán Marval</i>	

Plenární sekce

Energie a geografie: Aktuální problémy geografie energií a proč je čeští geografové (téměř) ignorují

Bohumil Frantál^{1,2}

¹Ústav geoniky AV ČR, Oddělení environmentální geografie, ²Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: bohumil.frantal@ugn.cas.cz

Klíčová slova: geografie energií, prostorový obrat, energetický přechod

Keywords: energy geography, spatial turn, energy transition

„Geografie je zásadní pro pochopení a řešení současných energetických dilemat“, prohlásil před více než deseti lety významný americký geograf Karl Zimmerer (Zimmerer, 2011). Současná energetická krize, rostoucí ceny fosilních paliv a elektřiny, nejistota dodávek surovin a zpochybnění rychlosti procesu dekarbonizace v souvislosti s ekonomickými dopady pandemie Covidu-19 a válečným konfliktem na Ukrajině dávají dnes těmto slovům nový a silnější apel. Geografie energií existuje jako subdisciplína geografie minimálně od 60. let minulého století (Pasqualetti & Brown, 2014), ale v posledních dvou dekádách prochází výrazným oživením, rozšiřováním a změnami. Mění se systémy produkce energie s distributivní (decentralizovanou) energií z obnovitelných zdrojů a víceúrovňové geografické posuny v poptávce po energiích přinesly „prostorový obrat“ v energetickém výzkumu (Bridge, 2018, Coenen, 2021) a daly vzniknout novým „geografiím energie“ (Calvert, 2016). Bohužel v českém prostředí zůstávají otázky týkající se energie na okraji zájmu geografů (co se týče výzkumu i odborného vzdělávání), systematicky se jim věnuje jen několik pracovišť a mnohá témata úspěšně exploatovali zástupci jiných sociálně-vědních disciplín. Ignoraci energetických témat pěkně ilustruje skutečnost, že první kniha ve světě zřejmě nejznámějšího geografa českého původu – Václava Smila – který se více než 40 let věnuje problémům energetiky a bývá uváděn mezi nejvlivnějšími současnými popularizátory vědy, vyšla v češtině až v roce 2017. V tomto příspěvku budou představena a diskutována aktuální klíčová témata geografie energií (energetický přechod a rozvoj obnovitelných zdrojů, energetická spravedlnost, energetická chudoba, transformace uhelných regionů a recyklace post-těžební krajiny, územní energetické plánování a kritické GIS, energetická gramotnost, atd.) a související koncepty (prostorová diferenciaci, relační prostor, energetické krajiny, distance decay, difúze inovací, prostorová energetická spravedlnost, governance, aj.) a bude zmapováno jejich pokrytí v rámci výzkumu a publikací českých geografů. Pokusíme se také identifikovat a diskutovat příčiny či důvody, proč je téma energie v české geografii doposud spíše opomíjeno.

Nové nástroje geoinformatiky a diaľkového prieskumu Zeme pri modelovaní krajiny

Jaroslav Hofierka

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktní e-mail: jaroslav.hofierka@upjs.sk

Klíčová slova: geopriestorové technológie, GIS, laserové skenovanie, senzory, 3D modelovanie

Keywords: geospatial technology, GIS, laser scanning, sensors, 3D modeling

Geografia za posledné desaťročia zaznamenáva výrazné zmeny v používaných metodických nástrojoch a dátach. Geopriestorové technológie umožnili získavať geografické dáta s bezprecedentným priestorovým detailom, vysokou časovou frekvenciou a v obrovských objemoch. To otvorilo nové oblasti výskumu geografických problémov ako je výskum prírodných procesov s vysokým priestorovým rozlíšením, multimierkový prístup, spracovanie masívnych dát z rôznych senzorov a senzorových sietí, výskum dynamiky správania sa ľudskej spoločnosti a jej aktivít. Mnohé z obmedzení, ktoré predstavovali papierové mapy, boli odstránené a geografi môžu teraz využívať digitálne nástroje, ktoré umožňujú skúmať krajinu ako trojrozmerný, dynamický objekt. V tomto príspevku sumarizujeme hlavné zmeny, ktoré do geografického výskumu priniesla geoinformatika a diaľkový prieskum Zeme a na konkrétnych príkladoch demonštrujeme použitie nových nástrojov a metód týchto subdisciplín geografie. Tieto príklady sú sústredené do troch oblastí: využitie metód laserového skenovania pri výskume geografických javov s vysokým rozlíšením, 3D modelovanie krajiny, výskum dynamiky krajiny pomocou satelitných a leteckých senzorov. Mnohé z týchto oblastí majú značné interdisciplinárne presahy do iných vedných disciplín a aj rozsiahle aplikácie v praxi. Geoinformatika a aj diaľkový prieskum Zeme tak výrazne obohacujú geografiu o nové metodické postupy a nástroje, zlepšujú jej previazanie na iné vedné disciplíny a aj prax.

Príspevok je súčasťou riešenia projektov APVV-18-0044 a KEGA 016UPJŠ-4/2021.

Regionalizace: proměny národních tradic a mezinárodní relevance

Pavel Klapka

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: pavel.klapka@upol.cz

Klíčová slova: region, regionalizace, kvantitativní geografie, československá (česká) geografie, mezinárodní geografie

Keywords: region, regionalization, quantitative geography, Czechoslovak (Czech) geography, international geography

Region je původní a velice starý geografický koncept, který se dlouhou dobu vztahoval k území ve smyslu politickogeografickém a administrativním. Náplň pojmu se začala proměňovat společně se vznikem moderní geografie v 19. století a výrazně se koncept regionu a metod jeho vymezování, tzv. regionalizace, rozvíjel v souvislosti s prvním kvantitativním obratem v geografii. Kvantitativní geografie může chápat vymezování regionů jako hledání sekundárních diskontinuit v heterogenním ale primárně kontinuálním rozmístěním hodnot proměnných vztažených k nejrůznějším geografickým objektům a jevům. Tyto proměnné mají buď skalární charakter, jsou základem identifikace tzv. formálních regionů, či vektorový charakter, jsou základem identifikace tzv. funkčních regionů. Cílem příspěvku je shrnout roli regionalizace v české geografické tradici v kontextu mezinárodní geografie ve třech obdobích: 1. do druhé světové války, 2. v období socialismu a 3. po roce 1990. Toto členění reflektuje vývoj uvnitř československé a české geografie, představuje tedy pohled zevnitř, nikoliv zvenku. Příspěvek se bude zabývat jak fyzickou, tak humánní geografii, formálními i funkčními regiony i různými hierarchickými úrovněmi. Význam a přístup k vymezování regionů se v československé (české) tradici především v poválečném období dosti lišil od geografie mezinárodní, navíc byla tato míra různá v geografii fyzické a humánní. Je to dáno jednak politickým zřízením, jednak opoždujícím se vývojem moderních geografických trendů. Toto zpoždění se po roce 1990 daří dohánět jen pomalu, téma regionalizace není nejspíš pro české geografy příliš atraktivní, ačkoliv identifikaci regionů považují za jednu ze základních dovedností geografa i příspěvek geografie k obecnému poznání organizace prostoru. Současná role regionalizace v mezinárodní geografii je spíše marginální a objevuje se spíše v podobě aplikovaných či méně často metodologických studií v oblastech kvantitativní a kulturní/behaviorální geografie.

Příspěvek byl zpracován v rámci grantového projektu GAČR č. GA20-21360S (Prostorové interakce a jejich konceptualizace: analýza selektivity, neurčitosti a hierarchie). Autoři děkují grantové agentuře za podporu.

Role aktérů v regionálním rozvoji

Viktor Květoň

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: viktor.kveton@natur.cuni.cz

Klíčová slova: aktivita aktérů, regionální rozvoj, institucionální prostředí, transformace starých průmyslových regionů

Keywords: agency, regional development, institutional environment, transformation of old industrial regions

Evoluční ekonomická geografie má ambici přispět k objasnění dosud neuspokojivě vysvětlených výzkumných otázek – proč se liší tempo růstu regionů i po zohlednění např. rozdílů v jejich ekonomické struktuře, proč mezi regiony existují výrazné rozdíly v kooperaci a přenosu informací a znalostí mezi klíčovými aktéry regionálního rozvoje a do jaké míry může spolupůsobení historických a společenských událostí ovlivňovat institucionální prostředí a celkovou socioekonomickou evoluci regionu (Boschma, Frenken 2006, Boschma, Martin 2010). V této souvislosti bylo rozpracováno několik konceptů, jejichž společným jmenovatelem je snaha pochopit a vysvětlit roli klíčových aktérů uvnitř regionu a odhalit mechanismy/procesy, které ovlivňují různou výkonnost a konkurenceschopnost regionů v podmínkách intenzivní globalizace. Zatímco význam strukturálních faktorů ve vývoji regionů je geografy dlouhodobě studován, tak objasnění významu, role a aktivity aktérů v rozmanitých socioekonomických kontextech regionů je předmětem výzkumu v geografii a v regionálních studiích v posledních letech (Grillitsch a Sotarauta 2019, Bækkelund 2021, Jolly a kol. 2021, Isaksen a kol. 2019). V této době bylo rozpracováno několik konceptualizací vysvětlujících roli a aktivity aktérů v regionálním rozvoji. Cílem přednášky je představit integrující konceptuální rámec aktivity aktérů v regionálním rozvoji (dle Blažek a Květoň 2022), který přispívá k vysvětlení rozdílné dynamiky a konkurenceschopnosti regionů a objasňuje odlišné možnosti jejich transformace. Hlubší porozumění role aktérů a institucí i probíhajících procesů a mechanismů bylo empiricky studováno na dlouhodobém vývoji Ústeckého a Moravskoslezského kraje.

Sekce pocta Martinu Hamplovi

Některé inspirace z myšlenek Martina Hampla

Jiří Blažek

Univerzita Karlova, Praha

Kontaktní e-mail: jiri.blazek@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Martin Hampl, příklady inspirací, význam klasifikací

Keywords: Martin Hampl, inspiration, the role of classifications

Jednou ze zásadních myšlenek Martina Hampla, které významně ovlivnily můj výzkum, je jeho důraz kladený na princip, že se snižováním řádu se zvyšuje variabilita jevů a z toho vyplývající potřeba vypracovávat typologie. Typologie umožňují jednak citlivěji podchytit celkový řád a jednak umožňují identifikovat mechanismy, které variabilitu způsobují. V tomto příspěvku budou proto ukázány příklady typologií provedených v různých sférách a naznačen jejich přínos i omezení.

Prostorové interakce a funkční regionalizace České republiky: vazba na tradiční výzkumy Martina Hampla

Marián Halás¹, Pavel Klapka¹, Petr Tonev²

¹Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie, ²Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: marian.halas@upol.cz

Klíčová slova: prostorové interakce, funkční regionální taxonomie, hierarchie, Česká republika

Keywords: spatial interactions, functional regional taxonomy, hierarchy, Czech Republic

Příspěvek se zabývá úlohou prostorových interakcí v organizaci sídelních a regionálních systémů a jejich konceptualizací. Ukazuje, jakým způsobem je možné navázat na tradiční funkční regionalizace Martina Hampla v nových podmínkách, s alternativními daty a modernějšími metodami funkční regionální taxonomie, tj. s využitím sofistikovanějších iteračních regionalizačních algoritmů. V rámci příspěvku je diskutováno o srovnatelných i rozdílných přístupech v pracích Martina Hampla a v pracích olomoucké školy. Součástí je i prezentace vlastních výsledků vycházejících z několika rozdílných datasetů o prostorových interakcích jako jsou denní dojíždka do zaměstnání a do škol, migrace, sčítání dopravy nebo lokalizační data mobilních operátorů. Přirozená organizace geografického prostoru je zde zachycena na mikroregionální i meziregionální hierarchické úrovni.

Poděkování: Příspěvek byl zpracován v rámci grantového projektu GAČR č. GA20-21360S (Prostorové interakce a jejich konceptualizace: analýza selektivity, neurčitosti a hierarchie). Autoři děkují grantové agentuře za podporu.

Prínos práce prof. Hampla pre slovenskú geografiu

Pavol Korec, Jaroslav Rusnák

Univerzita Komenského v Bratislave

Kontaktní e-mail: pavol.korec@uniba.sk; jaroslav.rusnak@uniba.sk

Klíčová slova: Martin Hampl, paradigmy sociálnej/humánnej geografie, geografia spoločenskej transformácie, slovenská geografia

Keywords: Martin Hampl, paradigms in social/human geography, geography of societal transformation, Slovak geography

Bez zveličovania môžeme povedať, že prof. Martin Hampl zanechal nielen českej a slovenskej geografii, ale aj svetovej geografii významné vedecké dielo. Bolo by mimoriadne náročné pokúsiť sa zhodnotiť prínos práce prof. Hampla pre geografiu ako vedu. Z hľadiska vývoja slovenskej geografie treba oceniť, okrem iného, mimoriadny vklad prof. Hampla hlavne v dvoch oblastiach vedeckého bádania. Prvou je oblasť bádania geografických aspektov ponovembrovej spoločenskej transformácie a vývoja regionálnej štruktúry na národnej úrovni. Druhou oblasťou sú výsledky jeho prác v kontexte hodnotenia vývoja paradigmy geografie a hľadania predmetu štúdia sociálnej a regionálnej geografie. Na tieto dve oblasti prínosu práce prof. Hampla pre slovenskú geografiu sa pokúsime poukázať v našom príspevku.

Metropolitní polynodální jádra jako základ nové regionální organizace Česka

Miroslav Marada, Marek Komárek, Jan Šimbera

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha

Kontaktní e-mail: marada@natur.cuni.cz

Klíčová slova: integrované sídelní systémy (ISS), metropolitní areál (MA), sociogeografická regionalizace, integrita regionu, hierarchie

Keywords: Integrated settlement system (ISS); metropolitan area (MA); sociogeographic regionalization; regional integrity; hierarchy

Teoretický výzkum geografické organizace je u nás spojen zejména s osobností prof. Martina Hampla (1940–2022). Na jeho mimořádné dílo se tento příspěvek odkazuje. V článku jsou nejprve vymezeny integrované sídelní systémy (ISS) metodou M. Hampla a pomocí nového kritéria reciproční mobility. Následně jsou na bázi obcí vytvořeny dojížďkové regiony ISS (dosud bylo zázemí ISS přiřazováno na bázi administrativních jednotek). Provedená regionalizace je pak nástrojem pro ověření souladu regionálního uspořádání určeného polynodálními jádry a uspořádání daného mononodálními mikroregionálními centry. Vycházíme z předpokladu, že v realitě platnější regionální systém bude mít vyšší integritu regionů a jeho hierarchizace bude ve vyšším souladu s teoretickými předpoklady pravidla o velikostním pořadí měst. Výsledná zjištění vnímáme jednak jako podnět k diskusi o metodice vymezování ISS, jednak jako podklad pro srovnání s očekávanými výsledky aktuálního SLDB 2021.

Profesor Martin Hampl a (ne)uchopitelnost sídelních systémů

Ondřej Mulíček

Masarykova univerzita, Brno

Kontaktní e-mail: mulicek@geogr.muni.cz

Klíčová slova: sídelní systém, Martin Hampl, časoprostor, mobilita

Keywords: urban system, Martin Hampl, timespace, mobility

Příspěvek představuje zamyšlení nad vybranými tématy z oblasti výzkumu procesů a vztahů formujících struktury osídlení. S odkazy na výzkumné rámce stanovené profesorem Martinem Hamplem jsou diskutovány některé aspekty geografického nazírání na integritu, strukturu a temporalitu sídelních struktur. Načrtnuty jsou otázky zkoumající dopady změn v individuální mobilitě a časoprostorové koordinaci na měřítko a formy fungování denních systémů osídlení.

Mezi národní tradicí a mezinárodní relevancí: některé zkušenosti ze snah o výzkum v rozvojových zemích

Josef Novotný

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: pepino@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Martin Hampl

Keywords: Martin Hampl

V příspěvku se pokusím na vybraných příkladech ukázat, čím, jak a proč mne ovlivnila a inspirovala práce a odborné poznatky Martina Hampla v mém (geografickém) uvažování a vlastních výzkumech. Nadílka intelektuální produkce Martina Hampla je bohatá. Abych se v ní znovu neutopil, omezil jsem si čas pro výběr témat pro tento příspěvek na cestu vlakem z Prahy do Hradce Králové. Proběhla 59 dní poté, kdy nás pan profesor opustil. Na konci tunelu za pražským hlavním nádražím se objevila komplexita, resp. její specifické Martinovo pojetí. Při průjezdu Polabskou „kmenovou“ oblastí populační stability došlo na vývojovou dynamiku změn. Rychlík R951 ve Velkém Oseku nestaví, přesto právě někde zde, na periferii Středočeského kraje, přibyla měřítkovost. Posledním vybraným tématem je variabilita. Ta přímo souvisí s nerovností, což ji spojuje s pomníkem selskému povstání z roku 1775, který je při výjezdu z Chlumce, co by z vlaku kamenem dohodil. Jezdím tudy často, ale tentokrát to bylo nevšední. Takové jsou i práce Martina Hampla.

Hamplova škola sociální geografie: diferenciacie a hierarchie

Martin Ouředníček

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Kontaktní e-mail: slamak@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Martin Hampl, diferenciacie, hierarchie, albertovská škola

Keywords: Martin Hampl, differentiation, hierarchy, Albertov school

Martin Hampl byl jednou z nejvýznamnějších osobností české geografie v posledních desetiletích. Jeho přínos pro teoretický a metodologický rozvoj disciplíny byl natolik výrazný, že je možné hovořit o Hamplově sociální geografii, která má základní atributy paradigmatické školy: vlastní teoretické zakotvení, locale na pražském Albertově, významné žáky a charakteristickou metodologii výzkumu. Hlavním cílem příspěvku je představit vlastní pohled autora na přínos Hamplovy školy, vztah k dalším příbuzným disciplínám a spolupráci v rámci aplikovaného výzkumu zaměřeného na delimitaci metropolitních areálů.

Teorie integrity geografické reality

Luděk Sýkora

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: sykora@natur.cuni.cz

Klíčová slova: region, integrita, diferenciace, komplexita, sociálně-prostorová formace

Keywords: region, integrity, differentiation, complexity, socio-spatial formation

Příspěvek je reflexí osobního i skupinového obohacení geografického poznání a poznávání vyplývající z podnětů, jež nám ve svých akademických pracích a odborných diskusích poskytnul Martin Hampl. Zatímco je česká geografická epistemologie spojována spíše s důrazem na prostorovou/územní/regionální diferenciaci, domnívám se, že hlavním poselstvím prací Martina Hampla je důraz, který kladl na integrální, a hierarchicky organizovaný, charakter geografické reality. Z osobního čtení Martina Hampla jsem si odnesl především významnost, kterou přisuzoval geografickým celkům, regionům, a jejich integritě. Integrita regionů, jakožto základních a plnohodnotných geografických celků, přitom není jejich triviálním znakem, ale primární podstatou, jež spočívá v pokročilé dělbě práce a funkcí v mimořádně komplexní sociálně-prostorové formaci. Důraz Martina Hampla na regionalizaci vycházel z potřeby identifikovat integrované, komplexní, a tudíž autonomní a svébytné geografické celky, jejichž podstatné znaky jsou univerzální, zatímco jejich vnější i vnitřní geografická/prostorová diferenciace až sekundárním znakem komplexní integrované geografické reality. Poselství Martina Hampla ukazující na integrální charakter geografických celků nám zanechává klíč k sebereflexi a připomenutí neopomíjet ontologickou podstatu předmětu geografického poznání.

Ostatní sekce

Horizontální vs vertikální dostupnost městské hromadné dopravy ve Zlíně

Martin Bárta

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní email: martin.barta01@upol.cz; martinbarta211@gmail.com

Klíčová slova: dostupnost, MHD, grid, ZSJ

Keywords: accessibility, public transport, grid, basic settlement unit

Práce se zabývá problematikou dopravní dostupnosti za populaci základních sídelních jednotek ze dvou úhlů pohledu. V prvním případě se počítá s cestní a časovou dostupností v horizontální rovině. Druhý typ zapojuje do analýzy vertikální rozdíly nadmořských výšek včetně počtu nastoupených metrů a průměrného sklonu nejkratší cesty mezi počáteční či cílovou destinací a zastávkou MHD.

Za výzkumnou oblast bylo vybráno město Zlín, které poskytuje dostatečně členitý reliéf a hustou síť městské hromadné dopravy. Pro administrativně vymezené území je vytvořena mapová mřížka, jejíž jednotlivé buňky obsahují souhrnnou hodnotu dopravní dostupnosti složenou z kombinace výpočtů populační a vzdálenostní váhy.

Populační data jsou převzata z výsledků sčítání lidu za základní sídelní jednotky. Samotné základní sídelní jednotky slouží výhradně jako podklad pro distribuci populace uvnitř podrobnější uměle vymezené mřížky. Dopravní data pak vychází z databáze dopravního podniku města Zlína a Otrokovic (DSZO) a veřejně dostupných prostorových zdrojů Openstreetmap. Každá buňka je vyhodnocena právě jednou průměrnou hodnotou.

Výsledná mřížka v podobě číselných charakteristik poskytuje detailní rozbor disparit velikosti a distribuce populace a z ní vyplývající předpokládané poptávky po hromadné dopravě. Kromě praktické přidané hodnoty pro strategické a plánovací účely dopravní optimalizace města Zlína lze výsledky studie dále rozšířit o související aspekty dostupnosti a možnosti meziměstské komparace zejména členitých územních profilů.

Vizualizace změn administrativního členění: český a evropský kontext

Visualization of changes in administrative division: Czech and European context

Martin Bartůněk

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Kontaktní e-mail: martin.bartunek@students.ujep.cz

Klíčová slova: mapa, administrativní členění, regionální identita, hranice, fuzzy teorie, geografické jméno

Keywords: map, administrative division, regional identity, border, fuzzy theory, geographical name

The goal of this paper is to present the possibilities of visual presentation of the dynamics of administrative regions by a thematic map and on this bases to compare the tendencies of administrative divisions in Czechia with other European countries through time. Adopting the key theory of institutionalization of regions, the administrative division of the state is a process in which the borders and names of regions are constantly transformed, which causes changes in the perception of the population. By analyzing the laws about administrative division reforms, resp. historical map documents, it is possible to identify the dynamics of individual borders, which form fuzzy spaces with a higher or lower degree of stability. Subsequently, in these localities it is possible to get an insight to relationship strength of the population to the region. As a result, this visual presentation can help in the research of regional identities.

Agroklimatická charakteristika vinohradov vybranej časti Nitrianskej vinohradníckej oblasti vo vzťahu ku klimateknej zmene

Veronika Beranová, Adam Šupčík

Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra fyzickej geografie a geoinformatiky

Kontaktní e-mail: veronika.beranova@uniba.sk

Klíčová slova: GST, GDD, CI, helietermický index, vinohradníctvo

Keywords: GST, GDD, CI, Heliothermal index, viticulture

Dlhodobé agroklimatické charakteristiky sú dôležitým faktorom vo výskume stanovištných podmienok pre výsadbu nových vinohradov. V dôsledku nárastu teplôt vplyvom klimateknej zmeny je pravdepodobné, že región Strednej Európy rozšíri svoj vinohradnícky potenciál a územie bude v porovnaní s dnešnou dobou vhodné na pestovanie širšej škály odrôd. Otáznou ostáva adaptácia už vysadených vinohradov, nakoľko počas nadpriemerne teplých letných mesiacov dochádza k príliš skorému dozrievaniu niektorých odrôd, čo má vplyv na výslednú kvalitu hrozna a vína. V neposlednom rade so sebou kontinuálne zvyšovanie teploty prináša riziko rozširovania nových hmyzích škodcov a chorôb viniča. V našom výskume sa zameriavame na časť Nitrianskej vinohradníckej oblasti, konkrétne Zlatomoravecký a Nitriansky vinohradnícky rajón, kde sú od roku 2017 založené výskumné lokality v troch vinohradoch. Pre výskum dlhodobých (1980 - 2021) agroklimatických charakteristík považujeme za referenčné stanice SHMÚ Mochovce, Nitra-Janíkovce a Žikava. Zaoberáme sa hodnotením štyroch najrozšírenejších indexov – priemerná teplota za vegetačné obdobie (GST), suma efektívnych teplôt (GDD), index chladnej noci (CI) a helietermický index. Rok 2018 bol v skúmaných lokalitách tým najteplejším rokom vôbec a napríklad z hľadiska helietermického indexu by bolo možné v lokalite pestovať niektoré teplomilné modré odrody typické pre Španielsko. Avšak pre odrody typické pre Strednú Európu predstavujú takéto podmienky vysoké riziko výskytu stresových javov (napr. spálenie listov). Naš výskum dokazuje, že monitoring agroklimatických faktorov predstavuje dôležitú súčasť postupov precízneho vinohradníctva.

Limity využívání GIS ve výuce z pohledu českých učitelů a studentů učitelství

Veronika Bernhäuserová, Lenka Havelková, Martin Hanus

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: veronika.bernhauserova@natur.cuni.cz

Klíčová slova: geografický informační systém, GIS, geografické vzdělávání, Delphi studie, učitel

Keywords: Geographic Information System, GIS, geography education, Delphi study, teacher

Nedostatečné naplnění potenciálu využívání geografických informačních systémů (GIS) ve výuce je stále velmi diskutovaným tématem. Předchozí výzkumy ukázaly, že výuka s GIS může studentům pomoci zlepšit řadu (nejen geografických) dovedností. Konkrétně se studenti mohou naučit například získávat, zpracovávat, analyzovat, vyhodnocovat a prezentovat prostorové informace, a tím rozvíjet své prostorové myšlení. Navzdory svému vzdělávacímu potenciálu je však zavádění GIS do škol stále spíše sporadické.

Existuje řada zahraničních studií zkoumající limity začleňování GIS do výuky. V rámci Česka jsou však empirické výzkumy věnující se této problematice ojedinělé. Předchozí zahraniční studie se nadto zaměřovaly převážně na učitele. Tato studie se kromě českého prostředí odlišuje od předchozích i zaměřením nejen na samotné učitele, ale i na studenty učitelství, jakožto důležité aktéry budoucího vzdělávání.

Předkládaná studie si proto klade dvě hlavní výzkumné otázky: „Jaké vnímají limity implementace geografických informačních systémů do výuky čeští učitelé a studenti učitelství?“ a „Existují rozdíly ve vnímání limitů mezi těmito různými aktéry ve vzdělávání?“. Oproti většině přechozích výzkumů studie nevyužívá ryze kvantitativní metody, ale využívá metodu Delphi. Výhodou této metody je mimo jiné to, že dává participantům dostatek prostoru na vyjádření vlastního názoru, a to nadto bez ovlivnění výzkumníkem či ostatními participanty.

Takto zjištěné výsledky mohou být následně využity k cílené pomoci školám i konkrétně učitelům, díky které budou limity zamezující častějšímu využívání GIS ve výuce odstraněny. Dále pak mohou upozornit na mezery týkající se přípravy na vlastní výuku s GIS, které se vyskytují v samotném vzdělávání budoucích učitelů.

Triptych nových didaktických pomůcek pro práci s mapou v rámci českého nižšího sekundárního vzdělávání

Jan D. Bláha, Jan Ptáček, Petr Trahorsch, Lenka Olivová, Jiří Anděl, Tomáš Matějček, Silvie R. Kučerová

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Kontaktní e-mail: jd@jackdaniel.cz

Klíčová slova: didaktika geografie, práce s mapou, školní atlas, pracovní sešit, učitelská příručka

Keywords: didactics of geography, map work, school atlas, workbook, teacher's guide

Vydání Žákovského atlasu pro 2. stupeň základních škol v roce 2019 bylo reakcí na (1) diskuzi mapových dovedností žáků, která dlouhodobě probíhá v oborově-didaktické komunitě, (2) výsledky přechozích projektů základního výzkumu o vizuální informaci ve vztahu k žákům nižšího sekundárního vzdělávání, (3) četné dotazy učitelů a dalších aktérů na vydavatele ohledně složitosti běžného školního atlasu světa, resp. Česka a světadílů a (4) podobné didaktické pomůcky v anglofonním a německy mluvícím světě.

Autoři si hned od počátku uvědomovali, že kromě samotného atlasu a pracovního sešitu bude nutností vznik třetí nezbytné pomůcky, tj. Učitelské příručky. Ta byla vydána na jaře roku 2022 a klade si za cíl odpovědět na vybrané kartograficko-didaktické, odborně-geografické, ale i geograficko-didaktické otázky týkající se výuky zeměpisu s Žákovským atlasem a jeho Pracovním sešitem. Provázanost Žákovského atlasu, Pracovního sešitu a Učitelské příručky je naprosto klíčová pro fungování těchto pomůcek jako systému. Žákovský atlas je přitom chápán jako vrchol pyramidy, neboť má v rámci tohoto systému vedoucí postavení. Fungování Žákovského atlasu v běžné výuce podporují zbývající dvě didaktické pomůcky, tedy Pracovní sešit i Učitelská příručka.

V rámci prezentace bude představen kromě výše uvedeného samotný koncept tvorby učitelské příručky, první zpětná vazba od učitelů atd.

Biometrické testování aplikace webového GIS

Vojtěch Blažek

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Kontaktní e-mail: vblazek@jcu.cz

Klíčová slova: WebGIS, ArcGIS StoryMaps, kognitivní zatížení, biometrie

Keywords: WebGIS, ArcGIS StoryMaps, Cognitive load, Biometrics

Příspěvek analyzuje práce žáků s aplikací webového GIS, ArcGIS StoryMaps za pomoci biometrického testování. Testování této aplikace bylo součástí disertačního výzkumu, který probíhal v letech 2020/2021 na katedře geografie pedagogické fakulty v Českých Budějovicích. Hlavním cílem příspěvku je popsat, jak žáci s aplikací pracují, kterým prvkům věnují více času a které je stresují. Východiskem je teorie kognitivního zatížení, která popisuje vztah přílišné psychické námahy při řešení úkolů a fyziologických signálů, jako je elektrodermální napětí kůže, šířka zornic či tepová frekvence. Výsledky ukazují, že největším úskalím při práci v geografickém digitálním prostředí jsou interaktivní mapy v kombinaci s kvízovými úlohami a žáci se věnují hlavně textu. Z pohledu geografického vzdělávání se jedná o zajímavé zjištění, protože mapa je specificky geografickým zdrojem informací.

Skúmanie vzťahu medzi teplotou povrchu krajiny a termálnymi vlastnosťami materiálov v meste

Jozef Bogľarský, Jaroslav Hofierka, Katarína Onačillová

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktní e-mail: jozef.boglarsky@student.upjs.sk

Klíčová slova: teplota povrchu krajiny, slnečné žiarenie, heterogenita mestského povrchu, tepelná dynamika, tepelné vlastnosti

Keywords: land surface temperature, solar radiation, heterogeneity of urban surface, thermal dynamics, thermal properties

Fenomén mestského ostrova tepla je priamo ovplyvnený teplotou povrchu krajiny (LST) a faktormi akumulácie a uvoľňovania tepla, ktoré závisia od interakcie slnečného žiarenia a rôznych typov mestských povrchov. Mestské materiály vykazujú rôzne tepelné vlastnosti, ako je tepelná vodivosť, merná tepelná kapacita, albedo, emisivita. Všetky tieto vlastnosti ovplyvňujú, ako sa materiál správa v prítomnosti slnečného žiarenia, teda ako rýchlo materiál absorbuje alebo uvoľňuje teplo a aký to má vplyv na teplotu okolitého vzduchu. Vzhľadom na množstvo rôznych typov materiálov, ktoré sa vyskytujú v mestskom prostredí, sme sa v tejto práci zamerali na tie, ktoré podľa nás najlepšie reprezentujú typické mestské prostredie. Na základe meraní teploty rôznych povrchov v zastavanom území Košíc sme analyzovali zmeny LST vo vzťahu k typom urbánnych povrchov, ako sú strechy, cesty, zelené plochy. Poznanie termálnych vlastností jednotlivých materiálov urbánnych povrchov nám umožnilo zvýšiť presnosť modelovania LST pomocou open-source nástrojov pre modelovanie slnečného žiarenia, satelitných dát a digitálneho modelu povrchu vo vysokom rozlíšení. Navrhnutý metodický postup umožňuje modelovať LST v meste vo vysokom priestorovom rozlíšení. Vďaka nemu tak bude možné lepšie poznať faktory ovplyvňujúce vznik mestských ostrovov tepla a navrhovať vhodné mitigačné opatrenia pri plánovaní rozvoja mestských oblastí.

Príspevok je súčasťou riešenia projektu APVV-18-0044 a vvgp-pf-2021-1776.

Pět rolí přeshraniční spolupráce proti re-borderingu

Hynek Böhm

Technická univerzita v Liberci, katedra geografie

Kontaktní e-mail: hynek.bohm@tul.cz

Klíčová slova: přeshraniční spolupráce, víceúrovňová správa, re-bordering, evropská dimenze

Keywords: cross-border co-operation, multi-level governance, re-bordering, European dimension

Pandemie koronaviru přispěla k nárůstu unilateralismu, který omezil přeshraniční toky a spolupráci (nejen) v Evropě. Pandemie „vrátila“ do Evropy fyzické hranice a způsobila zavedení opatření jednotlivých národních vlád, která zkomplikovala životy lidí v pohraničí. Tato opatření vznikla také následkem nedostatečné komunikace mezi místními orgány a centrálními vládami. Proto navrhuji použít soubor následujících pěti dimenzí přeshraniční spolupráce, které objasňují význam přeshraniční spolupráce pro pohraničí: 1) forma víceúrovňové správy území; 2) nástroj regionálního rozvoje; 3) forma paradiplomacie; 4) nástroj post-konfliktního usmíření a 5) důležitý projev evropské integrace. Protože tyto role přeshraniční spolupráce pokrývají její funkční, ideovou i strukturální dimenzi, může zdůrazňování jejich významu směrem k ústředním vládám mít potenciál omezit přijímání takových one-size-fits-all rozhodnutí, kterými by ústřední vlády ignorovaly specifika pohraničí.

Jak Praha reaguje na současné klíčové sociodemografické výzvy

Tomáš Brabec

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy

Kontaktní e-mail: brabec@ipr.praha.eu

Klíčová slova: Praha, demografie, veřejná vybavenost, cizinci, strategické plánování

Keywords: Prague, demography, public service, foreigners, strategic planning

Praha čelí mnoha výzvám, na které musí reagovat. Mezi výzvy, které bychom mohli nazvat sociodemografické, patří především dlouhodobý růst počtu obyvatel a předpoklad dalšího zvyšování i v budoucnu; zhoršování dostupnosti bydlení; zvyšování počtu cizinců; demografické stárnutí; nerovnováha mezi rozvojem města a občanskou vybaveností či zvyšující se sociální tlak na některé skupiny obyvatel. Příspěvek stručně představí tyto hlavní výzvy, a to v meziročním kontextu. Hlavní důraz nicméně bude kladen na hodnocení, jakým způsobem na dané výzvy reaguje městská správa a její instituce. Budou zde představeny konkrétní podkladové analýzy a strategické koncepce a jejich využitelnost a naplňování. Klíčovým dokumentem je Strategický plán hl. m. Prahy, Aktualizace 2016, dále pak Prognózy obyvatel a veřejné vybavenosti hl. m. Prahy či Portál Územně analytických podkladů hl. m. Prahy.

Premenlivosť percepcie urbánneho prostredia – participatívne mapovanie s využitím mobilnej aplikácie CIN CITY

Lucia Brisudová, Pavel Klapka

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: lucia.brisudova@upol.cz

Klíčová slova: Public Participatory GIS (PGIS), Percepcia, Urbánny priestor, Mobilná aplikácia CIN CITY, Rytmicnosť, Chytrý rozvoj miest

Keywords: Public Participatory GIS (PGIS), Perception, Urban Space, CIN CITY Mobile Application, Rhythmicity, Smart City Development

Moderný rozvoj miest sprevádzajú v posledných rokoch úspešné projekty týkajúce sa tzv. participatívneho mapovania či plánovania. Odkazujú na spôsoby, ktorými obyvatelia miest prispievajú prostredníctvom vlastných skúseností a poznatkov k mapovaniu vybraných tém, týkajúcich sa verejného priestoru. Vďaka tomu sa aktívne zapájajú do rozhodovacích procesoch v oblasti urbánneho plánovania vo svojich mestách. Mnoho participatívnych prístupov využíva pri plánovaní geoinformačné technológie, ktoré umožňujú širšie zapojenie verejnosti a zároveň uľahčujú následnú analýzu výsledkov. V takom prípade hovoríme o PPGIS = Public Participatory GIS.

Prezentovaný príspevok predstavuje aktuálne prebiehajúci výskum, týkajúci sa mapovania percepcie urbánneho prostredia a predovšetkým jej premenlivosti na troch rôznych úrovniach cyklického času – premena percepcie počas dňa/noci, pracovných dní/víkendov a nakoniec i v priebehu rôznych ročných období. Pre účely výskumu bola v spolupráci s University of Manchester vyvinutá nová mobilná aplikácia CIN CITY (*Civic InnovatioN in CommuniTY*), ktorá slúži ako primárny participatívny nástroj kolekcie priestorových dát. Najdôležitejšou výhodou aplikácie je možnosť zaznamenávania percepcie v reálnom čase a na reálnom mieste, na rozdiel od retrospektívnych prístupov, ktoré dominujú vo väčšine existujúcich štúdií.

Výskum sa prakticky zaoberá trichotómiou percepčných typov a na príklade mesta Olomouc odhaľuje časopriestorovú koncentráciu lokalít, ktoré boli rezidentmi zaznamenané ako topofilné – príjemné, topofóbne – nepríjemné a topovakantné – opustené/vyprázdnené. Využitie aplikácie CIN CITY zároveň demonštruje nový a efektívny prístup pre participatívne projekty umožňujúce chytrý rozvoj miest.

Od Overtourismu k postcovidové rovnováze? - Dubrovník

Tomáš Burda^{1,2}, Veronika Židová²

¹Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, ²Fakulta Informatiky a Managementu Univerzita Hradec Králové

Kontaktní e-mail: tomas.burda.2@uhk.cz

Klíčová slova: cestovní ruch, COVID 19, Dubrovník, destinace

Keywords: turism, COVID 19, Dubrovnik, destination

Příspěvek se zabývá proměnou destinace Dubrovník v období covidové krize a dopad této proměny na subjekty cestovního ruchu a i na rezidenty. Kromě základního zarámování postavení této tradiční destinace na pobřeží Jaderského moře a jejího vývoje a stavu před rokem 2020 se zaměříme na statistická data, průběh cestovních restrikcí v destinaci i těch, která v rámci boje proti COVID-19 postupně zaváděla chorvatská vláda. Pohled na situaci v destinaci v době covidové krize je zachycen prostřednictvím řízených rozhovorů s představiteli subjektů podílejících se na tvorbě produktu cestovního ruchu v destinaci Dubrovník a dotazníkovým šetřením, které probíhalo napříč dubrovnickými rezidenty v zimě 2021-2022. Výsledkem tedy kromě analýzy průběhu změn cestovního ruchu v covidové pandemii je také nástin budoucího vývoje perly Jadrana, mimořádně oblíbené i mezi českými turisty.

Mezikrajská spolupráce a rozvoj vnitřních periferií v České republice

Petr Čechák

Vysoká škola finanční a správní v Praze

Kontaktní e-mail: petr.cechak@mail.vsfs.cz

Klíčová slova: mezikrajská spolupráce, vnitřní periferie, samostatná působnost krajů, veřejné služby, dopravní obslužnost

Keywords: Co-operation between Regions, inner peripheries, Separate powers of community of a region, public services, transport service

Území tzv. vnitřních periferií se nachází na území České republiky především kolem krajských hranic. Hranice mezi kraji v místech, kde se vnitřní periferie nacházejí, se od roku 1960 nezměnily, a může být tedy otázkou, zda vznik vnitřních periferií byl spíše důsledkem jejich polohy v okolí krajských hranic nebo, když se stanovovaly hranice krajů, byly ty vedeny oblastmi mimo jádra ekonomické aktivity (na okraji existujících ekonomických oblastí) a útlum ekonomické aktivity, omezený rozsah investic i omezování rozsahu služeb by se zde projevil bez ohledu na to, kudy vedou krajské hranice. Na úrovni služeb v oblastech při krajských hranicích se však negativně projevuje i snížená ochota jednotlivých krajů ke vzájemné spolupráci a umožnění čerpání služeb obyvatelstvem „přes krajskou hranici“. Jednotlivé kraje, které jsou na svém území zřizovateli typicky např. školských zařízení či zařízení sociálních služeb, často vytvářejí omezení bránící jejich obyvatelům dojíždět přes krajskou hranici za službami poskytovanými v zařízeních na území sousedního kraje. Sledují přitom i ekonomickou efektivnost jimi zřizovaných zařízení, které často musejí z vlastních prostředků dotovat. Krajské hranice tím do určité míry nabývají podobu bariéry, která z hlediska možnosti čerpání služeb znevýhodňuje ty, kdo žijí v její blízkosti. To se typicky dotýká oblastí vnitřních periferií a životní podmínky jejich obyvatel dále zhoršuje. Příspěvek by se měl zaměřit na podrobnější analýzu příčin tohoto jevu a pokusit se hledat možné nástroje, jak situaci zlepšit a možnosti spolupráce přes krajskou hranici podpořit.

Příspěvek vznikl s podporou projektu TAČR Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi (č. TL03000527).

Shopping behavior of Slovak consumers during the COVID-19 pandemic

Katarína Čuláková¹, Kristína Bilková¹, František Križan², Katarína Danielová², Petra Hencelová²

¹ Geografický ústav SAV, Bratislava, ²Katedra regionálnej geografie a rozvoja regiónov, PriF UK, Bratislava

Kontaktní e-mail: geogcula@savba.sk; kristina.bilkova@savba.sk; frantisek.krizan@uniba.sk; katarina.danielova@uniba.sk; hencelova10@uniba.sk

Klíčová slova: nákupní chování, pandemie COVID-19, panické nakupování, online nakupování, Slovensko

Keywords: shopping behavior, COVID-19 pandemic, panic shopping, online shopping, Slovakia

People around the world had to adapt to changes made by the COVID-19 pandemic immediately, from one day to another. These changes (such as lockdown) had an impact on ordinary daily activities, as well as shopping behavior. The aim of this paper is to contribute to understanding the shopping behavior of consumers in Slovakia during the COVID-19 pandemic. Two phases of an omnibus survey of shopping behavior were made (before COVID-19; 01/2018; during COVID-19, 11/2020, 06/2021). The results indicate change in consumption patterns during the pandemic. Panic shopping had occurred among a third of consumers. The importance of online shopping the pandemic only confirmed, with more than a tenth of Slovak consumers using online shopping more often than before pandemic. On the other hand, the majority of consumers in Slovakia have been purchasing food at large stores before and also during pandemic.

Z fastfoodu na zahrádku: kultivace chuti v prostorech jídla

Petr Daněk

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav

Kontaktní e-mail: danek@sci.muni.cz

Klíčová slova: potravinové alternativy, samozásobitelství, produkce prostoru, Lefebvre, Foucault, kultivace chuti

Keywords: alternative food networks, food self-provisioning, production of space, Lefebvre, Foucault, cultivation of taste

Současný globalizovaný systém zásobování potravinami je zasažený zásadními environmentálními, sociálními a zdravotními problémy, které v rámci přežívajícího neoliberálního režimu není schopen řešit. V posledních třech desetiletích je proto věnována velká akademická i populární pozornost potravinovým alternativám, vznikajícím na okraji tohoto režimu nebo mimo něj. Patří mezi ně např. komunitou podporované zemědělství, komunitní zahrady, nebo „obyčejné“ zahrady v zahrádkářských osadách a u domů, specificky významné pro region střední a východní Evropy. Cílem příspěvku je ukázat význam těchto alternativ při hledání udržitelného, spravedlivějšího a zdravějšího potravinového systému. Použitou metodou je Lefebvrův koncept produkce prostoru a Foucaultova analýza panoptismu, governmentality a jeho koncept heterotopie.

Výsledky ukazují na podstatné rozdíly v roli jídla při vytváření různých typů prostoru, a hodnotách, které tyto prostory generují. Konvenční prostory jídla, které vytváří trh a stát, utvářejí normalizované, standardizované a neosobní prostory, v nichž je pozornost odváděna od samotného jídla k jiným aspektům, jako je cena, rychlost obsluhy, pestrost obalu nebo atraktivita prostředí, v němž je jídlo podáváno nebo prodáváno. Naproti tomu v utváření prostorů potravinových alternativ hraje klíčovou roli kvalita jídla a pozornost je upoutávána k jeho „chuti“. Chuť obsahuje jak smyslový prožitek konzumace jídla, tak znalost kulturních a ekologických podmínek jeho produkce a přípravy. Na rozdíl od standardizovaných prostorů jídla jsou proto prostory potravinových alternativ různorodé a propojené s místní kulturou a ekosystémem. Díky tomu jsou tyto různorodé prostory udržitelnější, spravedlivější a zdravější, a poskytují naději pro překonání krize, v níž ulpívá konvenční potravinový systém. Východisko z krize proto nemusí spočívat v nucené nebo dobrovolné skromnosti, ale v kultivaci „chuti“ jídla, jejíž součástí je znalost kultury a ekosystému, kde jídlo vzniká.

Příspěvek vznikl s podporou projektu GA ČR GA19-10694S Prostory tiché udržitelnosti: samozásobitelství a sdílení.

Kam pôjdeme flexiť? Mall junkies v bratislavských nákupných centrách

Katarína Danielová¹, František Križan¹ Kristína Bilková²

¹Univerzita Komenského v Bratislave, ²Slovenská akadémia vied v Bratislave

Kontaktní e-mail: katarina.danielova@uniba.sk

Klíčová slova: nákupné centrá, mall junkies, Bratislava, trávenie voľného času

Keywords: shopping centers, mall junkies, Bratislava, spending leisure

Prelom miléníí sa vo viacerých postkomunistických krajinách niesol v znamení komercializácie, globalizácie, vzniku hypermarketov a nákupných centier. Posledné spomenuté sa stávajú mimoriadne atraktívne pre tínedžerov, ktorí tu trávajú časť svojho voľného času. Nákupné centrá sú pre nich miestom zábavy, oddychu, socializácie, stretnutia s priateľmi alebo miesto úniku pred problémami či denným stereotypom. Nákupné centrá už nie sú výsadou iba veľkých miest, nachádzajú sa aj v menších strediskových sídlach. Stávajú sa tak dostupnejšími aj pre mladých ľudí, ktorí ešte nie sú tak samostatne mobilní ako dospelí (vzhľadom na absenciu vodičského preukazu). Mladí ľudia ich navštevujú počas celého roka bez ohľadu na počasie, sú pre nich atraktívne pre veľkú ponuku maloobchodných predajní, občerstvenia, ale aj vďaka multiplexom kín a športoviskám. Trávenie voľného času v nákupných centrách sčasti podporujú aj rodičia hlavne mladších tínedžerov, nakoľko tieto lokality považujú predovšetkým vo večerných hodinách za bezpečnejšie ako niektoré časti sídiel.

Mnohé nákupné centrá sa už sčasti postupne prispôbujú aj tejto vekovej skupine potenciálnych zákazníkov. Vnímajú ju ako technologicky zručnú, otvorenú novinkám a aktívnu na sociálnych sieťach, kde rýchlo zdieľa svoje pozitívne aj negatívne skúsenosti.

Výber obľúbeného nákupného centra tínedžermi ovplyvňuje viacero faktorov – spadajú medzi ne napríklad poloha centra v rámci sídla, atraktivnosť okolia, dostupnosť k škole, bydlisku, či MHD, ale aj architektúra a usporiadanie nákupného centra, či jeho vybavenie. Správanie tínedžerov v nákupných centrách sme sa pokúsili vyhodnotiť na príklade Bratislavy. Výskum bol realizovaný prostredníctvom dotazníkového prieskumu v roku 2019 na základe odpovedí 1965 respondentov v tínedžerskom veku z Bratislavy a jej blízkeho zázemia.

Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-20-0302.

Textury mediální komunikace a mobilita v urbánním prostředí u lidí se zrakovým znevýhodněním

Pavel Doboš

Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: pdobos@mail.muni.cz

Klíčová slova: textury komunikace, lidé se zrakovým znevýhodněním, mediatizace, informační a komunikační technologie, trasa

Keywords: textures of communication, people with visual impairment, mediatization, information and communication technologies, path

Příspěvek se hlásí k přístupům kritické geografie komunikací a geografie znevýhodnění. Zabývá se texturami v komunikaci, které se produkují, když se lidé se zrakovým znevýhodněním pohybují po městském prostoru a v rámci tohoto pohybu i pro tento pohyb využívají informační a komunikační technologie. Podle švédského geografa Andrého Janssona jsou textury v komunikaci konceptem, který propojuje vytváření prostoru a rytmy komunikace. Textury jsou prostorově ustálené, avšak ne neměnné, způsoby komunikace a využívání médií na určitých místech, které zahrnují jak symbolickou, tak materiální rovinu. Paul Adams je ve své taxonomii mediální geografie zahrnuje do komunikace v místech. Jsou hybným prvkem mediatizace, tedy procesu, skrze nějž je žitý svět přetvářen a pozměňován díky faktu, že jsou při jeho reprodukci přítomny mediální technologie. Pro pohyb lidí se zrakovým znevýhodněním po městském prostoru existují textury komunikace před cestou (hledání, výběr a příprava cesty) a při cestě (využití médií k navigaci, orientaci nebo usnadnění cesty). Šlo by tedy o dvě rozdílné „komunikace v místech“, nicméně odkloníme-li se od pointilistické humanisticko-geografické difference mezi místem a prostorem, jde o jednu „komunikaci v trase“, do jejíž textury vstupuje prohlížení internetových map, využití telefonického popisu cesty od pracovníků asistenčních služeb pro osoby nevidomé, sestavení itineráře cesty, navigování pomocí GPS, různé aplikace na chytrých telefonech usnadňující orientaci, technologie VPN (vysílač povelů pro nevidomé), ale i občasné optání se na cestu kolemjdoucích. Všechny tyto elementy ovlivňují, jak textura komunikace tvaruje neustálé utváření nevizuální trasy krok za krokem.

Dekonstrukce brněnského geografického myšlení

Pavel Doboš, Ondřej Šerý, Marek Lichter

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktní e-mail: pdobos@mail.muni.cz; ondrej.sery@mail.muni.cz;
marek.lichter@mail.muni.cz

Klíčová slova: geografické myšlení, humánní geografie, dekonstrukce, socialismus, post-socialismus, Brno

Keywords: geographical thought, human geography, deconstruction, socialism, post-socialism, Brno

Příspěvek se zabývá vývojem brněnského humánně-geografického myšlení od 20. let 20. století do počátku 21. století. Na tento proces nahlíží perspektivou poststrukturalistické geografie a konkrétně metodou dekonstrukce v Derridově pojetí, v podobě přejaté do geografie Marcusem Doelem, Clivem Barnettem a Gunnarem Olssonem. Jedná se o specifické kontextuální čtení textů, které si všímá často inherentních diskurzivních principů, předpokladů a rozporů v textech. Zkoumané období je rozděleno do tří základních období. V předválečném období se brněnská humánní geografie teprve rodila, zprvu především jako urbánní/sídelní geografie a vyhraňovala se vůči fyzické geografii. Časově nejdelší je socialistické období, kde dominovala ideologie marxismu-leninismu a hegelíánská dialektika (teze – antiteze – syntéza), což vedlo ke zdůraznění plánování a prognózování a též se projevilo zájmem o ekonomickou geografii jako rajonizační a regionalizační vědu a zároveň i systémovou teorii. Tehdejší autoři hovoří o české marxistické škole vzniklé s využitím sovětské geografické školy. Poslední období je pojato jako transformační (post-socialistické), v němž zůstává idea prostorového a regionálního plánování, avšak se odráží podmínky liberalizace a tržní ekonomiky. Zde je znatelný pozvolný posun k pluralitě přístupů v geografickém myšlení a počátek kritické humánní geografie, který má souvislost s decentralizací a periferiální brněnské geografie a její novou pozicí ve vztahu jádro-periferie.

Časoprostorová variabilita hydrometeorologických extrémů a jejich socioekonomické dopady na Českomoravské vrchovině (1650–1880)

Lukáš Dolák^{1,2}, Rudolf Brázdil^{1,2}, Hubert Valášek (†)^{1,3}, Kateřina Chromá², Ladislava Řezníčková^{1,2}, Ulf Büntgen^{1,2,4,5}, Kamila Dolák Klemešová¹

¹Masarykova univerzita, Geografický ústav, ²Ústav výzkumu globální změny AV ČR, v. v. i,

³Moravský zemský archiv, ⁴University of Cambridge, Department of Geography, Velká Británie

⁵Swiss Federal Research Institute for Forest Snow and Landscape WSL, Švýcarsko

Kontaktní e-mail: dolak@sci.muni.cz

Klíčová slova: hydrometeorologické extrémy, Českomoravská vrchovina, dokumentární prameny

Keywords: hydrometeorological extremes, Bohemian-Moravian Highlands, documentary evidence

K pochopení současné variability hydrometeorologických extrémů je nezbytná analýza jejich projevů v minulosti. Nicméně, pro řadu oblastí České republiky tato analýza dosud provedena nebyla. Jednou z výjimek je oblast Českomoravské vrchoviny reprezentovaná územím bývalého Jihlavského kraje. Na základě dokumentárních pramenů (škodní a daňové záznamy, narativní prameny, časná žurnalistika) a odborných recenzovaných publikací a dějin měst a obcí byla vytvořena řada 512 hydrometeorologických extrémů z období 1650–1880. Celkem 71 % všech událostí bylo detekováno v letním půlroce (duben – září). Mezi nejčastější typy extrémů patřila krupobití (23 %) následovaná povodněmi (21 %), přívalovými dešti (18 %) a bouřkami (14 %). Nejničivější události z celého studovaného období byly zaznamenány v letech 1706, 1714, 1827, 1830, 1844 a 1870. Celkem 26 lidských obětí si vyžádaly přívalové povodně z let 1706 a 1714. Ze všech popsanych tornád bylo jako nejsilnější klasifikováno tornádo z 9. června 1827 v Čížově (F2) a nejvyšší zjištěné škody napáchala jarní povodeň z března 1830 v jihovýchodní části území. Krupobití v červnu 1844 drží prvenství jakožto extrém s nejvyšším počtem zasažených obcí jedinou událostí (39). Nejvyšší škody v lesích napáchala podobně jako v jiných částech Českých zemí vichřice roku 1870. V souladu s předchozími výzkumy, nejvyšší frekvence výskytu hydrometeorologických extrémů mezi lety 1821–1850 úzce souvisela s rostoucí dostupností a kvalitou dokumentárních pramenů. Přesto se objevila řada nejistot pramenů v některých případech z nejednoznačného označení typu hydrometeorologického extrému nebo intenzity jednotlivých událostí. Výše uvedené výsledky přispívají k lepšímu pochopení příčin a následků hydrometeorologických extrémů v minulosti a potvrzují důležitost využití dokumentárních pramenů při studiu klimatu v regionálním měřítku.

Participativní mapování území města Přerova jako příspěvek k jeho rozvoji

Daniel Doležal, Petr Šimáček

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: petr.simacek@upol.cz; daniel.dolezal01@upol.cz

Klíčová slova: topofilie, mentální mapy, město Přerov, percepce prostoru, participativní rozvoj

Keywords: topophilia, mental maps, Přerov town, perception of space, participatory development

Koncept topofilie, neboli pozitivně vnímaných míst, je v geografických výzkumech ukotven již téměř půl století, i v současnosti však představuje relevantní téma s potenciálním přínosem k rozvoji měst. Příspěvek se zaměřuje na analýzu míst, jimž obyvatelé přisuzují pozitivní význam a na potenciální úpravy, které by mohly vést ke zvýšení atraktivity na různých místech města Přerov. Dostatečně širokou datovou základnu ($n = 374$ respondentů) výzkumu zprostředkovalo dotazníkové šetření probíhající na přelomu let 2021 a 2022, za využití konceptu mentálních map tak reflektuje aktuální rozložení topofilií v Přerově. Respondenti mohou pomocí výzkumu přispět k rozvoji města – sami navrhnou případné úpravy daných míst a navíc poskytují odpovědi k sadě vybraných otázek, jež navazují na předešlé průzkumy realizované přerovským magistrátem v letech 2003 a 2010. Město tak získává širokou škálu návrhů a představu o vývoji situace v čase.

Krajina moravsko-slovenského pomezí a konektivita pro volně žijící živočichy v projektu SaveGREEN

Ivo Dostál, Marek Havlíček, Jiří Jedlička

Centrum dopravního výzkumu, v. v. i.

Kontaktní e-mail: ivo.dostal@cdv.cz

Klíčová slova: konektivita krajiny, volně žijící živočichové, Karpaty, integrované plánování

Keywords: landscape connectivity, wildlife, Carpathians, integrated planning

Oblast Beskyd, Javorníků a Bílých Karpat představuje jediné místo v ČR, kde dochází k pravidelnému výskytu všech tří druhů velkých šelem (medvěd, vlk, rys). Tyto druhy jsou však zároveň citlivé na zachování migrační prostupnosti krajiny. Avšak mnoho migračních koridorů cenných pro její zachování již bylo omezeno nebo ohroženo hospodářským rozvojem, například výstavbou liniové dopravní infrastruktury, rozrůstáním sídel nebo intenzivním zemědělstvím, lesnictvím či vodním hospodářstvím. Jedním z hlavních důvodů těchto konfliktů je, že nejsou dostatečně plánovány s cílem zachovat ekologickou konektivitu a tok rozmanitých ekosystémových služeb, které v koridorech obsažené prvky zelené infrastruktury poskytují.

Mezinárodní projekt SaveGREEN (2020-2022) z programu nadnárodní spolupráce Interreg Danube je řešený konsorciem 13 partnerů ze šesti karpatských zemí pod vedením WWF CEE doplněných o dvacítku asociovaných partnerů. Projekt má celkem osm modelových oblastí, jednou z nich jsou právě Beskydy a okolní pohoří. Cílem projektu je ukázat způsoby, jak navrhnout vhodná zmírňující opatření a zachovat nebo zlepšit funkčnost ekologických koridorů prostřednictvím integrovaného plánování. Navazuje tak na klíčové výsledky předchozích projektů TRANSGREEN, ConnectGREEN a HARMON.

Příspěvek představí rizika a výzvy, s nimiž je nezbytné se vypořádat pro zachování migrační prostupnosti krajiny ve vybraných kritických místech. Práce v modelové oblasti se zaměřila mj. na analýzy vývoje land-use ve vybraných kritických místech po roce 1990, vývoj liniové dopravní infrastruktury a intenzit provozu na ní, zpracování česko-slovenského Katalogu kritických míst pro oblast Bílých Karpat a komplexní soubor návrhů na zachování konektivity v podobě multisektorového operačního plánu.

Příprava učitelů zeměpisu (nejen na ZČU): tanec mezi mlýnskými kameny?

Václav Duffek, Markéta Kuberská, Pavel Mentlík, Václav Stacke, Klára Vočadlová

Západočeská univerzita v Plzni

Kontaktní e-mail: stacke@cbg.zcu.cz

Klíčová slova: Výuka zeměpisu, konceptový přístup, kritická místa, integrativní předměty, implicitní přístup

Keywords: Geography education, conceptual approach, critical spots, integrative subjects, implicate approach

Praktická příprava učitelů zeměpisu se v současných podmínkách potýká s řadou problémů; uvědomění si těchto problémů vnímáme jako velkou příležitost k jejímu vylepšení. V úvodu příspěvku nastíníme některé z nich. Podrobněji se budeme věnovat rozpolcenosti mezi přípravou učitelů na konceptový přístup ve výuce zeměpisu a současnou praxí na školách.

Na našem pracovišti jsme téměř beze zbytku opustili výuku po dílčích geografických disciplínách, v rámci rozsáhlejších integrativních předmětů klademe důraz na funkční propojení učiva, tedy ve studentech upevňujeme systémový přístup k látce. Uvědomujeme si značnou setrvačnost školní praxe i slabší postavení začínajících učitelů v kolektivu zkušenějších učitelů, proto studenty neseznamujeme explicitně s teorií geografických konceptů. Místo toho v Bc. stupni studenty seznamujeme s jednotlivými jevy a procesy s důrazem na zodpovězení otázek: „Kde se jev/proces nachází?; Proč se nachází právě tam?; Je rozmístění jevu/procesu rovnoměrné?; Jaký má jev/proces vztah k ostatním?; Čím se liší od ostatních?; Jak se mění?; Na jaké hierarchické úrovni se projevuje?“. U studentů, kteří často přicházejí se zkušenostmi s pouze popisným a encyklopedickým přístupem ke geografickému učivu tak podporujeme přístup v intencích hlavních oborových konceptů Polohy, Prostoru (Vztahu), Regionu a Změny a současně i tzv. Big ideas (Maude, 2020). Tento přístup demonstrujeme na příkladu učiva z rozpracované metodiky překonávání kritických míst v současném kurikulu (Pluháčková et al., 2019), kterou chápeme jako cestu k „oborové gramotnosti“ prostřednictvím funkčního propojení oborových konceptů. V NMgr. studiu jsou studenti vedeni k ontodidaktické a psychodidaktické transformaci obsahu v souladu s konceptovým přístupem a v rámci nadoborových klíčových kompetencí v transdidaktickém pojetí (Slavík et al., 2017). Zmíněné postupy studenti aplikují v rámci reflektovaných praxí.

Náš přístup je tak v souladu s Konceptcí geografického vzdělávání (Marada et al., 2017). Do budoucna však předpokládáme explicitní zavedení konceptového přístupu. Naším cílem je, aby studenti znali jednotlivé geografické koncepty, chápali jejich důležitost a didaktický potenciál, byli je schopni identifikovat ve svých návrzích výuky, a v případě jejich absence je do výuky vědomě řadit.

Zdroje:

Marada, M., Řezníčková, D., Hanus, M., Matějček, T., Hofmann, E., Svatoňová, H., Knecht, P. (2017). Koncepce geografického vzdělávání. Certifikovaná metodika. Praha: Univerzita Karlova.

Maude, A. (2020). The role of geography's concepts and powerful knowledge in a future 3 curriculum. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 29(3), 232-243.

Pluháčková, M., Duffek, V., Stacke, V., Mentlík, P. (2019). Kritická místa kurikula zeměpisu na 2. stupni základní školy I. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

Slavík, J., Janík, T., Najvar, P., Knecht, P. (2017). Transdisciplinární didaktika: o učitelském sdílení znalostí a zvyšování kvality výuky napříč obory. Brno: Masarykova univerzita.

Role participativního výzkumu sociálně-ekologických vazeb ve zvyšování efektivity mezinárodní rozvojové spolupráce

Lenka Dušková¹, Lenka Suchá², Zuzana Harmáčková², Martin Schlossarek¹, Jaromír Harmáček¹, Julia Mildorfová Leventon²

¹Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra rozvojových a environmentálních studií, ²Ústav výzkumu globální změny AV ČR, v. v. i.

Kontaktní e-mail: lenka.duskova@upol.cz

Klíčová slova: Socio-ekologické vazby, rozvojová spolupráce, Zambie, interdisciplinární výzkum

Keywords: Socio-ecological linkages, development cooperation, Zambia, interdisciplinary research

Projekty českých organizací v rámci zahraniční rozvojové spolupráce se často zaměřují na udržitelnost zdrojů obživy a zvyšování blahobytu ve venkovských oblastech. Aktuální výzkum na poli rozvojových a environmentálních studií však ukazuje, že aby tyto projekty byly úspěšné, musejí brát v úvahu dynamiku a vzájemné interakce mezi společnostmi a přírodou v kontextu lokálního prostředí. Hlavními faktory, které spolu v rámci takového sociálně-ekologického systému interagují, zvláště v zemědělských typech krajiny, jsou (1) vliv rozložení síly ve společnosti na přístup k půdě a držení půdy, (2) vliv přístupu k inovativním typům zemědělských investic, a (3) vliv společenské nerovnosti (včetně majetkové a genderové) na přístup k sociálnímu a ekologickému kapitálu v návaznosti na individuální a společenský blahobyt, (4) institucionální prostředí a *governance*.

Cílem tohoto příspěvku je prezentovat průběžné výsledky aplikovaného interdisciplinárního výzkumu zaměřeného na posilování projektů české rozvojové spolupráce prostřednictvím poznatků o komplexních sociálně ekologických vazbách v cílových zemích spolupráce. Příspěvek bude zaměřen na: (1) exploraci komplexních sociálně-ekologických vazeb (a jejich percepce) v případové studii Západní provincie Zambie (oblast Mongu), které (spolu)utváří kontext pro realizaci projektů zaměřených na zajištění udržitelnosti zdrojů obživy a blahobytu místních obyvatel; a (2) diskusi několikastupňového participativního procesu s aktéry české zahraniční rozvojové spolupráce, který podporuje koprodukcí znalostí mezi různými aktéry a kontexty skrze reflexivní přístup nutný pro zajištění vzájemného porozumění při interpretaci sociálně-ekologických vazeb, které do těchto procesů vstupují.

Dopady zákazu kouření na provozovatele pohostinských zařízení v Olomouci

David Fiedor, Jindřich Frajer

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: david.fiedor@upol.cz

Klíčová slova: pohostinství, pasivní kouření, prostorová koncentrace, SaTScan, návštěvnost, tržby

Keywords: Hospitality venues, Secondhand smoke, Spatial concentration, SaTScan, Visitor rates, Revenues

Pasivní kouření má závažný negativní dopad na lidské zdraví, který může být zmírněn protikuřáckou politikou. Prosazování těchto politik je vždy doprovázeno obavami zástupců pohostinských zařízení z ekonomického úpadku a ztráty zákazníků nebo určité komparativní výhody. Cílem našeho výzkumu bylo analyzovat dopad protikuřáckého zákona na provoz jednotlivých pohostinských zařízení a odhalit roli prostorových vztahů a rozsah jejich dopadu. K analýze dopadů zákazu kouření a identifikaci faktorů souvisejících s různou mírou dopadů na jednotlivá pohostinská zařízení byly použity metody inferenční statistiky (korelace a regrese) společně s prostorovou analýzou v prostředí GIS. Z analýz vyplynulo, že podniky pocítily dopad změn v návštěvnosti bezprostředně po zavedení protikuřáckého zákona (č. 65/2017 Sb.), po uplynutí dvou let však již rozdíly v návštěvnosti i tržbách příliš nepociťovali. Jedním z nejvýraznějších faktorů majících vliv na různou míru dopadů legislativy se ukázala být přítomnost podniku v prostorových klastrech podniků stejného typu (původně kuřáckých či původně nekuřáckých). Naše zjištění prokázala, že pokud jde o návštěvnost a tržby, z prostorového hlediska neexistovala statisticky významná souvislost s centrem více zaměřeným na turistiku nebo se vzdáleností podniků od jejich nejbližšího konkurenta. Naopak přítomnost pohostinských zařízení v klastru se ukázala být jako statisticky významná. Příspěvek vychází z nedávné době publikovaného článku v časopise *Applied Geography* (Fiedor, D., Frajer, J., Felkl, F. 2022. The impact of the smoking ban on individual hospitality venues. *Applied Geography*, 142, <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2022.102684>).

Aktuální stav implementace Evropské politiky sousedství a diferenciacie evropského sousedství

Luděk Fráně

Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: frane@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Evropská politika sousedství, diferencovaná integrace, europeizace, sousedství EU

Keywords: European neighborhood policy, differentiated integration, Europeanization, EU neighborhood

Příspěvek hodnotí aktuální stav implementace Evropské politiky sousedství a její směřování v kontextu politického vývoje evropského sousedství. Zkoumá dopady působení Evropské politiky sousedství na země do ní zapojené a věnuje se též diferenciaci tohoto prostoru v důsledku aktivního působení EU. Evropská politika sousedství vznikla v letech 2003-04 a pomocí ní se EU snaží mezi sebou a sousedními regiony vytvořit oblast stability a prosperity. Toto partnerství se má zakládat na prosazování sdílených hodnot, jako např. vládě práva, dobrém vládnutí, demokracii, dodržování lidských práv, prosazování principů tržního hospodářství či udržitelném rozvoji. Strategie Evropské politiky sousedství je založena na principu reciprocity, tedy mnohostranná politická, technická a finanční podpora výměnou za provádění reforem ze strany sousedních zemí. Pro roky 2021-27 připravila EU již čtvrté období této politiky. Cílem příspěvku je tedy analyzovat aktuální stav implementace Evropské politiky sousedství a posoudit, jak se samotná politika sousedství vyvíjí v kontextu politického vývoje regionu, a jak je region zemí zapojených do sousedské politiky diferencován z hlediska její implementace.

Kdo, s kým a proč? Aktéři, opoziční strany a hlavní argumenty v lokálních konfliktech o využití krajiny pro výstavbu větrných elektráren

Bohumil Frantál^{1,2}, Marina Frolova³, Javier Liñán-Chacón³

¹Ústav geoniky AV ČR, Oddělení environmentální geografie, Brno, ²Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra geografie, ³University of Granada, Granada, Spain

Kontaktní e-mail: bohumil.frantal@ugn.cas.cz

Klíčová slova: větrná energie, konflikty o využití území, lokální opozice, konfliktní témata, typologie konfliktů

Keywords: wind energy, land use conflicts, local opposition, conflict issues, conflict typology

S ohledem na jejich globální rozšíření, vliv na krajinu a související konflikty o využití území patří větrné elektrárny k nejkontroverznějším zařízením produkujícím obnovitelnou energii. Na základě detailní analýzy 38 projektů větrných farem ze Španělska a České republiky (lídr a opozdilec v rozvoji větrné energie v Evropě), které jsou vnímané jako konfliktní či příklady tzv. špatné praxe, konceptualizujeme vzájemné vztahy mezi aktéry konfliktů (opozičními stranami), konfliktními tématy (argumenty či nároky, které strany používají v opozici) a charakterem projektů. Navzdory zásadním rozdílům mezi zkoumanými státy v měřítku a prostorovém rozšíření větrných farem je většina klíčových konfliktních témat a stran zapojených v konfliktech v obou zemích společná. Statistickou analýzou dat bylo identifikováno pět klastrů konfliktních stran, šest komponent konfliktních témat (ochrana přírody, distributivní nespravedlnost, ohrožení majetku, rozměry, obavy o zdraví a hodnoty a funkce krajiny) a byla navržena typologie konfliktů, zahrnující pět obecných typů: konflikty mezi sousedy (obcemi, regiony), intra-municipální konflikty, rezidenti versus vlastníci druhého bydlení, obce versus developři a konflikty hierarchických pravomocí. Na základě výsledků jsou formulována doporučení, jaká opatření a postupy zavést, aby se v dalším (očekávaném) rozvoji větrné energetiky minimalizovaly možné konflikty.

Příspěvek je výstupem projektů “Povaha a dynamika lokálních konfliktů o využití území v polyracionálním prostředí” (GAČR No. 20-11782S) a “Adaptation to sustainable energy transition in Europe: Environmental, socio-economic and cultural aspects (ADAPTAS)” (Ministry of Economy, Industry, and Competitiveness of Spain, State Research Agency of Spain, and European Regional Development Fund (No. CSO2017-86975-R).

Změny v rytmech každodenního života dětí během pandemie nemoci Covid-19 v malém městě v Pražské metropolitní oblasti

Pavel Frydrych

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: pavel.frydrych@natur.cuni.cz

Klíčová slova: každodenní život, děti, rytmy, Pražská metropolitní oblast, COVID-19

Keywords: everyday life, children, rhythm, Prague Metropolitan area, COVID-19

Omezení vyvolaná šířením pandemie COVID-19 významně ovlivnila každodenní životy lidí, včetně dětí. Ty se musely dlouhodobě potýkat především s uzavřením škol a následnou online výukou, což narušilo jejich každodenní rytmy. Cílem této prezentace je představit výsledky výzkumu, který se zabýval tím, jak se děti vyrovnávaly se změnami v rytmu jejich každodenního života. Výzkum je založen na polostrukturovaných rozhovorech s dětmi ve věku 12–17 let žijícími v malém městě v Pražské metropolitní oblasti. Výsledky ukazují, že se strategie, jak se děti s těmito změnami vyrovnávaly, velmi lišily. Zavádění nových rytmů do běžného života byl dlouhodobý proces. Zároveň se některé děti snažily si nově vytvořené rytmy udržet i po návratu do běžné výuky.

Vizualizácia O-D tokov pomocou online mapovej aplikácie Flowmap.blue

Štefan Gábor, Loránt Pregi, Ladislav Novotný

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktní e-mail: stefan.gabor@student.upjs.sk; lorant.pregi@upjs.sk;

ladislav.novotny@upjs.sk

Klíčová slova: priestorové procesy, O-D toky, vizualizácia, online mapová aplikácia, Flowmap.blue

Keywords: spatial processes, O-D flows, visualization, online mapping application, Flowmap.blue

Priestorové procesy sú predmetom skúmania viacerých vedných disciplín, výsledkom čoho je existencia niekoľkých rôznych prístupov k chápaniu a vymedzeniu tohto pojmu. Priestorový proces možno z geografického hľadiska definovať ako dvojstranný proces, ktorý spája priestorové jednotky, z ktorých určité toky vychádzajú (origin) a jednotky, do ktorých tieto toky smerujú (destination). V medzinárodnej literatúre sa preto pri popise priestorových dát štandardne používa označenie origin – destination (O-D) toky (Pregi et al. 2022). Jedným z kľúčových cieľov geografických výskumov zaoberajúcich sa priestorovými procesmi je aj výber vhodných kartografických a geopriestorových metód na interpretáciu O-D tokov, a to na rôznych priestorových úrovniach. V súčasnosti vďaka neustálemu vývoju nových GIS technológií a nástrojov možno O-D toky okrem štandardných kartografických metód a najčastejšie používaných komerčných či open source mapových softvérov, vizualizovať aj pomocou rôznych online mapových aplikácií. V tomto príspevku sa zameriame na vizualizáciu O-D tokov pomocou online mapovej aplikácie Flowmap.blue. Flowmap.blue je webová aplikácia vytvorená ruským softvérovým inžinierom Ilyom Boyandinom v jazyku JavaScript využívajúca technológiu WebGL. Cieľom príspevku je na príklade vizualizácie migračných tokov medzi jednotlivými obcami Slovenskej republiky v období rokov 2010 až 2014 predstaviť jednotlivé funkcie a nastavenia tejto aplikácii, rôzne možnosti vizualizácie O-D tokov, a taktiež poukázať na možnosti jej využitia v geografickom výskume, v komerčnej sfére ako aj vo vzdelávacom procese. Za najväčší prínos tejto aplikácie možno považovať nie len statickú kartografickú interpretáciu, ale aj dynamickú simuláciu veľkého množstva O-D tokov v rôznych časových obdobiach, s rozlične zadanými parametrami, a to vo veľmi efektnej finálnej vizuálnej podobe.

Podakovanie: Príspevok vznikol pomocou projektu VEGA 1/0514/21: Priestorová redistribúcia ľudského kapitálu ako indikátor formovania regionálneho systému Slovenska.

Literatúra: Pregi, L., Novotný, L., Gábor, Š. (2022). Vizualizácia priestorových procesov pomocou online mapovej aplikácie Flowmap.blue. Kartografické listy, 30. In press

Fúzia lidarových a hyperspektrálnych dát získaných bezpilotným leteckým systémom pre mapovanie listnatého lesa

Michal Gallay, Ján Kaňuk, Daniela Ujlakiová, Ján Šašak, Katarína Onáčillová

Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Kontaktní e-mail: michal.gallay@upjs.sk

Klíčová slova: lidar, hyperspektrálne skenovanie, klasifikácia, fúzia dát, les, UAV

Keywords: lidar, hyperspectral imaging, classification, data fusion, forest, UAV

Súčasná technológia diaľkového prieskumu Zeme umožňuje zachytiť komplexnosť krajiny vo vysokom rozlíšení, čo vytvára priestor pre výskum prírodných procesov na viacerých rozlišovacích úrovniach. V tomto ohľade sa čoraz viac využíva laserové skenovanie (lidar) a pasívne multispektrálne a hyperspektrálne skenovanie, pričom veľmi efektívnou platformou pre senzory sú bezpilotné multikoptéry. V príspevku predstavujeme novú integráciu bezpilotnej leteckej multikoptéry DJI Agras T30 s laserovým skenerom Riegl VUX-1 a hyperspektrálnou kamerou Specim AISA Kestrel 10. Tento systém sme využili pre zber dát nad listnatým lesom v Slovenskom rudohorí a vykonali fúziu dát s cieľom klasifikovať druhové zloženie stromov. Letecky získanú 3D reprezentáciu lesa sme porovnali s výstupmi získanými pozemným laserovým skenovaním. Z hľadiska geometrickej presnosti a vegetačných metrík sme bezpilotným leteckým lidarom dosiahli porovnateľnú presnosť s dátami z pozemného laserového skenovania na úrovni milimetrov. Výsledky klasifikácie stromov založenej na kombinácii lidarových a hyperspektrálnych dát dosiahli vysokú presnosť. Producentská i užívateľská presnosť pre cieľové skupiny stromov bola medzi 75%–98%. Výzvou ostáva zrýchlenie výpočtu s takýmito veľkými dátami obzvlášť, ak je predmetom záujmu rozsiahlejšie územie ako niekoľko hektárov.

Oběti přívalových povodní na Moravě a ve Slezsku v 19. a 20. století

Olga Halášová

Univerzita Palackého v Olomouci

Kontaktní e-mail: olga.halasova@upol.cz

Klíčová slova: přívalová povodeň, oběť, příčiny úmrtí

Keywords: flash flood, victim, causes of death

Nejtragičtějším následkem přívalových povodní (PP) jsou oběti na životech. Podle dostupných materiálů se v 19. století více jak 70 lidí stalo oběťmi PP, a to ve 30 dní s PP a v 41 obcích. Obětí bylo pravděpodobně více, ale v některých případech nebyly přesně vyčísleny a mluví se pouze o obětech na životech. S jistotou však můžeme hovořit o desítkách obětí způsobených PP na Moravě a ve Slezsku v průběhu 19. století. V mnoha případech došlo ke zranění lidí. Minimálně 60 lidí zemřelo při PP ve 20. století (v 16 dní s PP a v 22 obcích). Nejtragičtějším případem se stal dne 9. června 1970, kdy zahynulo 34 horníků v zatopeném lignitovém dole Dukla v Šardicích a jedna tříletá dívka v Kyjově-Boršově (Cyroň a Kotrnec, 2000). Příčinami úmrtí v souvislosti s extrémními srážkami a následnými PP byly např. ztráty na životech při záchranných pracích, stržení do výmolů a utonutí, usmrcení elektrickým proudem, utonutí v rozvodněné říčce po havárii autobusu, utonutí ve sklepě, v bahně, při jízdě na rozvodněné říčce atd. Podle dostupných informací (např. Polách, Gába, 1998; Elleder a kol., 2014; Kašpárek, 1984) se počet obětí PP v Česku pohybuje kolem jednoho sta v každém století od 16. do 20. století. Celkové roční ztráty při PP v Evropě jsou v důsledku jejich vysoké četnosti v průměru přibližně stejné velké jako ztráty při velkých říčních povodních (Munich Re, 1999). Počtem obětí se tak PP řadí k jednomu z nevíce nebezpečných přírodních jevů nejenom v Česku, ale v celé Evropě.

Politické graffiti v politickém symbolickém prostoru Prahy

David Hána, Jan Šel, Alexandra Seidlová

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Kontaktní e-mail: david.hana@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Politické graffiti, politický symbolický prostor, subkulturní městský prostor, ruská invaze na Ukrajinu, Česko

Keywords: Political graffiti, political symbolic space, subcultural urban space, Russian invasion of Ukraine, Czechia

Graffiti je dosud spíše opomíjeným geografickým tématem, přestože nám může pomoci s chápáním struktury sdíleného městského prostoru, jeho subkulturní a politické dimenze. Politická graffiti obsahující sdělení vymezující se vůči aktuálnímu politickému dění pak může pomoci objasnit, jaké politické názory rezonují ve společnosti nebo na jejím okraji, který jinak nemusí být zapojen do běžného politického dialogu. Tento příspěvek se pokusí vysvětlit příčiny prostorové koncentrace graffiti zjištěné při výzkumu v letech 2019 a 2020 v pražských Holešovicích a Bubenči na základě několika prostorově orientovaných teorií. Poukáže především na rozdíly běžných typů graffiti a politického graffiti, které stojí za potřebou zapojení konceptu politického symbolického prostoru (vycházejícího z relativního prostoru Davida Harveyho a reprezentačního prostoru Henriho Lefebvrea) do výzkumu politického graffiti. Příspěvek také krátce představí první výsledky výzkumu politických graffiti reagujících na invazi Ruska na Ukrajinu v roce 2022, která vykazují stejné prostorové vzorce související právě s dříve zjištěnou symbolikou městského prostoru.

Prostorová integrace začleňování imigrantů: srovnávací analýza Sydney, Barcelony a Prahy

Jiří Hasman, Ivana Křížková

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Kontaktní e-mail: jiri.hasman@natur.cuni.cz

Klíčová slova: migrační cyklus, teorie prostorové asimilace, teorie segmentované asimilace

Keywords: migration cycle, segmented assimilation theory, spatial assimilation theory

Prostorová integrace imigrantů v cílových městech bývá často vysvětlována teoriemi prostorové a segmentované asimilace. Dosavadní výzkum ověřující platnost obou teorií však nevede k jednoznačným závěrům, a to zejména z důvodu obvyklého zaměření pouze na jedinou lokalitu a výrazně omezený počet zkoumaných migračních skupin, což znemožňuje podchytit skutečnost, že se prostorová integrace zásadně liší v závislosti na charakteristikách jednotlivých skupin, cílových měst i vztahu mezi nimi. Příspěvek je proto založen na komparativní analýze všech relevantních imigračních skupin v Sydney, Barceloně a v Praze, třech městech, které každé reprezentuje jinou fázi migračního cyklu. Za použití tradičních i moderních kvantitativních metod jsme zjistili, že se vzorce prostorové integrace imigrantů výrazně liší mezi jednotlivými skupinami i městy, přičemž hlavními podmíněnostmi jsou kulturní blízkost a migrační historie.

Role (mis)konceptů budoucích učitelů v jejich učitelské přípravě: příklad výuky kartografie

Lenka Havelková¹, Martin Hanus¹, Petr Trahorsch²

¹Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, Centrum geografického a environmentálního vzdělávání, ²Přírodovědecká fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, katedra geografie

Kontaktní e-mail: l.havelkova@natur.cuni.cz

Klíčová slova: geografické vzdělávání, vysokoškolská příprava učitelů, miskoncepce, topografická mapa, vrstevnice

Keywords: geography education, university teacher training, misconception, topographic map, contour

Příprava kvalitních učitelů zeměpisu vyžaduje rozvoj jejich znalostí, dovedností a postojů jak v geografii, tak také v oblasti základních pedagogických a didaktických principů. V učitelské přípravě je důležité zohlednit také miskoncepce studentů, a to jak se záměrem odstranění miskonceptů budoucích učitelů, tak také s cílem jejich seznámení s pedagogickými přístupy, které mohou sami využívat pro identifikaci a odstraňování miskonceptů svých budoucích žáků. Pokud by učitelská příprava miskoncepce nereflektovala, nemuselo by dojít k vyvrácení těchto mylných představ budoucích učitelů a ti by je následně mohli přenášet na žáky poté, co začnou svou učitelskou kariéru. Proto je zásadní v přípravném vzdělávání podporovat konceptuální změny v myšlení budoucích učitelů.

Tento příspěvek se věnuje miskonceptům spojeným s mapou u studentů učitelství a způsobům, jak je s nimi pracováno v kurzu kartografie. Konkrétně bude využito konceptu vrstevnic, který je klíčový pro práci s topografickou či turistickou mapou. Prezentované výsledky se opírají o empirické šetření mezi 128 studenty prvního ročníku učitelství geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. V rámci příspěvku bude nejprve představena metoda konceptuálního testu využívaná pro identifikaci miskonceptů. Následně bude představena a diskutována typologie budoucích učitelů na základě jejich výsledků v testu a představeny odlišné vzdělávací přístupy vyžadované jednotlivými typy studentů. Závěrem pak budou navržena obecná doporučení uplatnitelná i v ostatních (nejen učitelských) vysokoškolských kurzech.

Religiozita mladých lidí: postsekulární projevy v Česku

Tomáš Havlíček, Kamila Klingorová

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje,

Kontaktní e-mail: tomas.havlicek@natur.cuni.cz

Klíčová slova: postsekularita, geografie náboženství, mladí lidé, Česko

Keywords: postsecularity, geography of religion, young adults, Czechia

Proces postsekularizace probíhá nejen v Západní Evropě, ale i v postkomunistických státech. Prezentace se zaměřuje na způsob, jakým si mladí lidé, kteří nemají osobní zkušenost s komunismem a jeho protináboženskou ideologií, vytvářejí vlastní náboženství v postsekulární společnosti a znovu si představují (post)sekulární prostor prostřednictvím osobní víry. Primárním předpokladem je, že mladí lidé, kteří žijí ve specifickém prostředí postsekulární společnosti v Česku, mají jedinečný vztah k náboženství a spiritualitě. V rámci tohoto výzkumu jsme provedli ohniskové skupiny s mladými lidmi (25-35 let) ve třech nábožensky odlišných českých regionech, v pluralizované Praze, sekulárním Teplicku a katolickém Kyjovsku. Výsledky poukazují na subjektivní obrat v rámci vnímání náboženství a spirituality, spojený s oddělením subjektivní víry od institucionalizovaného náboženství a vytvořením osobního "náboženského mišmaše". Tyto postoje se pak také odrážejí ve formování postsekulárních prostorů v Česku. Účastníci ohniskových skupin považují tradiční sakrální prostory (např. katolická posvátná místa) za důležitou součást kulturní krajiny, ale přidávají jim různé konotace. Prostory subjektivní víry byly v jejich představách rozmanitější a kreativnější. Shrnujeme, že subjektivní víra je utvářena prostorem, kde lidé pobývají, jejich mobilitou, pokusy o autenticitu, vzděláním, vztahem k ostatním lidem a sebereflexí. Mladí lidé v Česku si tradiční posvátná místa nově představují prostřednictvím vlastního chápání náboženství a spirituality v rámci postsekulárních charakteristik.

Role geografických poznatků a geoinformačních technologií při snižování nežádoucích enviromentálních jevů v precizním zemědělství

Lukáš Herman, Tomáš Řezník, Tomáš Pavelka, Šimon Leitgeb, Martina Klocová, Filip Leitner, Radim Štampach, Kateřina Trojanová

Masarykova univerzita v Brně

Kontaktní e-mail: herman.lu@mail.muni.cz

Klíčová slova: precizní zemědělství, satelitní data, výnosový potenciál, telemetrie

Keywords: controlled traffic farming, precision agriculture, remote sensing, satellite data, telemetry, yield potential

Intenzivní zemědělství představuje zvýšenou zátěž pro životní prostředí, která je způsobena mimo jiné používáním průmyslových hnojiv, chemických postřiků nebo i těžké techniky. Precizní zemědělství využívající vhodné geoinformační technologie může snížit zátěž na životní prostředí tím, že aplikuje nové postupy, které budou reflektovat specifika způsobené heterogenitou půdních vlastností. Tento příspěvek představuje výzkumy vycházející ze zpracování geografických dat pořízených pomocí satelitních a in-situ senzorů. Příspěvek se konkrétně zaměřuje na: (1) data z telemetrie zemědělských strojů využitelné k optimalizaci pojezdu těchto strojů po polích; a (2) volně dostupná data dálkového průzkumu Země sloužící k monitorování prostorové variability pole a stavu plodin. Diskutovány budou přednosti i limity těchto postupů, které mají za cíl snížit negativní enviromentální jevy jako je eroze, zhutnění zemědělské půdy či její znečištění nadměrným hnojením průmyslovými hnojivy.

Modelování dostupnosti a chodeckosti v městském prostředí pro seniory a jejich percepce

Jiří Horák¹, Igor Ivan¹, Petra Marešová², Pavel Kukuliač¹, Ondřej Kolodziej¹, Lucie Orlíková¹

¹Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, ²Univerzita Hradec Králové

Kontaktní e-mail: jiri.horak@vsb.cz

Klíčová slova: dostupnost, senioři, chodeckost, inkluzivní města, mikroanalýzy

Keywords: accessibility, elderly, walkability, inclusive cities, micro-analyses

Modelování dostupnosti pro seniory je komplikováno skutečností, že jde o velmi různorodou skupinu ať již z hlediska jejich zájmů a potřeb, tak z hlediska jejich možností, které jsou výsledkem jejich diverzifikovaných životních drah. Různorodost potřeb zahrnuje zaměstnání, realizace různých sportovních či kulturních zájmů, vztahy s příbuznými nebo známými, zvyky apod. Z druhé strany jsou modifikovány možnostmi, které vycházejí zejména ze zdravotní situace, fyzických a mentálních schopností, finanční situace, dostupnosti auta, dostupnosti pomoci od rodiny, přátel či sociálních služeb. Městské prostředí nabízí zpravidla lepší podmínky pro dopravní dostupnost i chodeckost. Problémem však jsou požadavky na podrobnost a přesnost dat a specifické formy mikroanalýz pro zohlednění podmínek omezené mobility. U seniorů se rovněž zvyšuje role postojů a pocitů. V takových podmínkách roste neurčitost řešení prostorového modelování.

V rámci projektu GAČR „Modelování dostupnosti pro seniory, percepce dostupnosti a determinanty jejich prostorové mobility“ se zaměřujeme na aspekty ovlivňující dostupnost pro seniory, porovnáváme výpovědi a kvalitativní hodnocení dostupnosti s objektivními charakteristikami prostředí v GIS. Využíváme širokou škálu nástrojů zahrnující hloubkové rozhovory, rozhovory a pozorování při asistovaných procházkách, pocitové mapy, mapování potenciálních cílů, dotazníkové šetření, analýzy městského prostředí, hodnocení podmínek chůze v mikroměřítku, analýzy dostupnosti a analýzy vlivu pandemie na změny chování a dostupnosti. Pilotními městy jsou Ostrava a Hradec Králové, doplněné o několik rurálních obcí.

Hodnocení chodeckosti pomocí indexu chodeckosti a Walk Score v pilotních městech ukázalo na rozdílnost obou přístupů a vhodnost jejich kombinace. Mapování možných a skutečných cílů mobility ukazuje na potenciální nedostatečnost používání nejbližšího cíle dané kategorie. Modelování podmínek individuální automobilové dopravy demonstruje nutnost adaptace běžně používaných parametrů na reálnou situaci při dojezdu na krátké vzdálenosti.

Cílem příspěvku je informovat o aktuálním stavu výzkumu a dosud dosažených výsledcích.

Potenciál digitálních technologií a jejich využívání v oblastech školství a zdravotnictví v kontextu pandemie covid-19

Jiří Hrabák¹, Lukáš Zagata¹, Tomáš Ratinger², Ondřej Pecha², Iva Vančurová²

¹ Provozně ekonomická fakulta Česká zemědělská univerzita v Praze, ²Technologické centrum Akademie věd České republiky

Kontaktní e-mail: hrabakj@pef.czu.cz

Klíčová slova: Digitální technologie, telemedicína, vzdělávání, pandemie covid-19

Keywords: Digital technology, telemedicine, education, pandemia COVID-19

Příspěvek představuje výsledky projektu 4Tech, který byl zaměřen na výzkum čtyř vybraných technologií (digitalizace, telemedicína, digitální formy vzdělávání a aditivní výroba), jež dostaly impuls pro jejich rozvoj v době zavádění restriktivních opatření v souvislosti s pandemií covid-19. Konkrétně se příspěvek zabývá představením výsledků kvantitativního výzkumu, který byl realizován s cílem zjištění zkušeností obyvatel s aplikacemi vybraných technologií v době před a v průběhu pandemie covid-19. Za tímto účelem bylo provedeno dotazníkové šetření mezi domácnostmi. Sběr dat probíhal prostřednictvím online dotazování. Výběrový vzorek byl sestaven z 1518 získaných odpovědí prostřednictvím kvótního výběru. Kvótním znakem byl i typ venkovského prostoru, který jsme převzali z Koncepce rozvoje venkova Ministerstva pro místní rozvoj ČR s cílem zhodnotit uplatňování technologií v různých typech venkovského prostoru. Z šetření vyplynulo, že online služby jako je nakupování přes internet a online sledování filmů našlo s příspěvkem pandemie své zakotvení ve společnosti. Došlo k nárůstu využívání práce z domova z důvodu restriktivních opatření v souvislosti s pandemií covid-19. Ve vzdělávání znamenala pandemie covid-19 značný nárůst využívání digitálních technologií, které bylo vynucené přechodem na distanční formu výuky. V oblasti telemedicíny byl pacienty identifikován jako hlavní nástroj digitalizace eRecept a nejčastějším kanálem vzdálené komunikace s lékařem byla telefonická konzultace.

Poděkování: Výzkum byl podpořen Technologickou agenturou ČR projekt č. TL04000390 (Rozvoj vybraných technologií v podmínkách krize covid-19 a po ní)

Historicko-geografická analýza parerg na starých mapách a ich využitie v cestovnom ruchu

Pavel Hronček, Bohuslava Gregorová

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Kontaktní e-mail: pavel.hroncek@umb.sk

Klíčová slova: historicko-geografická analýza, parerga, mapa, cestovný ruch

Keywords: historical-geographical analysis, parerga, map, tourism

Slovo parerga (parergon) je gréckeho pôvodu, ktoré bolo prevzaté do latinčiny a odtiaľ sa transformovalo do moderných jazykov. Parergu (respektíve parergon) môžeme v historicko-geografickej rovine charakterizovať ako výzdobu, respektíve dekoratívny prvok v rohoch starých máp. V užšom význame sa pod týmto pojmom pri historických banských mapách chápe aj grafická výzdoba ozdobujúca titul mapy, mierku, príp. legendu. Môže byť zakreslená aj samostatne na ploche mapy v priestore, ktorý nebol vyplnený mapovým dielom a ostal voľný.

Prvé parergy začali vznikať začiatkom 17. storočia. V období baroka predstavovali skutočné umelecké skvosty. Tvorca mapy, zvyčajne banský merač, úradník, prípadne praktikant, bol zároveň autorom parergy (išlo o odborne vzdelaných ľudí), ale toto pravidlo nemuselo platiť predovšetkým pri kópiách máp. Parerga symbolicky vyjadrovala obsah a účel zhotovenej mapy, alebo pomocou alegórie zobrazovala nejaké významné prvky z jej témy a obsahu. Na našom území dosiahla parergová tvorba vrchol v 18. storočí, ale kvalitné vznikali ešte aj v 19. storočí.

Parergy uložené v Slovenskom banskom archíve v Banskej Štiavnici často vierohodne zobrazujú súdobú krajinu, ktorá nám umožňuje detailne študovať historické krajinné štruktúry a prvky v mapovanom priestore. Ich obsahom sú aj transformácie a využívanie vodstva, činnosť technologických zariadení poháňaných vodou, rôzne technologické procesy spracovania rudy, práca baníkov a hutníkov, zobrazenia baníkov a banských hodnostárov v dobových uniformách či rôzne banícke, meračské a hutnícke náradie i prístroje.

V súčasnosti sú parergy stále málo využívané, nedocenené a často neznáme historicky vierohodný materiál. V cestovnom ruchu sa začínajú využívať ako výzdoba v rekreačných zariadeniach, hoteloch a reštauráciách, ako propagačný materiál pre historické, často zaniknuté banské lokality, ako propagačný materiál pre rôzne vedecké, kultúrne a spoločenské podujatia. Vo prírodovedných a technických odboroch sa využívajú ako učebné pomôcky.

Preto, aby mohli byť využité v cestovnom ruchu, ale aj v ostatných odboroch praxe, je nevyhnutné ich kritické obsahové spracovanie a správne metodologické vysvetlenie.

Periferizace a malá města. Jaká je role agency?

Lucia Hýllová, Lenka Paszová, Ondřej Slach

Ostravská univerzita, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: lucia.hyllova@osu.cz

Klíčová slova: malá města, strukturální změny, periferizace, agency, Česko

Keywords: small cities, structural changes, peripheralization, agency, Czechia

Výzkum faktorů, mechanismů a procesů dynamického růstu velkých metropolitních regionů se v posledních dekádách zařadil mezi hlavní témata výzkumné agendy ekonomické a urbánní geografie. I proto byl po dlouhou dobu výzkum další typů měst (například malých) situovaný spíše na okraj zájmu. Nicméně rostoucí sociálně-ekonomická polarizace v podobě prohlubování rozdílů mezi metropolitními a nemetropolitními regiony, zvýšila zájem o roli a význam malých měst, která mohou sehrávat klíčovou roli při obnově ekonomik nemetropolitních regionů o čem svědčí i rostoucí počet výzkumů věnovaným tomuto typu měst. Jádrem výzkumu tvoří základní trendy vývoje malých měst v Česku (n=192). Konkrétně cílíme na demografický vývoj, migraci, změnu odvětvových struktur, a to od roku 1991 do současnosti. Součástí výzkumu je také realizace (komparativních) případových studií na vybraném vzorku malých měst, založených na polostrukturovaných rozhovorech s místními zástupci. Cílem je popis a hodnocení institucionální reakce a roli jednotlivých aktérů při rozvoji těchto specifických typů měst. Teoreticky je výzkum ukotven v konceptu „agency“, který kombinuje a rozvíjí evoluční ekonomickou geografii a institucionální přístupy.

Geografické myslenie v Česku a na Slovensku - úvahy o vývoji, diskontinuitách a súvislostiach vnímaných profesionálnymi geografmi

Vladimír Ira, René Matlovič

Geografický ústav SAV, v.v.i., Bratislava

Kontaktní e-mail: geogira@savba.sk

Klíčová slova: vývoj geografického myslenia, diskontinuita, kontext, vnímanie, Česko, Slovensko

Keywords: development of geographical thought, discontinuity, context, perception, Czechia, Slovakia

Vývoj vedeckého myslenia a jeho charakter z hľadiska kontinuity (diskontinuity) kultúrnych a spoločenských pomerov ovplyvňuje množstvo faktorov. Príspevok prezentuje niektoré postrehy zo štúdia vnímania vývoja geografického myslenia a jeho diskontinuit a súvislostí v Česku a na Slovensku v prostredí niekoľkých generácií profesionálnych geografov. Všíma si rozdiely vo vnímaní českých a slovenských geografov a snaží sa identifikovať medzigeneračné rozdiely vo vnímaní. Dotýka sa aj problematiky epistemologickej hybridizácie v geografickom myslení. Autori načrtávajú možnosti skúmania celkovej situácie v ostatných, z hľadiska sociálno-ekonomického a politického vývoja mimoriadne dynamických, desaťročí a možnosti formulovania predstáv o ďalšom vývoji geografického myslenia v kontexte svetovej geografie.

Modelování optimálního využití orné půdy v Česku

Zbyněk Janoušek, Vladimír Papaj, Martin Mistr

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v.v.i.

Kontaktní e-mail: janousek.zbynek@vumop.cz

Klíčová slova: Zemědělská biomasa, půdní organická hmota, vodní eroze, osevní postup, Česko

Keywords: Agricultural biomass, soil organic matter, water erosion, crop rotation, Czechia

Model optimálního využívání orné půdy s ohledem na potravinovou soběstačnost a ochranu půdy představuje nový způsob hodnocení hospodaření na zemědělské půdě. Model se skládá ze čtyř částí, které na sebe logicky navazují. První část obsahuje přírodní podmínky (půdní a klimatický charakter, lokální riziko vodní eroze), které byly zohledněny při tvorbě modelových osevních postupů. Na nich je založena výsledná produkce biomasy těchto osevních postupů (2. část). Třetí část hodnotí produkci, spotřebu a bilanci biomasy skupin plodin z hlediska soběstačnosti (potřeba potravin, krmiv a energie). Vliv produkce biomasy na kvalitu půdy na základě bilance půdní organické hmoty tvoří 4. část. Tím se cyklus vrací k přírodním podmínkám produkce biomasy. Výsledná mapa vytvořená na základě tohoto modelu zobrazuje stav, kdy je půda dostatečně chráněna proti vodní erozi a produkce biomasy je dostatečná pro pokrytí všech uvedených potřeb. Tento výstup ale představuje pouze jeden z možných scénářů, který na prvním místě zohledňuje ochranu půdy. Použitý model produkce a spotřeby biomasy je možné využít i obráceně, tzn. k hodnocení vlivu různých scénářů vývoje zemědělské výroby (rostlinné i živočišné) na udržitelnost hospodaření. V současnosti je model rozšiřován tak, aby zohledňoval i vláhovou potřebu jednotlivých plodin. Model nalezne uplatnění ve strategických a rozhodovacích procesech veřejné správy na národní (ministerstva) i regionální (např. krajské energetické koncepce) úrovni, zejména při optimalizaci využívání potenciálu biomasy ze zemědělské půdy s ohledem na zajištění dlouhodobé udržitelnosti hospodaření.

Jakou roli hraje geografická vzdálenost v angažovanosti české diaspory a jejich vztahů s Českem? (Příkladová studie USA/Kanada versus Německo/Rakousko)

Eva Janská, Zdeněk Čermák, Dušan Drbohlav

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: eva.janska@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Nová česká diaspora, institucionální zapojení, transnacionalismus, geografická vzdálenost

Keywords: New Czech Diaspora, institutional engagement, transnationalism, geographical distance

Přesný počet Čechů a jejich potomků žijících v zahraničí není přesně znám (odhady MZV ČR 2012 a OSN 2017 ukazují cca 2,5 mil. osob českého původu). Přesto však mají potenciál ovlivňovat ekonomické, sociální a ekonomické aspekty Česka a jeho politický život. Zatímco důvody emigrace před rokem 1989 jsou v literatuře dobře popsány, o nové české diaspoře po roce 1989 se ví jen málo, zejména v kontextu transnacionalismu, remitencí, ale i kulturních, politických a sociálních vazeb na Česko. Náš příspěvek zkoumá, jaké vazby na Česko (sociální, politické nebo kulturní) česká diaspora má, a jaké faktory podmiňují jejich transnacionální chování a angažovanost v českých organizacích a institucích doma a v zahraničí. Pro analýzu jsme vybrali dva geograficky odlišné regiony: tradičně imigrační, vzdálené země - USA a Kanadu a ekonomicky atraktivní a blízké sousední země – Německo a Rakousko. Stanovili jsme si dvě výzkumné otázky: 1. Jaké tématu relevantní strukturální rozdíly mezi oběma regiony mohou být, resp. jaké faktory ovlivňují možné rozdíly v „povaze a chování“ české diaspory? 2. Jak silné jsou v těchto regionech vazby na Česko měřené indexem transnacionalizace a institucionální angažovanosti? Propojení konceptu diaspory a transnacionalizace nám umožňuje podrobnější analýzu chování české diaspory a její napojení na Česko ve dvou odlišně vzdálených regionech světa, a to na základě údajů získaných z online průzkumu (N=414, dotazníkové šetření, červen-září 2021-2022) se členy české diaspory.

Poděkování: Příspěvek mohl vzniknout díky projektům TAČR: Nové přístupy ke koordinaci krajské problematiky, č. TITBMZV919 a GAČR: Česká diaspora - multidimenzionální vztahy a podmíněnosti Česka a cílových zemí, č. 22-08304S.

150 let od zhoubné povodně na Berounce a Střele: největší krátkodobá intenzita deště na území Česka a Střední Evropy

Bohumír Janský

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, katedra fyzické geografie a geoekologie

Kontaktní e-mail: bohumir.jansky@natur.cuni.cz

Klíčová slova: povodňová událost, extrémní srážkové úhrny, Mladotické jezero, Česko

Keywords: flood event, extreme rainfall event, Mladotice Lake, Czechia

Na konci května 1872 byla rozsáhlá oblast západních Čech postižena mohutnou průtrží mračen, po níž došlo v povodí Mladotického potoka ke dvěma katastrofickým událostem. V noci z 25. na 26. května se protrhla hráz Mladotického rybníka, který se nacházel na jižním okraji obce Mladotice a s plochou kolem 92 ha byl tehdy největším rybníkem západních Čech. K další přírodní katastrofě došlo v noci z 27. na 28. května, kdy se ze západního úbočí Potvorovského vrchu sesuly do údolí Mladotického potoka masy pískovců a zatarasily ho mohutnou hrází. Vzniklo jezero, které nemá v Česku obdobu.

Naměřených 9 rakouských palců za 1,5 hodiny odpovídá 237 milimetrům. Jde o největší zaznamenanou krátkodobou intenzitu deště na území Česka i střední Evropy.

Tyto události připomínají dvě nově otevřené naučné stezky.

Výuka politické geografie na středních školách – teorie a praxe

Libor Jelen, David Hána

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Kontaktní e-mail: libjel@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Politická geografie, geografické vzdělávání, gymnázium, ŠVP, Česko

Keywords: Political geography, geographical education, high schools, educational curriculum, Czechia

Příspěvek se zabývá postavením politické geografie a jejích témat v rámci výuky geografie na gymnáziích v Česku. Vychází z analýzy RVP a ŠVP v předmětu geografie u vybraných gymnázií a obsahovou analýzou srovnává pozici geografie s ostatními společensko-vědními předměty. Výsledkem je zjištění výukové roztříštěnosti a zároveň tematických překryvů politicko-geografických témat mezi společensko-vědními předměty. Součástí příspěvku je také diskuze o relevantnosti výuky politické geografie v rámci českého vzdělávacího systému, kritické posouzení výukových zdrojů a představení možností podpory rozvoje politicko-geografického vzdělávání na středoškolské úrovni.

Populační vývoj vnitřních a vnějších periferií Česka

Milan Jeřábek

Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: jerabek@sci.muni.cz

Klíčová slova: periferie, Česko, hranice, obyvatelstvo

Keywords: periphery, Czechia, border, population

Periferní území se zpravidla vyznačují depopulačním vývojem, při němž dochází nejen k celkovému úbytku obyvatelstva, ale také k intenzivnějšímu demografickému stárnutí a odchodu mladého a vzdělanějšího obyvatelstva. Populační vývoj a stabilita obyvatelstva patří přitom ke stěžejním sledovaným tematickým okruhům, a to jak při kvantitativním, tak kvalitativním hodnocení. V interdisciplinárně pojatém projektu jsme se, po vlastním vymezení periferních území Česka na lokální až mikroregionální úrovni, věnovali terénnímu výzkumu v modelových oblastech, a to po pěti při krajské hranici (vnitřní dimenze) a při státní hranici (vnější dimenze). Na celostátní úrovni jsme se zaměřili na přirozenou měnu, migrační pohyb, věkovou strukturu a ekonomickou aktivitu, výsledkem je syntetická mapa zachycující územní diferenciaci populačního vývoje vč. určení periferních území. V modelových oblastech (např. pomezí krajů Středočeského, Pardubického, Jihomoravského a Vysočina, či Euroregionu Pomoraví, při hranici s Rakouskem a Slovenskem) jsme následně realizovali dotazníkové šetření u starostů obcí/měst se záměrem jednak ověřit/potvrdit poznatky získané prostřednictvím tvrdých dat, jednak doplnit a rozšířit problematiku o deskripci detailní situace vč. subjektivního vnímání představiteli veřejné správy. Pracujeme tedy v prvním kroku s daty za 6259 obcí Česka (byť pro vymezení periferií jsme základní soubor redukovali o města nad 10 tisíc obyvatel), ve druhém kroku pak s řádově 400 obcemi (paritně rozdělenými na vnitřní a vnější periferii). Záměrem příspěvku je tak nejen definovat aktuální demografickou situaci, ale především komparace exaktního, víceméně statistického přístupu zvenčí s pohledem zevnitř, tj. jak situaci hodnotí komunální reprezentace.

Příspěvek vznikl s podporou projektu TAČR Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi (č. TL03000527).

Odlišné vnímání časoprostoru aneb crip temporalita v praxi

Eva Kašparová

Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: kasparova.eva@mail.muni.cz

Klíčová slova: Heterochrononormativita, Aspergerův syndrom, autoetnografie, geografie mentálního znevýhodnění

Keywords: Heterochrononormativity, Asperger's syndrome, autoethnography, mental disability geography

Studie propojující geografii mentálního znevýhodnění s kritickými studiemi času nejsou v prostředí České republiky příliš známé. Ačkoliv se texty geografie tělesného a smyslového znevýhodnění objevují čím dál ve více vědeckých diskuzích, mentální znevýhodnění zůstává stále poněkud upozaděné. V tomto příspěvku na téma geografie mentálního znevýhodnění nahlédnu z perspektivy Crip temporality, která figuruje jako kritika společensky akceptovatelné heterochrononormativity. Cílem výzkumu je porozumět okolnostem, jakým způsobem mi mé vlastní prožívání času - jakožto dospělé ženy s Aspergerovým syndromem ovlivňuje vnímání různých typů prostoru. Protože se jedná o výzkum prováděný přímo na mojí osobě, použila jsem formu autoetnografie. Pomocí psaní deníkových záznamů po dobu dvou let jsem zaznamenávala každodenní situace, jež mi tvarovaly mou vnímanou zkušenost pohybu časoprostorem. Výsledky ukázaly, že mé vnímání času mi spíše znepříjemňuje prožívání určitých typů prostoru a vyvolává negativní pocity, jako je stres či strach. V tomto kontextu jsem identifikovala koncept „kairotické bubliny“, který je pro moji zkušenost klíčový. Příspěvek přispívá k hlubšímu porozumění mentálnímu znevýhodnění v kontextu české sociální geografie. Zároveň poukazuje na to, jakým způsobem lze kriticky reagovat na normativně chápaný koncept heterochrononormativity, psaný přímým pohledem mě samotné, tedy jako mentálně znevýhodněné osoby. Toto téma nejenom že může obohatit sociální geografii, ale také může napomoci v praktických oblastech, v nichž se lidé s Aspergerovým syndromem necítí komfortně.

Změny v uspořádání hierarchie suburbánních sídel v Česku a Polsku

Martin Kebza ^{1,2}

¹Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova,

²Katedra geografie, Fakulta ekonomická, Západočeská univerzita v Plzni

Kontaktní e-mail: martin.kebza@natur.cuni.cz

Klíčová slova: urbánní aglomerace, suburbanizace, hierarchie, Česko, Polsko

Keywords: urban agglomeration, suburbanization, hierarchy, Czechia, Poland

Tento příspěvek sleduje změny a případně samotnou tvorbu vnitřní hierarchie v suburbánních oblastech významných aglomerací v Česku a Polsku. Suburbánní oblasti se kolem největších měst vyvíjí už přes sto let, v části střední Evropy s výraznou přestávkou v druhé polovině 20. století. V éře socialismu byla suburbanizace marginalizována, po změně společenského uspořádání v roce 1989 se tyto procesy opět obnovily, a to ve velmi intenzivní formě. Většinu velkých měst v 90. letech postihl populační úbytek, jejich okolí se však významně zalidňovalo, tuto změnu vzájemné závislosti měst a jejich zázemí doprovází i komerční suburbanizace a potřeba dojížděky do zaměstnání. Tyto faktory mají dopad na postupné změny v hierarchii sídel v zázemí velkých měst, stejně jako na samotný posun mezi dynamickým a organickým systémem dle teorie stádií. V suburbánních sídlech se postupně zvyšuje nabídka pracovních míst, a tedy potřeba dojížděky z jádra, ale i z jiných suburbií (tedy tangenciální interakce). Tento růst v zázemí jádra generuje sub-jádra druhého a dalšího sledu, které si mohou vytvářet vlastní spádové oblasti a v konečném důsledku přispívat k polycentrickému rozvoji celé aglomerace.

Ochránime našu krajinu aj bez Green Deal. Populistická radikálna pravica a enviromentalizmus v Česku a na Slovensku

Dominik Kevický

Masarykova univerzita Brno

Kontaktní e-mail: kevicky.dominik@mail.muni.cz

Klíčová slova: populistická radikálna pravica, enviromentalizmus, nacionalizmus, globalizmus

Keywords: populist radical right, environmentalism, nationalism, globalism

V súčasnosti sa v celej Európe zvyšuje volebný úspech populistickej radikálnej pravice. A populistické radikálne pravicové strany sa čoraz častejšie vyjadrujú aj k otázkam životného prostredia. Na jednej strane vyzdvihujú krásu prírody a snažia sa zachovať tradičný prírodný a vidiecky charakter krajiny. Na druhej strane popierajú globálne klimatické zmeny a kritizujú riešenia na zvrátenie týchto zmien, ako je napríklad Green Deal. Cieľom štúdie je vysvetliť túto dichotómiu v postoji k environmentalizmu pomocou teórií nacionalizmu a globalizmu. Empirická analýza je založená na analýze oficiálnych politických textov a vyhlásení vybraných populistických radikálnych pravicových strán v Česku a na Slovensku. Výsledky ukazujú, že populistické radikálne pravicové strany v Česku a na Slovensku poukazujú na estetické, symbolické a materiálne aspekty prírody. To im umožňuje vytvárať obraz tradičného vidieka, na ktorý môže byť národ hrdý a je dôležité ho chrániť. Naopak, populistická radikálna pravica vníma globálne environmentálne zmeny a snahy o ich zmiernenie ako pokus "vonkajších nepriateľov" zmeniť tradičnú krajinu. Preto populistické radikálne pravicové strany využívajú tieto témy na útoky proti ekonomickým a kultúrnym aspektom globalizácie a nadnárodným organizáciám.

Vybrané ekonomické aspekty periferních regionů

Zuzana Khendriche Trhlínová

Vysoká škola finanční a správní a.s., Katedra regionálního rozvoje a veřejné správy

Kontaktní e-mail: trhlinova@email.cz

Klíčová slova: periferní region, nezaměstnanost, daňová výtěžnost, ekonomické subjekty, meziobecní spolupráce

Keywords: periphery region, unemployment, tax revenue, economic subjects, intermunicipal cooperation

V posledních letech se stále více diskutuje o nedostatečné účinnosti regionální politiky i o stále více se otevírajících nůžkách rozvojového potenciálu mezi tzv. jádrovými regiony a dalšími oblastmi, mezi něž řadíme i tzv. periferní regiony. V tomto smyslu je nezbytné věnovat specifickou pozornost dílčím ekonomickým faktorům rozvoje těchto oblastí jako je trh práce, trh s nemovitostmi, finanční zdroje místní správy, investice, nabídka a poptávka po službách apod. Identifikace ekonomických problémů i potenciálu obcí i regionů je předpokladem pro účinnější nastavení nástrojů regionální politiky. Cílem posteru je specifikovat vybrané ekonomické charakteristiky obcí a měst ve vnitřních a vnějších periferiích ČR. Tyto charakteristiky jsou porovnány s obcemi a městy mimo vymezená periferní území.

Údaje vychází ze statistických dat nezaměstnanosti, počtu podnikatelských subjektů, daňové výtěžnosti aj., která jsou sledována do úrovně obcí. Kromě statistických dat vychází analýza ekonomického prostředí i z údajů získaných terénním šetřením v obcích a městech vnitřní i vnější periferie, ve kterém byly zohledněny jak názory starostů a jejich zkušenosti s podporou místního rozvoje, tak i postoje vybraných podnikatelských subjektů a dalších aktérů v dotčených obcích. Specifická pozornost je věnována problematice spolupráce mezi obcemi a městy jak v rámci samotných periferních území, tak i mezi obcemi periferních území a obcemi z tzv. jádrových (rozvojových) center. Meziobecní spolupráce v zajišťování vybraných veřejných služeb a posilování atraktivity území je chápána jako účinný nástroj dynamizace místního rozvoje.

Text vznikl v rámci projektu Technologické agentury ČR TL03000527 Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi.

Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a v Česku v prvých dvoch decéniách 20. storočia

Radoslav Klamár¹, Ján Kozon²

¹Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky, ²Štatistický úrad Slovenskej republiky, Pracovisko ŠÚ SR v Prešove

Kontaktní e-mail: radoslav.klamar@unipo.sk; Jan.Kozon@statistics.sk

Klíčová slova: Česká republika, Giniho koeficient, indikátor, regionálne disparity, Slovenská republika, variačný koeficient

Keywords: Czech Republic, Gini coefficient, indicator, regional disparities, Slovak Republic, coefficient of variation

Príspevok sa zaoberá hodnotením regionálnych disparít v rámci Slovenskej a Českej republiky s využitím súboru 13 socioekonomických indikátorov – hrubá miera natality, priemerná mesačná mzda, mesačné náklady práce na zamestnanca, miera zamestnanosti, miera evidovanej nezamestnanosti, čisté peňažné príjmy, čisté peňažné výdavky (v prípade Česka tento indikátor absentoval), počet dokončených bytov na 1000 obyvateľov, regionálny HDP na obyvateľa, produktivita práce z tržieb za vlastné výkony a tovar v priemysle, produktivita práce zamestnanca v stavebníctve, počet právnických osôb na 1000 obyvateľov a počet živnostníkov na 1000 obyvateľov. Observačnými jednotkami boli zvolené kraje (SR - 8 krajov, ČR – 14 krajov), pričom hodnotiace obdobie 2005 – 2020 bolo zastúpené prierezovými rokmi 2005, 2010, 2015, 2020. Pre kvantitatívne vyjadrenie regionálnych disparít boli využité dve štatistické miery a to Giniho koeficient a variačný koeficient.

Počas celého sledovaného obdobia bola zaznamenaná vyššia úroveň regionálnych disparít v prípade Slovenska. Pri oboch krajinách platí, že úroveň regionálnych nerovností bola najnižšia na konci sledovaného obdobia (najvyššie hodnoty boli zaznamenané v prierezovom roku 2015), pričom pokles disparít bol takmer u všetkých hodnotených indikátorov (nárast v prípade SR iba pri produktivite práce zamestnanca v stavebníctve, počte právnických osôb na 1000 obyv., čistých peňažných príjmoch na osobu, v prípade ČR – hrubá miera natality, počet právnických osôb na 1000 obyv. a čiastočne regionálny HDP na obyv.). Na základe priestorového rozloženia najvyšších a najnižších hodnôt indikátorov podľa krajov je pri porovnaní rokov 2005 a 2020 v rámci Slovenska zrejмый trend posilnenia krajov v západnej časti (najmä Bratislavský, Trnavský) oproti krajom v juhovýchodnej (Banskobystrický, Prešovský, Košický). V prípade Česka je zaznamenaný skôr trend priestorového vyrovnávania nerovností s miernym oslabením Prahy a Stredočeského kraja na úkor Jihomoravského, Pardubického a Královohradeckého kraja. V rámci najmenej rozvinutých krajov sa posilnil severovýchod krajiny (Olomoucký, Zlínsky, Moravskoslezský kraj) a oslabila pozícia Karlovarského a Ústeckého kraja v západnej časti krajiny.

Podakovanie: Príspevok vznikol vďaka podpore vedeckého projektu VEGA 1/0544/21: "Dysfunkčné štáty – aktuálny fenomén svetovej politicko-priestorovej štruktúry".

Představení Mapového a datového centra geografické sekce PřF UK

Adam Klsák

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: klsaka@natur.cuni.cz

Klíčová slova: datové služby, otevřená data, prostorová data, aplikovaná geografie, geoinformatika

Keywords: data services, open data, spatial data, applied geography, geoinformatics

Ačkoliv je práce s prostorovými daty hlavním rysem geografie, prostorový rozměr můžeme označit za častý spojovací článek v široké paletě disciplín od přírodních, přes technické až po humanitní vědy. Na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy dlouhodobě vzniká značné množství datových produktů, jejichž skladování, distribuce či sdílení jsou však silně fragmentovány s ohledem na složitou vnitřní organizační strukturu a relativní autonomii jednotlivých hierarchických úrovní. Cílem nově vznikajícího Centra je implementace praxe zavedené ve firemním prostředí, vyskytující se na zahraničních univerzitách a postupně si razící (trnitou) cestu také v české veřejné správě – v místním akademickém prostředí ale zatím až překvapivě nepřítomné. Objektem i předmětem našeho zájmu jsou data samotná; a ne nutně jen ta prostorová. Jedním z klíčových úkolů je vybudování integrovaného portálu, který bude sloužit k publikování originálních otevřených dat a vědeckých výstupů vytvářených pracovníky a studenty Přírodovědecké fakulty přehledně na jednom místě. To usnadní komunikaci s partnery z akademické sféry a zvýší jak čitelnost instituce pro zástupce veřejného, soukromého a dobrovolného sektoru, tak kredibilitu v řadách široké veřejnosti, pro kterou budou výsledky vědecké práce dostupnější. S reálnými podobami aplikované vědy se budou moci blíže seznámit již studenti středních či základních škol. Důraz bude kladen na kvalitu metadat, koncept open science i běžné mezinárodní standardy. Dalším, neméně důležitým úkolem je zajišťování a správa sekundárních dat pro výzkum i praktickou výuku geografických předmětů. Kromě podpůrných služeb se bude Centrum věnovat také vlastní výzkumné činnosti a organizaci prakticky zaměřených kurzů.

Změny využití venkovského prostoru Třeboňska očima místních aktérů

Renata Klufová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta

Kontaktní e-mail: klufova@ef.jcu.cz

Klíčová slova: venkov, cestovní ruch, rurální gentrifikace

Keywords: countryside, tourism, rural gentrification

Proces transformace venkovského prostoru je nutno zkoumat v širších ekonomických i sociálních souvislostech, jež se navzájem ovlivňují a prolínají (postproduktivistický vývoj regionu, otázky únosné kapacity území, demografické změny související s nástupem nových způsobů využití území, rozdílné představy jednotlivých skupin obyvatel o vhodném rozvoji území, migrace, změny v land use apod.), a jsou souhrnně označovány jako rurální gentrifikace. Procesům rurální gentrifikace jako komplexnímu fenoménu nebyla dosud v ČR věnována významná pozornost. Třeboňsko je použito jako modelové území pro identifikování a popis jejích (případných) projevů. Cílem příspěvku je popsat změny využití Třeboňska (zejména cestovním ruchem) v posledních desetiletích, a to na základě názorů místních aktérů.

Konceptový přístup v geografickém vzdělávání a jeho přenos do praxe: ohledy a výhledy

Petr Knecht, Eduard Hofmann, Hana Svobodová

Katedra geografie, Pedagogická fakulta MU

Kontaktní e-mail: knecht@ped.muni.cz; hofmann@ped.muni.cz;
svobodova.kge@ped.muni.cz

Klíčová slova: klíčové koncepty, geografie, didaktika geografie, konceptový přístup

Keywords: geography, geography teaching, key concepts, conceptual approach

Konceptový přístup v geografickém vzdělávání obhájí kurikulum založené na souboru klíčových geografických pojmů/konceptů, které jsou důležité pro život v 21. století (Lambert, Morgan 2010). Cílem příspěvku je přiblížit ideovou podstatu a historii zavádění konceptového přístupu do geografického vzdělávání, shrnout zkušenosti ze zahraničí (Fögele, Mehren 2015; Dessen Jankell, Sandahl, Örbring 2021) a sdílet s účastníky sympozia autentické zážitky spojené se zaváděním konceptového přístupu do výuky didaktiky geografie i dalších geografických disciplín v Česku. S oporou v *Koncepci geografického vzdělávání* (Marada a kol. 2017) příspěvek představí příklady výukových postupů a aktivit, které mohou napomáhat implementaci konceptového přístupu do geografického vzdělávání. V návaznosti na ukázky „best practice“ se netradičně zaměříme také na konkrétní příklady výukových aktivit, postupů, které v našem úsilí o zavádění konceptového přístupu v přípravě budoucích učitelů selhaly a nemůžeme je tudíž doporučit jako příklad hodný následování.

Dessen Jankell, L., Sandahl, J., & Örbring, D. (2021): Organising Concepts in Geography Education: A Model. *Geography*, 106, 2, 66–75.

Fögele, J., Mehren, R. (2015): Implementing Geographical Key Concepts: Design of a Symbiotic Teacher Training Course Based on Empirical and Theoretical Evidence. *Review of International Geographical Education Online (RIGEO)*, 5, 1, 56–76.

Lambert, D., Morgan, J. (2010): *Teaching Geography 11-18: A Conceptual Approach*. McGraw-Hill Education.

Marada, M., Řezníčková, D., Hanus, M., Matějček, T., Hofmann, E., Svatoňová, H., Knecht, P. (2017): *Koncepce geografického vzdělávání. Certifikovaná metodika*. Univerzita Karlova, Praha.

Lokální ekonomické vazby a regionální odolnost – případová studie firem zpracovatelského průmyslu ve středoevropském prostoru

Lucie Kokešová, Jan Ženka, Simona Šťastná

Ostravská univerzita v Ostravě, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: lucie.kokesova@osu.cz

Klíčová slova: zpracovatelský průmysl, Střední Evropa, trajektorie vývoje lokální ekonomiky, odolnost, vazby

Keywords: manufacturing, Central Europe, path development, resilience, linkages

Příspěvek se zabývá lokálními ekonomickými vazbami a regionální odolností firem zpracovatelského průmyslu ve středoevropských regionech. Cílem příspěvku je najít vztah mezi dlouhodobými trajektoriemi vývoje lokální ekonomiky, současnými prostorovými podmínkami jejich dodavatelsko-odběratelských vazeb a zhodnotit, jakým způsobem firmy reagovaly na situaci vyvolanou pandemií Covid-19. Základním zdrojem dat pro regionální odolnost budou sekundární data dostupná z veřejných databází. Autoři předpokládají výzkum trajektorií vývoje lokální ekonomiky a lokálních dodavatelsko-odběratelských vazeb na základě sběru primárních dat, které získají pomocí rozhovorů s manažery výrobních firem v rurálních a starých průmyslových regionech v Česku. Tato empirická zjištění umožní prozkoumat vzájemné souvislosti trajektorii vývoje středoevropských firem zabývajících se zpracovatelským průmyslem, jejich lokální ekonomické vazby a ekonomickou odolnost během pandemie. Kromě kvalitativní obsahové analýzy rozhovorů budou také použity statistické neparametrické testy.

Jak na zkoumání procesů čtení map?

Nikola Koktavá, Hana Svatoňová

Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: 460919@mail.muni.cz; svatonova@muni.cz

Klíčová slova: mapové dovednosti, čtení map, metody výzkumu, strategie, kartografie

Keywords: map skills, reading map, research methods, strategy, cartography

Práce s mapou, mapové dovednosti, rozvoj mapových dovedností a jejich hodnocení je dlouhodobě cílem řady výzkumů v oblasti kartografie a didaktiky geografie. Použití nových technologií např. eye-trackingu, otevírá i nové možnosti, jak zkoumat, zaznamenat a vyhodnotit práce uživatele s mapou. Základní, kognitivně nejjednodušší mapovou dovedností je čtení map. Ale i čtení map je komplexním procesem, kdy čtenář k dosažení svého cíle používá různé mapové prvky z mapové kompozice. Postup čtení map se liší na základě určitých charakteristik uživatele jako jsou například věk uživatele, jeho zkušenosti a frekvence užívání map. Využití metod sledování očních pohybů ukazuje, že lze z individuálních záznamů čtení mapy jedincem vytvořit skupiny podobně probíhajících procesů. Čtenáři mapy tedy používají určité strategie s blízkými vzorci postupů.

V příspěvku budou souhrnně představeny stávající metody zkoumání procesu čtení mapy, výsledky již provedených studií a návrh nového designu výzkumu strategií čtení map. Ambicí nového designu je postihnout i možné změny strategie jedince, a to pro provedené intervenci – po posílení je zkušenosti práce s mapou pomocí sady vzdělávacích bloků. Výzkum by měl by tedy podat informaci o stabilitě či proměně přístupu jednotlivce k řešení úloh nad mapou.

Starobylé kulturní krajiny Moravy

Jaromír Kolečka, Kateřina Batelková, Karel Kirchner, Tomáš Krejčí, Stanislav Ondráček, Eva Nováková, Jana Zapletalová

Ústav geoniky Akademie věd České republiky, v.v.i., Ostrava

Kontaktní e-mail: jkolec@centrum.cz

Klíčová slova: stáří, předindustriální období, indikátory, hodnocení

Keywords: age, pre-industrial period, indicators, assessment

Za starobylou kulturní krajinu Moravy jsou považovány segmenty současné krajiny, které vznikly v období před nástupem hlavní vlny průmyslové revoluce, tedy před rokem cca 1850. Tyto segmenty si nyní udržují podobný vzhled, jaký měly v mapových podkladech tzv. stabilního katastru z 1. poloviny 19. století. Katastr za katastrem (historické území Moravy sestává z více než 3000 katastrálních území) byly tyto zbytky starobylé krajiny formující se nezřídka již od konce středověku identifikovány postupným srovnáváním současné krajiny na veřejně dostupném ortofotu se stavem na císařských otiscích katastrálních map. Indikátorem v současné krajině byla jak drobná pozemková držba a formy využití ploch, tak velkoplošné využití pozemků bývalých velkostatků. Zjištěných 1139 zbytků takto definované staré kulturní krajiny na historickém území Moravy bylo podrobeno geostatistické analýze jak podle polohy v různých typech reliéfu, tak podle cca 20 odečítaných parametrů (včetně současného stavu, formy ohrožení a doporučených opatření). Mezi zajímavé výsledky mj. patří skutečnost, že nejlépe zachovalé zbytky starobylé krajiny patří území s pestrou skladbou využití ploch v nejteplejších částech Moravy na jihu, areály bývalých velkostatků v rovinách Hané, lužní krajina v Poodří. Specifickou roli sehrála velká města, v jejichž okolí zahrádkáři přeměnili drobné parcely v zahrádky, přičemž však silně změnili strukturu využití ploch. Rovinatá území byla nejvíce postižena spojováním pozemků a tento proces stále intenzivně pokračuje a přelévá se i do členitějších oblastí. V bývalých kolonizačních oblastech je úbytek drobné pozemkové diferenciaci spojen s pokračujícím zalesňováním, rušením mezí a radikálním úbytkem orné půdy ve prospěch travin. Ačkoliv obecně se zachovalo několik set dobře zachovalých areálů staré kulturní krajiny, jen cca dvě desítky z nich si žádají vhodnou formu ochrany. Informace o všech zjištěných zbytcích starobylé krajiny Moravy jsou publikovány v elektronické mapě umístěné nad Google Maps na stránkách <http://arcgis.adbros.com/project/detail/6> s bohatou tabelární a obrazovou dokumentací. Uživatelé vystavených podkladů mohou být orgány památkové péče, ochrany přírody a krajiny, plánovací instituce, státní správa a samospráva, vlastníci pozemků, laická veřejnost, školy a vzdělávací instituce, zájmové organizace, krizové řízení, veřejná media a film, výtvarné umění, výzkumné organizace apod.

Dopady průmyslového rýžování zlata na krajinu Sibiře

Jaromír Kolejka

Ústav geoniky Akademie věd České republiky, v.v.i., Ostrava

Kontaktní e-mail: jkolejka@centrum.cz

Klíčová slova: zlatonosná pole, velkoměřítková těžba, tvary reliéfu, změny krajiny

Keywords: gold bearing fields, large-scale mining, landforms, landscape changes

Rýžování zlata na Sibiři trvá již řadu století. Moderní těžební metody byly zavedeny před první světovou válkou. Průmyslová těžba a plošně rozsáhlé rýžování zlata z říčních náplavů bylo iniciováno v meziválečném období, neznázna bylo spojeno s nuceným nasazením pracovních sil. Moderní těžba za využití rozmanitého strojového parku se datuje cca od 60. let 20. století. Zatímco do konce milénia šlo převážně o izolované plochy dotčené těžbou, v současnosti jde o rozsáhlé areály na údolních dnech řek, převážně na pomezí Východní Sibiře a ruského Dálného severu i východu. Těžba zpravidla probíhá v extrémních přírodních podmínkách na permafrostu za náročných povětrnostních podmínek a přítomnosti obtížného hmyzu. Těžební sezóna trvá zpravidla pouhé 3-4 nejteplejší měsíce. Vedle velkých podniků se těžby účastní také jednotliví těžaři a drobné společnosti.

Rozhodující podíl na environmentálních změnách mají střední a velké firmy. Ty aktivně působí na přírodní prostředí údolních dnů v rozsahu stovek km². Vznikají při nich tvary reliéfu, které nejsou známy z těžby jiných nerostných surovin, případně se od nich liší odlišnými rozměry a prostorovými shluky, resp. kombinacemi. Během terénního výzkumu mezi roky 2010-2018 byla na šesti zlatonosných polích (u řek Olčan, Tuora-Tas, Bergennjach, Něra, Susuman a Pautovaja) pozorována geneze řady konkávních i konvexních tvarů, zpravidla ve velkých skupinách zcela měnících původní vzhled území. Mezi nejčastější z nich patří obloukové a kuželové haldy, komolé kužely, tabulové haldy, lomy v permafrostu, derivace vodních toků a industriální seřpová pole a těžební jámy v rovinatém i členitém terénu. Zpravidla se vyznačují menšími rozměry než v případě těžby uhlí. Naopak těžební jámy svými rozměry přesahují plochy známé z povrchové těžby hnědého uhlí v Podkrušnohoří. O jejich budoucnosti se vedou diskuse. Podle poměrně přísných zákonů Ruské federace by měly být recentní tvary po skončení těžby zahlazeny. Starých tvarů je však ohromné množství a jejich likvidace tak nepřichází v úvahu. Představují však prostředí se zvýšenou geodiverzitou (a potenciálně také biodiverzitou) a nepochybnou turistickou atraktivitou.

Geografické charakteristiky rozvojových ploch pro návrh koncepce hospodaření s dešťovou vodou

Jan Kopp¹, David Vogt¹, Luděk Bureš², Tomáš Hejduk³, Jiří Ježek¹, Radek Roub², Štěpán Marval³

¹Západočeská univerzita v Plzni, ²Česká zemědělská univerzita v Praze, ³Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v.v.i.

Kontaktní e-mail: kopp@kge.zcu.cz

Klíčová slova: hospodaření s dešťovou vodou, geografické faktory, plánování měst, územní plán, geografie měst

Keywords: rainwater management, geographical factors, urban planning, master plan, urban geography

Příspěvek představuje část metodického postupu projektu, který se zabývá navrhováním koncepcí hospodaření s dešťovou vodou (HDV) na rozvojových plochách měst a obcí. Návrh systému HDV konkrétních rozvojových lokalit ovlivňují zájmy města, definované s ohledem na místní environmentální, sociální, technické, ekonomické a politické podmínky rozvoje. Východiskem pro návrh HDV jsou lokální fyzicko-geografické podmínky, stávající stav rozvojové lokality a rozvojové záměry rámcově vymezené územním plánem, územní studií nebo dalšími dokumenty.

V příspěvku diskutujeme specifický výběr geografických charakteristik, který je kompromisem mezi požadavkem přesnosti výsledného návrhu a dostupností geodat v podrobném rozlišení. Podrobnost vstupních charakteristik rozvojových ploch je zásadně ovlivněna případnou existencí dat z územní studie. Výběr charakteristik směřuje ke stanovení vstupních dat do softwarové aplikace sloužící k návrhu optimálního řešení HDV na rozvojových plochách. Tvorba softwarové aplikace byla inspirována zahraničními metodikami a webovými aplikacemi, ovšem přizpůsobena domácím možnostem uživatelů získat potřebné vstupní charakteristiky rozvojových ploch a také implementací národních norem v oblasti HDV.

Vlastní prostorový návrh koncepce HDV bude následně možné vytvořit na základě rozboru hydrologických podmínek území a uvedené celé řady dalších vstupních kritérií. Výběr vhodných prvků HDV využívá položek ze zpracovaného katalogu, který prvky rozlišuje např. podle retenčního účinku, vlivu na kvalitu vody, kvalitu prostředí nebo podporou biodiverzity. Klíčovým prvkem tvorby softwarové aplikace, umožňující navrhovat koncepcí HDV rozvojových ploch, jsou právě parametry vhodnosti jednotlivých opatření s ohledem na geografické podmínky lokality a zadané preferenční podmínky uživatele. V tomto ohledu je také důležité, aby priorita výběru prvků HDV vycházela z funkční kategorizace rozvojových ploch.

Poděkování: Příspěvek vznikl za finanční podpory Technologické agentury ČR, programu Prostředí pro život, jako výstup projektu č. SS03010080 Interdisciplinární přístupy efektivního

hospodaření se srážkovou vodou na rozvojových plochách urbanizovaných území v ekonomickém, sociálním a environmentálním kontextu.

Image geografie z pohledu žáků: Návrh a validace výzkumného nástroje

Veronika Korvasová

Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: vkorvasova@mail.muni.cz

Klíčová slova: image geografie, dotazníkové šetření, žáci, geografické vzdělávání

Keywords: image of geography, questionnaire, students, geography education

Cílem příspěvku je představit vývoj výzkumného nástroje (dotazníkového šetření) zaměřeného na měření image geografie z pohledu žáků. Samotnou image geografie rámuji teorií sociální konstrukce reality (Berger & Luckmann, 1991), která předpokládá, že image funguje jako sociální konstrukt, který lze opakovaně měnit. Na tomto základě jsem navrhla teoretický model, který vyšel ze zjištění jednak systematické přehledové studie zabývající se image geografie (Korvasová, 2021), a jednak z vlastní definice image. Podle nich jsem identifikovala celkem čtyři dimenze položek, které byly zahrnuty do výsledného dotazníku. Dimenze reprezentují užitečnost geografie, učitel a jeho osobnost, učební metody a rodinné zázemí.

V druhé části příspěvku se budu věnovat ověření spolehlivosti a validnosti dotazníku na základě dat sesbíraných v pilotním šetření. Do pilotního šetření se zapojilo 122 respondentů, žáků 2. stupně základní školy. Data jsem analyzovala pomocí deskriptivní statistické analýzy a explorační faktorové analýzy (EFA). Dotazník musel být na základě pilotního šetření drobně upraven, ale na závěr je možné ho vyhodnotit jako validní a spolehlivý. Jelikož šlo o první vývoj modelu, věnovala jsem pozornost i limitám, které přináší empirická validace nástroje. Dotazník tedy přináší možnost reflektovat hlas studentů v geografickém vzdělávání a může být i jedním ze zdrojů originálních dat, které by daly směr inovacím kurikula tak, aby více nasedaly na potřeby žáků.

Reference:

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Penguin UK.

Korvasová, V. (2021). The students' image of geography: A systematic review. *GEOGRAFIE*, 126(4), 347-370.

Flexibilní práce: vyjednávání časo-prostorového uspořádání

Veronika Kotýnková

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav

Kontaktní e-mail: kotynkova.veronika@mail.muni.cz

Klíčová slova: geografie času, temporalita, flexibilní práce, power-chronography, časové z(ne)výhodnění

Keywords: time-geography, temporality, flexible job, power-chronography, time (in)equality

Příspěvek navazuje na tradici time-geography zaměřující se na studia času v rámci každodenních časo-prostorových procesů. Přestože rytmicita je v tomto kontextu důležitým aspektem časové zkušenosti, tento příspěvek se snaží poukázat na různorodé temporality a časovou zkušenost, kdy čas není nahlížen pouze jako chronologický, lineární, organizovaný skrze hodiny a kalendář, ale je sledován v jeho diferenciované a multidimenzionální podobě. Příspěvek vychází z kvalitativního výzkumu, konkrétně semistrukturovaných rozhovorů, zaměřujícího se na studium časo-prostorových dispozic lidí s flexibilní pracovní dobou. Reaguje tak na fenomén rozšiřující se flexibilní pracovní doby a možnosti práce z domova, kdy na jednu stranu flexibilní pracovní doba dává vyšší míru časo-prostorové flexibility a svobody přizpůsobit práci svým potřebám, na druhou stranu vytváří větší požadavky na sebe-disciplínu a vlastní časo-prostorové techniky k vytvoření vhodného časového režimu i pracovního prostředí. Příspěvek vychází z konceptu power-chronography a otevírá prostor pro uchopení temporality a časové zkušenosti jako klíčového aspektu časo-prostorové každodennosti flexibilní práce ustavující se v interakci s ostatními subjekty. Kvalitativní metoda umožnila zaměřit se na to, jakým způsobem je temporalita re/produkována, na časové politiky aktérů a na to, jak jsou rozdílné temporality mezi aktéry vyjednávány. Právě ono vyjednávání rozdílných časo-prostorových dispozic a potřeb může vytvářet časové z(ne)výhodnění, ne/rovnosti nebo střety různých temporalit jako je rozdílná rytmicita, rychlé/pomalé tempo, kairos/chronos, vysoká/nízká produktivita atp. Příspěvek tímto poukazuje na uchopení a re/produkcí temporality v intersekcí s řadou sociálních, institucionálních a prostorových diferencí.

Syntetický přístup k hodnocení rizikovosti úseků silniční sítě pro motocyklovou dopravu

Stanislav Kraft¹, Tomáš Mrkvička², Jakub Petříček³, Vojtěch Blažek¹

¹Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie,

²Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, katedra aplikované matematiky a informatiky, ³Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: kraft@pf.jcu.cz

Klíčová slova: Motocyklová doprava, geografická analýza, silniční doprava, bezpečnost dopravy

Keywords: Motorcycle transport, spatial analysis, road transport, transport safety

Motocyklová doprava, i přes svůj relativně marginální význam v dopravním systému České republiky, zaznamenává výrazný nárůst své oblíbenosti. Ačkoliv dochází k poklesu počtu nehod motocyklistů na českých silnicích (včetně smrtelných nehod), je tento trend nejpomalejší ve srovnání s ostatními dopravními módy. Do popředí se tak dostávají otázky spjaté s bezpečností motocyklové dopravy. Příspěvek se zabývá prostorovou analýzou dopravní nehodovosti motocyklistů v České republice. Identifikuje prostorové koncentrace motocyklových nehod a analyzuje jejich podmiňující faktory. Syntetický přístup je zde vyjádřen kombinací příčin a následků dopravních nehod. Následky zde kvantifikujeme prostřednictvím dostupnosti nehodových lokalit ZZS a finančním plněním pojišťoven v případě motocyklových nehod.

Terorizování turistů terorismem: rámcová analýza procházkových rozhovorů z německého Mnichova

Tomáš Krajňák, Jiří Vágner

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: tomas.krajnak@natur.cuni.cz

Klíčová slova: městský turismus, terorismus, percepce rizik, apel strachu, kvalitativní výzkum, Mnichov

Keywords: urban tourism, terrorism, risk perception, fear appeal, qualitative research, Munich

Ačkoliv výzkum psychologických reakcí turistů vůči terorismu je rozsáhlý, doposud značně ignoroval kognitivní a afektivní reakce in situ. V důsledku víme velmi málo o tom, jak mikrodestinační faktory ovlivňují tyto reakce. Představená studie, která je založena na tzv. procházkových rozhovorech vyvolávající strach se zahraničními turisty (n = 24) v městském centru německého Mnichova, adresuje tyto mezery ve výzkumu v kontextu městského turismu. Rámcová analýza byla využita ke zhodnocení psychologických reakcí participantů vůči terorismu. Mnoho z participantů uvádělo, že nepociťují strach z terorismu. Avšak všichni participanté hodnotili možnost výskytu teroristických útoků v mnichovském centru jako existující. Vnímaná pravděpodobnost se lišila napříč navštívenými místy a jednotlivými participanty. Rozdíly mohou být vysvětleny 12 identifikovanými mikrodestinačními faktory, z kterých se množství přítomných lidí a protiteroristická opatření ukázaly jako klíčové. Jiné faktory, jako je způsob, jak participanté chápou terorismus, též ovlivnily jejich reakce vůči této bezpečnostní hrozbě. S návratem masového turismu musí být odvětví připraveno na fungování v prostředí mnoha hrozeb, z nichž terorismus nelze opomíjet. Jedná se o hrozbu, která v těchto časech sílí. Doporučení plynoucí z našich zjištění však mají potenciál krotit její dopady na odvětví turismu.

Percepce dopravních řešení v urbánních prostorech

Marek Krumnikl, Adam Červenka

Ostravská univerzita, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: marek.krumnikl@osu.cz

Klíčová slova: doprava, participace, urbánní design, percepce

Keywords: transportation, participation, urban design, perception

Během výzkumu bylo zkoumáno, jak široká i odborná veřejnost vnímá dopravní řešení na území města Ostravy. Doprava má výrazný vliv na fungování a rozvoj měst, ale jsou s ní spojeny negativní dopady, jako jsou například hluk, znečištění ovzduší, dopravní zácpy či problémy s parkováním. Kvůli tomu neustále dochází k aktivitám směřujícím ke zlepšení dopravní situace. Velmi často ovšem dochází k rozporu vnímání navrhovaných dopravních řešení mezi odbornou a širokou veřejností. Vnímáním dopravních řešení v urbánních zónách se na území Česka nezabývá mnoho výzkumů. Zapojení široké veřejnosti formou občanské participace se ovšem v posledních letech stává důležitým prvkem v rozvoji měst. Za tímto účelem byla navržena možná dopravní řešení na vybraných typech ulic. V rámci výzkumu byly zkoumány pouze samotná dopravní řešení. Ostatní vlivy a prvky urbánního designu v ulicích byly upozaděny. Vnímání dopravních řešení bylo zkoumáno pomocí dotazníkového šetření určeného pro širokou veřejnost. Rovněž proběhla série rozhovorů s odborníky z praxe. Tímto byla získána data, která identifikují rozdíly ve vnímání dopravních řešení mezi odbornou a širokou veřejností. Do budoucna by tyto výsledky mohly poskytnout jeden z možných podkladů pro odborníky, kteří se rozvojem dopravy ve městech zabývají.

Geografie chmele – plochy, produkce a výnosy chmele podle chmelařských zemí a regionů 1990–2019

Geography of hops - hop areas, production and yields by hop countries and regions 1990–2019

Jan Kubeš

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, katedra geografie

Kontaktní e-mail: kubes@pf.jcu.cz

Klíčová slova: chmelařská země, chmelařský region, plocha chmele, produkce chmele, odrůda chmele

Keywords: hop country, hop region, hop area, hop production, hop variety

Described in the article is the territorial distribution of the area of cultivated hops and hop production by the countries and regions of the world, including the development and the grounds for their distribution. In the monitored period, the world area of cultivated hops decreased significantly, by more than a quarter. However, world hop production has grown little due to a substantial increase in hop yields. The area of cultivated hops and hop production are currently highly concentrated in the 10 main hop producing countries and their 21 hop regions. Roughly two thirds of the current area and three quarters of current production worldwide is attributable to the USA and Germany. Production increased in New Zealand, the USA, and to a lesser extent in Germany and Poland, while Australia, Czechia, Slovenia and especially China and the United Kingdom reduced production. Hop growing is very important for the agriculture of Germany, Czechia, and in particular Slovenia. These countries have the highest values of monitored hop indicators per capita, including hop export. The development of hop production in the coming years will depend on the introduction of new high-yielding hop varieties and enlargement or reduction of the area of cultivated hops in connection with hop price changes, profitability of hop growing and demand of breweries.

Charakter změn v osobní a nákladní železniční dopravě v roce 2020 a 2021

Michal Kučera, Zdena Dobešová

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geoinformatiky

Kontaktní e-mail: michal.kucera01@upol.cz

Klíčová slova: železniční doprava, osobní doprava, nákladní doprava, statistická data, pandemie

Keywords: railway transport, cargo, passenger transport, census, pandemic

Příspěvek seznamuje s charakterem změn v železniční dopravě na základě statistických dat ČSÚ, databáze EUROSTAT a dat Správy železnic ČR. Z Evropské databáze EUROSTAT a dat ČSÚ lze získat čtvrtletní data o přepravě osob a zboží na železnici za území celých států. Kromě základních charakteristik lze zkoumat i výkonnostní charakteristiky jako jsou přepravní výkony v osobokilometrech a tunokilometrech. Z detailních dat Správy železnic, která byla interně poskytnuta za účelem výzkumu, lze čerpat z detailnějších dat, a to měsíčních agregací na dopravně významných bodech SR70 pokrývajících tratě na celém území ČR. Tato data obsahují údaje jako je hmotnost vlaků, počet vlaků, průměrná délka vlaku, a to vše podle rozlišení podle typu vlaků na osobní a nákladní vlaky.

Dostupné časové řady EUROSTATu začínají rokem 2004. Železniční doprava měla od roku 2004 do roku 2019 mírně rostoucí či setrvalý trend železniční dopravy ve všech státech EU. Nákladní doprava zaznamenala částečné poklesy po roce 2008 způsobené celosvětovou krizí, V roce 2019 se doprava vrátila již na původní hodnoty před krizí, či je výrazně překročila (např. Německo). Osobní doprava vykazovala převážně rostoucí trend. Analýzou dat EUROSTATu a ČSÚ bylo zjištěno, že vlivem pandemie v roce 2020 došlo k výraznému poklesu jak v osobní, tak v nákladní dopravě na železnici. Skoro ve všech státech Evropy došlo k nejvýraznějšímu poklesu osobní dopravy ve 2. čtvrtletí roku 2020 po první vlně pandemie. Hodnoty však částečně klesaly již v prvním čtvrtletí roku 2020 (v ČR byl vyhlášen nouzový stav v březnu 2020). Poklesy lze dobře vyčíslit pomocí tempa růstu, který dosahoval pokles o 50 až 70 % v různých státech EU. Ve 3. a 4. čtvrtém čtvrtletí roku 2020 se počty přepravených osob zvýšily. Avšak podstatněji se zvýšila hmotnost přepraveného nákladu, kdy byla patrná snaha dorovnat ztráty z první půlky roku 2020 jak v ČR, tak ve státech EU.

Zajímavý je velký pokles přepravního výkonu v osobokilometrech, kdy se výrazně zkrátila i průměrná délka cesty osob v ČR pozorovatelná v datech ČSÚ. Je patrný pokles absolvovaných cest vlivem nižšího počtu služebních cest a zahraničních návštěvníků. Kratší průměrná délka nasvědčuje tomu, že v osobní dopravě převážila každodenní dojíždka do práce a škol. Rok 2021 vykazuje setrvalý pokles množství přepravených osob ve všech čtvrtletích, kdy se data osobní přepravy nevrátila na původní hodnoty před rokem 2020. V nákladní dopravě naopak došlo k růstu jak množství přepraveného zboží, tak přepravních výkonů. Nákladní doprava tedy byla pandemií dotčena méně.

Z detailních dat Správy železnic, kdy se vyhodnocovalo více jak 3 000 dopravně významných bodů vyplývá, že na některých tratích došlo jak k poklesu, tak nárůstu v osobní a nákladní dopravě. Menší nebo žádné poklesy počtu vlaků byly zaznamenány v osobní dopravě, zejména na regionálních tratích. Důvodem je provoz podle platných jízdních řadů, které jsou pevně naplánované a nelze výrazně omezit osobní dopravu, aby nedošlo k omezení fungování důležitých složek státu. Nicméně byla zjištěna zajímavá změna, a to hlavně v ukazateli průměrné délky osobního vlaku, kdy na koridorových tratích jejich délka výrazně klesla. Jedná se zejména o koridor Praha - Ostrava, kde operují z části soukromí dopravci. Částečný pokles osobní dopravy v roce 2020 měl na některých úsecích pozitivní vliv na nárůst nákladní dopravy, a to vlivem zvýšení propustnosti trati úbytkem či zkrácením osobních vlaků. Nicméně je nutné brát v úvahu, že nákladní doprava je realizována na smluvním základě podle poptávky zákazníků.

Závěrem lze konstatovat, že pandemické roky 2020 a 2021 se více dotkly osobní dopravy, kdy došlo ve všech čtvrtletích k poklesu přepravených osob a je otázkou, zda se v nadcházejících letech vrátí na původní hodnoty nebo část pasažérů zůstane u přepravy osobními automobily. Nákladní doprava zaznamenala také výrazné výkyvy vlivem pandemie, ale lze předpokládat, že se rychleji vrátí do původních hodnot, pokud nebude ovlivněna novými aktuálními faktory.

Článek byl podpořen projektem „Analýza, modelování a vizualizace prostorových jevů pomocí geoinformačních technologií“ (IGA_PrF_2022_027) za podpory interní grantové agentury Univerzity Palackého v Olomouci. Dále byl podpořen projektem ERASMUS+ Jean Monnet Module No. 620791-EPP-1-2020-1-CZ-EPPJMO-MODULE, Data mining and analyzing of urban structures as contribution to European Union studies.

Společensky podmíněné proměny krajiny podél řeky Vltavy

Zdeněk Kučera¹, Dana Fialová², Jiří Vágner², Tereza Kůsová², Martina Tůmová¹, Přemysl Štych³

¹Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum v kulturní a historické geografii, ²Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum výzkumu geografie volného času, ³Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra aplikované geoinformatiky a kartografie

Kontaktní e-mail: zdenek.kucera@natur.cuni.cz

Klíčová slova: proměny krajiny, říční krajina, vodní nádrže, Vltava

Keywords: landscape transformations, river landscape, water dams, Vltava

Příspěvek diskutuje proměny krajiny a jejích funkcí podél řeky Vltavy s důrazem na období druhé poloviny 20. století. Charakter říční krajiny je úzce spojen s vývojem společnosti, jejími potřebami a aktivitami. V neposlední řadě mají řeky i svůj symbolický význam a v jejich okolí jsou soustředěny i četné přírodní a kulturní atraktivity. Vltava, jako nejdelší řeka v Česku, je důležitou spojnici jižních a středních Čech, která protéká mnoha venkovskými a městskými oblastmi. Řeka a přilehlá krajina dlouhodobě plní jak funkci dopravní cesty, zdroje energie a surovin, tak i rekreační. Pro všechny tyto účely byla Vltava lidskými aktivitami přetvářena a přizpůsobována aktuální situaci, ať už přímo výstavbou různorodých vodních děl, tak nepřímo např. rozvojem osídlení a rekreační zástavby na jejích březích. Asi nejvýznamnějším zásahem do jejího charakteru a způsobu využívání pak byla postupná výstavba soustavy velkých vodních děl ve 20. století známých také pod souhrnným označením „Vltavská kaskáda“, která nenávratně a zásadně změnila podobu místní krajiny a způsoby jejího využití. Výstavbou přehrad došlo mimo jiné i k zatopení výjimečných částí říčního údolí a otevřely se ovšem i nové příležitosti pro rozvoj aktivit na říčních březích. Příklad Vltavy nám dovoluje zamýšlet se nad proměnami, funkcemi a zvláštnostmi říčních krajin, otázkami jejich správy a ochrany jako jedinečných prostředí, která jsou silně a dlouhodobě ovlivňovaná společenskými aktivitami.

Kontinuity a diskontinuity v krajině Českého středohoří

Zdeněk Kučera¹, Vít Jančák², Zdeněk Boudný³

¹Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum v kulturní a historické geografii, ²Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Výzkumné centrum rurální geografie, ³Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Výzkumné centrum změn využití ploch Česka

Kontaktní e-mail: zdenek.kucera@natur.cuni.cz

Klíčová slova: proměny krajiny, inercie krajiny, management krajiny, regionální identita, pohraničí, České středohoří

Keywords: landscape transformations, landscape inertia, landscape management, regional identity, borderland, České středohoří

Příspěvek se zaměřuje na diskuzi významu, příčin a důsledků proměn venkovské krajiny v českém pohraničí v 2. polovině 20. století, specificky pak na otázky související s managementem a ochranou krajiny v oblasti Českého středohoří. V důsledku různorodých společenských událostí prošla krajina českého pohraničí mnoha změnami, které souvisely nejen s často zmiňovanou událostí odsunu českých Němců v letech bezprostředně navazujících na konec druhé světové války. Významné proměny místní krajiny také vyplývaly např. ze změn spjatých s charakterem osídlení, z přístupů k zemědělskému hospodaření nebo k ochraně kulturního dědictví. V důsledku tak můžeme pohraničí charakterizovat jako oblast definovanou (viz Glassheim 2016): absencemi v kontinuitě, identitě a tradicích; pokračujícími snahami o revitalizaci místních krajin a komunit, jejichž cílem je podpořit utváření historicky a mezigeneračně založený vztah k místní krajině. Jako jakákoli jiná krajina, i tradiční krajina Českého středohoří je tak ovlivňována aktéry a jevy vycházejícími z různých měřítkových úrovní. Místní krajina je přetvářena a reinterpretována tak, aby odpovídala potřebám, představám a hodnotám jejích současných uživatelů, a její minulost se také částečně odráží ve způsobech jejího managementu, ochrany a interpretace v přítomnosti.

Chov ošípaných na Slovensku – vývojové trendy a priestorová diferenciácia

Marián Kulla, Nikola Antušová

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktní e-mail: marian.kulla@upjs.sk; nikola.antusova79@gmail.com

Klíčová slova: chov ošípaných, Spoločná poľnohospodárska politika, zahraničné investície

Keywords: pig breeding, Common Agricultural Policy, foreign investment

Chov ošípaných predstavuje na Slovensku neodmysliteľnú časť živočíšnej výroby s dlhou históriou a tradíciou. Krajina bola v minulosti sebestačná v produkcii bravčového mäsa, dokonca značná časť sa aj vyvážala za hranice Slovenska. Dnes je situácia odlišná, keď domácim chovom dokážeme pokryť vlastnú potrebu Slovenska približne na úrovni 40%. Od vstupu do Európskej únie začal chov ošípaných a s tým späť produkcia bravčového mäsa prudko klesať. Medzi hlavné dôvody možno uviesť finančne a technicky náročnejší chov oproti chovu iných hospodárskych zvierat, tvrdá konkurencia importu bravčového mäsa zo zahraničia, africký mor ošípaných a pod.

Chov ošípaných sa na Slovensku sústreďuje najmä v kukuričnej výrobnnej oblasti, ktorá je lokalizovaná v Podunajskej nížine (najmä okresy Dunajská Streda, Komárno, Nové Zámky) a južnejších oblastiach Východoslovenskej nížiny (Trebišov). Táto lokalizácia chovu je spájaná hlavne s pestovaním kukurice, ktorá predstavuje základnú zložku krmiva pre ošípané. Z hľadiska umiestnenia chovu ošípaných je prítomnosť ornej pôdy (a s tým súvisiace aj pestovanie plodín na výrobu krmných zmesí) jedným z najdôležitejších lokalizačných faktorov, keďže vo veľkej miere znižuje náklady chovateľa. Ďalším významným lokalizačným faktorom je blízkosť mäsokombinátov (Humenné, Rimavská Sobota). Naopak najnižšia koncentrácia chovu je v prihraničných oblastiach severného Slovenska kde absentuje dostatočná krmovinová základňa.

V posledných rokoch zohrávajú významné postavenie vo veľkochove ošípaných zahraniční investori z Dánska. Títo získali vedúce postavenie v chove ošípaných na Slovensku. Na svojich farmách lokalizovaných predovšetkým na južnom Slovensku chovajú takmer 2/3 zo všetkých ošípaných.

Podakovanie: Autori príspevku ďakujú za finančnú podporu grantu VEGA 1/0514/21: Priestorová redistribúcia ľudského kapitálu ako indikátor formovania regionálneho systému Slovenska.

Cisterscapes - Cisterciácké krajiny spojující Evropu - klášter Velehrad

Aleš Léta¹, Petr Hudec²

¹Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie, ²Národní památkový ústav

Kontaktní e-mail: ales.letal@upol.cz

Klíčová slova: Cisterciáci, kulturní krajina, klášter Velehrad, krajinná archeologie

Keywords: Cistercians, culture landscape, Velehrad Monastery, landscape archaeology

Příspěvek prezentuje výsledky historicko-geografického výzkumu cisterciácké krajiny Velehradu, která je více než 800 let významnou součástí náboženského a kulturního dědictví českých zemí. Výzkumné aktivity byly realizovány v rámci projektu LEADER Transnational Cooperation (TNC): Cisterscapes – Cistercian landscape connecting Europe. Význam cisterciáků, který se zachoval v charakteru zdejší krajiny, je možné vidět nejen ve zhmotnělé podobě budov, technických staveb, ale také v samotné struktuře kulturní krajiny. Hlavní důraz aktivit byl kladen na jádrovou oblast velehradského klášterního dominia tzv. „Újezd“, kterou tvořilo souvislé území 15 obcí kolem velehradského kláštera. Kromě zachovalých objektů a krajinných prvků byl zmapován také vývoj struktury krajiny s důrazem na zachycení změn ve využití krajiny, sídelní struktury a zachycení změn cestní a říční sítě. Výsledky se přímo promítají do aktivit bývalých i současných cisterciáckých klášterních areálů stejně jako v minulosti navzájem propojených prezentujících a sdílejících pomocí vhodných popularizačních aktivit význam a odkaz řádu cisterciáků pro kulturní a hospodářský rozvoj evropských regionů.

Časoprostorová logika pragmatické cyklistiky

Radim Lískovec, Ondřej Mulíček

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav

Kontaktní e-mail: radim.liskovec@mail.muni.cz

Klíčová slova: Brno, cyklo-dojíždění, každodennost, městská mobilita, sdílená kola

Keywords: Brno, bike-commuting, everydayness, urban mobility, bike-sharing

Příspěvek diskutuje časoprostorové kontexty, které vedou k používání jízdního kola při městském dojíždění. Městská mobilita je definována souborem míst, časů a každá dopravní technologie je specificky zavedena v každodenním životě aktérů, kteří spoluutvářejí celkovou časoprostorovou organizaci každodenního města. Cílem příspěvku je prozkoumat rutinní situace, ve kterých se pragmatická cyklistika (nesportovní, nerekreční cyklistika) jeví jako vhodný dopravní prostředek pro městskou mobilitu. Jako časoprostorová proxy data jsou použita agregovaná kvantitativní data sdílených kol (matice přepravních vztahů a počty obsazenosti stanic) na území města Brna, která posloužila jako podklad pro identifikaci a kvalitativní interpretaci časoprostorových souvislostí ovlivněných míst. Pozice těchto lokalit v rámci celkových rytmů města je podrobněji komentována. Závěry příspěvku také naznačují, jaká je pozice pragmatické cyklistiky v denním řetězci rutinních aktivit a činností aktérů.

Management plán Lednicko-Valtického areálu jako nástroj strategického rozvoje památky UNESCO

Libor Lněnička^{1 2}

¹ Fakulta Informatiky a Managementu Univerzita Hradec Králové, ²Rektorát Mendelovy univerzity v Brně

Kontaktní e-mail: libor.lnenicka@uhk.cz

Klíčová slova: management plán, památka UNESCO, strategický rozvoj, Lednice, Valtice

Keywords: management plan, UNESCO sites, strategic development, Lednice, Valtice

Lednicko-Valtický areál patří mezi významné památky UNESCO nejen pro tuzemský cestovní ruch. Rozlohou 300 km² jde o mimořádně cennou komponovanou krajinu, která si zaslouží mimořádnou péči ze strany všech aktérů působících v území. Plynulý rozvoj destinace přináší mnohé problémy, překážky a mnohdy i nekoncepční přístupy ze strany veřejných a podnikatelských subjektů. Jedním z nástrojů, jak podchytit a usměrnit „živelný“ rozvoj území, je právě management plán, který by měl být zpracován pro všechny památky světového dědictví UNESCO. Příspěvek reaguje na výzvy v souvislosti s aktualizací Management plánu Lednicko-Valtického areálu na léta 2020–2024, jež proběhla v roce 2020.

Assessing tourism's global environmental impact of food

Josef Lochman

Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: lochmaj@natur.cuni.cz

Klíčová slova: cestovní ruch, stravování, udržitelnost, životní prostředí

Keywords: tourism, catering, sustainability, environment

Počet turistů dlouhodobě roste a lze očekávat, že se počty turistů brzy vyrovnají situaci před pandemií viru covid-19. Zástupy turistů představují nejen významnou položku příjmů pro zúčastněné strany, ale i hrozbu pro životní prostředí. Obvyklým bodem zájmu environmentálního výzkumu cestovního jsou bezprostřední narušení životního prostředí v destinaci, jako je např. úbytek (ničení) vegetace na turistických stezkách či odhazování odpadků. V posledních letech se nicméně zvyšuje zájem o výzkum environmentálních dopadů, ke kterým nedochází přímo v prostoru destinace: stravování turistů. Se stravováním turistů je spojen vyšší zájem o ekologicky náročnější potraviny a vyšší množství zkonsumovaného i vyplývaného jídla. V několika studiích se již autoři pokusili číselně vyjádřit nároky cestovního ruchu na vodní zdroje, land use a emise, nicméně všechny tyto studie spojuje skutečnost, že do kvantifikace nevstupují nároky spojené se stravováním. Hlavním cílem tohoto příspěvku je vypočítat přibližné množství vody, emisí a rozloha půdy je spojena se stravováním turistů. Kalkulace primárně využívá data o UNWTO o počtu celosvětových strávených nocí, data FAO o dostupnosti potravin v jednotlivých státech, která jsou nejblíže průměrným dietám občanů, a data od Poore a Nemecek (2018), která obsahují environmentální nároky výroby potravin.

„Selfie problém”: médiá a správanie návštevníkov na miestach temného cestovného ruchu

Jozef Lopuch

Masarykova Univerzita

Kontaktní e-mail: jozef.lopuch@gmail.com

Klíčová slova: temný cestovný ruch, médiá, návštevníci, selfie, správanie, etika

Keywords: dark tourism, media, visitors, selfie, behavior, ethics

Temný cestovný ruch, alebo inými slovami cestovanie na miesta spojené so smrťou, utrpením alebo zdanlivou hrôzou, je stále pomerne mladým konceptom, keďže od začiatku používania tohto pojmu neprešlo ešte ani 30 rokov. Čo sa však týka jeho popularity, je možné vidieť, že záujem o neho rastie. Miesta temného cestovného ruchu sú čoraz navštevovanejšie a o tejto forme cestovného ruchu vzniká čoraz viac článkov a to či už populárnych alebo aj vedeckých. Pri tomto náraste popularity sa často hovorí o vplyve médií, kedy prostredníctvom globálnych komunikačných technológií môžu sledovať ľudia tragické udalosti v podstate „zo svojej obývačky“. A práve s narastajúcou popularitou sa objavujú otázky ohľadom správania a etiky návštevníkov na týchto miestach. Okrem komercializácie týchto miest a problematiky zarábania peňazí na tragédiách, sa často rozoberá aj správanie návštevníkov. Tu ide často o fotenie selfie a diskusie, či tento druh správania nie je morálne neprípustný, vzhľadom k tragédiám, ktoré sa na miestach odohrali a ich obetiam. K tejto otázke sa pomocou článkov v médiách alebo aj vedeckých článkov vyjadrujú rôzni aktéri, ktorí následne vytvárajú naratívy ohľadom tohto správania. Cieľom tohto príspevku je analyzovať tieto články a v prvom rade zachytiť, akí aktéri sa k týmto témam vyjadrujú. Ďalším cieľom je potom práve zachytiť tieto naratívy a sledovať ako sa jednotlivé médiá/aktéri k danej problematike vyjadrujú. Ide najmä o to, či sa k foteniu selfie stavajú pozitívne alebo negatívne a akým spôsobom svoje postoje zdôvodňujú. Posledným cieľom je potom zistiť, ktoré miesta temného cestovného ruchu sa v tomto kontexte zmieňujú a teda identifikovať miesta, ktoré sú najznámejšie z hľadiska etických problémov s fotením selfie.

Transnacionální aspekty kvalifikované migrace

Lucie Macková

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra rozvojových a environmentálních studií

Kontaktní e-mail: lucie.mackova@upol.cz

Klíčová slova: kvalifikovaná migrace, integrace, transnacionalismus, aspirace

Keywords: skilled migration, integration, transnationalism, aspirations

Příspěvek se zabývá transnacionálními aspekty kvalifikované migrace v České republice, a jakým způsobem jsou transnacionální vazby migrantů udržovány v čase a prostoru. Na mikro úrovni budou diskutovány migrační aspirace a budoucí trajektorie jednotlivých kvalifikovaných migrantů a migrantek. Tyto strategie jsou budovány v rámci jejich schopností a aspirací (De Haas, 2021). Dále budou zkoumány motivace k budoucí možné reemigraci z České republiky, ať už do země původu nebo dalších zemí. Ve vztahu k zemím původu se bude řešit téma sociálních remitencí, přičemž úroveň vzdělání byla vyzdvihnuta jako jeden z faktorů, který ovlivňuje jejich přenos. Potřeby a strategie kvalifikovaných migrantů se mohou měnit v průběhu času s tím, jak se mění výzvy, kterým kvalifikovaní migranti čelí (Ho, 2011). Příspěvek představí výsledky původního výzkumu s kvalifikovanými migranty v České republice (především v Olomouckém kraji) a výsledky dotazníkového šetření a polostrukturovaných rozhovorů, které se budou dotýkat migračních trajektorií, ale i témat jako integrační paradox a využívání vzdělání a schopností.

Politické preference českých obyvatel: co vypovídá volební chování o naší kvalitě života?

Karel Macků¹, Jakub Lysek²

¹Katedra geoinformatiky, Univerzita Palackého v Olomouci, ²Katedra politologie a evropských studií, Univerzita Palackého v Olomouci

Kontaktní e-mail: karel.macku@upol.cz

Klíčová slova: kvalita života, spokojenost, volební chování, volby, index

Keywords: quality of life, satisfaction, voting, election, index

Hodnocení kvality života je komplexní úkon vyžadující kvalitní a podrobná vstupní data. Subjektivní aspekt kvality života, zaměřující se na zachycení osobní spokojenosti, nezbytně vyžaduje šetření na individuální úrovni, které je však časově a finančně velmi náročné. Vystává otázka, zdali je možné subjektivní aspekt kvality života zachytit i jinými způsoby. Náš výzkum popisuje subjektivní spokojenost obyvatel pomocí jejich volebního chování, zachyceném ve výsledcích parlamentních voleb v České republice na podzim 2021. S využitím znalostí české politické scény byly identifikovány indikátory potencionálně reflektující osobní spokojenost – volební účast a úspěch politických stran, které jsou v české politické scéně považovány jako radikální nebo populistické. Pomocí faktorové analýzy se podařilo extrahovat jeden očekávaný společný latentní faktor, využitelný jako jednorozměrný index subjektivní kvality života. Prostorová analýzy výsledného indexu identifikovala lokality vysokých a nízkých hodnot kvality života, které se shodují s obecně známými problematickými/zvýhodněnými oblastmi Česka, což poukazuje na relevantnost výsledků. Díky inovativnímu využití volebních dat přináší studie detailní informaci o kvalitě života v Česku, která byla doposud na úrovni obcí mapována pouze ojediněle.

Aplikácia výsledkov Výskumu európskych hodnôt (EVS) v geografickej edukácii

Tibor Madleňák, Bohuslava Gregorová

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Kontaktní e-mail: tibor.madlenak@umb.sk

Klíčová slova: Európa, hodnoty, geografia, interaktívne učebné materiály, inovatívne prístupy vo vyučovaní

Keywords: Europe, values, geography, interactive teaching materials, inovative approaches in education

V súčasnosti čelí naša spoločnosť viacerým vážnym výzvam napr. v súvislosti s migráciou, klimatickou zmenou, pandémiou COVID-19 či bezpečnostnou situáciou v Európe. V spoločnosti sa o týchto aktuálnych témach vedú pomerne citlivé diskusie, ktoré ovplyvňujú názory a postoje mladých ľudí. Práve škola zohráva v tomto procese veľmi významnú úlohu, pričom výchova k hodnotám patrí medzi základné výchovno-vzdelávacie ciele. V našom príspevku predstavíme výsledky projektu EVALUE (European Values in Education), na ktorom participovali kolektívy z Holandska, Belgicka, Turecka a Slovenska. Úlohou projektu bolo využiť dáta z Výskumu európskych hodnôt (European Values Study) pre tvorbu atraktívnych a inovatívnych učebných materiálov k témam ako migrácia, demokracia, životné prostredie, tolerancia a solidarita. Ide o interdisciplinárne témy, ktoré majú potenciál integrovať obsah predmetov v rámci vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť (geografia, dejepis a občianska náuka). Okrem samotných učebných materiálov boli v rámci projektu vytvorené interaktívne edukačné nástroje, ktoré umožňujú študentom pracovať s dátami vo forme máp či odpovedať na hodnotové otázky a svoje odpovede porovnávať s odpoveďami respondentov z rôznych európskych krajín. Zámerom tohto edukačného modelu je rozvíjať u študentov kritické myslenie a schopnosť prezentovať svoje názory, resp. postoje a diskutovať o nich. Uvedený prístup, ktorý prispieva nielen k budovaniu vedomostí založených na hodnotách, ale aj k formovaniu komplexnej osobnosti študenta, je v súlade so súčasnými trendmi vo vzdelávaní.

Územní a populační potenciál v plánovací praxi: dvě strany jedné mince?

Jiří Malý

Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: maly@geogr.muni.cz

Klíčová slova: územní rozvoj, populační prognóza, územní plánování, metropolitní oblast, využití území

Keywords: territorial development, population projection, spatial planning, metropolitan area, land use

Přístup k územnímu rozvoji je v české plánovací praxi velice těsně spjat s populačním růstem. Populační růst či pokles je dán řadou faktorů, které se mezi sebou ovlivňují a proměňují v čase. Převládající technické pojetí územních plánů spojuje populační růst se způsobem transformace využití území. Tento přístup akcentuje přestavbu fyzické struktury města a pracuje s termíny, jako je územní potenciál, využití ploch, kapacity nebo zastavitelnost. Vedle toho lze identifikovat pojetí převážně geograficko-demografické, které chápe populační růst jako výsledek komplexních sociálních, ekonomických, demografických a kulturních faktorů, které stojí za změnou počtu a struktury obyvatel. Takový přístup pracuje zejména s metodikou populační prognózy, sociálně-ekonomickou skladbou obyvatel a všímá si širšího geografického kontextu (například měřítko metropolitní oblasti v případě velkých měst). Skloubení obou pojetí je minimálně v české územně-plánovací praxi obtížné. Problémy nastávají především v souvislosti s interpretací a navrhovanými opatřeními, které se dostávají na úroveň politického rozhodování. Na příkladu města Brna tento příspěvek kriticky hodnotí vztah materiality prostoru technického přístupu územních plánů s demografickou perspektivou populačního růstu a poukazuje na limity a generované problémy plánovací praxe.

Meziměstská mobilita: eurytmické vztahy mezi třemi hlavními aglomeracemi Česka

Miroslav Marada¹, Jakub Jiří Zévl¹, Jakub Petříček¹, Vojtěch Blažek²

¹Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, ²Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice

Kontaktní e-mail: marada@natur.cuni.cz

Klíčová slova: meziměstská mobilita, lokalizační data mobilních operátorů, rytmezátor, rytmus, druh dopravy, účel cesty

Keywords: interurban mobility, mobile phone location data, pace-maker, rhythm, transport mode, purpose of the journey

Příspěvek analyzuje denní a týdenní rytmy meziměstské mobility mezi aglomeracemi Prahy, Brna a Ostravy. K zachycení časoprostorového chování a vzorců mobility využíváme lokalizační údaje mobilních telefonů z roku 2019, které byly pořízeny v rámci projektu OP VVV Nová mobilita. Hlavním cílem příspěvku je vysvětlit nerovnoměrnou intenzitu a strukturu meziměstské mobility během dne i týdne. Příspěvek je teoreticky zářmován koncepty geografie času a chronogeografie, jako jsou například rytmezátory. Výsledky ukazují, že Praha, jako dominantní sídelní centrum, do jisté míry organizuje rytmy meziměstské mobility s Brnem a Ostravou. Rytmezátorem je také účel cesty anebo použitý dopravní prostředek, protože různé dopravní módy mají různá hägerstrandovská „constraints“ (omezení).

Rekonstrukce průběhu česko-moravské zemské hranice a zmapování hraničních znaků pro účely jejich prohlášení za kulturní památku

Petr Marek

Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: petrmarek@mail.muni.cz

Klíčová slova: metody, rekonstrukce, hranice, česko-moravská hranice, hraniční kámen, dědictví

Keywords: methods, reconstruction, border, Bohemian-Moravian boundary, boundary stone, heritage

Reliktní hranice, tedy hranice, které měly v minulosti územně správní funkci, mohou být chápány jako památky či dědictví využitelné v cestovním ruchu. Dobrým příkladem je česko-moravská zemská hranice, která přestala být od 1. 1. 1949 respektována nově vzniklými kraji, ale jejíž mnohé připomínky – především hraniční kameny, které lze označit za turistické atraktivity, se dochovaly dodnes. Zejména v důsledku krádeží a nešetrné lesní techniky však dochází k neustálému zániku těchto reliktních historické hranice Čech a Moravy. Jistou ochranu by mohlo hraničním kamenům přinést jejich prohlášení za kulturní památku. Cílem příspěvku je představit metodologii probíhajícího projektu TA ČR Éta směřujícího právě ke zpamátování zachovalých hraničnicků a diskutovat výhody a nevýhody využívaných pramenů a metod. V první fázi projektu byl především na základě bývalých katastrálních map (stabilního a pozemkového katastru) zrekonstruován průběh reliktní česko-moravské hranice s přesností až na jednotlivé parcely a zároveň byly vytipovány lokace, kde se v minulosti nacházely hraniční kameny. V druhé fázi projektu je na základě zrekonstruované polohy hranice a hraničnicků prováděn terénní výzkum, při němž jsou mapovány (dokumentovány) zachovalé hraniční znaky, především kameny. Rekonstrukce historické hranice s požadovanou přesností je velmi časově náročná, v terénu však přináší plody. Nicméně hraničních kamenů označujících historické země se z původního počtu několika tisíc dochoval do dnešní doby pouze zlomek.

Geograf Viktor Dvorský

Jiří Martínek

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Kontaktní e-mail: martinek@hiu.cas.cz

Klíčová slova: dějiny geografie, Viktor Dvorský

Keywords: History of Geography, Viktor Dvorský

Viktor Dvorský (1882–1960) patří ke klíčovým osobnostem dějin české geografie. Vystudovaný právník a geograf zpočátku koketoval, jako nadšený vysokohorský turista, s geomorfologií, cca od roku 1910 se ale plně věnoval sociální geografii, kterou v českém prostředí povznesl na evropskou úroveň. Velmi významně se ale v l. 1917-20 zapojil do jednání o vzniku Československa a zejména o vymezení jeho hranic, mj., jako člen československé delegaci na pařížské mírové konferenci. Byl profesorem UK i Vysoké školy obchodní a autorem řady významných prací. Bohužel v roce 1929 těžce onemocněl a celý zbytek života musel strávit v ústraní, byť do vědecké práce ještě občas zasáhl (a v roce 1952 byl jmenován akademikem). Až na menší jubilejní články nebyl jeho životopis dosud důkladněji zpracován.

Využitie dát o pôde a georeliéfe v presnom poľnohospodárstve na Slovensku

Igor Matečný

Univerzita Komenského v Bratislave

Kontaktní e-mail: igor.matecny@uniba.sk

Klíčová slova: pôda, georeliéf, precízne poľnohospodárstvo

Keywords: soil, georelief, precision agriculture

Pôda je základným výrobným faktorom v poľnohospodárstve. Jeho fyzikálne, chemické a biologické vlastnosti odrážajú nielen jej genetický vývoj, ale aj spôsob hospodárenia. Cieľom precízneho poľnohospodárstva je tak optimalizácia nákladov, ako aj minimalizácia negatívnych dopadov na životné prostredie. Údaje o pôdných vlastnostiach spolu s údajmi o morfometrických parametroch georeliéfu (sklon, formy georeliéfu, dĺžka svahu, orientácia) a odvodené procesy (erózia, rozloženie slnečného žiarenia, vodný režim a pod.) vstupujú ako základné vstupy do postupov precízneho poľnohospodárstva. Odber vzoriek pôdy je dôležitou súčasťou tohto procesu. Príspevok hodnotí rôzne prístupy k odberu vzoriek pôdy a interpretáciu výsledkov na základe modelových podnikov na Slovensku. Štandardný prístup pravidelného celoštátneho agrochemického testovania pôdy sa javí ako nedostatočný. Nezohľadňuje fyzickogeografickú variabilitu pôdných a georeliéfových pomerov na jednotlivých poľnohospodárskych plochách. Ani počet sledovaných chemických prvkov v rámci štandardného štátneho odberu vzoriek pôdy nepostačuje na operatívnu optimalizáciu riadenia rastlinnej výroby. Pri tomto odbere vzoriek tiež chýba kontrola fyzikálnych vlastností pôdy, vplyvu erózie, zhutnenia pôdy v dôsledku často nevhodných agrotechnických postupov. Fyzickogeografický prístup tvorby morfopedotopov ako jednotiek so špecifickými charakteristikami pôdy a georeliéfu, umožňuje optimalizovať lokalizáciu odberov vzoriek pôdy. Takisto je potrebné zvýšenie frekvencie a odberov vzoriek a ohľadom na dynamiku pôdneho chemizmu ako aj sledovanie fyzikálnych vlastností pôdys (raz za 5, resp. 10 rokov), podľa individuálnych potrieb. Ako nová metóda sa začína implementovať hodnotenie pôdných organizmov pomocou metód analýzy DNA.

Prezentované sú výsledky pre aplikácie v poľnohospodárskej praxi na Slovensku

Geographia est via vitae: antropogeograf Jiří Král na Univerzite Komenského v Bratislave

René Matlovič¹, Kvetoslava Matlovičová²

¹Geografický ústav SAV v.v.i., ²Katedra cestovného ruchu, Obchodná fakulta, Ekonomická univerzita,

Kontaktní e-mail: geogmatl@savba.sk; kvetoslava.matlovicova@euba.sk

Klíčová slova: československá antropogeografia, Geografický seminár, Jiří Král, Univerzita Komenského

Keywords: czechoslovak anthropogeography, Geographical Seminar, Jiří Král, Comenius University

V tomto roku si pripomíname 100. výročie založenia geografického pracoviska na Univerzite Komenského v Bratislave. Je to príležitosť pripomenúť si niektoré už pomaly zabudnuté postavy československej geografie, ktoré sa zaslúžili o rozvoj tradície a medzinárodnej relevancie tohto pracoviska. Jednou z nich bol prof. Jiří Král (1893-1975), ktorého môžeme považovať spolu s jeho učiteľom V. Dvorským k zakladateľom československej antropogeografie. Pochádzal z intelektuálne orientovanej rodiny. V r. 1912-16 vyštudoval slovanskú filológiu, dejepis a geografiu na pražskej univerzite. Jeho otcom bol univerzitný profesor klasickej filológie Josef Král, čo pravdepodobne určilo jeho prvotné výskumné smerovanie do oblasti literárnej histórie a následný záujem o geografiu slovanských krajín. Krátko pôsobil ako stredoškolský profesor a v r. 1919 nastúpil na miesto asistenta u V. Švamberu na Geografický ústav Karlovej univerzity v Prahe. V r. 1924 sa habilitoval a v r. 1929 obsadil vakantné miesto na bratislavskej univerzite po odchode F. Štúlu. V príspevku sa budeme venovať jeho bratislavskému pôsobeniu v r. 1929-1938, ktoré sa ukázalo byť kulminačným obdobím jeho akademickej kariéry. Král bol entuziastickým geografom, ktorý sa nebál otvárať nové výskumné agendy v súlade s osobným mottom „*Geographia est via vitae*“. V akademickej komunite však mal veľmi zložité vzťahy a v ďalšom období čelil viacnásobnému predčasnému penzionovaniu v dôsledku nástupu totalitných režimov – nacizmu a komunizmu. Napriek formálnej rehabilitácii v r. 1966 mu nebolo umožnené opätovné plnohodnotné zapojenie do akademického života. V príspevku sa budeme podrobnejšie venovať pedagogickým, výskumným a organizátorským aktivitám J. Krála počas jeho pôsobenia v Bratislave. Na základe podrobného štúdia archívnych materiálov poukážme na jeho niektoré menej známe iniciatívy a dotkneme sa aj citlivej témy ambivalentných vzťahov J. Krála a J. Hromádku, ktorý bol ďalším dôležitým aktérom pri rozvoji bratislavského geografického pracoviska a slovenskej geografie.

Synergia konceptov share economy, slow movement a pro-poor turizmu v podmienkach postpandemického a perivojnového rozvoja udržateľných foriem turizmu v meste Prešov

Kvetoslava Matlovičová¹, Peter Mocák², Katarína Kostilníková², Michaela Demková²

¹Ekonomická univerzita, Obchodná fakulta, Katedra cestovného ruchu, ² Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky

Kontaktní e-mail: kvetoslava.matlovicova@euba.sk; peter.mocak@smail.unipo.sk;
katarina.kostilnikova@smail.unipo.sk; michaela.demkova@smail.unipo.sk

Klíčová slova: udržateľný cestovný ruch, bike sharing, 15-minutové mesto, pro-poor turizmus, kulinársky turizmus, slow movement

Keywords: sustainable tourism, bike sharing, 15-minute city, pro-poor tourism, culinary tourism, slow movement

Bezprecedentné reštrikcie v cestovaní a obmedzenia prevádzkovania služieb v odvetví spôsobené pandémiou covid-19 zasiahli cestovný ruch do takej miery, že mnohé prevádzky aj napriek istým formám podpory štátu už nebude možné obnoviť. Nepriaznivú situáciu ešte zhoršil konflikt na Ukrajine, ktorý Slovensku ako susednej krajine (obzvlášť regiónom na jeho východe) sťažuje proces revitalizácie. Napriek početným negatívam možno novú postpandemickú a perivojnovú situáciu vnímať aj ako príležitosť uskutočniť zmeny, ktoré nebola vôľa realizovať v čase konjunktúry odvetvia. V príspevku ukážeme, že nepriaznivá ekonomická situácia prispieva k zmene správania tak na strane poskytovateľov služieb (ponuka CR) ako aj na strane zákazníkov (dopytu CR) smerom k udržateľným formám mestského cestovného ruchu. Hlavným cieľom bude predstavenie návrhu udržateľného produktu mestského cestovného ruchu v Prešove, ktorý bude postavený na princípe využitia benefitov synergie konceptov share economy, slow movement a pro-poor turizmu. Konkrétne, sa zameriame na tri dimenzie produktu: (a) udržateľnosť využívaných foriem dopravy - pešia turistika kombinovaná s cykloturistikou (bikesharing); z pohľadu dostupnosti nevyhnutných služieb sa dotkneme aj konceptu 15-minútového mesta a možností víkendovej rekreácie pre miestnych obyvateľov; (b) udržateľnosť v oblasti gastronomických služieb - prezentácia kultúrneho dedičstva regiónu Šariš prostredníctvom miestnej kuchyne a tradícií spojených s ich prípravou, kde kľúčovým atribútom diferenciacie produktu je autenticita kulinárskeho zážitku (slow food tourism); (c) možné benefity pre chudobou najviac ohrozené skupiny obyvateľov mesta Prešov - rómska populácia a jej kultúra, ako významný a doposiaľ málo pozitívne využívaný atribút značky regiónu; vhodné zapojenie marginalizovaných komunít do CR má zaujímavý a doposiaľ málo využívaný potenciál v oblasti zmiernenia ich chudoby a zároveň dobre nastavený produkt je udržateľný tak v ekonomickej, socio-kultúrnej ako aj v environmentálnej rovine.

Vývoj cezhraničnej dopravy v slovensko-poľskom pohraničí z hľadiska rozvoja cestovného ruchu a udržateľnosti

Daniel Michniak¹, Marek Więckowski²

¹Geografický ústav SAV, v. v. i., ²Institute of Geography and Spatial Organization Polish Academy of Sciences, Varšava

Kontaktní e-mail: geogmich@savba.sk

Klíčová slova: cezhraničná doprava, cestovný ruch, udržateľnosť, slovensko-poľské pohraničie

Keywords: cross-border transport, tourism, sustainability, Slovak-Polish borderland

Štátna hranica medzi Československom a Poľskom, hornatý reliéf a ochrana životného prostredia boli v období pred rokom 1989 hlavnými prekážkami rozvoja cezhraničnej dopravy a cezhraničného cestovného ruchu. Politické a ekonomické zmeny po roku 1989 prispeli k rozvoju cezhraničnej dopravy a cestovného ruchu na oboch stranách pohraničia. Výstavba nových cezhraničných komunikácií prispela k rozvoju intenzívnejších kontaktov obyvateľov žijúcich na oboch stranách štátnej hranice a rozvoju cezhraničného cestovného ruchu. Cieľom tohto príspevku je posúdiť vybrané zmeny v cezhraničnej doprave: (1) zmeny v dopravnej infraštruktúre na základe analýzy projektov cezhraničnej dopravy a (2) zmeny vo verejnej doprave (na základe analýzy cestovných poriadkov cezhraničných spojov verejnej dopravy) po roku 1989, ktoré ovplyvnili cestovný ruch v slovensko-poľskom pohraničí. Pokúsili sme sa odpovedať aj na otázku, či sú tieto zmeny v súlade s cieľmi trvalo udržateľného rozvoja (udržateľnej mobility). Na základe realizovaného výskumu boli identifikované tri fázy rozvoja cezhraničnej dopravy: (1) Rozvoj cezhraničnej verejnej dopravy a zlepšenie cestnej a železničnej infraštruktúry v rokoch 1989-2003 (vyvážený rozvoj); (2) Pokles cezhraničnej verejnej dopravy a zlepšenie cestnej infraštruktúry v rokoch 2004-2013 (neudržateľný rozvoj); (3) Minimalizácia cezhraničnej verejnej dopravy a rozvoj cestnej infraštruktúry pre cyklistov a chodcov (neudržateľný rozvoj s malými krokmi k udržateľnosti). Počas posledných dvoch rokov (od roku 2020) bola cezhraničná osobná doprava ovplyvnená pandémiou Covid-19, ktorá viedla ku kolapsu cezhraničnej autobusovej dopravy a zníženiu počtu cezhraničných turistov v dôsledku rôznych obmedzení cezhraničnej mobility.

Tento príspevok vznikol v rámci riešenia projektu č. 2/0019/21 financovaného grantovou agentúrou VEGA.

GIT do škol: web pro podporu rozvoje geoinformačních dovedností ve výuce

Darina Mísařová¹, Vendula Mašterová¹, Hana Svobodová¹, Hana Švédová²

¹Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, ²Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav

Kontaktní e-mail: misarova@ped.muni.cz

Klíčová slova: geoinformační dovednosti, geografické vzdělávání, geoinformační technologie

Keywords: geoinformation skills, geography education, geospatial technologies

Geoinformační technologie (GIT) jsou součástí životů miliard uživatelů. Velká část z nich je používá denně, ať už při sledování předpovědi počasí (např. Windy) či při plánování tras (Google Maps či Mapy.cz). Geoinformační technologie mají využití napříč obory. Pomáhají nám vysvětlit vztahy jádrových oblastí a periferií, pochopit ekonomickou provázanost současného světa či poukázat na příčiny a dopady klimatických změn. Je tedy nezbytné naučit žáky základních a středních škol využívat geoinformační technologie.

V rámci příspěvku bude představen web GIT do škol (<https://gitdoskol.ped.muni.cz/>), který vznikl v rámci projektu Implementace geografických informačních systémů do výuky na základních a středních školách (TAČR). Tento web obsahuje metodickou podporu k implementaci geoinformačních technologií pro učitele ZŠ a SŠ. Součástí webu je kniha Koncepce rozvoje geoinformačních dovedností ve výuce na základních a středních školách (Mísařová et al., 2021), ve které je navržen systém rozvoje geoinformačních dovedností. Tento systém geoinformačních dovedností rozvíjí mapové dovednosti (Hanus et al., 2020) a navazuje na ně. Základ dovedností je podobný, nicméně GIT nabízí mnohem širší možnosti práce s digitálními prostorovými daty a digitální mapou. Mezi geoinformační dovednosti řadíme čtení, výběr, použití, tvorba a sdílení. Nezbytná pro práci s GIT je také znalost těchto technologií. Tato metodika dává učiteli návod k efektivnější výuce a představuje možnosti zařazení a využití těchto technologií.

Nezbytnou součástí webu jsou učební úlohy, které představují návrh, jak lze systematicky rozvíjet u žáků jednotlivé geoinformační dovednosti s využitím různých geoinformačních technologií. Každá učební úloha je zařazená do konkrétní geoinformační dovednosti podle toho, která z nich je nejvíce rozvíjena. Je zde uveden doporučený geoinformační nástroj, úroveň obtížnosti úlohy a doporučený ročník.

Videostudie interakcí v terénní výuce: přehledová studie

Tadeáš Muzikant

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: 447290@mail.muni.cz

Klíčová slova: venkovní vzdělávání, interakce, prostředí, video výzkum, terénní výuka

Keywords: outdoor education, interactions, environment, video research, fieldwork

Interakce mezi učitelem – studenty – prostředím je základním kamenem terénní výuky. Dosud nebyla interakce s prostředím v terénní výuce dostatečně prozkoumána i když jedním ze znaků dobře provedené terénní výuky je právě využití okolního prostředí. Efektivní terénní výuka může také zlepšit vztahy s životním prostředím. Zmíněná interakce může být zaznamenána kamerou a video může být zkoumáno opakovaně. Video výzkum je důležitý pro rozvoj porozumění terénní výuce a může přinést nové poznatky nejen pro geografii. Tento systematický přehled mapuje současnou situaci v oblasti video výzkumu interakcí v terénní výuce. Cílem tohoto výzkumu je (1) popsat, co víme o video výzkumu interakce v terénní výuce a (2) identifikovat slepá místa, která ukazují na budoucí směry výzkumu.

Pro tento výzkum byly využity databáze Web of Science a Scopus. Vybrané studie byly pouze v angličtině a byly ohraničeny obdobím let 2000–2021. Podařilo se nalézt celkem 444 článků z obou databází. Irelevantní články byly odstraněny dle kritérií: (1) odstraněny duplicitní články, (2) vybrány pouze empirické práce a (3) příspěvky musely splňovat požadavky tématu. Po kritickém pročtení zůstalo jen dvacet čtyři článků.

Studie shrnuje zjištění do tří oblastí: (1) je nedostatek video výzkumu interakcí v terénní výuce; (2) výzkumy nemají jednotnou metodiku natáčení s kamerami ve venkovním prostředí. Polovina článků neměla ani přesně definovaný proces nahrávání s kamerou. (3) Výzkumní pracovníci téměř nesledovali interakce mezi učiteli – studenty – prostředím. Pouze čtyři články popisují okrajově interakci učitele nebo studentů s prostředím.

Profil návštěvníka zoo vzniklé po roce 1989 – případová studie Zoopark Zájezd

Lukáš Nekolný

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: lukas.nekolny@natur.cuni.cz

Klíčová slova: cestovní ruch, zoo, motivace k návštěvě, profil návštěvníka, covid-19, post-socialistický region

Keywords: tourism, zoo, visitor motivation, visitor profile, covid-19, post-socialist region

Zoo patří mezi nejnavštěvovanější turistické a volnočasové cíle a období pandemie covidu-19 to ještě více umocnilo. Kromě tradičních zoologických zahrad vznikla v Česku po roce 1989 a zejména po roce 2005 řada nových zoo. Mezi ně patří i Zoopark Zájezd o ploše 1,2 ha ležící 10 km od kraje Prahy. V roce 2020 byl ve většině českých zoo zaznamenán vzhledem ke dvojímu uzavření pokles návštěvnosti. Platilo to i o zoo založených po roce 1990. V Zájězdu se ale meziročně zvedla takřka o polovinu a další nárůst pokračoval v roce 2021. Dotazníkové šetření v květnu 2021 se proto věnovalo profilu tamních návštěvníků (N = 242). Takřka polovina respondentů byla v zoo prvně, což lze dát společně s hledáním méně známých alternativ v době covidových omezení do souvislosti s aktuálním prudkým nárůstem návštěvnosti. Jelikož se více než polovina respondentů o zoo dozvěděla na základě doporučení od známých, lze očekávat další nárůst zájmu. Navíc pro 85 % dotázaných se jednalo o jediný cíl cesty. Velký vliv při plánování cesty měla výhodná poloha zoo poblíž Prahy a dálnice D7, která tvoří osu míst, odkud návštěvníci do zoo přijeli. Lidé si totiž zoo vybírali díky blízkosti, resp. dostupnosti, rodinnému prostředí, rozloze „akorát pro děti“ a oblíbeným druhům zvířat. Jelikož je zoo umístěna v malé obci, drtivá většina návštěvníků přijíždí autem, což znamená nápor na parkovací plochy. Zoo je proto nutné rychle rozvíjet tak, aby ustála zvýšený nápor návštěvníků a zároveň udržela hodnoty, díky nimž do této zoo jezdí. Polohu i rozlohu zoo lze brát jako klíčové faktory zájmu veřejnosti a rozvoje zoo.

The future of higher education in the context of a shrinking student population: demographic decline in Slovakia

Janetta Nestorová Dická, Denisa Jacková

Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Kontaktní e-mail: janetta.nestorova-dicka@upjs.sk

Keywords: demographic decline, student population, shrinking, forecasting, higher education institutions

Population forecasting is very useful for providing information on possible future population scenarios and also presents a rational basis for decision-making processes in various socio-economic areas, such as planning or predicting the number of students in higher education institutions. One of the significant issues facing higher education is that the young population in Slovakia has fallen dramatically in recent years. The pace and dynamics of population growth are crucial for educational planning. The paper examines the effects of the demographic decline on the higher education student population in the Slovak Republic. The population between the ages of 19 and 25 is forecast in the regions of Slovakia with a view to 2040. Students in the stated age cohorts represent more than 90% of the population of full-time students of 1st and 2nd levels at Slovakia's higher education institutions. While the young population shrinks in each cohort, the extent of variation depends on the initial population for each age cohort by sex and the probability of migration or death in Slovakia's region. The demographic decline of the young population is becoming more and more pronounced, which is reflected in the shrinking population of university students, and the development of natality and fertility in Slovakia to date is crucial in estimating the future population of young people. The size of the youth population as a potential student population is expected to decrease significantly between 2021 and 2040, provided that student rates do not change. Finally, the size of the pre-school and school-age population, and thus the potential demand for education, significantly influences future of university student population.

Acknowledgement: This abstract was developed within the project VEGA 1/0514/21 "Spatial redistribution of human capital as an indicator of the formation of the regional system in Slovakia".

Hranice mezi Západem a Východem Evropy prostřednictvím mentálních map

Aleš Nováček¹, Jan D. Bláha², Aneta Zajíčková¹

¹Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, ²Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Kontaktní e-mail: anovacek@pf.jcu.cz

Klíčová slova: Evropa, dualita, Západ, Východ, percepce prostoru, mentální mapa

Keywords: Europe, duality, West, East, space perception, mental maps

Příspěvek se věnuje členění Evropy na Západ a Východ coby součásti problematiky percepce geografického prostoru. Představuje výsledky šetření provedeného prostřednictvím mentálních map 354 respondentů z devíti evropských států (Británie, Německo, Rakousko, Česko, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Litva a Ukrajina), které byly pomocí nástrojů GIS agregovány do map zobrazujících jednotlivé „národní“ pohledy s vymezením pomyslného rozhraní mezi evropským Západem a Východem. Autoři v příspěvku rozebírají rozdíly mezi „národními“ pohledy a snaží se objasnit některé jejich příčiny. Nejednotnost v zařazení k Západu nebo Východu se nejvíce projevuje v případě území států Visegrádské skupiny (V4), Finska, Pobaltí a států západního Balkánu. Zajímavý podnět rovněž přináší srovnání výsledné hranice duality vzniklé agregací mentálních map všech respondentů s hranicí mezi Západem a Východem, která je uváděna v odborné literatuře.

Vplyv litológie a tektoniky na formovanie riečnej siete povodia Oravy

Ján Novotný

Geografický ústav SAV, v. v. i., Bratislava

Kontaktní e-mail: geognovo@savba.sk

Klíčová slova: litológia, tektonika, riečna sieť, morfometria, geomorfológia, rieka Orava

Keywords: lithology, tectonics, river network, morphometry, geomorphology, the Orava River

Súčasný georeliéf Západných Karpát je do veľkej miery modelovaný fluviálnymi procesmi. Ich priestorovú organizáciu vyjadruje riečna sieť. Na jej charakter vplýva široké spektrum faktorov, okrem klimatických variácií predovšetkým horninové zloženie prostredia a aktívne tektonické procesy. Práve v oblastiach s mladou aktívnou tektonikou, akou sú aj Západné Karpaty, býva často problematické vplyv týchto faktorov od seba navzájom odlíšiť. Rozvoj geoinformatiky a nárast kvality digitálnych modelov reliéfu (DMR), umožnili vývoj množstva nových analytických geomorfometrických metód, zameraných okrem iného aj na odhad intenzity a datovania najmladších, najmä vertikálnych tektonických pohybov (napr. Demoulin 2011, Prokešová 2020, Gailleton et al. 2021). Cieľom tohto príspevku je testovanie možnosti identifikácie vplyvu mladej tektoniky v povodí rieky Orava. Študované územie sa nachádza na rozhraní Vonkajších a Vnútorých Západných Karpát a má pestré litologické zloženie (paleozoikum a mezozoikum jadrových pohorí, bradlové pásmo, paleogén flyšových pohorí, vnútrokarpatský paleogén). Analýza je založená na extrakcii rôznych parametrov, vyjadrujúcich variabilitu hypsometrie jednotlivých čiastkových povodí a pozdĺžnych profilov vodných tokov. Hodnoty parametrov extrahovaných z DMR, dávame do korelácie s litologickými vlastnosťami povodí, vyjadrenými pomocou nástrojov zonálnej štatistiky.

Príspevok vznikol v rámci riešenia vedeckého projektu č. 2/0052/21 „Georeliéf – zdroj informácií o tektonickom vývoji Západných Karpát v pliocénno-kvartérnom období“ financovaného grantovou agentúrou VEGA.

Literatúra:

Demoulin, A. (2011). Basin and river profile morphometry: A new index with a high potential for relative dating of tectonic uplift. *Geomorphology*, 126, 97-107.

Gailleton, B., Sinclair, H. D., Mudd, S. M., Graf, E. L. S., Maženco, L. C. (2021). Isolating Lithologic Versus Tectonic Signals of River Profiles to Test Orogenic Models for the Eastern and Southeastern Carpathians. *Journal of Geophysical Research: Earth Surface*, 126, 8, e2020JF005970.

Prokešová, R. (2020). Reakcia fluviálneho georeliéfu na tektonický impulz: morfometrický odhad veku zdvihu (prípadová štúdia z oblasti Západných Karpát). *Geografický časopis*, 72, 3, 293-313.

Mezi národní tradicí a mezinárodní relevancí: některé zkušenosti ze snah o výzkum v rozvojových zemích

Josef Novotný

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: pepino@natur.cuni.cz

Klíčová slova: rozvojové země, terénní výzkum, výzkum v zahraničí, sdílení zkušeností

Keywords: developing countries, field research, research abroad, sharing experiences

Cílem příspěvku bude diskutovat přínosy, problémy a výzvy spojené s výzkumy prováděnými v zahraničí a speciálně pak zemích tzv. rozvojových zemích (zemích Globálního Jihu). Namísto prezentace dosažených poznatků se v něm pokusím na základě vlastních zkušeností o reflexi některých specifíků takových výzkumů, představení (subjektivních) motivací, akademických i organizačních výzev a problémů, případně příkladů překvapení, která tyto snahy mohou provázet.

Migrácia zdola nahor či z východu na západ? Slovensko na rozhraní monocentrického a bipolárneho regionálneho systému

Ladislav Novotný, Loránt Pregi

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktný email: ladislav.novotny@upjs.sk; lorant.pregi@upjs.sk

Klíčová slova: Model diferenciálnej urbanizácie, regionálne subsystémy, migrácia, metropolizácia

Keywords: Model of differential urbanisation, regional subsystems, migration, metropolisation

Špecifikom slovenského regionálneho systému bola dlho výrazná bipolarita. Tá sa odzrkadlila aj v známom regionálnom členení Slovenska, v rámci ktorého Lukniš (1985) vyčlenil dva základné nodálne regióny – bratislavský a košický sklon. Po vzniku samostatného Slovenska a jeho integrácii do štruktúr Európskej únie sa administratívna aj ekonomická pozícia Bratislavy oproti Košiciam posilnila do takej miery, že dnes je už sotva možné hovoriť o hierarchicky rovnocenných centrách. Cieľom príspevku je preskúmať, ako sa vyvíjajú trendy medziregionálnej migrácie z pohľadu existencie dvoch regionálnych subsystémov priestorovo približne zodpovedajúcich bratislavskému a košickému sklonu. Analýza sa pritom opiera o Model diferenciálnej urbanizácie (Geyer a Kontuly 1993), ktorý hodnotí migračné trendy medzi tromi kategóriami regiónov podľa populačnej veľkosti ich jadra. Výsledky preukazujú, že celý slovenský regionálny systém sa v zmysle tohto modelu radí do fázy metropolizácie. Po očistení o migráciu medzi východným a západným regionálnym subsystémom je možné pozorovať zreteľné prejavy metropolizácie najskôr v západnom a po roku 2010 aj vo východnom regionálnom subsystéme. Znamená to, že najvyššiu mieru migračných prírastkov zaznamenávajú metropolitné regióny a najväčšie úbytky regióny malých miest. Čistá migrácia z východného do západného regionálneho subsystému od 90. rokov kontinuálna v rastá. Zároveň však platí, že objem migrácie v rámci každého subsystému je stále väčší ako objem migrácie medzi subsystémami. Dá sa teda konštatovať, že z pohľadu migrácie sa regionálny systém Slovenska naďalej vyznačuje existenciou dvoch relatívne uzavretých regionálnych subsystémov, v ktorých v zmysle Modelu diferenciálnej urbanizácie prebiehajú migračné procesy s určitou autonómiou.

Podakovanie: Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/0514/21: Priestorová redistribúcia ľudského kapitálu ako indikátor formovania regionálneho systému Slovenska

Literatúra:

Geyer, H. S., Kontuly, T. M. 1993: A theoretical foundation for the concept of differential urbanisation. *International Regional Science Review*, 15, 157–177.

Lukniš, M. 1985: Regionálne členenie Slovenskej socialistickej republiky z hľadiska jej racionálneho rozvoja. *Geografický časopis*, 37(2-3), 137–163.

Globalizace: záleží na regionech? Jsou české regiony a obce připraveny na řešení nových (globálních) výzev?

Zdeněk Opravil

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Kontaktní e-mail: zdenek.opravil@mmr.cz

Klíčová slova: globalizace, politika soudržnosti, regionální politika, Česká republika, regiony a obce

Keywords: globalization, cohesion policy, regional policy, Czech republic, regions and municipalities

Evropa a také české regiony a obce čelí a budou i nadále v budoucnu čelit velkým hospodářským, sociálním a environmentálním výzvám. Zároveň evropské a české regiony a obce mají také velký potenciál zlepšit životní podmínky svých občanů. Hlavním nástrojem pro překonávání těchto výzev by měla být i nadále politika soudržnosti EU. ČR má mnoho různých oblastí, jako např. metropolitní oblasti a aglomerace, strukturálně postižené regiony, území, která jsou dlouhodobě ekonomicky a sociálně ohrožená až po venkovské oblasti nebo regionální malá a středně velká centra. Jednotlivé oblasti mají pak své specifické problémy ale i potenciály, které je potřeba řešit. Příspěvek si klade za cíl představit dosavadní zkušenosti autora při nastavování národních kontur regionální politiky při silném zohledňování principu partnerství a územní dimenze. Zároveň se autor pokusí představit hlavní slabiny a výzvy pro budoucí rozvoj českých regionů a obcí vč. úspěchů a neúspěchů, které se podařily vytvořit na národní úrovni v průběhu zaměstnání autora na Ministerstvu pro místní rozvoj ČR.

Geografie rozvojové pomoci na subnacionální úrovni – možnosti a limity

Zdeněk Opršal, Tereza Nováková

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra rozvojových a environmentálních studií

Kontaktní e-mail: zdenek.oprsal@upol.cz; tereza.novakova@upol.cz

Klíčová slova: subnacionální pomoc, rozvojová pomoc, Bosna a Hercegovina

Keywords: subnational aid, foreign aid, Bosnia and Hercegovina

Výzkum toků a efektů rozvojové pomoci na nižší, než národní úrovni je relativně nový směr výzkumu rozvojových studií a rozvojové geografie. Tradičně se výzkumy zaměřovaly na národní úroveň, respektive na porovnávání různých států. Analýzy subnacionální pomoci umožňují zaplnit závažnou znalostní mezeru týkající se problematiky motivací, prostorové distribuce a dopadů oficiální rozvojové pomoci financované z veřejných rozpočtů. Výzkumy na subnacionální úrovni dokáží zachytit vyšší míru detailu, která se na národní úrovni ztrácí. To je relevantní zvláště pro příjemce rozvojové pomoci s velkou socioekonomickou heterogenitou místních podmínek (např. etnickým či náboženským složením, chudobou, nezaměstnaností apod.). Ukazuje se, že tyto faktory mohou mít vliv na prostorovou distribuci rozvojové či humanitární pomoci v rámci zemí přijímajících pomoc. Výzkum rozvojové pomoci na subnacionální úrovni dokáže také poukázat na pozitivní i negativní efekty pomoci, které se v agregovaných datech na národní úrovni neprojeví. Mezi nejzávažnější limit výzkumu patří nedostatek dostatečně detailních dat, a to jak na straně dárců rozvojové pomoci, tak na straně statistických agentur rozvojových zemí. Příspěvek demonstruje možnosti a limity výzkumu subnacionální pomoci na příkladu Bosny a Hercegoviny a vybraných dárců ze střední Evropy.

Aplikace konceptu STEAM v rozvoji zeměpisného myšlení na 2. stupni ZŠ

Martin Orság, Petra Karváňková, Jiří Rypl

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Kontaktní e-mail: karvanko@pf.jcu.cz; rypl@pf.jcu.cz

Klíčová slova: STEM, STEAM, zeměpis, 2. stupeň ZŠ

Keywords: STEM, STEAM, Geography, Upper Primary School

Vzdělávací koncept označovaný zkratkou STEAM integruje vzdělávání v přírodních vědách (Science), technologiích (Technology), technice (Engineering), umění (Arts) a matematice (Mathematics). Jedná se o poměrně nový pojem, u kterého stále ještě probíhá zkoumání vhodného konceptuálního, terminologického a realizačního uchopení (Holmlund, Lesseig & Slavit, 2008). Koncept STEAM využívá různorodost začleněných oborů, díky které, můžeme při vhodné integraci pohlížet na okolní svět z různých perspektiv. Příspěvek představuje možnost aplikace konceptu STEAM na 2. stupni ZŠ, přičemž za jeden z hlavních cílů si klade rozvoj kritického geografického myšlení.

Přístupnost mezi kartografií a korpografií: „Nemá to smysl, tam se chystá celková rekonstrukce“

Robert Osman, Pavel Doboš

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav

Kontaktní e-mail: osman@mail.muni.cz; pdobos@mail.muni.cz

Klíčová slova: kartografie, korpografie, abstraktní prostor, žitý prostor, přístupnost, znevýhodnění

Keywords: cartography, corpography, abstract space, lived space, accessibility, disability

Příspěvek se zabývá problematikou ontologických transformací při snahách o vytváření přístupného a bezbariérového města. Jedná se o ontologické transformace mezi abstrakcí a živoucností a mezi myšlením a jednáním, jak je rozebírá ve svém díle poststrukturalistický geograf Gunnar Olsson. Z pohledu tvoření bezbariérového města jde konkrétně o ontologické transformace mezi jeho kartografií a korpografií. Zatímco kartografie představuje vizuální mapovou abstrakci, která je nutná k započetí procesu zpřístupňování, korpografie se věnuje vícesmyslovému prostorovému zážitku bezbariérového města, který je obtížně reprezentovatelný. Obě tyto pozice se nikdy nemohou dostat do vzájemného souladu, neboť jejich ontologie je odlišná, nicméně aby bylo možné utvářet bezbariérové město, ontologická transformace mezi nimi musí neustále probíhat. Pro tento příspěvek je v rámci ontologické transformace nejdůležitější tzv. „exkludovaný prostředek“, neboli pre-pozice pro tyto obě pozice. Jelikož je exkludovaný prostředek výhradně procesuální a probíhající je obtížně zachytitelný, nicméně jeho mapování nám umožňuje sledovat principy této procesuality. Při jeho mapování se ukazuje, že hlavním úskalím při tvoření bezbariérového města je moc kartografie nad korpografií, tedy moc vyjádřená snahou snaha zachycovat každou žitou přístupnost do reprezentace v podobě mapy nebo schématu. Hlavní rozdíl tkví v tom, že zatímco městem se lidé prochází, po mapě se nikdo neprochází. Namísto toho, aby bylo město konceptualizováno jako shluk lidí, situací a životů, stává se pouhou sítí geometrií. S městem jako geometrií byla ostatně vždy spojena idea vylepšování a zdokonalování, což je klíčový princip urbánního utopického myšlení. Problémem nastává, když se tato utopie vymaní ze svých map a začne zasahovat do žitého urbánního prostoru. V konečném důsledku to způsobuje, že i v žitém městě se kartografie ontologicky transformuje na korpografii, která ale potlačuje svoji vícesmyslovost a živoucnost a je tak pouze vizuální, abstraktní a schématická. Příspěvek je založen na příkladu zpřístupňování města Brna a vychází z analýzy rozhovorů se členy Poradního sboru RMB pro bezbariérové město Brno.

Pražská předměstí: historický vývoj a současná dynamika suburbánního rozvoje

Martin Ouředníček

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Kontaktní e-mail: slamak@natur.cuni.cz

Klíčová slova: předměstí, suburbanizace, Praha, historické mapy

Keywords: suburb, suburbanisation, Prague, historical maps

Hlavním cílem příspěvku je charakterizovat a vysvětlit čtyři historické vlny suburbánního rozvoje Prahy v dlouhodobém pohledu od formování industriálního města, růstu zahradních měst, postsocialistické residenční dekoncentrace až po vznik novodobé suburbanizace. Příspěvek vysvětluje pravidelnosti a opakovatelnost ve formě prostorové expanze města i v demografických a sociálních charakteristikách obyvatel pražských předměstí. Je přitom využitý hierarchický přístup v hodnocení suburbánního rozvoje od metropolitního areálu jako celku, jednotlivých jeho zón až po detailní případové studie pražských předměstí reprezentujících čtyři výraznější etapy residenční dekoncentrace. Využitá datová základna zahrnuje historické mapy Prahy a jejích předměstí, dronové snímky, data z průběžné statistiky a historických populačních censů. Příspěvek je shrnutím práce na tříletém projektu NAKI financovaným Ministerstvem kultury ČR.

„Pocitové“ mapy – výhody a nevýhody

Jiří Pánek, Vít Voženílek

Univerzita Palackého v Olomouci

Kontaktní email: jiri.panek@upol.cz

Klíčová slova: pocitové mapy, participativní mapování, kvalita dat

Keywords: emotional maps, participatory mapping, data quality

Historicky mapy zobrazovaly jevy, které jsou viditelné, měřitelné či hmatatelné. S příchodem francouzské psychogeografie v 50. letech 20. století a později s nástupem „bio mappingu“ Christiana Nolda se do map začaly zakreslovat také informace o emocích/pocitech. Pocitové mapy, přestože nemají pevně ukotvenou definici, navazují na teorii mentálních map – někdy lynchovského typu, jindy zase gouldovského. V posledním desetiletí se využití crowdsourcingu a pocitových map dostává do popředí geografického výzkumu, avšak možná s nedostatečnou reflexí metodologických překážek a nejistot. Tento příspěvek, vedený formou dialogu zastánce/propagátora pocitových map a kartografa spíše skeptického k tomuto přístupu, odhalí některé z palčivých otázek ohledně této metody.

Variabilita teploty permafrostu na ostrove Jamesa Rossa (Antarktický polostrov) v období 2004-2020

Lucia Pastíriková¹, Filip Hrbáček¹, Tomáš Uxa², Kamil Láska¹

¹ Masarykova univerzita v Brně, ² Geofyzikální ústav Akademie věd, v. v. i.

Kontaktní e-mail: l.pastirikova17@gmail.com

Klíčová slova: permafrost, aktivní vrstva, model TTOP, stanica Johanna Gregora Mendela, Antarktický polostrov

Keywords: permafrost, active layer, TTOP model, Johann Gregor Mendel station, Antarctic Peninsula

Antarktida ako najmenej ľudstvom priamo narušený kontinent patrí medzi kľúčové oblasti pre pochopenie celkovej globálnej klímy. Klimatická zmena a jej dopady na citlivé polárne ekosystémy sú v tejto časti sveta pomerne málo preskúmané. Zmeny permafrostu a aktívnej vrstvy (vrstvy letného topenia pôdy) v priebehu času v periglaciálnych oblastiach sveta sú dôležitými indikátormi premenlivosti klímy. Tieto zmeny (napr. degradácia permafrostu, zvyšovanie mocnosti aktívnej vrstvy) môžu mať významný vplyv na antarktické terestrické ekosystémy. Rozsiahla odľadnená plocha v oblasti polostrova Ulu na severe ostrova Jamesa Rossa (východná časť Antarktického polostrova) poskytuje vhodné podmienky na skúmanie vlastností permafrostu a aktívnej vrstvy. Konkrétnou študijnou oblasťou je okolie českej výskumnej stanice Johanna Gregora Mendela. Teplota pôdy (v hĺbke 5, 50 a 75 cm) sa v lokalite meria od roku 2011, zatiaľ čo teplota vzduchu sa začala merať v roku 2004. Hlavným cieľom tohto príspevku je zhodnotiť chod teploty vrchnej časti permafrostu a rekonštruovať pôdnu teplotu od roku 2004 pomocou modelu TTOP (temperature at the top of the permafrost), čoho výsledkom je 17-ročná časová rada. Vstupnými parametrami modelu sú okrem teploty vzduchu aj údaje o fyzikálnych vlastnostiach pôdy. Referenčné obdobie (2011-2020) nameraných teplôt pôdy poskytlo časovú radu, ktorá overila vhodnosť modelu TTOP prostredníctvom silnej korelácie ($r = 0,96$). Zrekonštruovaná priemerná teplota vrchného permafrostu za obdobie 2004-2020 bola $-5,8\text{ }^{\circ}\text{C}$, s trendom $-0,04\text{ }^{\circ}\text{C/dekádu}$, pričom priemerná teplota vzduchu dosahovala hodnotu $-6,6\text{ }^{\circ}\text{C}$ s trendom $-0,08\text{ }^{\circ}\text{C/dekádu}$. Na základe tohto príspevku bolo potvrdené, že model TTOP možno zaradiť medzi vhodné prístupy pri rekonštruovaní teploty vrchnej časti permafrostu v študovanej oblasti, ktorá je v tomto prípade založená na nameranej teplote vzduchu. Model môže významným spôsobom rozšíriť informácie o permafroste, ktoré sú potrebné pre lepšie pochopenie jeho časopriestorovej variability a dopadu zmeny klímy na kryosféru.

Rozevívají se nůžky mezi regiony?

Radim Perlín, Hana Maur

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: perlin@natur.cuni.cz

Klíčová slova: komplexně funkční velikost, mikroregionální rozdíly, počet obyvatel, sociálně-ekonomické změny

Keywords: complex functional size, microregional differentiation, number of inhabitants, socio-economical changes

Sociálně ekonomické a sídlení prostředí v Česku je značně heterogenní. Míra heterogenity je dána jednak historickým vývojem sídelní struktury a dále změnami v sídlení a sociálně ekonomické struktuře Česka, které vyplývají z procesů v období socialistické industrializace a následně transformačního a post-transformačního období. Příspěvek je zaměřen na hodnocení změn v sociálně ekonomickém prostředí Česka v období 2013-2019. Jedná se o období, které není pokryto daty z Cenzů, charakterizuje dobu sociálně ekonomického růstu po finanční krizi 2009-2013 a následně je ukončeno krizí Covidovou 2020 a dále. Tyto růstové trendy se v území projevily velmi rozdílně. Posouzení sociálně ekonomického růstu je založeno na využití ukazatele KfV, který definoval Hampl a který je modifikován na základě současných datových zdrojů. Hodnocení podle KfV je dále doplněno i o hodnocení změn počtu obyvatel.

Hodnocení jsou provedena v obou základních geografických dimenzích, tedy jak podle polohy, tak také podle populační velikosti. Výsledky dokumentují výraznou diferenciaci správních obvodů ORP v Česku a to i v růstovém období, kdy rozdíly v ukazatelích KfV 2013-2019 se pohybují v rozmezí +/- 20 procentních bodů od průměru celého Česka.

Příspěvek je podpořen v rámci řešení projektu TL05000642 - VEŘEJNÉ KULTURNÍ SLUŽBY NA LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI V DOBĚ CORONAVIROVÉ KRIZE; ANALÝZA A NÁVRHY DALŠÍCH POSTUPŮ (2021-2022, TA0/TL)

Swipe versus Multiple View: eye-tracking hodnocení uživatelské interakce s mapou

Stanislav Popelka, Jaroslav Burian, Markéta Beitlová

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geoinformatiky

Kontaktní e-mail: stanislav.popelka@upol.cz

Klíčová slova: kartografie, swipe, multiple views, porovnání, hodnocení, eye-tracking

Keywords: cartography, swipe, multiple views, comparison, evaluation, eye-tracking

Kartografická interakce je definována jako dialog mezi člověkem a mapou zprostředkovaný počítačem, který má zásadní význam pro výzkum interaktivní kartografie, geovizualizace a geovizuální analýzy. Interaktivita také zvyšuje užitek při práci s mapou a pomáhá zobrazit větší množství informací než statická mapa. Porovnání více map je jedním z pilířů, které geografové používají pro poznávání světa prostřednictvím map. Nejčastěji používanými interaktivními metodami pro porovnání více map jsou multiple views a swipe. Metoda swipe umožňuje uživateli interaktivně tažením překrývat dvě různé mapy. Oproti tomu metoda multiple views spočívá v současném zobrazení dvou interaktivně propojených map vedle sebe. Cílem příspěvku je porovnat chování uživatelů při interakci s těmito dvěma technikami porovnání map. Pro toto porovnání byla využita metoda sledování pohybu očí. Experimentu se zúčastnilo celkem 25 respondentů. Ti řešili dva různé úkoly, při kterých bylo nutné porovnat dvě nebo čtyři mapy územního potenciálu pomocí swipe a multiple views. Pozornost byla zaměřena na hodnocení efektivity obou srovnávaných metod interakce. Na základě naměřených eye-tracking dat byla porovnávána správnost odpovědí, čas nutný k řešení úkolu a také metriky vztahované k jednotlivým kompozičním prvkům interaktivních map (legenda, přepínání vrstev) atd. Unikátnost tohoto experimentu spočívala právě ve využití dynamických oblastí zájmu, což je velmi časově náročný proces, který však poskytuje velmi zajímavá zjištění. Na základě zaznamenaných dat bylo zjištěno, že respondenti mnohem efektivněji pracovali s multiple views, a to zejména v případě srovnávání čtyř map. Práce se swipe v prostředí Esri je při srovnání více než dvou map velmi neintuitivní, a respondenti mnohem více využívali prosté přepínání mezi vrstvami než interaktivní srovnání pomocí swipe. Pokud však byl swipe využit pro porovnání dvou předem připravených map, práce s ním byla efektivnější, a to zejména pro kognitivně náročnější úkoly.

Vztah maskulinity a postižení v prostorové zkušenosti nevidomých mužů

Lucie Pospíšilová¹, Hana Porkertová²

¹Univerzita Karlova, ²Mendelova univerzita v Brně

Kontaktní e-mail: hana.porkertova@mendelu.cz

Klíčová slova: maskulinita, znevýhodnění, zrakové postižení, urbánní prostor

Keywords: maskulinity, disability, visual impairment, urban space

Zatímco u žen s postižením se hovoří o dvojím znevýhodnění, u mužů s postižením je to jiné, protože maskulinita a postižení jsou ve vzájemném konfliktu. Postižení je asociováno se závislostí, slabostí či bezmocností a maskulinita naopak s nezávislostí, silou a mocí. Jde o „žitý a vtělený rozpor zakoušený na osobní úrovni“ (Shuttleworth a kol. 2012: 175).

Vztah maskulinity a postižení je zajímavý i z geografického hlediska, protože urbánní prostor má také svou genderovou dimenzi. Orientovat se v prostoru, neztratit se, rozumět mapě, navigačním technologiím a umět pracovat s měřítkem, to jsou dovednosti asociované v naší společnosti s maskulinitou. A protože jsou tyto dovednosti spojované téměř výhradně s vizuální představivostí, je to právě nevidomost, která je asociována s omezením či dokonce absencí těchto kompetencí. Konflikt maskulinity a postižení v případě prostoru je tak dobře viditelný u nevidomých mužů a jeho zkoumání nám může prozradit mnohé nejen o samotné zkušenosti nevidomých mužů, ale i o chápání prostoru v geografii i v celé naší společnosti.

Příspěvek využívá koncepci prostoru Henriho Lefebvra založenou na triádě prostorových praktik, reprezentace prostoru a prostorů reprezentace a hledá odpověď na otázku: Jak se spolu-utvářejí maskulinita a postižení ve zkušenosti nevidomých mužů s městským prostorem? Data pocházejí z výzkumu provedeného v Brně a v Praze v letech 2020 a 2021 a zahrnují 7 rozhovorů a 6 go-alongů s nevidomými muži.

Využití prostorové autokorelace při měření stability lokálních politických elit v Česku

Jan Prener

Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: prenerj@natur.cuni.cz

Klíčová slova: prostorová analýza, stabilita, lokální politické elity, Česko

Keywords: spatial analysis, stability, local political elites, Czechia

Prostorová analýza je jedním ze základních nástrojů při identifikaci územních diferenciací a řešení komplexních problémů v krajině. Z tohoto důvodu je úkolem předloženého textu analyzovat územní diferenciaci lokálních politických elit, a to prostřednictvím prostorové autokorelace jako jedné z dílčích technik prostorové analýzy. Stabilita lokálních politických elit představuje atribut volebního chování obyvatel v Česku, kterému nebyla věnována dostatečná pozornost v odborné literatuře. Snahou předložené publikace je proto nahradit tento deficit a identifikovat prostorové shluky nadprůměrně vysokých či nízkých hodnot stability lokálních politických elit v letech 1994–2018 v Česku.

Aktívne starnutie v kontexte kvality života seniorov

Active Ageing in the Context of Quality of Life among Elderly People

Eva Rajčáková, Angelika Švecová

Univerzita Komenského v Bratislava

Kontaktní e-mail: eva.rajcakova@uniba.sk; angelika.svecova@uniba.sk

Klíčová slova: seniori, aktívne starnutie, kvalita života

Keywords: elderly people, active ageing, quality of life

Neoddeliteľnou súčasťou života každého jedinca je starnutie. Starnutie populácie je aktuálnym trendom v celom rade európskych krajín. Je spojené so zmenami ekonomického a sociálneho statusu človeka a kvalitou života ako aj novými výzvami na zabezpečenie dôstojného života seniorov. Prevenciou pred negatívnymi vplyvmi starnutia je realizácia prijatého konceptu aktívneho starnutia, ktorého hlavnou myšlienkou je skvalitniť podmienky pre plnohodnotný, dôstojný a kvalitný život seniorov. Pracovná aktivita, pravidelné telesné činnosti a pohyb, tréningy kognitívnych funkcií a socializácia formou aktívneho zapájania sa do komunitného a spoločenského života, predstavujú hlavné spôsoby udržania seniorov v dobrom fyzickom a psychickom zdraví a sebestačnosti v živote bez pomoci iných.

Cieľom príspevku je preskúmať ako koncept aktívneho starnutia, resp. jeho vybrané atribúty prispievajú k spokojnosti seniorov so svojím životom. Výsledky kvalitatívneho prieskumu ako aj korelačnej analýzy poukazujú na to, že spokojnosť seniorov so svojím životom súvisí hlavne so zdravotným stavom, fyzickou aktivitou a dobrými sociálnymi vzťahmi jednotlivca.

Rodové rozdiely v percepcii bezpečia vo vzťahu k podmienkam pre chodcov (schodnosti)

Katarína Rišová¹, Michala Sládeková Madajová²

¹ Geografický ústav SAV, v.v.i., Bratislava ²Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

Kontaktní e-mail: geogriso@savba.sk

Klíčová slova: gender, percepcia nebezpečia, schodnosť, adolescenti

Keywords: gender, unsafety perception, walkability, adolescents

Chôdza je považovaná za najudržateľnejší spôsob dopravy v meste. Preto je dôležité zabezpečiť prostredie priaznivé pre peších, čo platí najmä pre dievčatá, ktoré preukázateľne citlivejšie reagujú na svoje okolie. Bolo tiež dokázané, že percepcia bezpečia a rod jednotlivca sú jednými z najvýznamnejších faktorov ovplyvňujúcich aktívny presun adolescentov do škôl. Rodovým rozdielom v percepcii hrozieb a typicky rizikových oblastí medzi adolescentmi bola však doteraz venovaná len malá pozornosť. Pomocou techniky mapovania aktivít sme skúmali rodové rozdiely vo vplyve strachu a pocitu bezpečia na formovanie percepcie schodnosti. Výsledky ukazujú, že dievčatá sa vo verejných priestoroch cítia všeobecne menej bezpečne ako chlapci. V porovnaní s chlapcami, dievčatá sa cítili menej bezpečne v centre mesta, a to nezávisle na časti dňa. Naopak, počas noci cítili chlapci väčší strach na periférii mesta než dievčatá. Percepcia schodnosti bola ovplyvnená strachom predovšetkým u dievčat. Vo všeobecnosti boli rodové rozdiely vo vnímaní nebezpečia významnejšie po zotmení.

Koncept „sense of place“ v geografickém a environmentálním vzdělávání

Dominik Rubáš, Dana Řezníčková

Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: dominik.rubas@natur.cuni.cz

Klíčová slova: místo, smysl místa, vazba na místo, geografické vzdělávání, environmentální vzdělávání

Keywords: place, sense of place, place attachment, geography education, environmental education

Úlohou geografického vzdělávání je naplňování kognitivních, konativních, ale i afektivních cílů vzdělávání všeobecného. V praxi – v domácí geografické výuce – je ovšem afektivní dimenze často upozadována. Důvodem může být nedostatečná implementace konceptů akcentujících afektivní vzdělávací cíle do domácího geografického vzdělávání či samotná neznalost těchto konceptů (málo rozpracovaná teoretická báze). V příspěvku jsou prezentovány předběžné výsledky výzkumu, který se na základě systematické review a následné obsahové analýzy vyhledaných odborných článků z vědeckých databází Scopus a Web of Science snaží teoreticky vymezit koncept „sense of place“ v oblasti geografického a environmentálního vzdělávání. Výzkum dále zjišťuje, které výzkumné metody se používají při ověřování konceptu "sense of place" a k jakým výsledkům výzkumů autoři dospěli.

Vnímání místního regionu žáky českých a slovenských základních škol

Dominik Rubáš¹, Ivana Tomčíková²

¹Univerzita Karlova v Praze, ²Katolícka univerzita v Ružomberku

Kontaktní e-mail: dominik.rubas@natur.cuni.cz

Klíčová slova: místní krajina, percepce, vztah k místu, regionální identita, dotazníkový průzkum

Keywords: local landscape, perception, sense of place, regional identity, questionnaire research

Vnímání místního regionu je v současné globalizované společnosti aktuální téma. Jedním z možných výsledků operacionalizace percepce krajiny je koncept regionální identity. Výzkumy tohoto konceptu se ovšem většinou zaměřují na dospělou populaci. Méně prozkoumanou oblastí je regionální identita žáků základních škol. V příspěvku jsou prezentovány předběžné výsledky výzkumu, který se tímto tématem zabývá. Byl vytvořen on-line dotazník inspirovaný nástrojem Regional Identity Scale 2 (Asún, Zúñiga & Morales, 2018). Respondenty výzkumného šetření jsou žáci 6. - 9. ročníků základních škol v Česku a na Slovensku. Kromě míry regionální identity žáků je dále zjišťováno, jak místní krajinu /region žáci sami vymezují a k jakým konkrétním místům mají nejbližší vztah.

Příprava učitelů na PřF UK: Konceptový přístup a jeho implementace metodou malých kroků

Dana Řezníčková, Miroslav Marada, Martin Hanus

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Centrum geografického a environmentálního vzdělávání

Kontaktní e-mail: dana.reznickova@natur.cuni.cz

Klíčová slova: příprava učitelů, geografické vzdělávání, konceptový přístup, implementace

Keywords: teacher training, geography education, conceptual approach, implementation

Rozvoj geografického vzdělávání v Česku je dlouhodobě realizován jako odraz proměn geografie jako mateřské vědní disciplíny, proměn mezinárodní i národní didaktiky geografie jako vědního oboru a rovněž proměn národních kurikulárních rámců, které stanovují „pravidla hry“ pro výuku zeměpisu/geografie na základních a středních školách. Tím nepřímo dochází také k ovlivňování univerzitní přípravy učitelů zeměpisu. V intencích těchto proměn tak moderní geografické vzdělávání směřuje k výchovně občanů 21. století zodpovědně jednajících v prostoru, kteří při svém každodenním rozhodování aplikují principy geografického myšlení. Avšak proměna tradiční výuky zeměpisu do této moderní podoby je stále pozvolná, a tedy mnohdy nedostatečná. Nicméně se ukazuje, že je nezbytná, a to, mimo jiné, proto, aby vzdělávání geografií obhájilo svůj smysl pro současnou i budoucí společnost. Pouze tak lze zachovat důstojnou pozici zeměpisu na základních a středních školách (viz procesy a diskuse v rámci malé a velké revize RVP ZV).

Jedna z cest vedoucích k této proměně geografického vzdělávání vede přes implementaci konceptového přístupu (Maude 2020). Ten je založen na vzdělávání směřujícím k porozumění základním geografickým konceptům a k jejich následné aplikaci při řešení rozmanitých životních situací. Tento přístup byl komunitou didaktiků geografie již před několika lety rozpracován do podoby koncepce geografického vzdělávání v Česku (Marada a kol. 2017). Pro úspěšnou implementaci tohoto přístupu do školní praxe je mj. nutné, aby v tomto duchu probíhala příprava budoucích učitelů na univerzitách. Tento cíl s sebou přináší i nezbytnou proměnu učitelských studijních programů – tedy jak kurzů didaktických, tak také kurzů „odborných“, geografických.

Tento příspěvek se věnuje procesu implementace (a jeho specifickému kontextu) konceptového přístupu do učitelské přípravy na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Záměrem autorů je diskutovat silná i slabá místa implementačního procesu a sdílet praktické postupy i výsledky provedených změn.

Literatura:

Marada, M., Řezníčková, D., Hanus, M., Matějček, T., Hofmann, E., Svatoňová, H., Knecht, P. (2017): Koncepce geografického vzdělávání. Certifikovaná metodika. Univerzita Karlova, Praha.

Maude, A. (2020): The role of geography's concepts and powerful knowledge in a future 3 curriculum. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 29(3), 232-243.

Vývoj mezinárodní pozice české a slovenské geografie na příkladu zapojení českých a slovenských geografů do aktivit Mezinárodní geografické unie (IGU)

Tadeusz Siwek

Ostravská univerzita

Kontaktní e-mail: tadeusz.siwek@osu.cz

Klíčová slova: čeští geografové, slovenští geografové, Mezinárodní geografická unie, geografické kongresy

Keywords: Czech geographers, Slovak geographers, International Geographical Union, geographical congresses

Tento příspěvek se snaží využít dlouhou časovou řadu údajů o aktivitách českých a slovenských geografů v rámci Mezinárodní geografické unie (IGU) jako ukazatele mezinárodního postavení obou našich zemí ve světové geografii. Hlavními ukazateli jsou: účast na světových geografických kongresech a funkce v orgánech této mezinárodní organizace. Data z poslední doby jsou poměrně snadno dostupná v internetu, ale data z minulosti jsou neúplná a někdy je nelze získat vůbec – zejména ta z nejstaršího období. Proto mají údaje prezentované v tomto příspěvku pouze výběrový charakter. Úplný přehled – pokud je vůbec možný – vyžaduje trpělivou mravenčí práci s archivními zdroji.

Budoucí krajina odrážející změnu klimatu a (nedostatek) adaptačních opatření – případové studie z České republiky

Hana Skokanová¹, Markéta Zandlová²

¹Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., ²Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: hana.skokanova@vukoz.cz

Klíčová slova: mapy scénářů, vývoj krajiny, sucho, Jižní Morava, participace

Keywords: scenarios maps, landscape development, draught, South Moravia, participation

Lidské aktivity spojené s dlouhodobým intenzivním využíváním krajiny mají negativní dopad na krajinu v podobě zhoršené retence vody a její kvality, zvýšené půdní eroze nebo poklesu biodiverzity. Tyto problémy mohou být zhoršeny dopady změny klimatu v podobě dlouhodobého sucha, povodní a dalších extrémních událostí. Vytváření scénářů a zejména map budoucí krajiny, ve kterých adaptační opatření jsou (či nikoli) zahrnuta, může pomoci při zvyšování povědomí o dopadu změny klimatu a lidské (ne)činnosti na krajinu a může také poskytnout návod, kde by měla být adaptační opatření zaváděna.

Cílem příspěvku je představit přístup k vyváření map budoucí krajiny, který zahrnuje scénáře změny klimatu, scénáře vývoje krajinných prvků a predikci společenských procesů, a to tak, aby byly akceptovány relevantními aktéry. Bylo vybráno několik modelových území na Jižní Moravě a byl zvolen časový horizont 2050. Tento horizont umožnil zahrnout existující plány lidských aktivit specifikovaných v různých strategických dokumentech na různých úrovních. Pro tvorbu map byly jako základ využity mapy současné krajiny. Další data zahrnovala prostorově určená data (přírodní podmínky, potenciální eroze půdy, vlastnictví pozemků, územní plány, historickou strukturu krajiny) a narativní data týkající se rozšiřování/pokles krajinných prvků (plány rozvoje obcí, rozhovory s místními aktéry). Kombinací těchto zdrojů vznikly první verze map, které byly diskutovány na workshopech ve zkoumaných lokalitách. Byly vytvořeny dva typy scénářů – optimistický a pesimistický. Optimistický scénář byl vytvořen pro všechny modelové lokality a odrážel implementaci adaptačních opatření a společenskou připravenost a ochotu udělat maximum pro zvýšení odolnosti krajiny. Pesimistický scénář byl vytvořen pro obce, kde adaptační opatření ještě nezačala nebo jsou pouze na začátku, a předpokládal nerealizaci adaptačních opatření kvůli neochotě je zavádět či kvůli nedostatku podpory.

Kombinace „tradičních“ dat (historická, současná krajinná struktura, přírodní podmínky) a sociálních dat (jak prostorově určených tak narativních) umožní lepší plánování krajiny pro budoucí výzvy a odráží realistické změny krajiny založené na společenských požadavcích a možnostech.

Příprava učitelů na PedF MU: Konceptový přístup jako cesta k učitelské způsobilosti

Michaela Spurná, Eduard Hofmann

Pedagogická fakulta MU, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: spurna@ped.muni.cz; hofmann@ped.muni.cz

Klíčová slova: koncepty, geografie, způsobilost, pilíře

Keywords: conceptions, geography, capability, pillars

Vyučovat klíčovými geografickými myšlenkami v přípravě učitelů geografie vyžaduje komplexní změnu na úrovni vysokoškolské didaktiky. Konceptový přístup tak není jen didaktika, ale všeobecný kurikulární princip. Cílem našeho příspěvku je představit klíčové změny ve výukové strategii pracoviště katedry geografie PdF MU v přípravě učitelů geografie. V úvodu příspěvku na příkladech rozkryjeme zásadní konceptuální změny, které musely nastat jak v uvažování, tak i v jednání lidí na pracovišti. Popíšeme trajektorii změn od toho, jakou požadujeme výuku geografie na základních školách od našich studentů až po požadované změny v uvažování vysokoškolských učitelů (nejen) na našem pracovišti. V závěru představíme zásadní změnu, která završila naše úsilí, a to definování učitelské způsobilosti pomocí deseti pilířů (konceptů).

Mezikulturní rozdíly ve vizuálním vyhledávání na mapách

Zdeněk Stachoň¹, Čeněk Šašinka¹, Stanislav Popelka², David Lacko¹

¹Masarykova univerzita, ²Univerzita Palackého v Olomouci

Kontaktní e-mail: zstachon@geogr.muni.cz

Klíčová slova: Vizuální vyhledávání, Mapy, Sledování pohybu očí

Keywords: Visual Search, Cartographic Stimuli, Eye Tracking

Příspěvek je zaměřen na do oblasti teoretického výzkumu v kartografii, specificky na mezikulturní rozdíly v procesu vizuálního vyhledávání. Příspěvek se soustředí na vyhledávání bodových znaků na mapách za použití metody sledování pohybu očí (Eye-tracking) a přináší nový pohled na potenciál využití eye-trackingových dat v teoretickém kartografickém výzkumu. Podnětový materiál tvoří dvě unikátní znakové sady navržené s cílem zdůraznění rozdílů v případě jejich vizuálního vyhledávání. Navržené znakové sady se liší v parametrech různých grafických proměnných (např. základní tvar znaků, použité odstíny) a simulují znakové sady pro mapy velkého měřítka. Zjištěné výsledky potvrzují zjištění předchozích studií jako například výrazný efekt barevného kontrastu cílového znaku a použitého topografického podkladu, dále značnou atraktivitu odstínu červené barvy a v neposlední řadě vliv relativní polohy cílového znaku na rychlost a úspěšnost jeho nalezení. Cílové podněty umístěné ve střední části mapy jsou identifikovány rychleji než cílové podněty v ostatních sektorech. Detailní pohled na pozorované efekty umožnila dostupná objektivní data získaná metodou sledování pohybů očí. Výsledky mají potenciál přispět k hlubšímu pochopení procesu vizuálního vyhledávání v procesu čtení mapy a odhalují vliv grafických proměnných a relativní polohy cíle na strategie použité pro vizuálního vyhledávání znaku. V budoucím výzkumu se můžeme zaměřit na další grafické a jiné proměnné ovlivňující vizuální vyhledávání. Potenciálně zajímavě se jeví například vliv různých systémů zápisu mluveného slova, které mohou přinášet odlišné různé strategie vizuálního vyhledávání případně různé reakce na použité grafické proměnné pro znaky na mapách.

Venčenie s roľníčkou: princípy a príklady tvorby prostredia vhodného pre venčenie vodiacich psov v meste

Tomáš Stanček, Robert Osman

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav

Kontaktní e-mail: stancek.tomas@gmail.com; osman@mail.muni.cz

Klíčová slova: znevýhodnenie, zrakové postihnutie, vodiaci pes, venčenie, architektura, Brno

Keywords: disability, visual impairment, guide dog, dog walking, architecture, Brno

Príspevok sa zameriava na skúsenosti s venčením vodiacich psov v kontexte miest Českej a Slovenskej republiky za účelom vypracovania návrhu inkluzívnych úprav verejných mestských priestorov. Jeho hlavným výsledkom je popísanie najdôležitejších tém, ktoré sú použiteľné pre návrh vhodnej podoby prostredia z perspektívy dvojice nevidomý-vodiaci pes. Ide predovšetkým o zabezpečenie kontroly nad psom a jeho bezpečia, samostatný pohyb človeka bez psa, zbieranie exkrementov a časopriestorové požiadavky na vlastnosti prostredia. Výsledky výskumu boli premietnuté do princípov použiteľných pri navrhovaní vhodnej podoby mestského prostredia. Súčasne boli vypracované príklady koncepcií krajinnno-architektonických návrhov konkrétnych priestorov v meste Brno, ktoré slúžia ako vzorový príklad riešenia identifikovaných rozdielnych typov prostredia z hľadiska venčenia vodiacich psov. Vodiaci pes má v živote ľudí so zrakovým znevýhodnením veľmi špecifické postavenie, pretože sa nachádza niekde na rozmedzí „asistenta“ a „kompenzačnej pomôcky“. Je živým tvorom, ale na druhú stranu má v spoločnosti kvôli svojej funkcii odlišnú pozíciu než iné psy. Musí plniť veľké množstvo úloh, má mnoho výnimiek v legislatívnych nariadeniach týkajúcich sa psov, ale najmä jeho majiteľ má komplikácie s vykonávaním celej rady „bežných“ činností, ktoré sa života so psom týkajú. Ako teda prebieha zabezpečenie jeho základnej fyziologickej potreby – venčenie? Pes potrebuje na venčenie nespevnené voľné plochy, ktoré sú naopak pre nevidomých neprístupné. Jeho majiteľ nad ním ani nemá vizuálnu kontrolu. A ako sa mení pohyb človeka, keď ho zrazu pes nevedie? S cieľom identifikácie a popisu východísk pre návrh sme realizovali kvalitatívny výskum zameraný na zistenie skúseností s ich venčením. Uskutočnili sme rozhovory s ľuďmi, ktorí sú s vodiacími psami v dennom kontakte – ich cvičiteľmi a užívateľmi.

Periférie Slovenska: problematika ich dopravnej dostupnosti

Adam Stražovec

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: adam.strazovec@gmail.com (adam.strazovec01@upol.cz)

Klíčová slova: priestorová polarizácia, faktorová analýza, Wardova metóda, kumulovaná periférnosť, verejná doprava

Keywords: spatial polarization, factor analysis, Ward's method, cumulative peripherality, public transport

Výskum priestorovej polarizácie možno chápať ako prostriedok vedúci k pochopeniu organizácie značne diferencovaného priestoru. Už práce niekoľkých autorov prezentovali výskumy v tejto oblasti, ku ktorým má tento príspevok prispieť ďalšími osobitými poznatkami a zisteniami. Na základe využitia štatistických a analytických metód, do ktorých vstupovali zvolené kritéria, možno interpretovať existenciu periférnych oblastí Slovenska a zároveň poukázať na príčiny vzniku tohto fenoménu. Jedným z jeho priamych dôsledkov je nedostatočná dopravná obslužnosť vidieckych obcí skúmaných regiónov. Príspevok preto poukazuje na typológiu obcí Slovenska na základe periférnosti a v konkrétnom menšom území skúma jeho dopravnú obslužnosť. V súčasnosti je možné poukázať na nedostatočnú nadväznosť spojov a zároveň ich nespoľahlivosť, najmä v prípade železničnej dopravy. Absencia kostrového systému dopravy, na ktorý by boli naviazané iné druhy dopravy tak spôsobuje zníženú motiváciu ľudí pre podnikanie aktivít v danom území. To môže negatívne ovplyvňovať socioekonomické ukazovatele a pri dlhodobej stagnácii situácie dospieť až do štádia, kedy je možno územie označiť ako periférne.

Vývojová dynamika sociálního vyloučení a segregace v Česku 2015-2021

Luděk Sýkora

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: sykora@natur.cuni.cz

Klíčová slova: sociální vyloučení, segregace, vnitroměstské a regionální disparity

Keywords: social exclusion, segregation, inter-regional and intra-urban disparities

Od poloviny desátých let až do počátku pandemie Covid-19 se v Česku zvyšoval blahobyt obyvatel, což se mj. projevilo podstatným snížením počtu osob pobírajících podporu v hmotné nouzi. Docházelo se snižujícím se podílem obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením na úrovni celého Česka rovněž k podstatnému zmenšení té části populace ohrožené materiální chudobou, jež se koncentruje v lokalitách s výraznými znaky segregace? Nebo se této populace obecný růst blahobytu nedotknul a zůstala izolována a segregována? Jak do vývojových trendů zasáhla pandemie Covid-19 v letech 2020-2021? Projevil se vliv pandemie spíše globálně bez ohledu na sociální prostředí v lokalitách bydlení nebo měl výraznější efekt v lokalitách koncentrace sociálního vyloučení a segregace? Prezentace zhodnotí charakter a vývoj sociálně prostorových nerovností v letech 2015-2021 a to s důrazem na lokality sociálního vyloučení a segregace. Výsledky vychází z územně detailní analýzy dat o příjemcích dávek v hmotné nouzi.

Fenomén *Camino de Santiago*: od kresťanskej pútnickej cesty po post-sekulárny produkt cestovného ruchu

Vladimír Székely

Geografický ústav SAV, Bratislava

Kontaktní e-mail: szekely@savba.sk

Klíčová slova: Camino de Santiago, kresťanská pútnická cesta, post-sekulárny produkt cestovného ruchu, Francúzska trasa Camino de Santiago, nadmerný cestovný ruch, udržateľný cestovný ruch

Keywords: Camino de Santiago, Christian pilgrimage, post-secular's product of tourism, French way of Camino de Santiago, overtourism, sustainable tourism

Renesancia kultu sv. Jakuba a Camino de Santiago (kresťanskej pútnickej cesty k hrobu sv. Jakuba, jedného z 12 apoštolov Ježiša Krista, v Santiagu de Compostela v Španielsku) sa začala v druhej polovici 20. storočia prostredníctvom aktívnych katolíckych dobrovoľníkov. Súčasne sa rozvíja aj profánne, turistické Camino, ktoré reaguje na mimoriadnu, masívnu a širokospektrálnu propagáciu zo strany orgánov štátnej a verejnej správy, ktorá bola orientovaná na podporu rozvoja Camino v zmysle jeho premeny na produkt medzinárodného cestovného ruchu. Hlavným cieľom týchto snáh nebola len propagácia regiónu Galícia, ale aj snaha vyriešiť miestne a regionálne problémy sociálno-ekonomického rozvoja postihnutých zaostalých vidieckych oblastí a zároveň vytvoriť konkurencieschopnú pozíciu Santiaga de Compostela ako turistickej destinácie. Príspevok sa zaoberá fenoménom Camino a jeho premenou z kresťanskej pútnickej cesty na postsekulárny produkt turizmu. Prezentované výsledky sú dosiahnuté aplikovanou kombináciou rozsiahleho sekundárneho výskumu, autentického primárneho kvalitatívneho výskumu a štatistickej analýzy počtu pútnikov.

Príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu č. 2/0019/21 „Hodnotenie nerovnomerného priestorového rozvoja: príčiny a dôsledky sociálno-ekonomického rastu, stagnácie alebo úpadku vybraných lokalít a regiónov“ finančne podporeného grantovou agentúrou VEGA.

Geografická analýza zahranično-politických vzťahov Ruskej federácie od začiatku agresie voči Ukrajine v r. 2014

Filip Šandor, Daniel Gurňák

Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Kontaktní e-mail: sandor20@uniba.sk; daniel.gurnak@uniba.sk

Klíčová slova: Rusko, medzinárodné vzťahy, zahraničné návštevy, politická geografia

Keywords: Russia, international relations, foreign visits, political geography

Príspevok sa zaoberá problematikou priestorového zamerania zahraničnej politiky Ruska v období rokov 2015 – 2022. Čoraz asertívnejšia a agresívnejšia zahraničná politika Ruska vyústila do invázie na Ukrajinu vo februári 2022 a historickému míľniku v medzinárodných vzťahoch od konca 2. svetovej vojny. Aká zahraničná politika Ruska však predchádzala priamej ruskej invázii a aká bola jej priestorová štruktúra? V príspevku sa zameriavame na priestorové hodnotenie vektorov Ruskej zahraničnej politiky v období po anexii Krymu do invázie na Ukrajinu v roku 2022 na základe vonkajších interakcií štátu v podobe návštev prezidenta a ministra zahraničných vecí Ruskej federácie. Štatistickou analýzou návštev kategorizujeme významne a menej významne krajiny v interakciách s Ruskom a identifikujeme priestorovú štruktúru a vzorec zahraničnej politiky Ruska. Ukazuje sa, že faktory ako geografická vzdialenosť, medzinárodný obchod alebo historická blízkosť majú stále svoje miesto v zahraničnej politike Ruska a vytvárajú tak vzorec vzťahov, ktorý určuje jeho geopolitickú sféru vplyvu. Špecifiká priestorového zamerania vzťahov ilustruje čoraz intenzívnejšia spolupráca Ruska s Čínou, či inými regionálnymi mocnosťami ako Turecko, Irán či Saudská Arábia. Napriek verbálnej mediálnej konfrontácii sa ukazuje, že kontakty s USA na úrovni ministrov zahraničia zostávali až do tohto roka veľmi intenzívne. Rovnako sú povšimnutiahodné kontakty s vybranými európskymi krajinami, ktorých predpokladaným zámerom je presadzovanie ruských záujmov v rámci EÚ a NATO. Priestorovú štruktúru vzťahov od anexie Krymu následne porovnávame so stavom od začiatku invázie na Ukrajinu vo februári 2022 a hodnotíme stálosť týchto vzťahov na základe vzájomných interakcií a správania štátov v rámci medzinárodných platforiem. Naším príspevkom tak chceme poskytnúť podklad do prirodzene sa rozvíjajúcej diskusie o formovaní nového usporiadania medzinárodných vzťahov ktoré bude zásadným spôsobom ovplyvňovať svetové dianie v nasledujúcich rokoch.

Identifikace hodnot historické kulturní krajiny na příkladu Kutnohorska

Markéta Šantrůčková

Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i.

Kontaktní e-mail: santruckova@vukoz.cz

Klíčová slova: historická kulturní krajina, hodnoty, identifikace, datové zdroje

Keywords: historical cultural landscape, values, identification, data mining

Příspěvek přestaví možnosti identifikace hodnot historické kulturní krajiny. Vychází z předpokladu, že historické kulturní krajiny mohou být velmi různorodé, což bude podpořeno existujícími typologiemi pro Českou republiku, které budou stručně představeny. Různé typy historických krajin se vyznačují různými charakteristickými znaky, na základě jejichž přítomnosti lze tyto historické kulturní krajiny identifikovat. Přičemž některé znaky lze poměrně snadno získat z již existujících databází, jiné znaky jsou naopak identifikovatelné až podrobným studiem pramenů (zejména starých map), literatury a terénním průzkumem. V příspěvku tak budou představeny příklady práce s různými datovými zdroji pro identifikaci historických kulturních krajin. Důraz bude kladen na datové sady existující pro celé české země a tedy využitelné i v jiných územích.

Modelovým územím, na němž bude využití typologií a práce se zdroji představena, bude správní území obce s rozšířenou působností (ORP) Kutná Hora. Kutnohorsko se rozkládá od Polabí až k Sázavě a zahrnuje řadu typů historických kulturních krajin, proto je jako modelové území velmi vhodné. Jedná se o dlouhodobě osídlenou krajinu s intenzivním vlivem lidské činnosti, která historickou kulturní krajinu jak vytvářela, tak narušovala. Kromě převažující organicky vyvinuté krajiny se v modelovém území nachází i krajiny komponované a asociativní, přičemž zejména identifikace asociativních krajin je místně dost specifická a nepostižitelná bez detailnějších znalostí vývoje území. Výsledkem bude představení mapy historických kulturních krajin pro modelové území Kutnohorska a způsobu práce s daty, který bude co nejvíce zobecnitelný i pro další území.

Jak může práce se symboly kulturně-historických regionů ovlivnit jejich identitu

Miloslav Šerý¹, Marcela Daňková²

¹Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie ²Ostravská Univerzita

Kontaktní e-mail: miloslav.sery@upol.cz

Klíčová slova: Morava, národnost, obec, regionální identita, symbol

Keywords: Moravia, nationality, municipality, regional identity, symbol

Předkládaný příspěvek se svým obsahem věnuje problematice regionální identity tradičních, kulturně-historických regionů. Cílem příspěvku je prozkoumat vztah mezi účelovou prací se symbolickým tvarem těchto regionů a jejich regionální identitou. Jako prostorový objekt studia byla zvolena Morava, kterou lze chápat jako příklad kulturně-historického regionu. Pro potřeby úspěšného naplnění cíle jsme se pokusili s využitím statistických metod analyzovat vztah mezi vyvěšováním moravské vlajky v moravských obcích a moravskou identitou deklarovanou obyvateli těchto obcí. V rámci příspěvku nás bude jednak zajímat, zda je vyvěšování moravské vlajky tradičnější v obcích, v nichž byla v roce 2011 silněji deklarovaná moravská identita, jednak zda má délka tradice vyvěšování moravské vlajky v obcích vliv na dynamiku moravské identity obyvatel těchto obcí.

Brněnská strategie přístupnosti: příklady dobré praxe

Ondřej Šerý, Robert Osman

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav

Kontaktní e-mail: ondrej.sery@mail.muni.cz; osman@mail.muni.cz

Klíčová slova: přístupnost, samospráva, metodika, příklady dobré praxe, Brno

Keywords: accessibility, municipality, method guide, good practice examples, Brno

Příspěvek se zabývá vytvářením přístupného prostředí ve městě Brně, které schválilo strategický a akční plán pro postupné odstraňování bariér a začíná oba dokumenty implementovat. Představuje tak syntetické výstupy projektu TAČR „Strategické nástroje pro utváření bezbariérového prostoru města“ (2018-2021) a zaměřuje se především na způsoby, jak předávat zcela konkrétní zkušenosti s řešením jednotlivých bariér. Příspěvek se kriticky vymezuje vůči obecným metodikám, které deklarují určité principy, podle kterých je dobré postupovat a na místo vytváření dalšího metodického dokumentu předkládá soubor příkladů dobré praxe. Bariéry a celá problematika přístupnosti v České republice je totiž natolik komplikovaná, že není snadné dosahovat funkčních řešení přístupnosti pouze na základě uplatnění obecných metodických doporučení. Místo toho příspěvek vybírá z 19 příkladů dobré brněnské praxe, o kterých netvrdí, že mohou být bez jakékoliv úpravy přeneseny do jiného prostorového kontextu, ale naopak říká, takto jsme tento problém vyřešili v Brně, pokud se vám toto řešení hodí, použijte ho, pokud ne, upravte to, ale hlavně se inspirujte, co všechno v Brně chápeme za bariéru. Stručná analýza zhruba dvou desítek již realizovaných úprav formou příkladů dobré praxe poukazuje na různorodou podobu, jíž mohou bariéry nabývat (materiální i nemateriální). Zvolené příklady zároveň upozorňují na časové hledisko, které je mnohdy delší, než se obecně očekává, na majetkové poměry a vlastnictví, kdy se úprava jednoho prostoru či odstranění jedné bariéry dotýká celé řady aktérů a další úskalí spojená s uplatňováním městských politik přístupnosti a realizací zcela konkrétních bezbariérových řešení.

Faktory lokalizace obchodů na venkově v Česku

Zdeněk Šilhan, Jan Binek, Hana Svobodová, Ondřej Šerý, Josef Kunc, Radim Stuchlík

GaREP, spol. s r.o.

Kontaktní e-mail: garep@garep.cz

Klíčová slova: obchody se zbožím denní potřeby, venkovské obce, lokalizační faktory, regionální rozdíly

Keywords: daily necessities markets, rural municipalities, localization factors, regional differences

Výskyt obchodu se zbožím denní potřeby plní v obcích řadu nezastupitelných rolí. Vedle primární zásobovací role lze uvést roli sociální a ekonomickou. Zatímco ve městech jsou tyto role plněny automaticky, ve venkovských obcích není výskyt obchodu tak samozřejmý, a to je důvodem snah obcí, krajů i státu pro podporu obchodu na venkově. V současné době chybí však relevantní data pro nastavení podpory maloobchodu na venkově.

Cílem příspěvku je interpretace regionálních rozdílů ve výskytu obchodů se zbožím denní potřeby na venkově – konkrétně v obcích do 1000 obyvatel a lokalizačních faktorů jejich výskytu. Pro dosažení cíle byla vytvořena sada map dokládající rozložení obchodů v obcích v různých velikostních kategoriích a následně byly provedeny statistické analýzy socioekonomických vlivů na výskyt obchodů na venkově.

Výsledky výzkumu ukazují, že přítomnost obchodů ovlivňuje zejména velikost obce. V 93,8 % obcí do 1000 obyvatel je lokalizován obchod, se zmenšující se velikostí obce však zastoupení obchodů klesá až na 7,8 % obcí s méně než 100 obyvateli. Vliv na přítomnost obchodů má také např. poloha obce – obchod chybí často v obcích v okolí velkých měst, do kterých lze za nákupem snadno dojet, naopak v periferních obcích je zastoupen častěji, protože možnosti dojíždky jsou ztíženy buď vzdáleností nebo reliéfem. Mezi další faktory, které ovlivňují přítomnost obchodů, patří také některé ekonomické ukazatele jako míra podnikatelské aktivity, počet podnikatelských subjektů v cestovním ruchu a další, jejich vliv je však mnohem menší než samotná velikost obce. Na výskyt obchodů ve venkovských obcích mají vliv i další faktory, které nelze zachytit tvrdými daty. Proto bude v další fázi výzkumu následovat šetření s obyvateli a prodejci, které pravděpodobně odkryje další faktory ovlivňující výskyt obchodů na venkově.

Příspěvek vznikl s podporou projektu TL05000558 Využití faktorů lokalizace obchodů na venkově při optimalizaci a udržení základního zásobování venkova podpořeného Technologickou agenturou České republiky.

Intenzita česko-rakouské přeshraniční spolupráce v období pandemie covid-19

Michal Šindelář

Gymnázium Kodaňská, Praha

Kontaktní e-mail: michal-sindelar@centrum.cz

Klíčová slova: Přeshraniční spolupráce, Česko-rakouské pohraničí, rozhovory se starosty obcí

Keywords: Cross-Border Cooperation, Czech-Austrian Borderlands, Interviews with the Mayors of Municipalities

Příspěvek se věnuje vyhodnocení strukturovaných rozhovorů s 20 rakouskými starosty obcí ležících v česko-rakouském pohraničí na téma covid-19 a jeho vliv na přeshraniční spolupráci s českou stranou (s obcemi, spolky atd.), a to jak v době uzavření hranic, tak i v době, kdy byly hranice opětovně otevřeny. V rámci interview byla dále probírána témata jako intenzita přeshraniční spolupráce v minulosti a dnes, hlavní bariéry pro její rozvoj a dále projekty, které se již úspěšně podařilo zrealizovat.

Potenciál virtuálnej a rozšírenej reality ako prostriedku na podporu učenia sa v geografii

Martina Škodová, Bohuslava Gregorová, Lenka Balážovičová, Martin Hollý

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Kontaktní e-mail: martina.skodova@umb.sk

Klíčová slova: virtuálna realita, rozšírená realita, školská geografia, inovácia vzdelávania

Keywords: Virtual reality, Augmented reality, School Geography, Innovation of education

The current challenge of the geographical education is to motivate the student through interesting forms and ways of education. Equally important through these innovations is to develop the required skills and competencies of students. Students should actively seek, research, discover, collect and analyse information about countries, regions and their relationships from a variety of information resources. One of the possibilities of these innovations is offered by the implementation of virtual reality, which is already available for schools and students. The main goal of the article is to take a closer look at possibilities and our experience of didactic use of virtual and augmented reality in school geography. We used qualitative and quantitative analysis of data from the implementation of virtual reality in geographical education at several primary schools in Banská Bystrica (within the Virtual GeoLab project) and data from student feedback. Towards the end of the paper, we identify the most important benefits and risks of using virtual or augmented reality in geography teaching.

Energetická bilance světa, výroba elektřiny a udržitelný rozvoj

Ivan Šotkovský

Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava

Kontaktní e-mail: ivan.sotkovsky@vsb.cz

Klíčová slova: Česko, energetická bilance, typy elektráren, udržitelný rozvoj, výroba elektřiny

Keywords: Czechia, energy balance, types of power plants, sustainable development, electricity generation

Koncem roku 2019 schválila Evropská unie dokument „Zelená dohoda pro Evropu“. Obsahuje řadu velmi závažných rozhodnutí s dobou realizace do roku 2050. Dohoda prohlubuje a konkretizuje strategii udržitelného rozvoje především ve vazbě na jeho environmentální pilíř. Zásadní dopady bude mít nicméně zejména do ekonomické oblasti, kde ovlivní řadu důležitých věcí jak na úrovni firem, tak zejména na úrovni domácností. Pro naši analýzu jsme si vybrali energetickou problematiku, protože mezi stěžejní cíle dohody byla zařazena dodávka čisté, dostupné a bezpečné energie včetně urychlení přechodu k udržitelné a inteligentní mobilitě. Článek přináší přehled o energetické bilanci současného světa a dále se ve své analýze zaměřuje na výrobu elektřiny. Její stav a možnosti hodnotí jak na globální úrovni, tak především na úrovni celkového rozvoje Česka, Evropské unie a Evropy. Hodnocení je zaměřeno nejen na celkový objem výroby a spotřeby elektřiny, ale rovněž na výrobu elektřiny podle typů elektráren. Technologické možnosti výroby elektřiny v návaznosti na její globálně rostoucí poptávku silně dopadají na stav a možnosti ekonomického rozvoje každého státu. Vedle přírodních a socioekonomických činitelů navíc vedou k prohlubující se diferenciaci mezi státy zejména politické faktory. Způsob a možnosti výroby elektrické energie v Česku, státech Evropské unie a ostatních státech světa jsou posuzovány v souvislosti s přijetím Zelené dohody pro Evropu a s ohledem na vybrané cíle udržitelného rozvoje OSN.

Výukové strategie učitelů při rozvoji interpretace mapy u žáků druhého stupně základních škol v Česku

Kristýna Štolcová, Martin Hanus

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha

Kontaktní e-mail: stolcovk@natur.cuni.cz; martin.hanus@natur.cuni.cz

Klíčová slova: mapové dovednosti, interpretace mapy, učitel, výukové strategie

Keywords: map skills, map interpretation, teacher, teaching strategy

Výzkumy didaktiky geografie se zaměřují mimo jiné na rozvoj mapových dovedností. Příčinou tohoto zájmu může být fakt, že lze mapy ve výuce používat k řešení různých geografických problémů. Od kognitivně nejjednodušších dovedností, jako je lokalizace míst na mapě, až po ty nejsložitější, jako je tvorba obecných závěrů či předpovědí budoucího vývoje. Tyto kognitivně náročné operace s mapou však dělají žákům značné problémy, přitom právě ty představují významný aspekt geografického myšlení, které by mělo být cílem geografického vzdělávání.

Příčinou problémů může být to, že rozvoj těchto kognitivně náročných dovedností není explicitní součástí současného národního kurikula a tedy často nebývá ani cílem učitelů. Autoři vzdělávací politiky i učitelé si zřejmě mnohdy neuvědomují potenciál práce s mapou při rozvoji geografického myšlení ale i pro přípravu aktivních a zodpovědných občanů žijících v 21. století.

Výzkumy ukazují že učitelé mapové dovednosti nerozvíjejí systematicky a mají velký problém stanovovat cíle, které by směřovaly ke rozvoji kognitivně náročnějších mapových dovedností. Právě nesystematičnost spolu s nízkými ambicemi v oblasti cílů při rozvoji mapových dovedností může být příčinou chyb, které žáci v kognitivně obtížnějších mapových dovednostech dělají.

V rámci příspěvku budou prezentovány prvotní výsledky experimentu, který má za cíl zjistit, jaké strategie výuky rozvoje mapových dovedností dokáží u žáků zvýšit úroveň jejich mapových dovedností v oblasti interpretace mapy. V každé zúčastněné třídě (2. stupeň ZŠ) byl proveden pre-test úrovně interpretace map. V následujících čtyřech vyučovacích hodinách se učitelé daných tříd zaměřili na dosažení předem stanoveného vzdělávacího cíle: Žák používá mapu jako zdroj informací k rozhodování, předvídání budoucího vývoje a vytváření zobecnění o různých geografických tématech (dovednost interpretace mapy). Během těchto lekcí učitel vedl záznamy o náplni hodin a jedna z hodin byla natočena v rámci videostudie. Po skončení tohoto experimentu žáci vyplnili post-test úrovně mapových dovedností. Získaná data byla užita k identifikaci vzdělávací strategie, jakou učitel zvolil pro dosažení stanoveného cíle, a k ověření její efektivity při rozvoji dovedností interpretace map u žáků.

Slnčné žiarenie ako ukazovateľ výberu potenciálnych plôch pre vinohrady

Adam Šupčík, Veronika Beranová

Prírodovedcká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra fyzickej geografie a geoinformatiky

Kontaktní e-mail: adam.supcik@uniba.sk

Klíčová slova: slnečné žiarenie, vinohrad, LIDAR, SRI, precízne vinohradníctvo

Keywords: solar radiation, vineyard, LIDAR, SRI, precision viticulture

Príkon slnečného žiarenia má priamy vplyv na kvitnutie, vznik bobúľ, rast a dozrievanie hrozna. Počas dozrievania sa zvyšuje cukornatosť v bobuliach, čo prispieva v neskoršej fáze ku kvalite vína. Naopak, vysoký príkon slnečného žiarenia môže niektorým odrodám zhoršiť kvalitu. Pri zakladaní vinohradov je preto potrebné identifikovať vhodné stanovištia na základe známych prírodných pomerov. Cieľom štúdie bolo identifikovať územia, ktoré budú vhodné na vznik nových vinohradov, vzhľadom na príkon slnečného žiarenia pre Zlatomoravecký a Nitriansky vinohradnícky rajón. V tejto práci bol aplikovaný nový kvantitatívny index SRI (Solar Radiation Identity), ktorý charakterizuje topoklimatický potenciál pre jednotlivé vinohrady v rámci celej vinohradníckej oblasti. Ako podklad na výpočet SRI slúžil digitálny model reliéfu (DMR) s rozlíšením 1x1 m, ktorý bol odvodený z leteckého laserového skenovania (LLS). Index sa stanovil len na plochách, ktoré boli získané z registru pôdy – LPIS (systém identifikácie poľnohospodárskych pozemkov) a tieto plochy sú určené na poľnohospodársku činnosť. Plochy s vyšším indexom SRI majú vysoký potenciál byť vhodnými plochami na pestovanie viniča. V našej štúdii boli vyselektované potenciálne plochy na založenie vinohradov pomocou SRI indexu a taktiež boli porovnávané rozdiely medzi potenciálnym slnečným oslnením počítaným pomocou nástroja Area Solar Radiation v ArcGis Pro, ktorý priamo vstupuje do výpočtu SRI, a reálnym oslnením snímaním pyranometrami umiestnenými v skúmanej oblasti. Rešpektovaním topoklimatického indexu SRI by mohlo prispieť k efektívnejšiemu výberu odrôd na daných plochách, pri ktorých by sa dokázala eliminovať zraniteľnosť a znížiť stresový faktor rastlín a prirodzene zvýšiť kvalitu viniča.

Open družicová data, proč je ještě (ve výuce) nepoužíváme?

Pavel Švec¹, Přemysl Štych², Josef Laštovička²

¹Katedra geoinformatiky, Hornicko-geologická fakulta, VŠB – Technická univerzita Ostrava,

²Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: pavel.svec1@vsb.cz; stych@natur.cuni.cz

Klíčová slova: DPZ, družicová data, open data, didaktika, výuka

Keywords: Remote Sensing, Earth Observation, Open Data, didactics, teaching

Dálkový průzkum Země (DPZ) představuje jedinečnou možnost, jak získávat informace o objektech, jevech a událostech bez přímého kontaktu s nimi. Donedávna bránila širšímu využití nejen ve vědě a výuce 1) vysoká nákladnost při pořizování dat a 2) nutnost používat specializovaný software. První překážka byla překonána s příchodem evropského programu Copernicus (družice Sentinel) a otevřením dat družice Landsat. Druhá s příchodem on-line cloudových aplikací využívající volně dostupných skladů družicových dat.

Cílem příspěvku je seznámit posluchače s možnostmi využití on-line nástrojů (EO Browser a další) pro zpracování a vizualizaci dat DPZ pro účely (nejen) výuky na aktuálních příkladech ve světě. Vysoké časové rozlišení spolu s volnou otevřeností družicových dat umožňuje nejen do výuky začleňovat aktuální témata s názornou ukázkou dopadu nedávno proběhlých či probíhajících událostí na společnost a životní prostředí.

Modelovanie impedancie vzdialenosti v intraurbánnom priestore Bratislavy s využitím lokalizačných údajov mobilnej siete

Martin Šveda^{1,2}, Michala Sládeková Madajová^{1,2}

¹Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave, ²Geografický ústav SAV

Kontaktní e-mail: martin.sveda@uniba.sk

Klíčová slova: priestorové interakcie, funkcie vzdialenosti, mesto, Bratislava

Keywords: spatial interactions, distance functions, city, Bratislava

Skúmanie vplyvu (odporu) vzdialenosti na ľudské interakcie je tradičnou témou geograficky orientovaného bádania. Doposiaľ sa však pozornosť sústredila na regionálnu mierku, v rámci ktorej sa sledoval napr. pokles intenzity interakcií dennej dochádzky do zamestnania alebo migrácie. Príspevok ponúka inovatívny pohľad, ktorý skúma vzťah denných interakcií a prekonanej vzdialenosti v intraurbánnej mierke na príklade Bratislavy. Navrhovaný prístup využíva údaje z mobilnej siete, ktoré zachytávajú rozmanité priestorové interakcie a umožňujú vysokú lokalizačnú presnosť. Cieľom príspevku je nájsť také funkcie, ktoré by dostatočne presne opisovali priebeh závislosti medzi intenzitou interakcií a vzdialenosťou. Výsledná typizácia urbánnych lokalít (grid 1x1 km) ponúka zaujímavý a nie prekvapivý pohľad: vo všeobecnosti sa intenzita denných tokov v meste riadi zákonom o brzdiacom efekte vzdialenosti na interakciu, v mnohých lokalitách však testované funkcie nedokázali vhodne opísať priebeh závislosti. Celkovo možno intraurbánnny priestor Bratislavy rozdeliť do šiestich skupín podľa funkcie impedancie vzdialenosti a troch samostatných kategórií pozostávajúcich z gridov s nevyprofilovaným efektom vplyvu vzdialenosti na interakciu.

Funkčná regionalizácia Slovenska ako rámec pre optimalizáciu preneseného výkonu štátnej správy

Martin Šveda^{1,2}, Ján Výboštok², Michala Sládeková Madajová^{1,2}

¹Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave, ²Geografický ústav SAV

Kontaktní e-mail: martin.sveda@uniba.sk

Klíčová slova: funkčná regionalizácia, optimalizácia, štátna správa, Slovensko

Keywords: functional regionalization, optimization, state administration, Slovakia

Súčasnú administratívnu členenie Slovenska nepredstavuje príliš vhodný regionálny rámec pre potreby výkonu štátnej správy, keďže neodzrkadľuje väzby vyplývajúce z denného cyklu života obyvateľov. Príspevok reaguje na iniciatívu Ministerstva vnútra SR, ktorá si kladie za cieľ optimalizovať priestorovú organizáciu služieb preneseného výkonu štátnej správy. Vhodným konceptuálnym a metodologickým východiskom pre naplnenie tohto cieľa sa javí použitie funkčnej regionalizácie. Navrhovaný algoritmus rešpektuje doposiaľ realizovaný výskum funkčných (mestských) regiónov. Popri aktualizácii o nové údaje zo sčítania obyvateľstva 2021 príspevok prináša účelovú optimalizáciu funkčnej regionalizácie, ktoré zahŕňa dvojúrovňové členenie. Prvé vychádza z medzinárodne akceptovaného regionalizačného algoritmu CURDS s využitím Smartovej interakčnej miery a obojstrannej uzavretosti regiónov. Pri rešpektovaní podmienky minimálnej veľkosti a uzavretosti je výsledkom 46 funkčných regiónov vymedzených na základe dennej dochádzky do zamestnania za účelom optimalizácie výkonu štátnej správy (zlučovanie neefektívnych okresných úradov). Druhá úroveň predstavuje 81 subregiónov vyčlenených v rámci predkladanej regionalizácie prvého stupňa, v ktorých sa uvažuje o zriaďovaní nových klientských centier. Navrhované riešenie odstraňuje niektoré nedostatky súčasného územnosprávneho zriadenia a približuje výkon štátnej správy každodenným dochádzkovým tokom v regiónoch.

Pozná empiricky slovenská mládež lepšie Slovensko alebo svet?

Ladislav Tolmáči, Anna Tolmáči

Univerzita Komenského v Bratislave

Kontaktní e-mail: ladislav.tolmaci@uniba.sk

Klíčová slova: geografia Slovenska, empiria, mládež, turizmus

Keywords: Geography of Slovakia, Empirical knowledge, Young Generation, Tourism

Na základe rozsiahleho výskumu získaný obraz o poznaní Slovenska a sveta slovenskou mládežou. Analýza zameraná na identifikáciu procesu cestovania aj počas obdobia pandémie. Kvantitatívne údaje sú porovnávané aj so skupinou dospelých respondentov a na základe nej, možno stanoviť empirické parametre poznania predovšetkým Slovenska.

Dětská pojetí pouští u žáků nižší sekundární školy v prostorových souvislostech

Petr Trahorsch, Jan D. Bláha, Pavel Mlýnek

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Kontaktní e-mail: petr.trahorsch@ujep.cz

Klíčová slova: dětské pojetí, miskoncepce, poušť, dětská kresba, konstruktivismus

Keywords: children's conceptions, misconception, desert, children's drawing, constructivism

Diagnostika dětských pojetí má klíčový význam pro efektivní vedení výuky. V rámci konstruktivistické koncepce výuky by učitel měl cíleně pracovat s nepřesnými představami geografických fenoménů a snažit se je prostřednictvím různých metod přiblížit aktuálnímu vědeckému poznání. Přístupů k diagnostice dětských pojetí je několik; nejčastěji jsou využívány rozhovor, didaktický test, dotazník a analýza produktů lidské činnosti. V rámci našeho výzkumu jsme se zaměřili na méně používané vědecké metody diagnostiky dětských pojetí, které mohou mít zásadní význam ve výuce geografie, a to na asociativní test, mentální mapování a analýzu dětské kresby. Všechny zmíněné výzkumné metody byly aplikovány na diagnostiku dětských pojetí pouště jako komplexního geografického fenoménu s interakcemi mezi přírodními a socio-ekonomickými složkami.

Cílem příspěvku je prezentovat prostorové aspekty dětských pojetí pouští. Výzkumný vzorek čítal 592 žáků základních škol. Žáci měli v první fázi za úkol nakreslit, jak si představují poušť, ve druhé fázi kresbu písemně popsali, ve třetí fázi do obrysové mapy světa zakreslovali polohu pouští a konečně v závěrečné fázi psali pojmy, které se jim vybaví, když se řekne poušť. Získaná data byla analyzována kvantitativními metodami popisné statistiky a metodou agregovaných mentálních map.

Výsledky ukazují, že žáci lokalizují oblast pouští především do severní Afriky a střední Austrálie. Relativně velké množství zákresů bylo umístěno i ve východní části Jižní Ameriky, kde se reálně nacházejí tropické deštné lesy. Z analyzovaných kreseb i z asociačního testu si žáci pouště spojují především s vysokými teplotami, minimem srážek a písčným pokryvem, což však pro většinu pouští světa neplatí. Z hlediska bioty se v kresbách i asociačním testu nejčastěji objevovaly prvky jako kaktus, palmy a velbloudi, specifické však jen pro určité regiony. Naopak v kresbách ani v asociačním testu se téměř nevyskytovaly socio-ekonomické charakteristiky oblasti pouští, a pokud ano, tak se jednalo spíše o tradiční způsob života známý ze severoafrických pouští (např. nomádství).

Výuka místopisných pojmů a použití obrysových map v sekundárním vzdělávání: výsledky akčního výzkumu

Petr Trahorsch, Petr Meyer, Tomáš Matějček

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Kontaktní e-mail: petr.trahorsch@ujep.cz

Klíčová slova: místopisný pojem, obrysová mapa, geografické vzdělávání, PowerPoint, akční výzkum

Keywords: topographical concept, blank map, geographical education, PowerPoint, action research

Výuka místopisných pojmů v geografickém vzdělávání umožňuje žákům rozvíjet znalosti o prostorovém uspořádání jevů a procesů. K této výuce učitelé velmi často využívají různé kvalitních obrysových map, které nemusejí splňovat kritéria použitelnosti (kvality) kartografických děl. I sami učitelé geografie na vzdělávacích akcích zmiňují, že různá kvalita obrysových map může snižovat efektivitu jejich výuky (např. vzdělávací akce Den učitelů na UJEP v Ústí nad Labem). Mezi klíčové problémy při výuce místopisných pojmů a použití obrysových map z pohledu učitelů patří nemožnost výběru prvků, které v mapě budou zobrazeny a které nikoliv, a přebírání již hotových obrysových map neumožňující diferenciaci výuky. V důsledku těchto problémů a poptávky ze strany učitelů jsme vytvořili digitální nástroj pro jednoduchou editaci prvků (místopisných pojmů) zobrazených v obrysové mapě, a to na základě principů akčního výzkumu.

Cílem příspěvku tak bude prezentovat základní principy digitálního nástroje určeného pro tvorbu obrysových map, které budou podloženy daty jak z anketního šetření, tak z pilotních testování mezi pedagogy. V neposlední řadě bude našim cílem diskutovat přínosy a limity prezentovaného nástroje ve výuce geografie.

Pro vytvoření konceptu digitálního nástroje pro tvorbu a editaci obrysových map jsme využili výsledky anketního šetření mezi 41 učiteli zeměpisu zaměřený na kontext jejich výuky místopisných pojmů. Z výsledků vyplynulo, že oslovení učitelé vybírají místopisné pojmy podle subjektivně vnímané důležitosti i podle didaktických prostředků (např. učebnic); obrysové mapy nejčastěji stahují z internetu, i když s jejich kvalitou spokojeni nejsou (např. malý výběr, tisková kvalita). Na základě těchto výsledků jsme vytvořili nástroj pro tvorbu obrysových map světadílů v prostředí PowerPoint, jehož podstatou je zapínání a vypínání různých tematických vrstev i samostatných místopisných prvků. To učitelům umožňuje intuitivní ovládání v digitálním prostředí, které zpravidla znají. Výsledky pilotních testování ukázaly na přínosy tohoto nástroje (např. snadná editovatelnost, výběr pojmů), tak na potenciál dalšího použití.

Seznamování studentů s obecně-geografickou mapou neznámé oblasti

David Trokšiar, Martin Hanus, Lenka Havelková

Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: david.troksiar@natur.cuni.cz

Klíčová slova: oční kamera, obecně-geografická mapa, seznamování s mapou, strategie

Keywords: eye-tracking, general-reference map, map familiarization, strategy

Obecně-geografické mapy jsou díky umístění ve školních atlasech a učebnicích často používány ve výuce zeměpisu. Během hodin jsou studentům předkládány mapy odpovídající novému tématu či problému. Nicméně o tom, jakým způsobem se studenti seznamují s mapou nového a neznámého území, mají pedagogové nedostatek informací. Tato studie si tak klade za cíl zjistit, jak se středoškolští studenti seznamují s obecně-geografickou mapou dosud neznámého území. Součástí experimentu s oční kamerou bylo minutové seznamování se s mapou, které předcházelo úlohám na analýzu stejné mapy a dotazníku. V rámci mapového pole se studenti snažili zejména o zapamatování lokalizace a popisu konkrétních objektů. Oproti mapovému poli věnovala většina z dvaceti účastníků výrazně méně pozornosti grafickému měřítku či legendě. Pozornost těmto prvkům také byla intenzivnější v pozdější fázi seznamování než na jejím začátku. Z výsledků dotazníku je patrné, že si někteří studenti byli vědomi absence práce s těmito prvky. Výsledky poskytují náhled na způsob, jakým studenti zpracovávají neznámé mapy, a na které části mapy zaměřují svoji pozornost nejvíce. Studie cílí na pedagogy i kartografy, jelikož učitelé mohou nové znalosti použít během podpory studentů v efektivním seznamování s novou mapou ve výuce a kartografové mohou mapy dělat intuitivnější pro začínající studenty.

Koncept místa (*place*) v geografickém vzdělávání

Jaroslav Vávra

Technická univerzita v Liberci

Kontaktní e-mail: Jaroslav.vavra@tul.cz

Klíčová slova: místo, geografické vzdělávání

Keywords: place, geographical education

V českém geografickém vzdělávání, v geografické gramotnosti, se uplatňují především znalosti a dovednosti. V obecných kompetencích, o kterých se autor v českém ale i v zahraničním vzdělávání zmiňuje, se uvádějí také hodnoty a postoje.

Autor v příspěvku předkládá geografický (vzdělávací) koncept, který tyto čtyři kvality zahrnuje a rozšiřuje do oblasti schopností. Tento koncept autor příspěvku rozvíjel a rozvíjí v Liberci v přípravě učitelů zeměpisu.

Koncept je postavený na fenomenologii ve filosofii a na humanistické geografii. Vychází z chápání prostoru, kterému jedinec dává význam, což je atribut prostorovosti a žitého prostoru. Příspěvek vychází z konkrétních autorů, kteří jsou zmiňováni v odborné literatuře – Heidegger, Malpas, Casey, Tuan, Thrift, Relph, Cresswell, a další. Text navazuje na autorův článek v Geografii (2010) nazvaný Jedinec a místo, jedinec v místě, jedinec prostřednictvím místa.

Geografické aspekty lidských práv: universalismus vs. kulturní relativismus

David Vogt

Západočeská univerzita v Plzni

Kontaktní e-mail: vogtd@kge.zcu.cz

Klíčová slova: lidská práva, politická geografie, universalismus, kulturní relativismus, geopolitika, mezinárodní vztahy

Keywords: human rights, political geography, universalism, cultural relativism, geopolitics, international relations

Příspěvek s diskusní ambicí se věnuje stále aktuálnímu problému dodržování lidských práv ve světě ve světle (či „temnotě“) snahy velmocí prosazovat své geopolitické zájmy v mezinárodních vztazích. V posledních desetiletích jsme se setkali s projevy emancipace mnoha zemí vůči reálnému či domnělému tlaku „Západu“ pod vedením USA, globálně prosazujícímu univerzální pojetí lidských práv každého člověka. Ve jménu tzv. kulturního relativismu a v nejnovější podobě tzv. demokratizace mezinárodních vztahů však proti univerzálním lidským právům často argumentují režimy upírající svým občanům, popř. i občanům dalších zemí, i základní lidská práva, nezávazně zakotvená již ve Všeobecné deklaraci lidských práv přijaté roku 1948 Valným shromážděním OSN, zatímco často kritizovaný „Západ“ vykazuje i přes řadu problémů pod svým vlivem relativně širokou toleranci k mnoha formám lidských práv včetně práv různě definovaných menšin, kulturních skupin apod. Právě „západní“ pluralismus a individuální lidská práva některé země odmítají. „Universalisticky“, byť výrazně odlišně od „Západu“, však vnímá lidská práva i např. islám. Hodnocení míry dodržování lidských práv renomovanými organizacemi typu Freedom House či Economist Intelligence Unit vyznívá, i přes vlastní výhrady k „západním“ zemím, včetně USA, relativně jednoznačně ve prospěch „západního“ pojetí lidských práv, avšak lze jej kritizovat pro prozápadní zaujatost. Pohled na spíše čistě formální ratifikaci mezinárodních lidskoprávních smluv vyznívá odlišně, ale lze pochybovat o jeho vypovídací schopnosti o skutečném dodržování závazků.

Příspěvek se pokusí v tomto kontextu stručně shrnout vybrané aspekty současné akademické a politické debaty týkající se universalismu a relativismu v přístupu k lidským právům a základním „civilizačním“ hodnotám, a také reflektovat nedávné dění na mezinárodním poli, včetně aktivit mocností USA, Ruska nebo Číny.

Příspěvek volně navazuje na již skončený projekt TAČR TL02000195 „Aplikace poznatků současného výzkumu politické geografie ve výuce geografie a sociálně-vědních předmětů na středních školách“ (2019-2021), do kterého byl autor zapojen v rámci centra REGPOL s kolegy z PŘF UK v Praze.

Aktéři náboženské soft power a jejich působení na společnost a stát

Vít Volný

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Kontaktní e-mail: volnyv@natur.cuni.cz

Klíčová slova: soft power, náboženské neziskové organizace, charity, Balkán

Keywords: soft power, religious development organisations, charities, The Balkans

Náboženství má status prastarého prvku moci. Jednotlivé státy využívaly náboženské skupiny/denominace k dosažení zahraničněpolitických cílů pomocí sítí misionářů a agentur/fondů po celém světě. Jak však zdůrazňuje Ozturk (2021), moderní teorie realismu v sociálních vědách toto opomíjely kvůli hegemonickému paradigmatu sekularizace. Teprve v období po 11. září bylo náboženství znovu uznáno jako prostředek soft power v moderním světě (Marsden 2013).

Cílem příspěvku je popsat motivace, které stojí za poskytováním finančních prostředků do náboženských aktivit a jejich vliv na fungování společnosti. Příspěvek se zaměřuje na situaci, kdy jsou finance a další služby specificky směřovány přes náboženské organizace a charity, nebo když jsou prostředky poskytovány podmíněně komunitě/jednotlivcům, pokud se hlásí k preferované náboženské denominaci dárce. Autor analyzuje, jak takto investované prostředky slouží vylepšování *image* preferované náboženské denominace ve společnosti příjemce.

Vzhledem k tomu, že moje regionální specializace je západní Balkán, tak se příspěvek soustředí na převážně křesťanské a muslimské organizace, které tam působí. Tradice dobrovolného předávání příspěvků a charity (*sadaqah*) existuje od zrodu islámu (ale i křesťanství). Dánská antropoložka Juul Petersen (2016) tento fenomén konceptualizuje pod pojmem „*všezahrnující islám*.“ Což znamená, že investice z konzervativnějších muslimských států jsou podmíněné například vybudováním mešity v komunitě, nebo tím, že v nové škole budou probíhat pravidelné lekce Koránu. V případě křesťanství jsou v investicích a rozvojových programech velmi aktivní různé (některé více než jiné) náboženské transnacionální organizace a sekty. Jejich systém sdílení finančních prostředků se často příliš neliší od muslimských organizací strukturou ani systémem.

Práce je základem teoretické části mé doktorské práce a bude se zabývat převážně teoretickými koncepty. Terénní výzkum na základě konferenčního příspěvku je plánován na rok 2023.

Reference:

Marsden, L. (2013): Faith-Based Diplomacy: Conservative Evangelicals and the United States Military, in: *Politics and Religion*, 7, 475–498.

Ozturk, A. E. (2021): Islam and Foreign Policy: Turkey's Ambivalent Religious Soft Power in the Authoritarian Turn, in: Religions, 12, 1, 38–48.

Petersen, M. J. (2016): For Humanity Or For The Umma?: Aid and Islam in Transnational Muslim NGOs, Oxford University Press.

Představení projektu "Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi"

René Wokoun

Katedra regionálního rozvoje a veřejné správy, Vysoká škola finanční a správní a.s., Praha

Kontaktní e-mail: rene@wokoun.cz

Klíčová slova: vnitřní periferie, vnější periferie, regionální rozvoj, územní koheze

Keywords: inner periphery, outer periphery, regional development, territorial cohesion

Periferie se ocitají na okraji zájmu se všemi negativními důsledky narušujícími územní propojenost Česka na straně jedné, regionální dimenzi evropské integrace na straně druhé. Periferie, determinované okrajovou polohou oproti jádrům osídlení, se vyznačují zpravidla úbytkem obyvatelstva, nedostatečnou infrastrukturou a nízkou ekonomickou výkonností. Území přiléhající k hranici krajské (vnitřní) či státní (vnější dimenze) Česka tak vyžadují zvláštní pozornost územní samosprávy (krajů) i státní správy. Tato problematika je akcentována prostřednictvím programů přeshraniční spolupráce EU. Projekt řeší vymezení obou typů periferie, analýzu socioekonomické situace vč. přístupu jednotlivých krajů k uzavřenosti regionálního rozvoje. Vyústění výzkumu bude spočívat ve formulaci opatření a doporučení ve smyslu posílení územní koheze Česka.

Projekt sleduje nutnost koordinace socioekonomických aktivit přes hranice krajů, neboť většina regionálních procesů je právě v rámci krajů víceméně uzavřena. Okrajová území krajů tedy jsou hendikepována, neboť sem často rozvojové impulzy nedocházejí či jen slabě (později). Proto je nezbytné, aby zdejší aktéři (kraje, obce) věnovali pozornost negativním aspektům podmíněným geografickou polohou při krajské hranici s cílem posílení teritoriální soudržnosti. Při řešení projektu dojde k propojení metodologických postupů několika vědních disciplín, a to regionalistiky, regionálního rozvoje, ekonomické a sociální geografie, životního prostředí, sociologie, práva a politologie. Přínosem bude komplexní a multidisciplinární přístup při socioekonomické analýze vnitřních a vnějších periferií, jejich hranic, analýze rozvojových dokumentů a doporučeních pro řešení rozvojových problémů vnitřních a vnějších periferií. V zásadě jde o využití potenciálu základního výzkumu, již dříve uvedených vědních disciplín k aplikacím pro formulování souboru návrhů, opatření a doporučení, která by stimulovala mezikrajskou spolupráci a posilovala územní kohezi vnitřních i vnějších periferií.

Text vznikl v rámci projektu Technologické agentury ČR TL03000527 Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi.

Gemer – vnútorná periféria

Gabriel Zubriczký

Univerzita Komenského v Bratislave

Kontaktní e-mail: gabriel.zubriczky@uniba.sk

Klíčová slova: Gemer, Rožňava, regionálny rozvoj, periféria

Keywords: Gemer, Rožňava, regional development, periphery

Región Gemer má vrchol ekonomického rozvoja dávno za sebou. V súčasnosti by sa región mohol nazývať aj vnútornou perifériou Slovenska.

Popri mnohých definíciách periférnosti spomeniem to, ktoré za perifériu označuje - územie menšieho významu, resp. dôležitosti. Detailnejší exkurz do vnímania pojmov periférny, marginálny ponúkajú práce autorov, ktorí sa štúdiom periférnych regiónov detailne venujú. Dané práce definujú perifériu ako územie, ktoré nedosiahlo určitý stupeň funkčno-priestorových a sociálno-priestorových vzťahov. Periférnosť sa často stotožňuje s pojmom marginalita. Marginalita sa vníma geometricky, ekonomicky, ekologicky, sociálne, politicky, aj percepčne.

Vo všetkých prácach, týkajúcich sa regionálnej diferenciácie Slovenska, sa Gemer objavil medzi problémovými, periférnymi regiónmi. Čo sa však s tou periférnosťou Gemera dá vôbec robiť? Už sa s tým iba zmieriť? A vlastne, je to vôbec problém?

Hybridná geografia elitného lietania. Letiská ako významné miesta v aeromobilnom životnom štýle českých a slovenských frequent flyers

Veronika Zuskáčová

Masarykova univerzita v Brně

Kontaktní e-mail: veronika.zuskacova@mail.muni.cz

Klíčová slova: aeromobilita, frequent flyer, hybridná geografia, letisko, miesto, životný štýl

Keywords: aeromobility, airport, frequent flyer, hybrid geographies, lifestyle, place

Letecká doprava v posledných desaťročiach výrazne zlepšila konektivitu mnohých regiónov vrátane nášho a stala sa bežnou súčasťou mobilityných stratégií pomerne širokých vrstiev obyvateľstva. Navzdory tejto demokratizácii leteckej dopravy však samotná skúsenosť pobytu v lietadlách a na letiskách častokrát výstižne reflektuje silnú hierarchizáciu súčasnej spoločnosti, ba dokonca vytváranie nových spoločenských elít vo vzťahu k intenzite aeromobilného životného štýlu ich členov. Tento príspevok zameriava pozornosť práve na tieto aeromobilné elity, ich pohybové vzorce a ich percepciu tradičných geografických kategórií ako je miesto a bezmiestie. Na základe analýzy 21 pološtrukturovaných rozhovorov s elitnými členmi vernostných programov rôznych leteckých spoločností žijúcimi v Česku a na Slovensku predstavuje tento príspevok (1) typológiu tzv. frequent flyers v našom regióne a špecifiká jednotlivých typov ako aj (2) konkrétne hybridné významy, ktoré títo frequent flyers pripisujú letiskám ako veľmi osobitým miestam v ich aeromobilnom životnom štýle. Zámerom príspevku je tak zároveň podporiť snahy o prekonanie binárneho uvažovania o sedentárnych miestach a dynamických mobilitách, keďže obe perspektívy sa v individuálnych žitých skúsenostiach môžu preplatať a koexistovať a vytvárať tak konvenčným spôsobom nepostihnuteľné hybridné konštelácie významov a lokalít. Svet elitného častého lietania môže slúžiť ako príklad jednej z pravdepodobne mnohých hybridných geografií postmodernej spoločnosti.

Postery

Rozvoj geografického myšlení na středních školách pohledem vysokoškolských studentů učitelství geografie: předběžné výsledky výzkumu

Tomáš Bendl, Miroslav Marada, Lenka Havelková

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: bendlt@natur.cuni.cz

Klíčová slova: geografické myšlení, geografické vzdělávání, klíčové koncepty, kognitivní dovednosti

Keywords: geographical thinking, geographical education, core concepts, high order thinking skills

Přestože je geografické myšlení běžně považováno za jeden z hlavních cílů geografického vzdělávání, jsou empirické důkazy o způsobech jeho rozvoje ve výuce zeměpisu zcela nedostatečné. Z šetření České školní inspekce vyplývá, že ve středoškolských hodinách zeměpisu stále převládá frontální výuka s důrazem na popis a memorování faktů. Samotná míra rozvoje geografického myšlení, klíčového cíle geografického vzdělávání, však zůstává neobjasněna. Krucíální skupinou, u které by mělo geografické myšlení být zkoumáno, jsou budoucí učitelé zeměpisu, jelikož jsou to právě oni, kdo mají z hlediska budoucího vývoje nejvyšší potenciál aktuální situaci změnit. Proto je hlavním cílem předkládaného výzkumu identifikovat, jak bylo z pohledu vysokoškolských studentů učitelství geografie rozvíjeno jejich geografické myšlení během studia na střední škole a na které jeho aspekty byl kladen nejvyšší a na které nejnižší důraz. Na základě rešerše literatury vymezujeme geografické myšlení jako vybrané kognitivní dovednosti (procesuální rovina) aplikované na klíčové koncepty geografie (obsahová rovina). Jasná specifikace vybraných klíčových konceptů a kognitivních dovedností umožnila operacionalizaci geografického myšlení do dílčích výroků, které jsou jádrem realizovaného dotazníkového šetření. V něm respondenti vyjadřovali (ne)souhlas s danými tvrzeními na šestistupňové Likertově škále. Získaná data byla analyzována s využitím metod deskriptivní statistiky, statistických testů a metody *Item Response Testing* (IRT). Dotazníkové šetření doposud podstoupilo 80 respondentů, a jedná se o předběžné výsledky. Ty naznačují, že vybraní respondenti byli vystaveni především tradičnímu pojetí výuky, v rámci kterého byl důraz kladený na jednotlivé aspekty geografického myšlení značně odlišný. Předběžné výsledky mj. naznačují, že budoucí učitelé mají pocit, že více u nich bylo rozvíjeno porozumění klíčovým konceptům než specifické dovednosti spadající pod geografické myšlení. V dalších fázích výzkumu bude zvýšen počet respondentů a na výsledky dotazníkového šetření bude navázáno rozhovory.

Post-socialist urban change and its spatial patterns - the case of Nitra

Martin Boltiziar^{1,2}, Vladimír Ira³

¹Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, ²Ústav krajinnej ekológie SAV, Bratislava, pobočka Nitra, ³Geografický ústav SAV, Bratislava

Kontaktní e-mail: mboltiziar@ukf.sk

Klíčová slova: post-socialistické mesto, zmeny mestskej štruktúry, zmeny krajinnej pokrývky, mesto Nitra, Slovensko

Keywords: post-socialist city, urban structure change, land cover change, the city of Nitra, Slovakia

The aim of this study is to explore the links between the transition to democracy, markets and decentralized governance, and the related processes of change; and to highlight the most significant characteristics of these multilayered transformations, in post-socialist city of Nitra. Nitra is the fifth-largest city in Slovakia (77,610 inhabitants) and the oldest city in the country. It is a seat of a self-governing region (the Nitra Region) with two universities representing the most important source for creative industries in the region. This study examines the temporal and spatial changes in physical, functional, and socio-demographic intra-urban structures. Special attention is paid to land-cover change as a consequence of several factors affecting the post-socialist urban development in the city (1990-2021). Using a combination of techniques of remote sensing and GIS, the study identifies loss of agricultural land and a significant expansion of built-up areas (especially new large automotive manufacturing plant Jaguar Land Rover and housing construction) over the recent three decades. The concluding comments recognize the need for effective research of complexity of urban change and multiplicity of interrelated economic, social, institutional and spatial processes of transformation in Nitra.

This study was supported by VEGA agency projects No 2/0024/21 and No 1/0880/21.

Třetí dimenze Katedry geoinformatiky PŘF v Olomouci

Jan Brus, Radek Barvíř

Univerzita Palackého, Katedra geoinformatiky

Kontaktní e-mail: jan.brus@upol.cz

Klíčová slova: 3D, třetí dimenze, virtuální a rozšířená realita, rekonstrukce

Keywords: 3D, third dimension, virtual and augmented reality, reconstruction

Zobrazovat realitu v prostoru a čase je odvěkým předmětem geoinformatiky. Zatímco v uplynulých desetiletích byla práce s třetí dimenzí limitována omezeními výpočetní techniky, 21. století přináší více příležitostí, než jsme vůbec schopni realizovat. Příspěvek podhalí, jaké možnosti i úskalí práce s 3D technologiemi na Katedře geoinformatiky v Olomouci nabízí. Příspěvek představí projekty realizované na katedře, které naplno využívají 3D technologie. Zabrousíme také do světa 3D tisku, kde barevnost modelů a jejich interaktivita bude hrát prim. Prostřednictvím virtuální reality se podíváme také do horolezeckých terénů a zmíníme i to, jak 3D data vlastně vznikají – od dnes už zaniklých středověkých staveb až po skenování z dronu. Zkrátka budou představeny 3D technologie, které posunují geoinformatiku novým směrem.

Když mapy a modely mluví

Jan Brus, Alena Vondráková, Radek Barvíř

Univerzita Palackého, Katedra geoinformatiky

Kontaktní e-mail: jan.brus@upol.cz

Klíčová slova: 3D modely, tablet, TouchIt3D, nevidomí, haptická odezva

Keywords: 3D models, tablet, TouchIt3D, blind, haptic response

Všechny tyflomapy a modely pro prezentaci prostoru nevidomým mají jednu společnou vlastnost – musí být jednoduché. Tradiční tyflomapy využívají k přenosu informace o attributech zobrazovaných objektů třetí rozměr, který bývá často doplněn Braillovým písmem. Tyflomapy zhotovené dle pravidel, mohou velmi dobře sloužit svému účelu. Nicméně i přes současný technologický vývoj spojený s výrobou tradičních tyflomap je stále jejich největší nevýhodou omezené množství informací, které jsou schopné zprostředkovat. Velmi problematická bývá také aktualizace, protože pro změnu atributu je nutné vytvářet zcela nové verze. Příspěvek představí námi navržené a realizované řešení, které umožňuje vytvářet interaktivní tyflomapy a haptické modely s využitím 3D tisku a tabletu nebo mobilního telefonu. Výhoda takového přístupu je především nově získaná dynamika a zmíněná multimediálnost. Příspěvek se zaměří na prezentaci již hotových řešení, ale také na plány a vize do budoucna.

Migrační trajektorie mladých dospělých v pražském zázemí

Otakar Bursa, Luděk Sýkora

Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: bursao@natur.cuni.cz

Klíčová slova: mladí dospělí, migrace, pražské zázemí

Keywords: young adults, migration, Prague hinterland

Proces rezidenční suburbanizace, který v Pražském metropolitním regionu nastartoval v 90. letech 20. století, nejen znásobil počet obyvatel mnoha obcí, ale i zásadně změnil složení jejich obyvatel. S rodiči se do nových domovů u Prahy stěhovaly děti, jež nyní dorůstají do věku mladé dospělosti a přirozeně si hledají vlastní bydlení.

V příspěvku si klademe za cíl ukázat, odkud a kam se mladí dospělí z pražského zázemí stěhují. Nejprve identifikujeme zdrojové obce migrace a pokoušíme se vymezit obce s vyšším zastoupením potomků nově příchozích obyvatel. Poté analyzujeme cílové destinace migrace a dokumentujeme, jak se liší potomci nově příchozích a původních obyvatel pražského zázemí či jaké jsou rozdíly mezi muži a ženami. Nakonec se věnujeme početné skupině mladých dospělých, která setrvává v místě bydliště rodičů.

Změny v krajinném pokryvu záplavových území: případová studie států Střední Evropy

Martin Dolejš, Pavel Raška

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Kontaktní e-mail: martin.dolejs@ujep.cz

Klíčová slova: povodně, Střední Evropa, změna využití krajiny, umělé povrchy, záplavová území

Keywords: floods, Central Europe, landscape change, artificial surfaces, floodplains

Povodně jsou i nadále hlavním nebezpečím ve středoevropských regionech a v posledních desetiletích způsobují vážné materiální a nemateriální újmy. Pokračující snahy o prevenci a zmírnění dopadů povodní jsou založeny na nových politikách územního plánování, které kladou důraz na takové využití záplavových území, které může podpořit ekosystémové funkce a přirozené zvládání povodní v záplavových územích. Skutečný dopad těchto politik na snížení záboru půdy v záplavových územích však zůstává nejasný.

V tomto posteru představujeme naši analýzu dlouhodobých změn ve využití půdy a půdního pokryvu (CORINE) v záplavových územích pro pět středoevropských zemí (Rakousko, Česko, Německo, Polsko a Slovensko). Zjistili jsme nárůst umělých ploch až o 4,7 procentního bodu v rámci záplavových území mezi lety 1990-2018, přičemž nově vzniklé umělé plochy se nacházejí převážně v těsné blízkosti dříve zastavěných ploch. To svědčí o pokračujícím suburbanizačním a peri-urbanizačním tlaku na záplavová území, a tedy o omezování retenčního potenciálu vody v záplavových územích a zvyšování expozice lidského majetku povodním. Analýza zároveň poukázala na důležité metodické otázky, které je třeba řešit dalším výzkumem. Abychom ukázali adekvátnost zejména prostorového a tematického měřítka dat, uvádíme na příkladech případy jeho (ne)dostatečnosti spolu s možnými budoucími směry, které by mohly pomoci zlepšit přesnost analýzy.

Percepce rezidenčního prostředí v Přerově pohledem místních obyvatel

Daniel Doležal, David Fiedor, Miloš Fňukal, Zdeněk Szczyrba, Miloslav Šerý, Petr Šimáček

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: petr.simacek@upol.cz

Klíčová slova: rezidenční spokojenost, rezidenční preference, časoprostorové rozdíly, město Přerov

Keywords: residential satisfaction, residential preferences, spatiotemporal differences, city of Přerov

Zkoumání percepce rezidenčního prostředí je poměrně etablovaným směrem (nejen) v geografickém výzkumu. Některá místa a města (ale i regiony) jsou v kontextu bydlení tradičně vnímána převážně pozitivně, jiná převážně negativně a některá mohou být vnímána ambivalentně. Město Přerov je povětšinou vnějšími pozorovateli vnímáno spíše tou negativní optikou. Jak však sami Přerované hodnotí rezidenční prostředí svého města? Poster poukazuje na časoprostorovou (ne)proměnlivost rezidenčního prostředí ve městě Přerov, resp. jeho vnímání místními obyvateli. Za účelem zjištění odpovědi na výše uvedenou otázku, stejně jako odpovědi na další související otázky, byla analyzována empirická data získaná prostřednictvím dotazníkového šetření. To bylo realizováno mezi obyvateli Přerova v červnu 2022, přičemž navazuje na obdobné šetření z roku 2012.

Příspěvek volně navazuje na aktivity projektu TA ČR Inovace prevence kriminality ve městech Olomouckého kraje založená na mapování míst strachu (TL02000556).

Učitelská geografie na Katedře geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Miloš Fňukal, Irena Smolová

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní email: milos.fnukal@upol.cz; irena.smolova@upol.cz

Klíčová slova: geografie, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie, geografické vzdělávání

Keywords: geography, Olomouc, Palacký University Olomouc, Department of Geography, geography education

Historie učitelské geografie na univerzitě v Olomouci se začíná psát v roce 1959, kdy byla 1. května 1959 na sloučené Vysoké škole pedagogické s Univerzitou Palackého založena na Přírodovědecké fakultě první olomoucká katedra geografie. Do jejího čela byl postaven Otakar Tichý, dosavadní proděkan Vysoké školy pedagogické v Brně, v té době první docent (později profesor) pro teorii vyučování zeměpisu v ČSR. O. Tichý působil řadu let jako předseda komise pro zeměpis na ministerstvu školství a byl také redaktorem zeměpisné části metodického měsíčníku Dějepis a zeměpis ve škole. V roce 1966 vzniklo při katedře dokonce samostatné oddělení pro výzkum oboru teorie vyučování zeměpisu. Pro obor teorie vyučování zeměpisu získala katedra velmi brzy také oprávnění k udělování akademických titulů RNDr. a stala se i školícím pracovištěm pro vědecké aspiranty z oboru teorie vyučování zeměpisu. Od roku 1986, kdy došlo ke zrušení výuky zeměpisu na olomoucké pedagogické fakultě, je možné studovat učitelskou geografii v Olomouci výhradně na přírodovědecké fakultě. Původně čtyřleté a později pětileté studium probíhalo nejprve v kombinaci s biologií, později trvale s matematikou nebo s tělesnou výchovou. V současné době lze učitelskou geografii (bakalářský studijní program Geografie pro vzdělávání, navazující magisterských studijní program Učitelství geografie) studovat v podobě maior či minor, ve strukturovaném bakalářském a navazujícím magisterském studiu, v prezenční i kombinované formě. Učitelskou geografii lze formou dvouoborového studia kombinovat tradičně se všemi studijními učitelskými programy na přírodovědecké fakultě (matematika, biologie, fyzika, chemie, informatika, geologie nebo biologie a environmentální výchova), otevřena je i možnost kombinace se studijními programy na pedagogické, filozofické, cyrilometodějské či fakultě tělesné výchovy a sportu. Do roku 1989 se počty posluchačů měnily původně podle směrných čísel stanovených ministerstvem školství a meziročně značně kolísaly od 50 absolventů v ročníku až po roky, kdy absolvovalo jen 5 posluchačů. V současné době se počet absolventů učitelské geografie obvykle pohybuje mezi 30 až 40 studenty. Regionálně je nejvíce studentů z Olomouckého, Zlínského, Moravskoslezského, Pardubického a Královéhradeckého kraje.

Regionální disproporce vodárenské infrastruktury v podmínkách ČR

Petr Fučík¹, Štěpán Marval¹, Tomáš Hejduk¹, Štěpán Zrostlík², Ondřej Mašek²

¹Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v.v.i., ²Vodohospodářský rozvoj a výstavba a.s.

Kontaktní e-mail: fucik.petr@vumop.cz

Klíčová slova: vodovod, region, technická infrastruktura, rozvoj, investice, dotace

Keywords: water supply, region, technical infrastructure, development, investment, subsidies

Dostupnost vody představovala vždy pro civilizaci hlavní rozvojový faktor. Již od starověku je možné zaznamenat rozvoj osídlení v návaznosti na vodní zdroje a progresivní inženýrské řešení v oblasti dopravy vody. Podobně je to i se zemědělskými oblastmi, které se mohly rozšířit na velké vzdálenosti od kapacitního zdroje vody v důsledku přivaděčů vody.

Prostřednictvím posteru jsou prezentovány regionální disproporce vodárenské infrastruktury v podmínkách ČR. Hodnocení je provedeno na podkladě grafické části Plánů rozvoje vodovodů a kanalizací území krajů České republiky (PRVKÚK), které jsou základním prvkem plánování v oboru vodovodů a kanalizací.

Provedená geografická analýza je dílčím podkladem pro definování podmínek a metod řešení pro efektivní propojování investiční výstavby dopravní a vodohospodářské infrastruktury za účelem pokrytí regionálních nedostatků vodních zdrojů, včetně zdrojů pitné vody. Záměrem daného řešení je definovat vhodné trasy, pro které by do budoucnosti takové spojení výhledových záměrů mělo být využito s ohledem na narůstající deficity vodních zdrojů v určitých regionech a povodích. Základem výzkumu je kvantifikace potřeb a kapacit vodních zdrojů v současných a predikovaných podmínkách (změny klimatu, demografické prognózy, zabezpečení vodních zdrojů, aj.) v různých regionech ČR.

Příspěvek vznikl s podporou Výzkumného záměru VÚMOP, v.v.i. č. MZeRO2018 a projektu Národní agentury zemědělského výzkumu č. QK21010310 „Vyhodnocení možností využití plánovaných liniových staveb k realizaci převodů vody mezi povodími a mezi vodárenskými systémy“.

Evidence přívozů v České republice s využitím starých topografických map

Marek Havlíček^{1,2}, Ivo Dostál¹, Josef Svoboda^{1,2}

¹Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i., ²Centrum dopravního výzkumu, v.v.i.

Kontaktní e-mail: marek.havlicek@vukoz.cz; marek.havlicek@cdv.cz

Klíčová slova: přívoz, řeka, vojenské mapování, Česká republika

Keywords: ferry, river, military mapping, Czech Republic

Staré topografické mapy umožňují systematickou evidenci různých typů objektů, jak bodového charakteru, tak i liniového nebo plošného. Nejčastěji jsou tyto mapy využívány pro hodnocení dlouhodobých změn využití krajiny, případně specifických kategorií využití krajiny nebo dalších objektů na mapách (vodní plochy, říční síť, trvalé travní porosty, lesy, historická sídla, dvory a statky, průmyslové objekty, dopravní objekty, vodohospodářské objekty, těžební areály apod.). Dosud však na území České republiky nebyla systematicky provedena evidence říčních přívozů na těchto mapách. Přívozy byly jedním ze stěžejních způsobů překonávání středně velkých a velkých vodních toků, jejich lokality byly tedy v historii považovány za body strategické důležitosti. Při evidenci a lokalizaci historických přívozů na území České republiky jsme využili topografické mapy rakouského vojenského mapování z let 1763–1768, 1836–1852, 1876–1880, pruské vojenské mapy z let 1825 a 1877 a československé vojenské mapy z let 1953–1957. Na počátku výzkumu byly analyzovány mapové klíče z jednotlivých mapování za účelem prozkoumání způsobu zobrazení přívozů na konkrétních mapách. Na základě studia starých topografických map byla vytvořena geografická databáze s lokalizací jednotlivých přívozů, včetně uvedení období, ve kterých byl daný říční přívoz evidován. Na starých topografických mapách vojenských mapování bylo na území celé České republiky zaznamenáno celkem 514 historických přívozů. Většina přívozů byla evidována na území Čech 479, přičemž největší počet byl na těchto řekách - Vltava (156), Labe (129), Berounka (66), Ohře (51), Sázava (34). Další přívozy byly evidovány v Čechách na řece Otava, Lužnice, Jizera, Orlice, Střela. Na Moravě a ve Slezsku bylo evidováno na starých topografických mapách celkem 35 přívozů, nejvíce na řece Morava (15), Odra (7), dále na řekách Opava, Olše, Moravice, Bečva, Dyje, Svratka. Databáze přívozů otevírá cesty k budoucímu geografickému výzkumu těchto objektů, zejména pak jejich prostorového rozmístění podél řek a vztahu k různým fyzickogeografickým a socioekonomickým faktorům.

Vývoj vodohospodářských objektů na území České republiky v období 1763-1957

Marek Havlíček^{1,2}, Hana Skokanová^{1,2}, Josef Svoboda^{1,2}, Roman Borovec^{1,2}

¹Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., ²Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Kontaktní e-mail: marek.havlicek@vukoz.cz

Klíčová slova: historické objekty na vodní pohon; historické vodárenské objekty; vodní elektrárny; staré mapy

Keywords: historical water-powered objects; historical water works; hydropower plants; old maps

Území České republiky v minulosti skýtal značné příležitosti pro využívání vody, ať již pro účely výrobní či zásobovací. To je dobře ilustrováno velkým množstvím a koncentrací vodohospodářských (VH) objektů, které byly zachyceny na starých vojenských topografických mapách ze čtyř časových období: druhé poloviny 18. století, poloviny a konce 19. století a poloviny 20. století. VH objekty byly rozděleny do čtyř hlavních kategorií: objekty na vodní pohon (zejména mlýny a různé typy výrobních provozů, např. pily, papírny, hamry), vodárenské objekty (např. studny, vodojemy), velké vodní nádrže (přehrady a vybrané rybníky) a vodní elektrárny. Celkem bylo zachyceno 18 544 vodohospodářských (VH) objektů. Nejvíce objektů se vyskytovalo v polovině 19. století, nejméně v polovině 20. století. Nejčastěji se jednalo o objekty na vodní pohon, které byly následovány vodárenskými objekty. Značný nárůst objektů na vodní pohon a zejména různých specializovaných výrobních v polovině 19. století odráží rozvoj průmyslové revoluce a s ní spojené zvýšení využívání vodní energie jako dostupného energetického zdroje. Příčinou významného poklesu objektů na vodní pohon v polovině 20. století byl kromě druhé světové války také postupný přechod na jiné zdroje energie – ropy a uhlí. Přesto se po válce začaly více rozšiřovat i vodní elektrárny, které se na předchozích mapováních nevyskytovaly. První vodní elektrárna na území České republiky byla zprovozněna v roce 1888, tj. po skončení 3. Rakouského vojenského mapování. VH se objekty koncentrovaly především do okrajových částí České republiky a na Vysočinu, tj. do oblastí s dostatečnou kapacitou vodních toků zejména pro pohon daných zařízení a s méně příznivými podmínkami pro zemědělství. Z celkového množství 18 544 objektů byla jejich kontinuita zaznamenána u 10 % vymapovaných. Týkalo se to 1925 objektů na vodní pohon (nejčastěji vodní mlýny) a 14 vodních nádrží – historických rybníků. Většina zachovalých objektů se vyskytovala mimo oblast bývalých Sudet, což odráží mnohdy násilné přerušování historie v těchto oblastech.

Změna krajinného pokryvu po ukončení budního hospodářství v Krkonoších a Jeseníkách

Tomáš Hejda, Zdeněk Boudný

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Kontaktní e-mail: hejdato@natur.cuni.cz; boudnyz@natur.cuni.cz

Klíčová slova: budní hospodářství, změna krajinného pokryvu, změna využití ploch, Krkonoše, Hrubý Jeseník

Keywords: mountain chalet farming, land cover change, land use change, the Giant Mts, the Hrubý Jeseník Mts

Významným mezníkem pro využití ploch v Česku byl konec 2. světové války, který v následujících letech a desetiletích způsobil dramatické změny v krajinném pokryvu. Cílem tohoto posteru je shrnout současné poznatky o vývoji a rozsahu budního hospodářství ve vybraných oblastech Krkonoš a Hrubého Jeseníku a analyzovat změny krajinného pokryvu od počátku úpadku horského zemědělství do současnosti.

Změny krajinného pokryvu byly analyzovány v softwaru ArcMap pomocí multitemporálních vektorových dat krajinného pokryvu zpracovaných na základě georeferencovaných leteckých snímků. Byly analyzovány časové horizonty 1936, 1953, 1964 a 2020. Hodnoceny byly tyto kategorie krajinného pokryvu: lesy, klečové porosty, travní porosty, umělé plochy. Analýza byla provedena na 6 studijních plochách v Krkonoších (Dvoračky, Rennerovka, Růžohorky) a Hrubém Jeseníku (Šerák, Švýčárna, Ovčárna).

Výsledky analýzy ukazují, že během sledovaného období (84 let) došlo v některých sledovaných oblastech k výrazným změnám krajinného pokryvu. Úpadek horského hospodaření způsobil výrazně větší změny využití půdy v případě oblasti Dvoračky, kde jsme v období 1936–2020 zaznamenali téměř 25% nárůst lesů. Největší pokles byl zaznamenán v kategorii travních porostů. Největší změny v Hrubém Jeseníku zaznamenala lokalita Švýčárna. Naproti tomu některé lokality byly téměř beze změn.

Naše analýza ukázala, že po ukončení budního hospodářství v Krkonoších a Hrubém Jeseníku došlo v okolí sledovaných bud/chat k významným změnám ve využití ploch.

Oligotrofné alpínske jazero – Prostredné Spišské pleso (Vysoké Tatry) – ako vhodný ukazovateľ zmien klímy

Kristína Hrivnáková, Silvia Čajková, Juraj Hreško

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta prírodných vied a informatiky, Katedra ekológie a environmentalistiky

Kontaktní e-mail: kristina.hrivnakova@ukf.sk

Klíčová slova: vysokohorské prostredie, fyzikálno – chemická variabilita, *in situ* meranie, procesy v povodí, klimatické faktory

Keywords: alpine environment, physico – chemical variability, *in situ* measurement, processes in the catchment, climatic factors

Vysoké Tatry (Slovensko) predstavujú najmenšie vysokohorské pohorie na svete, vytvorené ľadovcovou činnosťou. Práve vplyvom gliaciácie vznikli najmladšie, charakteristické prírodné prvky týchto „veľhôr“ – ľadovcové jazerá, tzv. „plesá“. Prevažná väčšina plies Vysokých Tatier sa nachádza nad pásmom lesa. Ide o priehľadné jazerá s jednoduchým tvarom, plytkou pobrežnou zónou, ktorá je málo členitá. Charakteristický je výrazný alpínsky reliéf s veľkým prevýšením a sklonom povodia, s obnaženým skalným podložím a vysokým podielom sutín. Práve v dôsledku nedostatočného prísunu látok z podložia a nedostatku okolitej vegetácie je pre ne charakteristický nízky obsah živín (oligotrofia). Ich geografická poloha, morfológia, litológia a krajinná pokrývka, vplývajúca na geochemické vlastnosti a procesy v ich povodiach, patria medzi hlavné príčiny ich variability. Aj keď sú vysokohorské jazerá, vďaka izolácií a odľahlosti, považované za najmenej narušené vodné ekosystémy, charakteristická a špecifická vysokohorská klíma (veternosť, extrémne zrážky, nízke teploty) zásadným spôsobom ovplyvňujú existenciu, vývoj a procesy v týchto vodných ekosystémoch. Vysokotatranské plesá sú tak, vďaka svojim špecifickým vlastnostiam, považované za citlivé ukazovatele aj tých najmenších prírodných a človekom vyvolaných zmien. Z tohto dôvodu sú vnímané ako skoré varovné signály globálnych environmentálnych zmien, ktorých zintenzívnenie sa predpokladá na základe súčasných klimatických trendov. Cieľom nášho príspevku je zhodnotenie fyzikálno-chemickej premenlivosti Prostredného Spišského plesa (2 010 m n.m.), nachádzajúceho sa v Malej Studenej Doliny, počas letnej sezóny 2022, na základe pravidelných *in situ* meraní vybraných fyzikálno-chemických parametrov multiparametrickou sondou Aqua TROLL 500 (In-Situ, USA) na viacerých lokalitách plesa (breh, prítok, odtok, vstup náplavového kužeľa). Identifikácia jeho variability v závislosti od klimatických faktorov (údaje z meteostaníc – HZS: Téryho chata a SHMÚ: Lomnický štít) bude slúžiť na posúdenie súčasného stavu a budúceho vývoja týchto jazerných ekosystémov, s poukázaním na význam dopadov meniacej sa klímy so zameraním na procesy v povodí.

Tepelný komfort dětských hřišť: Jsou olomoucká hřiště obyvatelná i v tropických dnech?

René Jirmus

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: rjirmus@seznam.cz

Klíčová slova: mikroklima stres z tepla, tepelná expozice, adaptace na změnu klimatu

Keywords: microclimate, heat stress, heat exposure, adaptation to climate change

Cílem toho posteru je představit výsledky zhodnocení tepelného komfortu vybraných dětských hřišť na území statutárního města Olomouce v průběhu letních měsíců roku 2021. Výzkum byl tvořen z měření meteorologických hodnot potřebných pro výpočet indexu UTCI (Universal Thermal Comfort Index), které byly získány pomocí upravených meteorologických stanic pro výzkum tepelného komfortu v městském prostředí. Součástí výsledků jsou též naměřené tepelné hodnoty vybraných herních prvků a povrchů hřišť pomocí infračerveného teploměru. Poster přináší shrnutí poznatků o prostředí vybraných dětských hřišť v Olomouci a jejich stavu během horkých dní z pohledu tepelného komfortu. Výsledky zdůrazňují velkou variabilitu tepelného komfortu způsobenou odlišnými aspekty daných lokalit. Součástí tohoto shrnutí je též nástin možných ideálních úprav dětských hřišť v budoucnu.

Daňové příjmy obcí a měst v periferních regionech: od autonomie k územní spolupráci?

Zuzana Khendriche Trhlínová

Vysoká škola finanční a správní a.s., Katedra regionálního rozvoje a veřejné správy

Kontaktní e-mail: trhlinova@email.cz

Klíčová slova: daňová výtěžnost, rozpočtové určení daní, velikost obce, periferie, meziobecní spolupráce

Keywords: share of tax revenues, budgetary determination of taxes, municipality size, periphery, intermunicipal cooperation

Ekonomické dispozice obcí, měst a krajů, zejména majetek a rozpočtové prostředky, jsou základními předpoklady pro možnou dynamizaci místního a regionálního rozvoje a posilování kvality života území ze strany místních a krajských samospráv. Otázka definování adekvátní výše a struktury těchto ekonomických nástrojů je jedním z aktuálně diskutovaných témat regionální politiky. Jedním ze základních ekonomických nástrojů rozvoje obcí a měst jsou, kromě hospodaření s majetkem, rozpočtové příjmy. Významné jsou zejména tzv. daňové příjmy, resp. daňová výtěžnost, které determinují možnosti obcí investovat samostatně do rozvoje dle svých potřeb a priorit. Cílem posteru je identifikovat vliv územní příslušnosti obcí a měst k periferním územím na jejich daňové příjmy a daňovou výtěžnost.

Poster představuje daňovou výtěžnost obcí ve vnitřních i vnějších periferních regionech ČR a komparuje ji s obcemi v dalších regionech, zejména s obcemi v ekonomicky vyspělých oblastech a ve spádových oblastech ekonomických center. Daňová výtěžnost je prezentována ve dvou časových obdobích (2013 a 2019), včetně porovnání její změny mezi lety 2013 a 2019. Analýza problému ukazuje hlavní faktory, které ovlivňují daňovou výtěžnost obcí v periferních regionech, mezi něž patří např. problematika rozpočtového určení daní, míra autonomie obcí v oblasti daňových příjmů a možnosti obcí posilovat daňové příjmy do obecních rozpočtů. Specifická pozornost je věnována velikosti obcí ve vztahu ke kapacitě financovat místní služby a rozvojové projekty. Vedle analýzy, která vychází z tvrdých statistických dat, jsou představeny i postoje starostů a dalších představitelů místní správy k nastavenému systému financování obcí. Tato data jsou výstupem terénního šetření, které bylo realizováno v obcích i městech ve vybraných periferních oblastech ČR. Zmíněna je rovněž otázka meziobecní spolupráce a její role v posilování finanční kapacity místních rozpočtů.

Text vznikl v rámci projektu Technologické agentury ČR TL03000527 Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi.

Vizuálne porovnanie rozdielov v chápaní priestorovo-orientovanej infografiky

Jakub Koníček¹, Mariane Félix da Rocha²

¹ Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geoinformatiky, ² Geography Department, Federal University of Paraná, Curitiba, Brazil.

Kontaktní e-mail: jakub.konicek@upol.cz

Klíčová slova: priestorová infografika, medzinárodný výskum, porovnanie, analýza

Keywords: spatial infographics, international survey, comparison, analysis

Infografika celosvetovo známym pojmom, ktorý je považovaný za veľmi efektívny vizualizačný prostriedok na prenos širokej škály informácií v jednoduchej grafickej podobe. V súčasnosti je viditeľný nárast využívania infografiky naprieč kartografickej komunite, či už z terminologického alebo praktického hľadiska. Autori majú snahu pridávať do tematických máp doplnkové dátové vizualizácie, obrázky, alebo tematicky orientované ilustrácie, ktoré pomáhajú prezentovať priestorovo-orientovanú tematiku v širšom kontexte. Vďaka tomu začali vznikať nové termíny, ktoré sa odpútavajú od tých dlhodobo zaužívaných. Sú nimi napr. mapovo-orientovaná vizualizácia, geo-infografika, priestorovo-orientovaná infografika, ai. Vznikajú tak ďalšie otázky už v tak terminologicky nejednotnej problematike: Ako odlíšime infografiku od mapy? Aký je rozdiel medzi priestorovo-orientovanou (geo) infografikou a mapou? Tento výskum sa pokúša identifikovať základné elementy priestorovo-orientovanej infografiky, aby ju bolo možné jednoznačne vyčleniť od definície mapy. Vďaka medzinárodnej spolupráci prostredníctvom UNIGO Remote Program medzi Federal University of Paraná, Brazília a Univerzitou Palackého v Olomouci, bolo možné identifikovať rozdiely vo vnímaní danej problematiky hneď v dvoch medzinárodných skupinách. K výskumu bolo využitéj metódy interaktívneho dotazníkového šetrenia prostredníctvom platformy Limesurvey, ktorá umožňuje zbierať odpovede do jednej databáze z dotazníkov v rôznych jazykových mutáciách, čo autorom umožnilo eliminovať chyby spôsobené neporozumením otázky v angličtine respondentom. Samotný dotazník bol rozčlenený do štyroch tematických oblastí – a) informatívna – zisťovanie informácií o respondentoch; b) teoretická – vyčlenenie pojmu infografika, priestorová-infografika a mapa; c) identifikačná – vyčlenenie konkrétnych elementov vo vizualizáciách a d) pochopenie významu – porozumenie vizualizácii v neznámom jazyku (Čínština, Japonština, Ruština, ...).

Poster prezentuje priebežné výsledky dotazníkového šetrenia, ktoré v súčasnosti stále prebieha už aj v anglickej mutácii na <https://mapy.limesurvey.net/857945?lang=en>. Dĺžke vizualizácie predstavujú výsledky podrobené vizuálnej analýze, ktorá pomáha identifikovať skryté súvislosti medzi odpoveďami. Interaktívne odpovede boli spracované v prostredí QGIS na základe priestorovej lokalizácie jednotlivých kliknutí v obraze. Výsledky boli následne zjednotené a transformované do jednotnej infografickej podoby aby mohli slúžiť ako podklad pre pokračovanie v tomto výskume.

Česko-polská přeshraniční spolupráce v Euroregionu Beskydy pohledem českých starostů

Filip Kovařík, Zdeněk Szczyrba

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: filip.kovarik01@upol.cz; zdenek.szczyrba@upol.cz

Klíčová slova: přeshraniční spolupráce, Euroregion Beskydy, starostové

Keywords: cross-border cooperation, Euroregion Beskydy, mayors

Obsah přeshraniční spolupráce na českém území byl v minulosti předmětem četných výzkumů. Patřil k nim i projekt Ministerstva vnitra „Analýza přeshraniční spolupráce v euroregionálních strukturách na česko-polském pohraničí (2005-2006, hlavní řešitel Z. Szczyrba). Kromě jiného bylo tehdy zjištěno, že česko-polská spolupráce vykazovala známky více formálního přístupu k řešení projektů než skutečný zájem o řešení společných přeshraničních aktivit. Po deseti letech byl výzkum opakován. Potvrdilo se, že spolupráce českých a polských subjektů v pohraničí není už tolik formální a že hledání partnerů při řešení aktivit a problémů vychází z jejich snahy spolupracovat a poznávat se. Bylo možné konstatovat, že kvalita vzájemných vztahů mezi partnery po obou stranách státní hranice (obce, firmy, školy ad.) je na vyšší úrovni než dříve. Velmi podobné názory prezentovali starostové českých obcí v euroregionu Beskydy (40 obcí), a to během nedávného výzkumu, který je realizován v rámci projektu TA ČR č. TL03000527 „Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi“. Potvrzuje se, že při tvorbě přeshraničních projektů je důležitá geografická poloha vůči státní hranici, tj. čím blíže ke státní hranici se obce nacházejí, tím větší je ochota ke spolupráci. Přeshraniční spolupráce má spíše kulturní charakter spojený se společnými společenskými akcemi – zájezdy na bázi výměny (z české obce do polské a naopak). Velkou překážkou pro starosty je v oblasti projektové přípravy, jakož i samotné realizace přeshraničních projektů složitá administrativa. Drtivá většina dotázaných také uvedla, že jak do navazování vztahů se sousedy, tak do případné společné projektové činnosti velmi negativně zasáhla pandemie.

Poster vznikl v rámci projektu Technologické agentury ČR TL03000527 Vnitřní a vnější periferie v regionálním rozvoji Česka – od genetické determinace k územní kohezi.

Přehrady (nejen vltavské) a jejich přínosy a ztráty očima odborné veřejnosti

Tereza Kůsová, Martina Tůmová, Dana Fialová

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Kontaktní e-mail: tereza.kusova@natur.cuni.cz

Klíčová slova: Vltava, Vltavská kaskáda, přehrady, dopady, názory expertů

Keywords: Vltava, Vltava cascade, dams, impacts, expert's opinions

Řeka Vltava (a nejen ta) je dlouhodobě využívána k mnoha účelům. Plní funkci dopravní cesty, zdroje energie i vody. Pro všechny tyto potřeby byla od nepaměti člověkem přetvářena a měněna. Největším zásahem byla v minulém století realizovaná výstavba vltavské kaskády. V dané době byly její přínosy považovány za takřka absolutní. V současnosti se však objevují otázky, zda jsou zásahy do říčního systému vhodné a ve výsledku pro člověka výhodné. Odborníci proto diskutují nad rekonstrukcí přírodní krajiny, jejímž základem je právě říční krajina. Někteří zastávají názor, že právě přehrady jsou jedním z mnoha zásahů, které říční krajinu nenávratně a v negativním směru narušují. Druhá část odborníků naopak považuje přehrady za klíčové pro hospodaření s vodou a jejich efektivnost a funkčnost v řadě oblastí za opodstatněnou. V současné době je tak každá plánovaná výstavba přehrady provázena velmi vyostřenou debatou. Předkládaný poster si klade za cíl seznámit čtenáře s názory odborníků různého zaměření a napomoci tak maximálně otevřené diskusi nad daným tématem.

Remeselné pivovary na Slovensku a ich potenciál pre rozvoj cestovného ruchu

Craft breweries in Slovakia and their potential for tourism development

Alfred Krogmann, Hilda Kramáreková, Lucia Petrikovičová, Henrich Grežo

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Kontaktní e-mail: akrogmann@ukf.sk; hkramarekova@ukf.sk; lpetrikovicova@ukf.sk;
hgrezo@ukf.sk

Klíčová slova: história pivovarníctva, remeselné pivovary, lokálna identita, pívne cesty, Slovensko

Keywords: history of brewing, craft breweries, local identity, beer routes, Slovakia

Posledné tri dekády znamenali pre slovenské pivovarníctvo historicky najbúrlivejší vývoj. Ovplynula ho likvidácia časti výroby piva, ako aj (často neprehľadná) privatizácia, integrácia a akvizície svetových výrobcov piva. Príchod veľkých globálnych výrobcov piva na Slovensko (Heineken) a transakcie po línii SABMiller - Anheuser Busch InBev - Plzeňský Prazdroj Slovensko. Ako reakcia na homogenizovanú chuť produktov týchto pivovarov sa objavila požiadavka spotrebiteľov po špecifických chutiach pív, navyše zdôraznených o lokálnu identitu. Na tieto požiadavky trhu (celosvetovo) reagoval podnikateľský sektor zakladaním remeselných pivovarov. Prirodzene, na tieto požiadavky reagovali aj podnikatelia na Slovensku, čoho výsledkom je viac ako 80 remeselných pivovarov na našom území. Cieľom posteru je prezentovať vznik, priestorové rozmiestnenie a typizáciu remeselných pivovarov na Slovensku. Na vybraných príkladoch predstavíme vzájomne prospešnú symbiózu remeselných pivovarov a miestnej identity, ako aj návrhy pívnych ciest vo vybraných častiach Slovenska ako ďalšieho produktu rozvoja cestovného ruchu.

Príspevok bol spracovaný v rámci medzinárodného projektu H2020 Social and Innovative Platform on Cultural Tourism and its Potential towards Deepening Europeanisation (SPOT, www.SPOTprojectH2020.eu) a projektu VEGA č. 1/0880/21 Transformácia Nitrianskeho kraja v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach so zvláštnym zreteľom na dopady pandémie COVID-19.

Tady kdysi tekla řeka: Antropogenní ovlivnění údolní nivy na území města Olomouc

Kristýna Křištofová, Irena Smolová

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: kristofova.kristyna@upol.cz

Klíčová slova: řeka Morava, vodní hospodářství, urbanizace, povodně

Keywords: Morava River, water management, urbanization, floodplain

Údolní nivy řek tvoří důležitou část reliéfu a krajiny, a to nejen z pohledu geomorfologického, ale například i z hlediska jedinečné vegetace, historie osídlení a postupné koncentraci hospodářství. Prolíná se zde specifická část přírodní krajiny s lidskou činností a je tedy třeba dbát zvýšeného ohledu na to, jak mezi sebou tyto dvě složky kooperují a zda se navzájem neohrožují. Přes svou unikátnost představuje totiž oblast údolní nivy také území s největším rizikem poškození přírodní katastrofou. K záměrným zásahům člověka do údolních niv docházelo již ve středověku, a to například budováním mlýnů a hamrů nebo později také technickými opatřeními směřujícím zejména k potlačení přirozené dynamiky vodních toků. Nicméně až v posledních dvou stoletích se začala s čím dál větší intenzitou do těchto povodňemi ohrožených oblastí rozšiřovat také hromadná zástavba, a to jak průmyslová, tak dokonce obytná. Město Olomouc představuje konkrétní příklad tohoto procesu. Vzhledem ke své geografické poloze ve sníženině Hornomoravského úvalu, jehož středem protéká řeka Morava, se katastrální území města z velké části rozkládá právě na údolní nivě. Předkládaný výzkum hodnotí míru antropogenního ovlivnění v oblasti říční nivy ve městě Olomouc od historie po současnost a představuje typologii jeho nejčastěji se vyskytujících forem v jednotlivých městských částech.

Žádanost základních škol na českém venkově

Silvie Rita Kučerová¹, Petr Meyer¹, Dominik Dvořák², Jan Šmíd¹, Zdeněk Svoboda¹, Ladislav Zilcher¹, Kristýna Rybová¹, Michal Vostrý¹

¹Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, ²Univerzita Karlova

Kontaktní e-mail: silvie.kucerova@ujep.cz

Klíčová slova: žádané školy, volba školy, venkovský prostor, geografie vzdělávání

Keywords: schools in demand, school choice, rural space, geography of education

Většina realizovaných výzkumů v oblasti rodičovské volby školy byla zaměřena převážně na městské prostředí. Venkovské prostředí, jakož i specifčnost venkovských škol, byla poněkud přehlížena, třebaže volba školy probíhá i ve venkovském prostoru (Dvořák et al., 2015). Motivy rodičů pro volbu školy byly v odborných studiích zpracovány poměrně detailně (např. Simonová, 2017), ale většina z nich se zaměřuje na aspekty volby či poptávky. Strana nabídky a charakteristiky vnějšího prostředí škol tak zůstávají často opomíjeny. Rozdíly mezi školami ovšem významně ovlivňuje i geografická poloha, např. strukturou osídlení, dopravní dostupností či vzájemnou polohou jednotlivých škol.

Cílem příspěvku je představit dílčí výsledky mezioborového projektu, který se zaměřuje na rodiči preferované školy na českém venkově. Žádané venkovské školy byly ve fázi extenzivního výzkumu identifikovány na základě vybraných administrativních a statistických dat na úrovni obcí a škol. Za venkovské školy jsou považovány ty, které se nacházejí v obcích, jejichž populační velikost je nižší než 3 000 obyvatel a na jejichž území neleží více než jedna základní škola. Žádanost venkovských škol pak byla definována na základě naplněnosti udávané kapacity škol, podílu nespádových žáků u zápisu a na typu obce, v níž se škola nachází. Následný intenzivní výzkum ve čtrnácti vybraných žádaných školách (jednak prostřednictvím rozhovorů s klíčovými aktéry: politická reprezentace obce, vedení školy a rodiče žáků, jednak s pomocí anketárního šetření s rodiči) měl za cíl porozumět mechanismům vedoucím k jejich žádanosti a kategorizovat různé podoby žádanosti.

Cyclotourism as an integrative element of the Slovak-Polish border region

Alena Madziková¹, Tomáš Pasternák¹, Juliana Krokusová¹, Monika Lörincová¹

¹Prešovská univerzita v Prešove

Kontaktní e-mail: tomas.pasternak@unipo.sk

Klíčová slova: cykloturistika, zelená infrastruktúra, cezhraničná spolupráca, slovensko-poľské pohraničie, komparatívna analýza

Keywords: cyclotourism, green infrastructure, cross-border cooperation, Slovak-Polish border region, comparative analysis

Cyclotourism is currently one of the most dynamically developing elements of green infrastructure, at the same time fulfilling a recreational, sporting, educational function and also supports environmental principles of landscape development. In recent years, the Prešov Self-Governing Region has focused on the development of cycling routes and elements of additional cycling infrastructure through several grant schemes, mostly through cross-border cooperation projects with the Polish side. The aim of this paper is to point out the current state of the already existing cycling infrastructure, the proposals for the expansion of the cycle path network and the application of smart concepts (electromobility, bike sharing, etc.). Cartographic outputs and smart applications contribute to the publicity and promotion of cycle routes for several target groups. Consequently, the development of cycling supports the development of other services in the region, especially along the border line, where expansion of the range and quality of services is essential. Within the comparative analysis we also want to point out the differences in the condition and use of cycle paths on the Slovak and Polish side of the border. The input data was obtained due to the long-term cooperation between the University of Prešov and the Office of the Prešov Self-Governing Region. Finally, an important part of the paper is the field research, consisting of several phases, which was aimed at mapping of selected cycle path sections in the studied area.

Feedstock for farm-fed anaerobic digestion plants: External drivers, internal blocks and consequent land use conflicts

Stanislav Martinát¹, Justyna Chodkowska-Miszczyk²

¹Institute of Geonics of the Czech Academy of Sciences, ²Nicolaus Copernicus University in Torun

Kontaktní e-mail: stanislav.martinat@ugn.cas.cz

Klíčová slova: bioplynové stanice, geografie energií, management odpadů, energetické plodiny

Keywords: Anaerobic digestion plants, Energy geographies, Waste management, Energy crops

The aim of this study is to better understand the recent changes in the feedstocks of anaerobic digestion plants, the driving forces behind these changes and consequent opportunities to strengthen closed-cycle energy production and promote the circular bioeconomy approaches. The study analyses Poland and the Czech Republic – the countries with a highly diversified agrarian structures and with various levels of the development and focus of regional agricultural sectors which belong to the main sources of biosubstrates to be energetically processed in anaerobic digestion (AD) plants. Biowaste, including biowastes originating in agri-food production and in households, is indicated as one of the key sources for a more sustainable biogas generation. Our findings indicate and prove a gradual shift in the mix of substrates, including the growing role of energy processing of biowaste from households and municipalities. It was also ascertained that in the initial phase of the development of both biogas markets, the AD substrates in most important position were agricultural raw materials (energy crops) and agricultural waste. On the other hand, during the course of time and due to developing legal requirements as well as financial and market conditions, the biowastes from the food industry and of municipal origin have gradually gained significance. An unintentional shift towards the energy processing of the more sustainable AD substrates in both countries is visible despite a rather low environmental awareness of AD operators and frequently occurring conflicts among different uses of land.

Vývoj hydrologické situace v ČR z pohledu optimalizace hydroenergetického potenciálu pro vodní elektrárny s výkonem do 5 kW

Štěpán Marval¹, Radek Roub², Martin Tomek³, Tomáš Hejduk¹, Luděk Bureš², Martin Štich³

¹Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v.v.i., ²Česká zemědělská univerzita v Praze,

³Vodohospodářský rozvoj a výstavba a.s.

Kontaktní e-mail: marval.stepan@vumop.cz

Klíčová slova: vodní energie, vodní tok, průtok, klima

Keywords: hydropower, water flow, flow rate, climate

Přestože je hydroenergetický potenciál (HP) na hlavních tocích na území ČR téměř vyčerpán, nacházejí se na našem území lokality, kde je možné malou či nejmenší vodní elektrárnu realizovat. Největší HP v ČR představují nejmenší vodní elektrárny do instalovaného průměrného výkonu 1 kW, jejichž celkový HP byl vyčíslen až na 20 MW [1]. Při samotném návrhu realizace takové elektrárny jsou nejdůležitější morfologické (sklon) a hydrologické (průtok) podmínky.

Prostřednictvím posteru jsou prezentovány dílčí výsledky v podobě hydrologické situace drobných vodních toků na vybraném povodí od roku 1980. Prezentována je také sezónnost průtoků vody vybraných drobných toků a její vývoj v čase na podkladech historických denních průtokových hodnot, které byly pro výzkumný projekt poskytnuty od Českého hydrometeorologického ústavu (ČHMÚ).

Představovaný příspěvek vznikl za finanční podpory Technologické agentury ČR, programu Théta, jako výstup projektu č. TK04030223 Stanovení hydroenergetického potenciálu „Pico-Hydropower“ v současných i predikovaných klimatických podmínkách ČR.

Výzkumný projekt se primárně zaměřuje na využití tzv. „nejmenších“ vodních elektráren (mikrozdrojů), s výkonem do 5 kW (případně i vyšším) a stanovení jejich hydroenergetického potenciálu z pohledu efektu realizace a nákladů v současných a predikovaných hydrologických podmínkách ČR za předpokladu environmentální bonifikace. V řešení projektu jsou reflektovány tři časové scénáře klimatických změn – současnost, horizonty 2050 a 2100, ve kterých bude zohledněna očekávaná rozkolísanost, respektive nedostatečný průtok vybraných vodních toků.

Kolektiv autorů děkuje Českému hydrometeorologickému ústavu za poskytnutí hydrologických podkladů pro řešení daného projektu.

[1] SPVEZ, z.s. [online]. Copyright © [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: http://www.spvez.cz/files/MVE_v_%C4%8CR.pdf

Situační analýza jako nástroj a přístup ke zkoumání GIS ve výuce

Vendula Mašterová

Masarykova univerzita Brno

Kontaktní e-mail: masterova@mail.muni.cz

Klíčová slova: situační analýza, GIS, geografické vzdělávání, bádání

Keywords: situational analysis, GIS, geography education, inquiry

Geografické informační systémy jsou zájmem výzkumů vzdělávání již od 90. let minulého století. Tyto výzkumy mimo jiné ukazují přínosy výuky s GIS, jako je rozvoj digitální gramotnosti, prostorového myšlení, rozvoj mapových dovedností (Bednarz, 2004), ale i zisk znalostí tématu výuky, při které žáci využívali GIS (Hedley et al., 2013). I přes zjištěné přínosy nelze říct, že by GIS byl řádně implementován do vzdělávání na základních a středních školách u nás. Vzhledem ke změnám v rámcových vzdělávacích programech, kde je kladen větší důraz na rozvoj digitálních kompetencí (MŠMT, 2020), je nezbytné implementovat GIS do výuky.

Vhodnými metodami pro výuku s GIS jsou přístupy, kdy je žák hlavním aktérem, například badatelská či problémově orientovaná výuka. Předchozí výzkumy, které se zabývaly takovou výukou, byly spíše kvantitativní, či výzkumy se smíšeným výzkumných designem. Pokud byly kvalitativní, pak se nezabývaly motivací či předchozími zkušenostmi učitelů a nezkoumaly výuku jako celek, jehož součástí je učitel, žáci a učivo.

Cílem tohoto příspěvku je prezentovat design výzkumu, který se bude zaměřovat na učitele a jejich výuku s GIS. Pro sběr dat budou využity různé metody, jako je pozorování, rozhovory či ohniskové skupiny a tyto metody budou kombinovány. Pro analýzu dat bude použit kvalitativní přístup nazývaný se situační analýza (Clarke, 2015). Tento přístup vychází ze zakotvené teorie (Glaser & Strauss, 1967). Je vhodné ho využít, pokud chceme situaci (v tomto případě výuku) prozkoumat komplexně. Situační analýza nabízí výzkumníkovi nástroje, které se nazývají mapy, nejedná se však o kartografické výstupy. Tyto mapy ukazují elementy vstupující do situací a vztahy mezi těmito elementy. Výzkumný přístup bude vysvětlen na výsledcích pilotní studie.

Názory vybraných aktérů k systému spádových obvodů základních škol v Česku

Petr Meyer

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Kontaktní e-mail: petr.meyer@ujep.cz

Klíčová slova: spádový obvod, základní škola, geografie vzdělávání

Keywords: catchment area, primary school, geography of education

Systém spádových obvodů základních škol lze chápat jako nástroj řízení vzdělávání v určitém prostoru (Bajerski 2015) a jeho cílem je zajištění místa v základní (veřejné) škole pro všechny žáky, kteří nastupují k plnění povinné školní docházky. V Česku problematice spádových obvodů není systematicky a dlouhodobě věnována pozornost. Ta byla v rámci základního vzdělávání zaměřena spíše na pedagogické a didaktické záležitosti, sociologický koncept volby školy či dojížděku do škol. Cílem příspěvku je tak představit výsledky dotazníkového šetření zabývající se formováním spádových obvodů základních škol u vybraných aktérů (obec, škola a rodiče) v Česku. Snahou bylo identifikovat názory a postoje k současnému systému spádových obvodů, aktuálně vymezeným spádovým obvodům, způsobu vymezování, komunikaci mezi aktéry či specifickým problémům jednotlivých aktérů. Dotazníkové šetření je součástí autorovy disertační práce zabývající se formováním spádových obvodů základních škol v Česku.

Sběr dat byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření v roce 2017, a to jak v digitální, tak papírové formě. Dotazník tvořily dvě části, kdy první byla společná pro všechny aktéry a druhá část byla zaměřena na specifická témata vztahující se k jednotlivým aktérům. Součástí dotazníku byly uzavřené i otevřené otázky, které byly později pro potřeby vzájemného porovnání odpovědí aktérů kategorizovány do obecnějších skupin. V rámci šetření byly získány odpovědi od 493 obcí, 616 základních škol a 1 347 rodičů.

Výsledky šetření prokázaly, že téměř ¾ respondentů hodnotí současný systém spádových obvodů pozitivně. Mezi jednotlivými aktéry nebyly nalezeny výraznější rozdíly v hodnocení, avšak u základních škol je patrná mírně výraznější kritika. U specifických témat se podařilo identifikovat hned několik problematických rovin jako např. spádová turistika, transformace současného systému, převádění povinností, nekomunikace mezi aktéry, problém vyloučených lokalit či jiných institucí (ubytovny, azylové domy, apod.).

Příklady využití informačních technologií v geografickém vzdělávání

Darina Mísařová

Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: misarova@ped.muni.cz

Klíčová slova: informační technologie, geoinformační dovednosti, digitální kompetence, kurikulum, vzdělávání učitelů

Keywords: information technology, geoinformation skills, digital competences, curriculum, teacher education

Na současné změny ve státních kurikulárních dokumentech v souvislosti s implementací digitálních kompetencí do kurikul škol by měly reagovat také fakulty připravující budoucí učitele zeměpisu/geografie. Příspěvek představuje praktické ukázky a náměty k využití informačních technologií jako nástrojů pro osvojování geografického učiva. Využitím robotiky, 3D tisku, mobilních aplikací a dalších geoinformačních nástrojů lze pomocí vhodně formulovaných učebních úloh rozvíjet u žáků dílčí informační/geoinformační dovednosti prostřednictvím obsahu geografického kurikula. Největší přínos této implementace lze spatřovat v konstruktivním řešení geografických úloh či ve zlepšení schopností žáků sbírat, spravovat, analyzovat či vizualizovat geografická data, ale také přispět k rozvoji kritického myšlení a tvořivosti žáků.

Implementace technologií a rozvíjení informačních/geoinformačních dovedností je jak na základních, tak na středních školách více než žádoucí. Způsoby a míra implementace do kurikul se však liší v mezinárodním srovnání, stejně jako na národní úrovni mezi jednotlivými stupni vzdělávání. Současná podoba kurikulárních dokumentů však umožňuje prostřednictvím obecněji formulovaných očekávaných výstupů oboru zeměpis/geografie rozvoj geoinformačních dovedností například prostřednictvím GIS, ale i dalších moderních nástrojů a technologií jako jsou 3D tisk či robotika. Výzvou pro geografická pracoviště připravující budoucí učitele tak zůstává, jak vhodně implementovat zmíněné technologie také do vzdělávání budoucích učitelů tak, aby odcházeli do praxe vybaveni potřebnými dovednostmi a připraveni vzdělávat generaci žáků/studentů v souladu s trendy a potřebami současné společnosti.

Postavenie Nitrianskeho kraja v rastlinnej výrobe Slovenska po roku 2004

Jana Némethová

Katedra geografie, geoinformatiky a regionálneho rozvoja, FPVal, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Kontaktní e-mail: jnemethova@ukf.sk

Klíčová slova: rastlinná výroba, vývojové trendy, diverzita plodín, Nitriansky kraj

Keywords: crop production, development trends, crop diversity, Nitra region

Vývoj poľnohospodárstva na Slovensku v posledných troch dekádach bol ovplyvňovaný dvomi udalosťami, transformáciou poľnohospodárstva po roku 1989 a vstupom Slovenska do Európskej únie v roku 2004. V práci analyzujeme dôsledky vstupu Slovenska do Európskej únie na vývoj a štruktúru rastlinnej výroby v Nitrianskom kraji. Sledovanými indikátormi boli zberové plochy, produkcia a hektárové úrody vybraných plodín rastlinnej výroby. Pri hodnotení vývojových tendencií pestovaných najdôležitejších plodín sa potvrdil trend, že poľnohospodárstvo v krajoch Slovenska s priaznivými prírodnými podmienkami sa viac orientuje na rastlinnú produkciu. Nitriansky kraj patrí medzi typické poľnohospodárske kraje Slovenska na Podunajskej nížine. Vyznačuje sa najväčšou výmerou poľnohospodárskej a ornej pôdy a má priaznivé prírodné podmienky pre pestovanie plodín. Na Podunajskej nížine sú nielen najvhodnejšie pôdno-klimatické podmienky a vyššia diverzita pestovania plodín, ale sú aj dosahované najvyššie hektárové úrody plodín.

Práca vznikla v rámci riešenia projektu VEGA 1/0934/17 Transformácia Nitrianskeho kraja v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach so zvláštnym zreteľom na dopady pandémie COVID-19.

Prostorová analýza střetů drážních vozidel a živočichů

Vojtěch Nezval, Michal Bíl

Centrum dopravního výzkumu, v. v. i.

Kontaktní e-mail: vojtech.nezval@cdv.cz

Klíčová slova: střety se zvěří na dráze; mortalita zvěře; shlukování; srnec obecný; prase divoké;

Keywords: railway mortality of animals; animal-train collisions; clustering; roe deer; wild boar

Dopravní infrastruktura a provoz na ní představují bariéru přirozenému pohybu volně žijících zvířat. Jedná se o celosvětový problém, který se v posledních desetiletích zintenzivňuje s tím, jak se prodlužuje délka dopravních sítí a zvyšuje intenzita provozu.

Hlavní pozornost je přirozeně upřena na síť silniční, nicméně železniční doprava vykazuje podobně negativní dopady. Viditelné jsou zejména střety živočichů s drážními vozidly, které však na rozdíl od situace na silnicích nepůsobí větší škody na vozidlech, ani zranění cestujících. Na druhou stranu však tyto střety přispívají k mortalitě volně žijících živočichů. Dále na dráze dochází i ke střetům vozidel s větším počtem hospodářských zvířat.

V tomto příspěvku jsme se zaměřili na střety drážních vozidel se zvířaty v České republice. K tomu jsme využili data pocházející ze Správy železnic, portálu www.srazenazver.cz a Drážní inspekce. V období 2011 až 2021 bylo evidováno celkem 4065 střetů, z toho 67 % s volně žijícími živočichy, 13 % s domácími zvířaty a u 20 % záznamů nebyl druh znám. Počet střetů narůstal od roku 2011 ($n = 102$) a maxima dosáhl v roce 2021 ($n = 787$). Nejvíce zastoupen byl srnec obecný (33 %) a prase divoké (22 %).

Pro nalezení nebezpečných míst (hotspotů) jsme aplikovali software KDE+. U střetů s volně žijícími zvířaty bylo identifikováno 293 hotspotů, které obsahovaly 1064 kolizí (39 %) a představovaly pouze 1 % délky sítě. Nejvýznamnější hotspoty se nachází na trati 222 u Vlašimi či trati 089 u Chotyně. Dále jsme také zkoumali kolize ve vztahu k okolí, kdy ke kolizím s volně žijícími živočichy docházelo častěji v blízkosti lesních porostů. Výsledky slouží Správě železnic, s. o. k zacílení instalace opatření k ochraně zejména volně žijících živočichů.

Využitie mobilných GIS aplikácií založených na Esri nástrojoch v geografickej praxi

Michaela Nováková, Jozef Boglarský, Tomáš Fedor, Michal Gallay

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktní e-mail: michaela.novakova@student.upjs.sk

Klíčová slova: terénne mapovanie, mobilný GIS, geolokačné údaje, monitorovanie

Keywords: field mapping, mobile GIS, geolocation data, monitoring

Mobilné GIS aplikácie umožňujú ľahko sprístupniť GIS technológiu širokej verejnosti a získavať tak údaje o polohe a vlastnostiach objektov od veľkého množstva používateľov. Pre rýchlu a efektívnu realizáciu vybraných projektov mobilného mapovania sú dostupné nástroje od spoločnosti Esri v podobe už vytvorených riešení, prípadne si používateľ podľa svojich preferencií môže nakonfigurovať vlastnú aplikáciu. Zber údajov pomocou inteligentných formulárov, terénne merania na základe polohy zariadenia či následná analýza, editácia a zdieľanie údajov je realizovaná v jednotnej štruktúre nástrojov bez potreby zmeny používateľského prostredia. Vďaka cloudovej platforme je možné údaje zdieľať priamo z terénu v reálnom čase, či už medzi vybranými ľuďmi alebo aj s verejnosťou. Údaje sú okamžite dostupné aj v rámci webového rozhrania pre potreby analýzy, smart mappingu a interaktívnych vizualizácií, ktoré môžu pomôcť v rozhodovacom procese, monitorovaní stavu, vizualizácii trendov a informovaní verejnosti. Táto všestrannosť predstavuje významný prínos pre uplatniteľnosť mobilného mapovania v geografickej praxi. Konkrétne možnosti budú predstavené v rámci vybraných projektov zameraných na participatívny GIS, mapovanie aktuálneho stavu infraštruktúry mesta či monitorovanie fyzickogeografických a meteorologických javov.

Význam a prejavy mariánskeho kultu v Nitrianskom kraji

Daša Oremusová, Magdaléna Nemčíková

Katedra geografie, geoinformatiky a regionálneho rozvoja, FPVal, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Kontaktní e-mail: doremusova@ukf.sk; mnemcikova@ukf.sk

Klíčová slova: mariánsky kult, religiozita, sakralizácia krajiny, Nitriansky kraj

Keywords: the cult of the Virgin Mary, religiosity, sacralisation of landscape, Nitra Region

Mariánsky kult má na Slovensku dlhodobú tradíciu. Jeho prejavy sú hmotného (napr. sakrálné objekty, pútnické miesta zasvätené Panne Márii, drobná sakrálna architektúra, profánne objekty, erby a i.) a nehmotného (štandardizované geografické názvy, názvy ulíc, organizované podujatia) charakteru. Pri hodnotení významu a prejavov kultu Panny Márie sa detailnejšie venujeme územia Nitrianskeho kraja. Dôraz kladieme najmä na sakrálné objekty z priestorového, náboženského, chronologického, architektonického a krajinotvorného aspektu. Skúmame tiež prejavy novodobej sakralizácie krajiny, ktorá sa v území prejavuje najmä prostredníctvom organizovaných podujatí (napr. Mariánske púte v Pozbe, Novej Vsi nad Žitavou a i.). Zisťujeme aj kauzálne vzťahy mariánskeho kultu s aktuálnou religióznou štruktúrou obyvateľstva územia.

Práca vznikla s podporou projektu VEGA č. 1/0880/21 „Transformácia Nitrianskeho kraja v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach so zvláštnym zreteľom na dopady pandémie COVID-19“.

Microplastics in soils of Outer Hebrides, Scotland

Tereza Pavlíková¹, David Pavlík², Jan Divíšek¹, Daniel Nývlt¹, Pavel Matula²

¹Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav, ² Masarykova univerzita, Fakulta informatiky

Kontaktní e-mail: te.pavlikova@gmail.com

Klíčová slova: mikroplasty v životním prostředí, transport mikroplastů, větrný transport, znečištění půd

Keywords: microplastics in the environment, microplastics transport, wind transport, soil pollution

Microplastics are plastic particles smaller than 5 mm. These particles are widely polluting the environment, with the ocean being the most discussed. However, microplastics get to the coast from the ocean, and wind can transport them further inland, where they are incorporated into the soils.

Microplastics transport from the coast and their distribution in the inland soils were investigated in this study in the Isle of South Uist of the Outer Hebrides (Scotland). Covering almost the whole island, 63 topsoil samples were microscoped to determine the number of plastic microfibres (hereinafter “microfibres”), and to model their distribution for the entire archipelago.

Significantly more microfibres are present in the coastal samples (median: 3,580 microfibres, mean: 5,140 microfibres per 1 litre of soil) than in the inland samples (median: 36,900 microfibres, mean: 51,655 microfibres, maximum: 169,180 microfibres per 1 litre of soil). Both environments of the Isle of South Uist are remarkably more polluted than other sites examined in various studies worldwide. The difference between the coastal and inland samples is influenced mainly by soil texture, vegetation, and roots. Wind deflates the microfibres from sandy soils with less dense vegetation near the coast. Meanwhile, the microfibres deposit in inland soils with a finer texture, and they are not easily erodible from these soils. Retention of microfibres in the heavier soils means rather permanent deposition and incapability of further wind deflation, transport and pollution of other environments.

Geospatial modelling helped to study the distribution of microplastics on the entire Outer Hebrides using different environmental parameters. In the future, microplastics will accumulate in the inland soils with great input from the Atlantic Ocean. Despite the vast entry of microplastics, the western beaches and coastal soils probably will not gain much more microplastics as they are very susceptible to wind deflation of light material.

Antropogenní ovlivnění fluviálních procesů na příkladu vybraných sídel Vnějších Západních Karpat - případová studie Novojičínsko

Jan Polášek, Irena Smolová

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: irena.smolova@upol.cz

Klíčová slova: fluviální procesy, antropogenní ovlivnění, urbánní prostor, Kopřivnice, Nový Jičín, vodohospodářské tvary

Keywords: fluvial processes, anthropogenic influence, urban area, Kopřivnice, Nový Jičín, waterwork landforms

Fluviální procesy jsou různým způsobem narušovány aktivitami člověka, nejvýrazněji pak v urbánním prostředí. Na příkladu vybraných měst Vnějších Západních Karpat na Novojičínsku jsou dokumentovány základní historické etapy ovlivnění fluviálních procesů. Novojičínsko je územím, kde docházelo k výrazným úpravám přirozeného režimu zejména v souvislosti s rozšiřováním zástavby, ale také v souvislosti s rozvojem průmyslových areálů, což prezentovaný poster dokumentuje. Za významný mezník v souvislosti s narušením přirozeného režimu vodních toků a celkovým krajinným rázem lze považovat období socialistického režimu. Nejviditelněji se antropogenní ovlivnění říční sítě promítlo na současném vzhledu a uspořádání intravilánových úseků vodních toků, což je na posteru dokumentováno hodnocením změn trajektorie vodních toků a kvantifikací prostorového rozsahu změn vodních toků za období posledních více jak 150 let. K největším regulacím docházelo na počátku 50. let 20. století v souvislosti s rostoucím počtem obyvatel v regionu a státem podporovanou industrializací. Příkladem jsou toky Grasmanka a Kopřivničkau kterých se od 50. let 20. století do současnosti zkrátila jejich délka o více než 300 m (u Grasmanky o 356 m, u Kopřivničky o 327 m). K nejmarkantnější polohové změně koryta docházelo na středních tocích výše uvedených vodních toků v souvislosti s výstavbou nových sídlišť, modernizací dopravní infrastruktury a stavbou ČOV. Hlavním důvodem regulací po roce 1989 byla zejména protipovodňová ochrana v důsledku přívalových povodní z let 1997 a 2009. Zkracování délky drobnějších vodních toků, včetně odstraňování ekologicky významných krajinných prvků, jako jsou meze, aleje, polní cesty, ale i mokřadní biotopy, mělo signifikantní dopad na současnou retenční schopnost krajiny. Tyto člověkem řízené akce vzápětí akcelerovaly v erozní procesy na zemědělsky obdělávaných plochách, zvýšil se odtok vody z povodí či se značně omezily přirozené regulační vazby v ekosystému.

Uživatelské hodnocení Covid dashboardů

Stanislav Popelka, Anna Porti Suarez

Univerzita Palackého v Olomouci

Kontaktní e-mail: stanislav.popelka@upol.cz

Klíčová slova: eye-tracking, dashboard, uživatelské testování, uživatelské rozhraní

Keywords: Eye-tracking, Dashboard, Usability Testing, User Interface

The outbreak of the COVID-19 pandemic brought dashboards to the fore and they became widely used by the public. Nevertheless, dashboard interfaces are related to business intelligence since their origins and the seek for the improvement of their design is not new. The poster will show the results of the user evaluation of COVID-19 dashboards containing geospatial information. The evaluation was performed through a formative study which aimed to identify problematic user interaction aspects. This is enhanced by comparing two self-developed dashboards with different appearances of their functionalities according to the results of the user testing performed previously. The development of two dashboards is part of the goal of familiarizing with technologies to create dashboard interfaces building a spatial data infrastructure. The user evaluation is performed with mixed research combining objective (eye-tracking technologies) and subjective (questionnaire and interview) methods. The results formulate recommendations for better design of the elements and how the layout and content transfer the information correctly: the interactivity and availability to choose the metrics for the user are key elements to achieve this. Regarding the distribution of the elements in the interface, their size and position play a role in a more user-friendly and intuitive interaction with the user to transfer the content appropriately.

Schengen internal border: perception of impact of the measure against Covid-19 in the Czech-Bavarian borderland

Jiří Preis¹, Jaroslav Dokoupil¹, David Klika¹, Ingrida Lešková², Martin Lochmüller², Tina Wiegand²

¹Západočeská univerzita v Plzni, ²Hof University of Applied Sciences

Kontaktní e-mail: jpreis@kge.zcu.cz

Klíčová slova: příhraničí, Covid-19, Česko, Bavorsko, opatření, business

Keywords: borderland, Covid-19, Czechia, Bavaria, measures, business

Between 2020 and 2021 entire world was hit by Covid-19 pandemics. Our project dealt with how anti-covid measures influenced businesses and cross-border economics and collaboration of key stakeholders in the Czech-Bavaria borderland. Students from two different institutions (University of West Bohemia and Hof University of Applied Sciences) were visiting local businesses on both sides of the border in October and November 2021 and discussing with top managers about how national as well as international responses on covid-19 influenced their activities in terms of human resources, marketing, sales or supply chain management. Students presented the results of what they had learnt at the final event and panel discussion with representatives from both public, private and academic sectors in Centrum Bavaria Bohemia (CeBB) in Schönsee.

The project was supported by Cross-Border Cooperation Programmes Czech Republic – Bavaria Free State ETC Goal 2014-2020 and Germany/Saxony – Czech Republic 2014-2020.

Politika, procesy a percepce evropské integrace na regionální a lokální úrovni: případ polsko-ukrajinského pohraničí

Alexandra Seidlová

Přírodovědecká fakulta Umiverzity Karlovy

Kontaktní e-mail: seidloal@natur.cuni.cz

Klíčová slova: hranice, pohraničí, Polsko, Ukrajina, EU

Keywords: borders, borderlands, Poland, Ukraine, EU

Evropské hranice v současnosti prochází významnými změnami. V kontextu evropských integračních procesů dochází k proměnám jejich funkce – zvyšuje se míra jejich permeability a probíhá proces reteritorializace, který umožňuje státům vykonávat aktivity i mimo jejich politicky vymezené teritorium. Uvedené změny se však výrazně projevují nejen na hranicích uvnitř EU, ale i na hranicích vnějších, zejména pak východních a jižních. Pro zvýšení bezpečnosti, prosperity a kvality života se EU snaží stimulovat vícevrstvou přeshraniční spolupráci i se svými sousedními státy, prostřednictvím čehož se tak i nečlenské země stávají součástí evropské integrace.

Příspěvek představuje disertační projekt zabývající se kontroverzní situací na polsko-ukrajinské hranici, kde v kontextu integračních procesů dlouhodobě dochází k růstu permeability na straně jedné, na straně druhé ale i k extrémní sekuritizaci samotné hranice i okolního prostoru. Hranice tak vykonává funkci mostu spolupráce, zároveň ale představuje pro určité aspekty přeshraniční spolupráce i významnou bariéru. Posiluje tak mimo jiné i její symbolickou roli jako hranice civilizačních rozdílů mezi Východem a Západem.

Projekt se zaměřuje na analýzu dopadů proměn funkcí vnější evropské hranice na pohraniční region a komparaci jejich rozdílů v jeho členské (EU) i nečlenské části. Prostřednictvím metodického přístupu PPP (politika, procesy, percepce) zkoumá institucionální rovinu přeshraniční spolupráce, její přímé dopady na socio-ekonomickou regionální situaci, ale i percepci uvedených změn na lokální úrovni. V rámci příspěvku budou představeny dosavadní výsledky výzkumu.

Geografie: moderní výuka 21. století? Jedině se snímky DPZ!

Denisa Simerská

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta

Kontaktní e-mail: 442002@mail.muni.cz

Klíčová slova: dálkový průzkum Země, interpretace snímků, geografické vzdělávání

Keywords: Remote sensing, Image Interpretation, Geography education

Společnost prochází dynamickým rozvojem, mění se potřeba znalostí na trhu práce v souvislosti s vývojem informačních technologií. Zároveň je kladen důraz na potřeby environmentálního vzdělávání, jelikož otázky změny klimatu se dnes řeší na globální úrovni a studenti by měli být se současnou situací obeznámeni. Je potřeba se přizpůsobovat podmínkám a nárokům 21. století a adaptovat se na nový trend doby.

Tyto nové nároky by měly být adaptovány do vzdělávacího systému a právě pro tyto účely se nabízí zapojení dálkového průzkumu Země (DPZ) do školského prostředí. DPZ je multidisciplinární obor, který propojuje geografii, biologii, fyziku, matematiku i informatiku. Toto mladé odvětví kombinující studium přírodních věd a nových technologií zatím nezaujímá na školách patřičné místo, i přes to, že se jedná o rychle rostoucí technologický sektor s vysokou poptávkou na kvalifikované zaměstnance.

Dosavadní studie ukazují, že zásadní výhodou pro využívání snímků DPZ na rozdíl od klasické mapové produkce běžně využívané ve školách, je vyobrazení prostoru jakožto obrazu reálného světa. Snímky jsou dnes navíc velmi atraktivní díky rychlé distribuci, aktuálnosti a dostupnosti. DPZ ve školách velmi často naráží na problémy spojené s náročností práce se snímky a nedostatečným hardwarovým či softwarovým vybavením. Tyto komplikace společně se značnou teoretickou náročností této disciplíny odrazuje pedagogy od využívání těchto metod ve výuce. Výhody využívání snímků DPZ pro účely výuky zeměpisu však nejsou zanedbatelné.

Práce zdůrazňuje hned několik skutečností, kvůli kterým by čtení snímku ve výuce mělo být prioritní, mezi které patří multidisciplinarita oboru, rozvoj přírodovědné a digitální gramotnosti, aktuálnost nebo současné či budoucí potřeby na trhu práce. Schopnost číst a interpretovat snímky umožňuje komplexnější pochopení Země. Čtení snímků v nepravých barvách navíc umožňuje studium nejen reálného obrazu Země, ale umožňuje také vidět nové možnosti, hrozby a potřeby světa kolem nás. Práce předkládá tyto nové pohledy současně s výčtem bodů podporujících důležitost využívání DPZ ve školách.

Hodnotenie diverzity krajiny východnej časti Kozích chrbtov a priľahlého okolia

Imrich Sládek, Dušan Barabas

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav geografie

Kontaktní e-mail: imrich.sladek@upjs.sk

Klíčová slova: Kozie chrbty, diverzita krajiny, entropia, ekologická stabilita, georeliéf

Keywords: Kozie chrbty Mts., landscape diversity, entropy, ecological stability, georelief

Diverzita krajiny predstavuje rozmanitosť krajinných zložiek na akejkoľvek hierarchickej úrovni. Na jej hodnotenie je možné použiť rôzne indexy a koeficienty. V predkladanom príspevku sa zaoberáme hodnotením diverzity krajiny územia východnej časti Kozích chrbtov a priľahlého okolia tvoreného časťami Popradskej kotliny, Hornádskej kotliny a Levočských vrchov, a to pomocou Shannonovho indexu entropie, hustoty entropie a koeficientov ekologickej stability. Shannonov index predstavuje entropickú mieru zložitosti, pričom entropia je definovaná ako stupeň neusporiadanosti. V priestorovom kontexte možno entropiu interpretovať nasledovne – čím vyšší je stupeň entropie, tým vyššia je neusporiadanosť, čiže aj diverzita skúmaného územia. Koeficienty ekologickej stability sa používajú na vyjadrenie úrovne ekologickej stability určitého územia. Použitie uvedených metodických postupov preukázalo, že najväčšia diverzita krajiny je jednak na kontakte Kozích chrbtov a Popradskej kotliny a takisto aj na kontakte Kozích chrbtov a Hornádskej kotliny. V prvom prípade preteká územím Gánovský potok patriaci do úmoria Čierneho mora. Tento vodný tok načapuje Hozelecký potok patriaci do úmoria Baltského mora, čím dochádza k riečnemu pirátstvu. V druhom prípade je príčinou vysokej diverzity vikartovský zlom, pozdĺž ktorého bol vyzdvihnutý južný okraj Kozích chrbtov. Z nášho výskumu teda vyplýva, že je možné použiť uvedené metodické postupy aj na identifikáciu zmien reliéfu, kdeže zmeny v reliéfe krajiny sa prejavujú aj zmenami v jej diverzite.

Príspevok bol podporený grantom UPJŠ vvgS-2022-2120.

Zaniklá lázeňská místa na česko-polském pohraničí

Irena Smolová, Zdeněk Szczyrba, Kristýna Křištofová

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: irena.smolova@upol.cz

Klíčová slova: lázně, česko-polské pohraničí, rozvoj území, cestovní ruch, rozvoj lázní, obnova lázní

Keywords: spa, Czech-Polish border, territorial development, tourism, spa development, renovation of spa

Poster prezentuje lokality zaniklých lázní na území česko-polského pohraničí, které je pro historický rozvoj lázeňství velmi významné. I v současnosti se jedná o území, kde se nachází jedna z největších koncentrací lázní v Polsku i České republice. V současné době na v území o rozloze 47 097 km² (rozsah území podporovaného v rámci programu Interreg V-A Česká republika – Polsko) má statut lázeňského místa 29 lokalit. Historicky byly na česko-polském pohraničí desítky dalších lázeňských míst. Poster se věnuje celkem 76 lokalitám zaniklých lázní, které hodnotí s ohledem na jejich současný stav a využití areálu a možnosti (potenciálu) pro obnovu lázeňství. Význam jednotlivých lokalit se v průběhu staletí měnil, lázně procházely složitým vývojem, střídala se období prosperity a poklesu jejich významu. V každé době si našly své místo. Musely se vyrovnat s válečnými obdobími, kdy se řada z nich stala vojenskými lazarety, socialistickou érou, kdy jen ve vybraných lázních byla poskytována léčebná péče, v jiných byly poskytovány služby různého druhu, jiné naopak zanikly. Novou výzvou byla transformace ekonomik obou zemí po roce 1989. Hlavním procesem tohoto vývoje byla privatizace lázní. Samostatnou kapitolou postsocialistického vývoje lázeňství je hledání využití pro zaniklé lázně. Příkladem obnovovaných lázní jsou lázně Běloves v Náchodě, nové projekty jsou pro zaniklé lázně Janské Koupele nebo Kuks. Vybrané příklady poster dokumentuje.

Poděkování: projekt byl realizován díky podpoře v rámci grantového projektu Lázeňství v česko-polském pohraničí a jeho přínos pro regionální rozvoj – Spa 4 Development CZ.11.4.120./0.0/0.0/17_028/0001635), který byl spolufinancován EU z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Programu Interreg V-A Česká republika – Polsko a spolufinancován Ministerstvem pro místní rozvoj ČR.

Lázeňství na česko-polském pohraničí

Irena Smolová, Zdeněk Szczyrba, Kristýna Křištofová

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: irena.smolova@upol.cz

Klíčová slova: lázně, česko-polské pohraničí, rozvoj území, cestovní ruch, přírodní zdroje

Keywords: spa, Czech-Polish border, territorial development, tourism, natural resources

Lázeňství má v česko-polském pohraničí dlouhou tradici založenou na využívání přírodních zdrojů. Jedná se o území, kde je se nachází jedna z největších koncentrací lázní v Polsku i České republice. Balneologické a přírodní zdroje jsou důležitým vnitřním potenciálem pohraniční oblasti, na jehož základě by měl být podpořen rozvoj území a omezen vliv negativních sociálních a ekonomických jevů. Doposud byla lázním, jakožto nositeli česko-polské spolupráce, věnována minimální pozornost. I proto vznikl projekt, jehož hlavním cílem bylo posílit síť vzájemné spolupráce se zaměřením na rozvoj efektivnějšího využívání stávajícího potenciálu lázní, protože v současné době neexistují žádné společné česko-polské ekonomické iniciativy v této oblasti. Pro naplnění cíle byly realizovány kulaté stoly a platformy a byl vytvořen Atlas lázní na česko-polském pohraničí.

Poster prezentuje území česko-polského pohraničí (47 097 km²), v rozsahu území podporovaného v rámci programu Interreg V-A Česká republika – Polsko, kde je lokalizováno celkem 29 míst se statutem lázeňského místa (aktuálně z nich 2 mimo provoz a 1 lokalita funguje mimo původní areál lázní). Prezentováno je přírodní i sociálně-ekonomické prostředí lázní, dopravní dostupnost lázní, dostupnost atraktivit cestovního ruchu a pozice lázní v turisticky atraktivních lokalitách. Lázně i v současnosti primárně zůstávají zařízeními léčebné péče, významně však roste podíl jejich wellness aktivit. Poslední dva roky do provozu lázní výrazně zasáhla i pandemie covid-19. Lázně byly a jsou místem, kde se vzájemně prolínají přírodní a kulturní prostředí. V lázních jsou divadla, koncertní prostory, pořádají se v nich festivaly. Architektonicky hodnotné lázeňské objekty jsou obklopeny lázeňskými parky s typickými vodními prvky a vytváří tak harmonické prostředí. Lázně jsou místem, kde navrací zdraví, to nejcennější, co člověk má. Poster dokumentuje významnost lázeňství v pohraničním území a jeho potenciál pro další rozvoj.

Poděkování: projekt byl realizován díky podpoře v rámci grantového projektu Lázeňství v česko-polském pohraničí a jeho přínos pro regionální rozvoj – Spa 4 Development CZ.11.4.120./0.0/0.0/17_028/0001635, který byl spolufinancován EU z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Programu Interreg V-A Česká republika – Polsko a spolufinancován Ministerstvem pro místní rozvoj ČR.

Vězeňské regiony: stigma nebo benefit?

Vendula Svobodová

Masarykova univerzita

Kontaktní e-mail: v.svobodova@mail.muni.cz

Klíčová slova: věznice, stigma, mapa, nezaměstnanost, kriminalita, vzdělání

Keywords: prison, stigma, map, unemployment, criminality, education

Umístění nebo rozšiřování věznice se vždy pojí s bouřlivou diskuzí obyvatel i samospráv. Jen málokdy do této diskuze vstupují opravdové argumenty. Daleko častěji jsou lidé motivováni strachem a obavou o svá bydliště nebo prostou změnou. Cílem mého příspěvku je zevrubně ukázat, jaké jsou vězeňské regiony v porovnání ke zbytku republiky. Často se tato místa setkávají se stigmatizací a je jim přisuzován status “horšího místa”. Na základě údajů o kriminalitě, nezaměstnanosti nebo například vzdělanostní struktuře se pokusím porovnat tyto vězeňská sídla nejen mezi sebou, ale také s místy, kde se věznice nenacházejí. Výstupem bude několik tematických map interpretujících zjištěné výsledky.

Comparison of digital elevation models considering explanatory power of derived topographic variables entering generalized additive models of deforestation

Vladimír Šagát, Adam Rusinko

Department of Physical Geography and Geoinformatics, Faculty of Natural Sciences, Comenius University in Bratislava

Kontaktní e-mail: sagat13@uniba.sk; rusinko1@uniba.sk

Keywords: deforestation, digital elevation model, generalized additive model, Low Tatras, topographic variables, windstorm

In geostatistical modelling, the impact of environmental predictors on the course of various land cover changes is being inspected. However, the usage of a specific data source is rarely reasoned, leading to methodological inconsistency, and omitting the best data source available.

In this case study, we compared three open-source digital elevation models- DMR 3.5, DMR 5.0, and EU-DEM, considering the explanatory power of the derived variables in the regression models. Six topographic variables were selected: elevation, slope, aspect, planar curvature, profile curvature, and deviation of the aspect from the prevailing wind direction. We focused on deforestation driven by the Elisabeth windstorm (2004) in the central Low Tatras, Slovakia. Deforestation was identified by detailed manual multitemporal mapping, using aerial images from 2002 and 2006. The binary response variable (presence of deforestation) and six aforementioned topographic explanatory variables entered generalized additive models. Deforestation models were constructed separately for each digital elevation model. Consequently, outputs were validated using the adjusted R^2 .

The best-performing model ($R^2 = 0.092$) was based on data from DMR 3.5. For another models, DMR 5.0 reached $R^2 = 0.082$ while EU-DEM $R^2 = 0.066$. Across all models, elevation appears to be the most important variable. The presence of deforestation was more frequent in elevations reaching approximately 1050 and 1450 m, on gentle or extremely steep slopes. Moreover, the most damaged slopes were exposed to the prevailing wind direction, and those diverted by 70° from this exposition. Also, the slightly convex slopes (considering planar curvature) showed a higher frequency of deforestation.

Postoje studentů učitelství geografie k využívání GIT v jejich budoucí pedagogické praxi

Petr Šimáček, Kateřina Novotná

Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra geografie

Kontaktní e-mail: petr.simacek@upol.cz

Klíčová slova: studenti učitelství, geoinformační technologie, využívání v praxi, Česko, Slovensko

Keywords: teacher training students, geospatial technologies, use in praxis, Czech Republic, Slovak Republic

Výuka (nejen) geografie se neustále vyvíjí, přičemž čím dál více jsou akcentovány přístupy reflektující interdisciplinární charakter geografie. Současně je v poslední době stále více zdůrazňována důležitost výuky informačních technologií / s informačními technologiemi. Propojení geografie a informačních technologií je přitom poměrně přirozené a vzdělávacímu procesu může přinést řadu benefitů. Lze konstatovat, že propojení geografie a informačních technologií je dnes nedílnou součástí výuky geografie na vysokých školách. Daří se však přenášet toto propojení také do výuky na nižších vzdělávacích úrovních? Příspěvek poukazuje na postoje vysokoškolských studentů učitelství geografie k využívání specifického segmentu informačních technologií, a to konkrétně geoinformačních technologií (GIT), v jejich budoucí pedagogické praxi při výuce na základních a středních školách. V nejhorším případě by to totiž měli být právě současní studenti učitelství (v lepším případě už současní učitelé), kdo bude do své výuky implementovat práci s geoinformačními technologiemi. Za účelem zjištění postojů současných studentů učitelství geografie k výše uvedené problematice bylo mezi českými a slovenskými studenty na jaře 2022 provedeno dotazníkové šetření.

Příspěvek volně navazuje na aktivity projektu TA ČR Implementace geografických informačních systémů do výuky na základních a středních školách (TL02000142).

Špecifiká vybraných dimenzií objektívnej chudoby: Prípadová štúdia okresov južného Slovenska

Miroslava Trembošová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Kontaktní e-mail: mtrembosova@ukf.sk

Klíčová slova: objektívna chudoba, miera rizika chudoby, Nitra Banskobystrický a Košický kraj, multikriteriálna metóda, priestorové disparity

Keywords: objective poverty, at-risk-of-poverty rate, Nitra Banská Bystrica and Košice region, multicriterial method, spatial disparities

Už dlhodobo je v záujme odborníkov štúdium juhozápadno-severovýchodného gradientu regionálnych disparít na Slovensku, v ktorom práve južné a východné okresy patria k najzaostalejším regiónom s charakteristickou chudobou. Chudoba je mnoho spektrálny jav, ktorý zjednodušene znamená nedostatok životných prostriedkov u jednotlivca, resp. u skupiny obyvateľstva, najmä život pod hranicou životného minima. Cieľom príspevku je na základe vybraných indikátorov merania chudoby analyzovať rozsah, úroveň, vývoj a hĺbku miery rizika chudoby v okresoch južného SR v roku 2020. Predmetný zámer sme merali prostredníctvom 19 objektívnych ukazovateľov v troch smerovo odlišných doménach: sociálno-demografickej (7 indikátorov), ekonomickej výkonnosti (6) a infraštruktúrnej vybavenosti (6). Ich výsledkom sú regionálne disparity, ktoré vyúsťujú do prezentácie rizika miery chudoby okresov. Výber ukazovateľov bol do určitej miery limitovaný zdrojmi dostupných dát vzhľadom na covidovú situáciu a často obmedzenými kontaktmi s osobami na príslušných inštitúciách (Štatistický úrad SR, Úrad práce sociálnych vecí a rodiny SR, dáta sme čerpali aj zo zdravotných štatistík i PHSR Nitrianskeho kraja v roku 2020/21). Pre stanovenie mier chudoby bolo použité multikriteriálne hodnotenie, ktoré je značne závislé od stanovenia váh jednotlivých indikátorov. Tie určilo osem expertov-špecialistov z rôznych vedných oblastí: demogeografie, regionálneho rozvoja, územného plánovania, cestovného ruchu, environmentalistiky, ekonomiky, manažmentu a marketingu. Vzhľadom na zložitosť fenoménu chudoby pre jej hodnotenie boli využité tri metódy: i) bodovacia metóda (Metfesselová alokácia), ii) metóda párového porovnania (Fullerova metóda) a iii) metóda kvantitatívneho párového porovnania (Saatyho metóda). Podľa EÚ Silk, v roku 2020 bola najvyššia miera rizika chudoby na Slovensku v Banskobystrickom kraji (18,3%). Zo sledovaných južných krajov nasleduje Košický kraj (15,8%) a Nitriansky kraj (7,2%). Do skupiny najohrozenejších okresov patria Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Gelnica a Poltár. Dosiahnuté výsledky poukazujú na to, že dochádza k prehľbovaniu miery rizika chudoby v okresoch južného Slovenska od západu a východu do stredu južného Slovenska a k narastaniu nerovnosti medzi okresmi, čím sa prehľbuje miera rizika chudoby medzi nimi. *Tento príspevok vznikol s podporou projektu č. VEGA project No 1/0880/21 „Transformácia Nitrianskeho kraja v meniacich sa sociálno-ekonomických podmienkach s osobitným zameraním na dopady pandémie COVID-19“.*

Modelovanie povodňových udalostí v lokalite Domica za použitia dát s vysokým rozlíšením

Daniela Ujlakiová, Ondrej Tokarčík

Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice

Kontaktní e-mail: daniela.ujlakiova@student.upjs.sk

Klíčová slova: modelovanie povodne, jaskyňa Domica, projekt LLS, r.sim.water

Keywords: flood modeling, Domica cave, project ALS, r.sim.water

V lokalite Domica dochádza za určitých meteorologických situácií ku vzniku povodňových udalostí, ktoré majú rôzny rozsah a intenzitu. Na vznik týchto povodňových udalostí vplýva viacero faktorov, ktoré súvisia s antropogénnou činnosťou, ale môžu byť prejavom aj klimateckej zmeny. Toto riziko povodňovej hrozby potvrdzujú pravidelne sa opakujúce povodne v obdobiach leta a zimy a rovnako aj extrémna povodeň, ktorá sa v tejto oblasti vyskytla v júli roku 2021. Pre hydrologické modelovanie povrchového odtoku bol použitý softvér GRASS GIS, konkrétne jeho nástroj r.sim.water. Do výpočtu vstupoval digitálny model terénu odvodený z dát z projektu leteckého laserového skenovania prebiehajúceho na Slovensku a vrstva krajinej pokrývky odvodená z podrobnej ortofotomapy. Zohľadňovaný bol taktiež parameter miery infiltrácie a Manningov koeficient drsnosti. Príspevkom sa snažíme poukázať na možnosť využitia dát z aktuálne prebiehajúceho projektu leteckého laserového skenovania a demonštráciu využitia modulu r.sim.water pre indentifikáciu oblastí so zvýšenou mierou rizika vzniku povodní pri extrémnych meteorologických situáciách. Na využiteľnosť modulu r.sim.water pre modelovanie a identifikáciu rizikových oblastí poukážeme porovnaním vypočítaných modelov s údajmi a fotografiami zachytávajúcimi povodňovú udalosť z júla 2021. Modelovanie povodňových situácií v oblasti jaskyne Domica, ktorá je zaradená do zoznamu UNESCO, môže byť jedným z prospešných nástrojov pre identifikáciu rizika a navrhovanie protipovodňových opatrení.

Potenciál pre riečne povodne na úrovni obcí Slovenska

Matej Vojtek¹, Saeid Janizadeh², Jana Vojteková¹

¹Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, ²Tarbiat Modares University in Tehran

Kontaktní e-mail: mvojtek@ukf.sk

Klíčová slova: potenciál pre riečne povodne, obce, priestorová multikriteriálna analýza, GIS, priestorová autokorelácia, Slovensko

Keywords: riverine flood potential, municipality, spatial multi-criteria analysis, GIS, spatial autocorrelation, Slovakia

Príspevok má za cieľ mapovanie a hodnotenie potenciálu pre riečne povodne v 2927 obciach Slovenska, a to stanovením indexu povodňového potenciálu s využitím priestorovej multikriteriálnej analýzy a geografických informačných systémov (GIS). Index povodňového potenciálu v obciach bol vypočítaný na základe ôsmich faktorov: početnosť výskytu povodňových udalostí, sklon reliéfu, krivosť reliéfu, priemerné ročné maximá 5-denných úhrnov zrážok, hustota riečnej siete, litologické typy hornín, pôdne druhy a krajinná pokrývka, ktoré boli následne normalizované. Pomocou Pearsonovho korelačného koeficientu sme korelovali jednotlivé faktory s početnosťou výskytu povodňových udalostí v obciach. Na základe výsledných koeficientov Pearsonovej korelácie sme zoradili faktory od najvýznamnejšieho po najmenej významný, čo následne vstupovalo do priradenia váh jednotlivým faktorom s využitím metódy rank sum. Agregáciou vážených faktorov sme dostali index povodňového potenciálu v každej obci Slovenska. Ďalej sme analyzovali priestorové zhľady potenciálu pre riečne povodne pomocou lokálneho Moranovho koeficientu priestorovej autokorelácie, ktorý bol štatisticky testovaný. Výsledkom sú zhľady pozitívnej (high-high) a negatívnej (low-low) priestorovej autokorelácie a rovnako podiel štatisticky nevýznamných obcí. Navrhovaná metodika má potenciál využitia z hľadiska integrovaného (decentralizovaného) manažmentu povodňového rizika, kde poskytuje relevantné informácie o potenciáli pre riečne povodne nielen pre miestne samosprávy, ale predovšetkým pre aktualizácie dokumentov Predbežného hodnotenia povodňového rizika na Slovensku, ktoré sa vykonávajú každých šesť rokov v rámci Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2007/60/ES o hodnotení a manažmente povodňových rizík. Priestorová diferenciácia obcí z hľadiska potenciálu pre riečne povodne umožňuje priorizovať obce s pozitívnou priestorovou autokoreláciou z hľadiska aplikovania diverzifikovaných stratégií a opatrení pre zmiernenie povodňového rizika. V neposlednom rade aplikovaná metodika a použité dáta umožňujú systematické mapovanie a hodnotenie povodňového potenciálu vzhľadom na priestorovo-časové zmeny jednotlivých faktorov.

Tento príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/0103/22 s názvom „Priestorovo-časové zmeny a predikcia povodňového rizika v obciach Slovenska“.

Zraniteľnosť obcí Slovenska voči riečnym povodniam

Matej Vojtek, Katarína Viliňová, Gabriela Repaská, Jana Vojteková

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Kontaktní e-mail: mvojtek@ukf.sk

Klíčová slova: zraniteľnosť voči povodni, riečne povodne; obce; priestorová multikriteriálna analýza; GIS; priestorová autokorelácia; Slovensko

Keywords: flood vulnerability; riverine floods; municipality; spatial multi-criteria analysis; GIS; spatial autocorrelation; Slovakia

Príspevok sa zameriava na mapovanie a hodnotenie zraniteľnosti obcí Slovenska voči riečnym povodniam prostredníctvom stanovenia indexu zraniteľnosti s využitím priestorovej multikriteriálnej analýzy a geografických informačných systémov (GIS). Index zraniteľnosti bol vypočítaný pre 2927 obcí na základe siedmich indikátorov reprezentujúcich ekonomickú a sociálnu zraniteľnosť obcí. Ide konkrétne o indikátory hustoty zaľudnenia intravilánov obcí, podielu obyvateľov vekovej kategórie 65 a viac z celkového počtu obyvateľov, podielu uchádzačov o zamestnanie z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov, podielu rómskeho obyvateľstva z celkového počtu obyvateľov, počtu budov do 100 m od vodného toku, dĺžky ciest a počtu mostov v obci. Tieto indikátory boli následne normalizované s využitím min-max metódy. Po normalizácii dát sme využili Pearsonov korelačný koeficient pre korelovanie jednotlivých indikátorov s frekvenciou výskytu povodňových udalostí v obciach. Výsledné koeficienty Pearsonovej korelácie sme použili pre stanovenie dôležitosti jednotlivých indikátorov, čo následne vstupovalo do priradenia váh indikátorom s využitím metódy rank sum. Agregáciou vážených indikátorov sme dostali index zraniteľnosti voči riečnym povodniam v každej obci Slovenska. Okrem toho sme stanovili priestorové zhľady obcí vzhľadom na ich zraniteľnosť voči povodni pomocou lokálneho Moranovho koeficientu priestorovej autokorelácie, ktorý bol štatisticky testovaný. Výsledky príspevku sú využiteľné najmä v rámci manažmentu povodňového rizika na rôznej priestorovej úrovni, jednak pre miestne samosprávy, ale aj pre periodické aktualizácie dokumentov Predbežného hodnotenia povodňového rizika, ktoré sa vykonávajú na národnej úrovni v rámci Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2007/60/ES o hodnotení a manažmente povodňových rizík. Priestorová diferenciácia obcí umožňuje prioritizovať obce s pozitívnou priestorovou autokoreláciou z hľadiska prijatia takých opatrení, ktoré by mali za následok zníženie zraniteľnosti týchto obcí a tým aj povodňového rizika. Použitá metodika a dáta tiež umožňujú systematické mapovanie zraniteľnosti voči povodni vzhľadom na priestorové a časové zmeny jednotlivých indikátorov.

Tento príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/0103/22 s názvom „Priestorovo-časové zmeny a predikcia povodňového rizika v obciach Slovenska“.

Kategorizace zemědělské krajiny z hlediska ohroženosti plošnými podpovrchovými zdroji odtoku a znečištění vod

Antonín Zajíček, Tomáš Hejduk, Petr Fučík, Štěpán Marval

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v.v.i.

Kontaktní e-mail: zajicek.antonin@vumop.cz

Klíčová slova: zemědělské odvodnění, znečištění vod, kritický bod, kategorizace

Keywords: agricultural drainage, water pollution, critical point, categorisation

Cílem příspěvku je představit metodu kategorizace jednotlivých segmentů zemědělské krajiny na základě jejich ohroženosti podpovrchovým (drenážním odtokem) a s ním spojeným znečištěním vod (dusičnanový dusík, pesticidy).

Podpovrchový odtok je významnou součástí celkového odtoku z malých zemědělsko-lesnických povodí a zároveň významným zdrojem znečištění povrchových i podzemních vod. Tento odtok probíhá z pozemků odvodněných i neodvodněných, nicméně rozhodující podíl odtoku i znečištění pochází z odvodněných pozemků.

Prvním krokem ke kategorizaci je vymezení kritických bodů (KB) podpovrchového plošného zemědělského znečištění a jejich přispívajících lokalit v různých měřítcích (vodní útvar, povodí IV. řádu, subpovodí). V dalším kroku jsou vymezené lokality KB kategorizovány pomocí celkem pěti dílčích indexů, které klasifikují faktory snižující i zvyšující riziko zatížení lokalit (povodí) kritických bodů plošným podpovrchovým znečištěním. Mezi faktory působící negativně byly zahrnuty podíl orné půdy v hodnocené lokalitě, podíl odvodnění a podíl infiltračně zranitelných půd. Faktory působící pozitivně představují plochy zatravněných infiltračně zranitelných půd a podíl vodních ploch v hodnocené lokalitě. Posledním a hlavním krokem kategorizace je stanovení Souhrnného indexu potřeby opatření (SIPO), který je vypočten kombinací všech výše zmíněných dílčích indexů. Jeho hodnotu lze rozčlenit do pěti stupňů rizika, resp. potřeby návrhů opatření pro zvýšení retence a jakosti vod. Uvedený postup kategorizace lokalit plošných podpovrchových zdrojů zrychleného odtoku a znečištění vod lze podstatně urychlit využitím softwarového nástroje SIPO – SOFT.

Příspěvek vznikl s podporou Výzkumného záměru VÚMOP, v.v.i. č. MZeRO2018 a projektu Národní agentury zemědělského výzkumu č. QK21010341 „Optimalizace souboru opatření pro zemědělská povodí v rámci procesu pozemkových úprav“.

Česká a slovenská geografie: mezi národní tradicí a mezinárodní relevancí

Sborník abstraktů

David Fiedor, Pavla Minxová, Irena Smolová (eds.)

Odpovědný redaktor Otakar Loutocký

Sazba David Fiedor

Vydala Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

vydavatelstvi.upol.cz

Za odbornou a jazykovou stránku abstraktů odpovídají jejich autoři.

1. vydání

Olomouc 2022

DOI: 10.5507/pdf.22. 24461786

ISBN 978-80-244-6178-6 (online: iPDF)

VUP 2022/198